

,

**DEMOKRAT PARTİ KASTAMONU
MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ
(1946-1960)**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH**

Murat ALKAN

Dr. Öğr. Üyesi Recep ARSLAN

**DEMOKRAT PARTİ KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS
FAALİYETLERİ (1946-1960)**

Murat ALKAN

Dr. Öğr. Üyesi Recep ARSLAN

T.C.

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

KARABÜK

Şubat 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	6
DOĞRULUK BEYANI.....	7
ÖNSÖZ.....	8
ÖZ.....	10
ABSTRACT	11
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	12
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	13
KISALTMALAR	14
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	16
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM.....	17
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	17
GİRİŞ	18
I. BÖLÜM.....	22
DP’NİN MUHALEFET DÖNEMİNDE KASTAMONU (1946-1950)	22
1.1 Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Denemeleri.....	22
1.2 Çok Partili Hayatın Kurulmasını Sağlayan İç Etkenler.....	24
1.3 Çok Partili Hayatın Kurulmasını Sağlayan Dış Etkenler	27
1.4 DP’nin Kuruluşu	28
1.5 Seçimler.....	31
1.5.1 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri	32
1.5.2 Belediye Seçimleri (26 Mayıs 1946)	34
1.6 Ara Seçimler ve DP Kongreleri	35
1.6.1 DP Kastamonu 1. İl Kongresi (1946).....	35
1.6.2 DP Birinci Büyük Genel Kongresi (1947)	35
1.6.3 12 Temmuz Beyannamesi ve DP’de Tasfiyeler.....	36
1.6.4 6 Nisan 1947 Ara Seçimleri	38
1.6.5 DP Kastamonu 2. İl Kongresi (1948).....	39
1.6.6 17 Ekim 1948 Ara Seçimleri.....	40
1.6.7 DP Kastamonu 3. İl Kongresi (1949).....	41
1.6.8 DP İkinci Büyük Genel Kongresi (1949)	42
1.6.9 16 Ekim 1949 Ara Seçimleri.....	43
II. BÖLÜM	44
IX. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1950-1954).....	44
2.1 1950-1954 Yılları Arasında Kastamonu’da DP Kongreleri ve Seçimler	44

2.1.1 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimleri.....	44
2.1.2 DP Kastamonu 4. İl Kongresi (1950).....	45
2.1.3 Kastamonuluların ve Milletvekillerinin DP'den İlk Talepleri.....	49
2.1.4 Muhtarlık Seçimleri (13 Ağustos 1950).....	50
2.1.5 Belediye Meclisi Seçimleri	51
2.1.6 Belediye Başkanlığı Seçimi (8 Eylül 1950)	52
2.1.7 İl Genel Meclisi Seçimi (15 Ekim 1950).....	52
2.1.8 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1950)	53
2.1.9 DP Kastamonu 5. İl Kongresi (1951).....	53
2.1.10 Ara Seçimler (16 Eylül 1951)	53
2.1.11 DP Üçüncü Büyük Genel Kongresi (1951).....	55
2.1.12 DP Kastamonu 5. İl Kongresi (1952).....	55
2.1.13 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1953)	56
2.2 IX. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri.....	56
2.2.1 Tahsin Coşkan (CHP).....	56
2.2.1.1 Özgeçmişi	56
2.2.1.2 Meclis Konuşmaları	57
2.2.2 Galip Deniz	57
2.2.2.1 Özgeçmişi	57
2.2.2.2 Kanun Teklifleri ve Önergeleri.....	58
2.2.3 Sait Kantarel.....	58
2.2.3.1 Özgeçmişi	58
2.2.3.2 Meclis Konuşmaları	58
2.2.4 Fahri Keçecioglu.....	60
2.2.4.1 Özgeçmişi	60
2.2.4.2 Meclis Konuşmaları	60
2.2.4.3 Kanun Teklifleri	63
2.2.5 Şükrü Kerimzade	63
2.2.5.1 Özgeçmişi	63
2.2.5.2 Meclis Konuşmaları	64
2.2.5.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri.....	70
2.2.6 Ahmet Keskin	71
2.2.6.1 Özgeçmişi	71
2.2.6.2 Meclis Çalışmaları.....	71
2.2.7 Muzaffer Ali Mühto	71
2.2.7.1 Özgeçmişi	71
2.2.7.2 Meclis Konuşmaları	71
2.2.7.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri.....	75
2.2.8 Rifat Taşkın	76

2.2.8.1 Özgeçmişi	76
2.2.8.2 Meclis Konuşmaları	76
2.2.8.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri	82
2.2.9 Ziya Termen	83
2.2.9.1 Özgeçmişi	83
2.2.9.2 Meclis Konuşmaları	83
2.2.10 Hayri Tosunoğlu.....	92
2.2.10.1 Özgeçmişi	92
2.2.10.2 Meclis Konuşmaları	92
2.2.10.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri.....	96
2.2.11 Ahmet Hamdi Türe	98
2.2.11.1 Özgeçmişi	98
2.2.11.2 Meclis Çalışmaları.....	98
III. BÖLÜM.....	99
X. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1954-1957).....	99
3.1 1954-1957 Yılları Arasında Kastamonu'da DP Kongreleri ve Seçimler	99
3.1.1 Milletvekili Genel Seçimi (2 Mayıs 1954)	99
3.1.2 Muhtarlık Seçimleri Sonuçları (7 Kasım 1954).....	102
3.1.3 İl Genel Meclisi Seçimleri (25 Eylül 1955)	102
3.1.4 Belediye Meclisi Seçimleri (13 Kasım 1955)	103
3.1.5 Kastamonu'da DP'den İhraçlar	104
3.1.6 DP Dördüncü Büyük Genel Kongresi (1955).....	104
3.1.7 DP Kastamonu 7. İl Kongresi (1955).....	105
3.1.8 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1956)	105
3.2 X. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri	106
3.2.1 Basri Aktaş.....	106
3.2.1.1 Özgeçmişi	106
3.2.1.2 Meclis Konuşmaları	106
3.2.2 Nazım Batur.....	107
3.2.2.1 Özgeçmişi	107
3.2.2.2 Meclis Konuşmaları	108
3.2.2.3 Kanun Teklifleri	108
3.2.3 Süleyman Çağlar	108
3.2.3.1 Özgeçmişi	108
3.2.3.2 Meclis Konuşmaları	109
3.2.4 Hilmi Dura	110
3.2.4.1 Özgeçmişi	110
3.2.4.2 Meclis Konuşmaları	110

3.2.5 Salim Esen.....	115
3.2.5.1 Özgeçmişi	115
3.2.5.2 Meclis Çalışmaları.....	115
3.2.6 Muzaffer Kuşakçıoğlu	115
3.2.6.1 Özgeçmişi	115
3.2.6.2 Meclis Konuşmaları	116
3.2.6.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri.....	116
3.2.7 Muzaffer Ali Mühto	118
3.2.7.1 Özgeçmişi	118
3.2.7.2 Meclis Konuşmaları	118
3.2.7.3 Önergeleri	120
3.2.8 Nazifi Şerif Nabel	120
3.2.8.1 Özgeçmişi	120
3.2.8.2 Meclis Çalışmaları.....	121
3.2.9 Muzaffer Tanöver	121
3.2.9.1 Özgeçmişi	121
3.2.9.2 Meclis Konuşmaları	121
3.2.9.3 Kanun Teklifleri	122
3.2.10 Ziya Termen	122
3.2.10.1 Özgeçmişi	122
3.2.10.2 Meclis Konuşmaları	122
IV. BÖLÜM.....	125
XI. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1957-1960).....	125
4.1 27 Ocak 1957 Kastamonu Kongresi ve 27 Ekim 1957 Seçimleri	125
4.1.1 DP Kastamonu 9. İl Kongresi (1957).....	125
4.1.2 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimleri	125
4.2 XI. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri.....	129
4.2.1 Basri Aktaş.....	129
4.2.1.1 Özgeçmişi	129
4.2.1.2 Meclis Konuşmaları	129
4.2.2 Şükrü Esen.....	130
4.2.2.1 Özgeçmişi	130
4.2.2.2 Meclis Konuşmaları	130
4.2.3 Hilmi Dura	131
4.2.3.1 Özgeçmişi	131
4.2.3.2 Meclis Konuşmaları	131
4.2.4 Nazım Batur.....	132
4.2.4.1 Özgeçmişi	132

4.2.4.2 Meclis Çalışmaları.....	132
4.2.5 Muzaffer Akdoğanlı.....	133
4.2.5.1 Özgeçmişi.....	133
4.2.5.2 Meclis Çalışmaları.....	133
4.2.6 Zeki Cemal Bakiçelebioğlu.....	133
4.2.6.1 Özgeçmişi.....	133
4.2.6.2 Önergeleri.....	134
4.2.7 Ali Gözlük.....	134
4.2.7.1 Özgeçmişi.....	134
4.2.7.2 Meclis Çalışmaları.....	134
4.2.8 Süleyman Çağlar.....	134
4.2.8.1 Özgeçmişi.....	134
4.2.8.2 Meclis Konuşmaları.....	134
4.2.8.3 Kanun Teklifleri.....	136
4.2.9 Münif İslamoğlu.....	137
4.2.9.1 Özgeçmişi.....	137
4.2.9.2 Meclis Konuşmaları.....	137
4.2.9.3 Kanun Teklifleri.....	140
4.2.10 Hadi Tan.....	140
4.2.10.1 Özgeçmişi.....	140
4.2.10.2 Meclis Konuşmaları.....	140
4.3 Demokrat Parti'nin Kapatılması.....	141
4.4 27 Mayıs 1960 Darbesi.....	148
4.4.1 Türkiye'de Darbe Ve Sonrasındaki Gelişmeler.....	148
4.4.2 Kastamonu'da Darbe Ve Sonrasındaki Gelişmeler.....	149
4.5 DP Hükümetlerinin Kastamonu'daki Hizmetleri.....	151
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	160
TABLolar LİSTESİ.....	175
EKLER.....	176
ÖZGEÇMİŞ.....	201

TEZ ONAY SAYFASI

Murat ALKAN tarafından hazırlanan “DEMOKRAT PARTİ KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1946-1960)” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Recep ARSLAN

Tez Danışmanı, Tarih Anabilim Dalını

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Savunma sınavı tarihi: 30/01/2020

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Tufan TURAN (SAÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Recep ARSLAN (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdullah YAKŞI (KBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: **Murat ALKAN**

İmza :

ÖNSÖZ

Osmanlı Devletinin yıkılması ile yeni bir yönetim sistemine geçilmiştir. Cumhuriyet ile bağdaşmayan çağdaş ve demokratik olmayan bütün kurumlar çağdaşlarının gerisinde kalmıştır. Atatürk, devleti yeniden yapılandırmak için bir çok alanda inkılap ve reform girişimlerine başlamıştır. Cumhuriyetin ilanı ve 1924 Anayasası'nın kabulünden sonra devletin siyasal mekanizmasının daha etkin çalışması için çok partili demokratik bir siyasi hayatı arzulayan Atatürk'ün bu isteği devletin ilkeleriyle bağdaşmadığına inandığı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Atatürk'ün yönlendirmesiyle kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda aynı akıbete maruz kalması, çok partili siyasal yaşamın tehir edilmesine neden olmuştur.

II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası yaşanan askeri, ekonomik ve politik gelişmeler Türkiye'yi de etkilemiştir. ABD bu süreçte çok partili olmayan yönetimlere karşı önlem almak amacıyla yeni bir güvenlik politikası uygulama kararı almıştır. ABD bu kararlar doğrultusunda Türkiye ve bütün diğer ülkelerden demokratik ve çok partili rejimler kurlmalarını istemiştir. Türkiye ekonomik sorunlar ve Sovyet Rusya tehditi karşısında ABD'nin bu isteğine olumlu cevap vermiştir.

Cumhuriyetin ilanından itibaren tek parti iktidarıyla yönetilen Türkiye'de 1946 seçimleriyle çok partili siyasi hayat başlamıştır. CHP'nin halktan uzak bir yönetim anlayışı benimsemesi, ekonomik sıkıntıların tesiriyle 1950 seçimlerinde DP iktidara gelmiştir. DP iktidarının ilk yıllarında dış yardımlar ve dünyadaki pozitif ekonomik gelişmelerin etkisiyle Türkiye'de büyük bir kalkınma başlamıştır. Fakat 1954'ten itibaren başlayan ve 1957'de ağırlaşan ekonomik bunalım nedeniyle DP, sorunlarla baş etmekte zorlanmış, daha baskıcı bir politikalar uygulamıştır. DP; siyasetçi, halk ve ordunun tepkisi karşısında gücünü kaybetmiş, 1960 askeri müdahalesi ile partinin siyasi hayatına son verilmiştir.

1950- 1960 yılları arasında ülkeyi yöneten DP'nin başlangıcından sonuna değin geçirdiği evreler Demokrat Parti IX, X ve XI. Dönem Kastamonu milletvekillerinin meclis faaliyetleri üzerinden değerlendirilip analiz edilmiştir. Kastamonu milletvekillerinin ayrıntılı anlatılmaya çalışıldığı bu tez çalışmasının oluşumunda katkıları olan değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Recep Arslan'a ve araştırma boyunca en büyük destekçim aileme şükran ve minnetlerimi sunarım.

MURAT ALKAN

Karabük, 2020

ÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye’de çok partili siyasal hayatın başlamasında tarihi bir önemi olan DP’nin 1950-1960 arasında Kastamonu’yu TBMM’de temsil eden IX, X ve XI. dönem milletvekillerinin mecliste yapmış oldukları siyasi faaliyetler incelenmiştir.

Tez çalışması 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde DP’nin kuruluş süreci, partinin Kastamonu’da teşkilatlanması ve muhalefet döneminde Kastamonu’da verdiği siyasi mücadeleler anlatılmıştır.

II. bölümde DP’nin 1950 genel seçimleri sonucunda CHP’nin tek parti iktidarına son vererek iktidara gelmesi, kurulan ilk Menderes hükümetleri, Kastamonu’da yaşanan ara seçim ve yerel seçim sonuçları, X. Dönem DP Kastamonu milletvekillerinin meclis faaliyetlerine değinilmiştir.

III. bölümde DP iktidarının ekonomik, sosyal ve siyasal dalgalanmalara rağmen muhalefet ile girdiği seçim yarışını kazanıp yeniden iktidara gelmesi, Kastamonu’da yapılan yerel seçimlerde alınan sonuçlara ve X. DP Dönem Kastamonu milletvekillerinin ülkenin ve Kastamonu çıkarları doğrultusunda yürüttüğü meclis çalışmalarına yer verilmiştir.

IV. bölümde XI. Dönem DP Kastamonu milletvekillerinin meclis çalışmalarından DP’nin son iktidar döneminde yaşadığı ekonomik sıkıntılardan, muhalefet ile iktidar arasında yaşanan gerilim ve cepheleşmelerden, DP’nin yıkılışına sebep olan olaylardan ve 27 Mayıs ihtilali sonucu Kastamonu’da yaşanan gelişmelerden bahsedilmiştir.

Tez çalışmasının son bölümünde ayrıca DP hükümetinin Kastamonu’da yapmış olduğu hizmetlerden, söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Çok Partili Siyasi Hayat, Demokrat Parti, Seçimler, Kastamonu.

ABSTRACT

In this thesis, The political activities were examined of IX, X and XI period MPs from Kastamonu in the parliament of the Turkish Grand National Assembly who won right to represent In the general elections held between 1950-1960, from the Democratic Party, which had a historical significance at the beginning of multi-party democratic and political life in Turkey.

The thesis consists of 4 parts. In the first part, the process of establishment of the Democratic Party, the organization of the party in Kastamonu and political struggles are explained during the opposition in Kastamonu.

In the second part, DP's coming to power by ending CHP's one-party rule As a result of the 1950 general elections, first government that constituted by Menderes, by-election and local election results in Kastamonu, X. Period DP Kastamonu MPs parliamentary activities were mentioned.

In the third part, Democrat party winning the election against the opposition party and coming back to power despite economic, social and political fluctuations. The results of the local elections held in Kastamonu and the parliamentary works carried out by the X. Period DP MPs of Kastamonu in line with interests of the country and Kastamonu.

In the fourth part, XI. Period Kastamonu MPs parliamentary works, economic difficulties experienced by DP in the last period of power, the tension and confrontations between the opposition and the government. The events that caused the collapse of the DP and the developments in Kastamonu as a result of the May 27 revolution were mentioned.

In the last part of the thesis were mentioned the services of the Democratic Party government in Kastamonu

Keywords: Turkey, Multi-party Political Life, Democrat Party, Elections, Kastamonu.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Demokrat Parti Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1946-1960)
Tezin Yazarı	Murat Alkan
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Recep Arslan
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	30/01/2020
Tezin Alanı	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	203
Anahtar Kelimeler	Türkiye, Çok Partili Siyasi Hayat, Demokrat Parti, Seçimler, Kastamonu.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Democrat Party Kastamonu MPs And Their Activities In Turkish Council Between (1950-1960)
Author of the Thesis	Murat Alkan
Advisor of the Thesis	Asst. Prof. Dr Recep Arslan
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	30/01/2020
Field of the Thesis	History Of Republican Era
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	203
Keywords	Turkey, Multi-Party Political Life, Democrat Party, Elections, Kastamonu,

KISALTMALAR

a.g.e	:	Adı geçen eser
a.e	:	Aynı eser
a.g.m	:	Adı geçen makale
bkz	:	Bakınız
LDP	:	Liberal Demokrat Parti
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CMKP	:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
TK	:	Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu
DP	:	Demokrat Parti
HP	:	Hürriyet Partisi
IMF	:	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
MBK	:	Milli Birlik Komitesi
MDG	:	Müstakil Demokratlar Grubu
MKP	:	Milli Kalkınma Partisi
MP	:	Millet Partisi
Mv	:	Milletvekili
SCF	:	Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM TD	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi
TBMM ZD	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TİP	:	Türkiye İşçi ve ifti Partisi
TKP	:	Türkiye Köylü Partisi
TC	:	Türkiye Cumhuriyeti
TCF	:	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
vb	:	ve benzeri
vd	:	ve diğeri
YVİP	:	Yanız Vatan İçin Partisi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu tez çalışmasının konusu; Türk siyasi tarihinde yeni bir döneme geçilmesinde önemli bir yere sahip olan, merkez sağ siyasetinin öncüsü durumunda bulunan ve çok partili siyasi kültürün Türkiye’de uygulanmasında ve yerleŐmesinde büyük katkıları olan DP’nin, kuruluşundan itibaren Kastamonu’daki çalışmaları, siyasi mücadeleleri ve 1950-1960 tarihleri arasında TBMM’de görev yapan IX, X ve XI. Dönem DP Kastamonu milletvekillerinin meclis faaliyetlerinin irdelenmesi ve değerlendirilmesidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu Araştırmanın amacı; DP’nin Kastamonu’da teşkilatlanması, siyasi faaliyetleri ve dönemin DP milletvekillerinin (IX, X ve XI) mecliste yürüttükleri faaliyetlerin Kastamonu’ya ne kadar faydalı olduğunun irdelenmesi ve incelenmesidir.

Araştırmanın nemi; DP ve Kastamonu ile ilgili birçok araştırma vardır fakat yapılan araŐtırmalarda DP Kastamonu milletvekillerinin meclis faaliyetleri bütüncül olarak sunulmamıŐtır. Milletvekilleri sadece mecliste değil aynı zamanda Kastamonu’da da faaliyet göstermiŐlerdir. Bu araştırmada elde edilen kaynaklar ıŐıđında dönem bir bütün olarak aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada üç dönem boyunca seçilmiş milletvekilleri bir arada anlatılmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında “*tarama*” yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamına giren Cumhuriyet sonrası siyasal hayata dair geniş bir kaynak taraması yapılmıştır. Öncelikle DP kuruluşunda yer alan ve dönemin siyasi hayatına yön veren isimlerin yayınlamış olduğu kitaplara ulaşılmıştır. Ardından Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’ndeki resmi evraklar gözden geçirilmiştir. Araştırmanın parlamento kısmında TBMM tutanak dergilerinden istifade edilmiştir. Kastamonu kısmında ise, 1945-1960 yılları arasında Kastamonu’da yayımlanan gazeteler ve dergilerden yararlanılmıştır. Bu dönemde Kastamonu’da çıkarılan “Dikkat, Mücadele, *Kastamonu*, *Doğrusöz*, *Yenises Halkın Sesi*, *Hürses*, *Yeni Kastamonu*, *İnebolu Hizmet Gazetesi* ve *Tosya Postası*” gazetelerine ulaşılmıştır. Bu gazeteler içinde dönem boyunca (1946-1960) kesintisiz olarak çıkarılan Doğrusöz ve Yenises gazetelerine ağırlık verilmiştir.

Bütün bu tarama neticesinde ulaşılan kaynaklar incelenmiş, ayıklanmış ve değerlendirilip ilgili bilgiler aktarılmıştır. Araştırmada DP ve Kastamonu ile ilgili arşiv belgeleri, TBMM Zabıt Cerideleri, bakanlıklara ait incelemeler, il yıllıkları, valilik yayınları, özel kurum ve şahıslara ait eserler, ansiklopediler, gazete ve dergilerden faydalanılmıştır. Kaynaklara Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Milli Kütüphane, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Karabük İl Halk Kütüphanesi ve Karabük Üniversitesi Kütüphanesi’nden ulaşılmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

DP İktidarı ve dönemin Kastamonu milletvekilleri Kastamonu'ya ne ölçüde faydalı olabirmiştir? Çok partili siyasal hayat Kastamonu'ya ne derece de nüfuz etmiştir? Kastamonu halkı DP'ye verdiği desteğın karşılığın alabilmiş midir?

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırma boyunca kaynaklarla ilgili iki problemle karşılaşılmiştir. Bunlar DP ile ilgili kaynak çokluğu, milletvekilleri ve Kastamonu ile ilgili kaynak kıtlığı sorunudur. Bu nedenle DP dönemiyle ilgili olarak ulaşılan kaynakların tasnif edilip ayıklanması uzun zaman almıştır. Milletvekilleriyle ilgili meclisteki kısıtlı bilgiler araştırmanın Tutanak Dergileri ve Zabıt Cerideleri arasında sıkışmasına neden olmuştur. Tutanak Dergileri ve Zabıt Ceridelerinin eski dille yazılmış olması dolayısıyla günümüze adapte edilip anlaşılır hale getirilmesinde zorlanılmıştır. Ancak asıl ve önemli sorunlarla yerel düzeyde araştırma yapıldığında karşılaşılmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Kastamonu'da matbaa araç gereçlerinin şehirde az olması ya da yeni kuruluyor olması basılan kitap ve dergi sayısının yok denecek kadar az olmasına neden olmuştur. Bu durumda dönemin ulaşılabilir en önemli kaynağı gazetelerdir. Fakat ekonomik olarak ayakta kalmanın güç olduğu bir dönemde gazetelerin, kendisine destek veren siyasal örgütlenmelerin bakış açısıyla olayları yansıtmasını, gazetelerin güvenilirliğinin sorgulanmasına sebep olduğundan daha tarafsız ve doğru bilgi paylaşmakta zorluk çekilmiştir. Bütün bu sorunların yanında Milli Kütüphane'nin sadece 6 kaynağına izin vermesi aynı anda daha fazla kaynağın gözden geçirilmesini engellemiştir.

GİRİŞ

Kastamonu 41 derece 21' kuzey enlemi ile 33 derece 46' doğu boylamları arasında yer alır¹. Batı Karadeniz bölgesinde yer alan şehir Sinop (doğu), Bartın, Karabük (batı), Çankırı (güney), Çorum (güneydoğu) ile sınır komşusudur. Kuzey kesiminde Karadeniz'in olduğu ilin yüzölçümü 13108 km²'dir². Kastamonu'da yerleşim tarih öncesi çağlara dayanır. Bölgenin eski çağlardan itibaren başlayan ve sonraki devirler aralıksız devam eden bir yerleşim geçmişi vardır³.

Kastamonu şehrinin hangi tarihlerde kurulduğu ve ismi ile ilgili farklı rivayetler vardır. Kaynaklarda bölgeye ilk olarak yerleşen "Gas" kavminin şehir anlamına gelen "Tumanna" kelimesini kullandığı çarpar. Bundan dolayı "Gas" ve "Tumanna" kelimelerinin birleşiminden türetilerek şehrin isminin "Gastumanna" şeklini aldığı yazılır⁴. Diğer rivayete göre ise Kommen ailesi zamanında Bizans İmparatoru Aleksius'un "Kastr" isminde bir kale yaptırmasından dolayı şehrin "Kastr-Kommenos" adıyla anıldığı ve zamanla bugünkü haline dönüştüğü belirtilir⁵. Fakat ortaçağ ve öncesi hiçbir kaynakta bu isimlerin zikredilmemesi aktarılan isimlerin rivayetten öteye gitmediğini göstermektedir. Müslüman coğrafyacıların kaynaklarında "Kestamuniya, Kastamuniye, Kastamuni" Bizans eserlerinde "Kastamon" Ortaçağ Batı yayınlarında "Castamea, Casstimana, Castemol" adlarıyla bilinen şehir, Osmanlı Dönemi yapıtlarında "Kastamoni" olarak geçmektedir⁶.

Tarihi kaynaklara göre bölgeye ilk olarak gelenler Sümerlerin bir kolu olan "Gas" Kavmidir⁷. Diğer bir ismiyle "Gasgaslar" M.Ö 2000 yılında Gasi Devleti'ni kurmuştur⁸. Gasların yaşadıkları dönemde önemli şehirleri "Halilas, Duddusgas, Durmilita, İshupilita, Tıbjia, İstihara, Tumanna"dır. Tumanna bugünkü Kastamonu'dur. Gasgaslar, Hititler'in yaşadığı dönemde Kızılırmak, Ilgaz Dağı ile Karadeniz arasında

¹ İhsan Ozanoğlu, **Kastamonu Kütüğü**, (İstanbul: Şirketi Mürettebiye Basımevi, 1952), 11.

²Şehrin ayrıntılı Matematik Konumu: 32° 45' D ile 34° 36' D boylamlarıyla 40° 49' K ile 42° 01' K enlemleri arasındadır. Mücahit Coşkun, Vedat Akbaş, "Karadeniz Kıyısından İç Kesime: Kastamonu Çevresinin İklim Parametreleri", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 11/4, (2017), 48.

³TÜİK, **Seçilmiş Göstergelerle Kastamonu 2013**, (Ankara: TÜİK Yayınları, 2014), XI.

⁴Osman Yalçın, **Kastamonu**, 2.Baskı, (İstanbul: Özyürek Yayınevi, 1971), 25.

⁵Rapor Doğan Kuban' tarafından başlanmış ,Kastamonu İl Halk Kütüphanesine 22072 koduyla kayıt edilmiştir. Doğan Kuban, "Kastamonu'nun Tarihi Yapısı ve bu yapının İmar Planında değerlendirilmesiyle ilgili Rapor", (İstanbul, Ekim 1967), 2.

⁶İlhan Şahin, "Kastamonu", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 24, (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 585.

⁷Cengiz Pala, "Tarihte Kastamonu", **İlçeleri , Köyleri, Gurbetçileriyle Kastamonu(Dergi)**, 1/5, (Haziran 1988), 3.

⁸Hüsnü Acar, **Tarihte Kastamonu**, 2.Baskı, (İstanbul: Çetin Matbaacılık, 2006), 19.

varlığını sürdürmüşlerdir. Gasgaslar komşu devletler “*Mısırlılar, Kalderiler, Suriyeliler Hititler*” ile bazen ekonomik nedenlerle yakın ilişkiler kurmuşlar, bazen de sert askeri çatışmalar yaşamışlardır⁹. Hititler ile uzun süren ve çetin geçen savaşlar sonunda zayıflayan devlet, “*II. Mursil*” döneminde Hititlerin egemenliğine girmiştir¹⁰. M.Ö 1200 yılında Hititler, batıdan gelen büyük bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Devlet içinde yaşanan bunalım, isyanlar ile çevre ülkelerden gelen işgal girişimlerine daha fazla dayanamayan Hititler, “*Muvattala*” döneminde yıkılmışlardır¹¹.

Hitit Devleti'nin yıkılması Hitit hakimiyetinde yaşayan kabileler için bir dönüm noktası olmuştur. Anadolu'ya gelen “*Frikyalılar, Bitinyalılar, Lidyalılar, Paflagonyalılar, Muşhiler ve Komgenler*” farklı bölgelerde ufak devletler kurmuşlardır. Yayılmacı bir politika izleyen Frigyalılar M.Ö 1555'te bugünkü Sinop'tan Zonguldak'a kadar uzanan Paflagonya devletine saldırıp bu bölgeyi hakimiyetleri altına almışlardır¹². M.Ö 695 yılında İskitlerin dayatma ve baskılarından göç eden Kimmerler, Frigya'nın hüküm sürdüğü alanları istila ve işgal etmişlerdir.

M.Ö 652'de “*Ardis*” zamanında Lidyalılar, Kimmerlerin bölgedeki varlığını sonlandırmışlardır. Ticaretle daha fazla ilgilenen Lidyalılar, askeri açıdan gelişmemiştir. Bu yüzden M.Ö 546'da Pers hükümdarı “*II. Kiros*” döneminde Perslere yenilmişlerdir¹³. Anadolu üzerinde devam işgal hareketlerine Büyük İskender de katılmış, Paflagonya'yı Perslerin elinden almıştır¹⁴. Bölgenin M.Ö 322 yılında işgal edilmesinden sonra Paflagonyalılar, Büyük İskender'e bir elçi göndererek ona bağlı olduklarını bildirmiştir. Bunun üzerine Büyük İskender şehre dokunmamış, şehrin idaresine bir yönetici atayarak uzaktan idare etmeye çalışmıştır. M.Ö 301'de Büyük İskender'in ölümü sonrası komutanları arasında büyük anlaşmazlıklar yaşanması

⁹Tumanna şehrinin Kastamonu olduğunu belirten T. Mümtaz Yaman bu bilgiyi Ojen Kavenyak'ın ‘Carte du monde Hittite’ ismiyle 1932'de yayınlanan haritasını kaynak göstererek eserinde paylaşmıştır. Talat Mümtaz Yaman, **Kastamonu Tarihi; XV. Asrın Sonlarına Kadar**, (İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1935), 13.

¹⁰Yaman, **a.g.e.**, 20.

¹¹Acar, **a.g.e.**, 28.

¹²Yaman, **a.g.e.**, 23.

¹³**Yurt Ansiklopedisi, Türkiye İl İl Dünyü, Bugünü, Yarını**,(İstanbul-İzmir-Kars-Kastamonu-Kayseri), c.6, Taha Parla(Ed), (İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1983), 4583.

¹⁴Kastamonu Valiliği, **Cumhuriyetin 15. Yılı Anması, 38 İl Yıllığı**, (İstanbul: Tan Matbaası, 1938), 120.

bölgenin sahipsiz kalmasına ve kısa bir dönem bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesine neden olmuştur¹⁵.

M.Ö 279’da Pontusların ve M.Ö 73-72’de Roma İmparatorluğu’nun sınırlarına kattığı şehir, daha sonra uzun bir süre (395-1222) Bizans himayesine girmiştir. Şehir bu dönemde Türk, İran ve Arap hücumlarına maruz kalmıştır¹⁶.

Kastamonu’nun ilk defa Türkler tarafından alınması Danişmend hükümdarı “Gümüş Tekin” zamanında (1105) gerçekleşmiştir. Kastamonu, yaklaşık bir asır Danişmend idaresinde kalmıştır. Selçuklu Devleti ile Danişmendliler arasında yaşanan mücadeleleri fırsat olarak gören Bizanslılar, 1207’de ani bir akınla şehri ele geçirmiştir¹⁷.

“Alaaddin Keykubat” zamanında Kastamonu’nun fethedilmesi talimatını alan Selçuklu komutanlarından Hüsamettin Çoban, birkaç savaş sonra M.S 1213’te şehri ele geçirmiştir. Kastamonu Hüsamettin Çoban’a tımar olarak verilmiştir¹⁸. Kastamonu Hüsamettin Çoban’ın torunu “Muzafferuddin Yavlak Arslan” döneminde İlhanlılarla askeri mücadeleler yaşanmıştır. İlhanlı hükümdarı “Geyhatu” komutanı “Şemseddin Demir Yaman Candar” idaresindeki ordusunu Kastamonu’nun alınması için sefere göndermiştir. 1292 yılında yapılan savaşta Sinop alınmış, Yavlak Arslan ölmüş ve yerine “Mahmut Bey” geçmiştir. Yaman Candar Kastamonu’yu ele geçirme planları yaptığı bir dönemde ölünce yerine oğlu “Sucuettin Gazi Süleyman Paşa” geçmiştir. Candaroğulları 1309’da Çobanoğullarını mağlup ederek Osmanlı Devletinin kuruluşuna kadar bölgenin mutlak hakimi olmuşlardır¹⁹.

Kastamonu’nun Osmanlı idaresine katılması Yıldırım Beyazıt zamanında olmuştur. Beyazıt’ın Timur’a yenilmesi sonrası kaybedilen Kastamonu’nun yeniden alınması Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devletinde Kastamonu, bugünkü “Bolu, Sinop, Çankırı ve Zonguldak” illerini kapsayan bir sancak merkezi olmuştur²⁰. II. Mahmut Döneminde belirlenen idari yapılanma sonrası

¹⁵Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1973 İl Yıllığı**, (Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1973), 4.

¹⁶Erdoğan Alp, **İççelerimiz Dizisi 2; Devrekani**, I. Baskı, (Kastamonu: Zirve Ofset Matbaacılık, 1997), 4-5.

¹⁷Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1967 İl Yıllığı**, (Haz: İl Yıllığı Hazırlama Komitesi), (Ankara: Kastamonu Valiliği Yayınları, 1968), 132-133.

¹⁸Kastamonu Valiliği, **1967 İl Yıllığı**, 135.

¹⁹Alp, **a.g.e.**, 8-9.

²⁰Yalçın, **a.g.e.**, 27.

Kastamonu Ankara'ya bağlanmış, son olarak 1846'da yapılan yeni düzenleme ile Cumhuriyet Dönemi'ne kadar tek başına yönetilen bir vilayet konumuna gelmiştir²¹.

Kastamonu, Milli Mücadele yıllarında herhangi bir işgalle karşılaşmamış ancak ülkenin durumuna kayıtsız kalmamış, Batı Cephesi'ndeki ihtiyaçları karşılamak için destekte bulunmuştur. Çanakkale Cephesinde 2425, Kurtuluş Savaşı'nda ise 750 şehit veren şehrin Milli Mücadeledeki etkinliği Mondros sonrası daha da artmıştır²². İşgaller karşısında M. Kemal'in Havza'dan duyurduğu genelge ile tüm yurda yayılan protestolara Kastamonu da katılmıştır. İzmir'in işgali karşısında büyük üzüntü yaşayan Kastamonulular 16 Mayıs'ta büyük bir miting düzenleyerek işgale tepkilerini göstermişlerdir²³. Bölgede 18 Eylül 1919'da "*Müdafai Hukuk Cemiyeti*" Kastamonu şubesi açılmış ve Milli Mücadeleyi destekleyen bir çok cemiyetin şehirde şubeleri örgütlenmiştir²⁴. Savaşta aktif olarak bulunan "*Şerife Bacı*" ve "*Halime Çavuş*", şehrin kadın kahramanları olmuştur²⁵.

Kastamonu 19-24 Ekim 1919'da Mehmet Akif'i ağırlamıştır. İstiklal Marşının kabulünden sonra ilk yayınlandığı gazete, Açığsöz Gazetesi olmuştur. Cumhuriyet sonrası Kastamonu'dan bir heyet Atatürk'ü Kastamonu'ya davet etmiştir²⁶. Daveti kabul eden Atatürk, 24 Ağustos 1925'te Kastamonu'ya gelmiştir. Atatürk 25 Ağustos'ta İnebolu'da ilan ettiği "*Şapka Kanunu*" ile Kastamonu'ya ne kadar önem verdiği göstermiştir. Cumhuriyetin ilanından 1946 yılına kadar çok partili hayata geçiş denemeleri olsa da tüm Türkiye ile beraber Kastamonu tek partili siyasi hayatı yaşamıştır²⁷.

²¹Kemal Kutgün Eyüpgiller, **Bir Kent Tarihi , Kastamonu**, (İstanbul: Eren Yayıncılık,1999), 43.

²²Ercan Çelebi, "*Milli Mücadele'de Kastamonu*", Metin Eriş (Ed), **81 İilde Şehir ve Kültür Kastamonu**, 1.Baskı, (İstanbul: Kastamonu Valiliği Yayınları, 2018), 66.

²³ Kastamonu Valiliği, **1973 İl Yıllığı**, 9-10.

²⁴ Kastamonu'da Milli Mücadeleye Destek Veren Cemiyetler: Kastamonu Hilali Ahmer, İhtiyat Zabıtları Şubesi, İnebolu Gençler Mahfili, Kastamonu Muallimler Cemiyeti, Safranbolu Muini Maarif Cemiyeti, İçki Aleyhinde Cemiyet, Cide Evlendirme Cemiyeti, Çankırı ve Çerkeş'te Gençler Mahfilleri, Bartın İlim ve İrfan Derneği, Himaye-i Ahlâk Heyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti, İlim Derneği. Ayrıntılı bilgi için bkz: Hüsnü Açığsöz, **İstiklal Harbinde Kastamonu**, (Haz: M .Serhat Yılmaz, Mustafa Eski), II.Baskı, (Kastamonu: Türk Ocakları Derneği Kastamonu Şubesi Yayını, 2019), 57-60.

²⁵Çelebi, **a.g.m**, 67-68.

²⁶Atatürk'ü davet eden Heyet: Hüsnü Açığsöz, Hüsnü Berker, Hikmet Melike, Hacer Kafadar, Akdoğanlızade M. Ali Efendi, Tatlızade Emin, Mehmet Rıza Saltık, Sabri Bey, Ayrıntılı bilgi için bkz: Açığsöz, **a.g.e**, 135.

²⁷Çelebi, **a.g.m**, 69.

I. BÖLÜM

DP'NİN MUHALEFET DÖNEMİNDE KASTAMONU (1946-1950)

1.1 Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Denemeleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin zorlu bir Milli Mücadele neticesinde kurulması sonrası bir çok alanda olduğu gibi siyasi yaşamda da büyük değişim ve dönüşüme ihtiyaç hissedilmiştir. Mecliste yeni yapılanmaya gidilmesi ve bir siyasi parti kurulması arzulanmıştır. Her ne kadar mecliste; “*İkinci Müdafaa-ı Hukuk, Halk Zümresi, Tesanüt, İstiklal ve Islahat*” grupları var olsa da istenilen muhalefet sağlanamamıştır²⁸. Muhalefet eksikliğinin diğer bir nedeni de 1923 seçimlerinde meclise girenlerin büyük çoğunluğunun Atatürk tarafından belirlenen isimler olmasıdır. Bu dönemde yeni bir oluşum meydana gelmiş, II. Grup olarak bilinen Rauf Orbay'ın başı çektiği K. Karabekir ve A. Fuat Cebesoy'un da iştirak ettiği bir muhalefet hareketi ortaya çıkmıştır²⁹. Bu birliktelik yeni bir siyasi partinin kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu aşamadan sonra partinin isminin, “*İstihlas Fırkası, Millet Fırkası, Cumhuriyet Fırkası, Cezri Cumhuriyet Fırkası ve Cumhuriyet*” olabileceği yönünde kamuoyunda söylentiler çıkmış³⁰, ancak 17 Kasım 1924'te Kazım Karabekir başkanlığında Türkiye'nin İlk muhalefet partinin adı “*Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*” olmuştur.

Yönetici kadrosunda Adnan Adıvar, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy'un olduğu TCF'ye halk fırkasından ayrılan 29 vekil de dahil olmuştur³¹. Kurucuları arasında farklı görüşten insanlar olsa da parti muhafazakar söylemleriyle ön plana çıkmıştır. Atatürk, Time Gazetesi'ne “*Terakkiperverlerin cumhuriyetçilikleri içtenliksiz, programları sahte, kendileri de düpedüz gerici*” açıklamasında bulunmuştur. TCF Güneydoğu Anadolu illerinde çıkan Şey Sait İsyanı sonrası yaşanan olayların ardından “*Hıyanet-i Vataniye Kanunu*” uyarınca 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır³².

²⁸Saime Yüceer, “*Cumhuriyet Dönemi Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde ilk Girişim: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*”, **Türkler**, c. 16, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları 2002), 958.

²⁹Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1839-1950**, (Ankara: İmge Kitabevi, 2004), 263.

³⁰Eric Jan Zürcher, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, çev: G. Çağalı Güven, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1992), 77.

³¹Ahmet Demirel, **Birinci Mecliste Muhalefet: İkinci Grup**, III. Baskı, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), 600.

³²Ayşe Hür, **Öteki Tarih -2; Mondros'tan İzmir Suikastı Davasına**, (İstanbul: Profil Yayıncılık, 2013), 335-335.

1929 ekonomik bunalımı sonrası derinleşen iktisadi sıkıntıların da etkisiyle tek parti iktidarının yetersiz kaldığını düşünen Atatürk, 1930'da bir parti kurulmasını istemiş ve bu teklifi Fethi Okyar'a iletmıştır. Fethi Okyar bu teklif sonrası 12 Ağustos 1930'da ikinci muhalefet partisini kurmuştur³³. Atatürk'ün isteğiyle ve güvendiği kişilerce kurulan parti aynı zamanda İsmet İnönü karşıtlarını bir araya getirmiştir. Fethi Okyar'ın İzmir gezisinde SCF'ye karşı gösterilen ilgi, halk partilileri rahatsız etmiş, Fethi Okyar'ı engellenmeye çalışmışlardır. İzmir gezisinin ikinci günü 5 Eylül 1930'da istenmeyen olayların yaşanması ve bir çocuğun hayatını kaybetmesi ile iktidarın ve Atatürk'ün hoşnut olmadığı gelişmeler olmuştur. 1930 yerel seçimlerinde istenilen başarıyı elde edemeyen SCF, seçimlere şaibe karıştığını iddia etmiştir. Buna karşılık CHP mensupları SCF'yi "*rejim düşmanı*" olarak suçlamıştır. Kamuoyu ve özellikle Atatürk'ün desteğini kaybettiğini düşünen Fethi Okyar, kendi isteğiyle 17 Kasım 1930'da partiyi sonlandırmaya karar vermiştir³⁴.

Türkiye'de çok partili hayat denemelerinin başarısızlıkla sonuçlanması sonucu ülke tek parti İktidarıyla baş başa kalmıştır. CHP çok da açık olmayan denetimden uzak bir siyasi anlayış içinde olmuştur. İnönü parti içindeki denetimi sağlamak amacıyla 1939'da, CHP 5. Kurultayında 21 kişiden oluşan bir "*Müstakil Grup*" oluşturmuştur³⁵. Fakat bu grup gerçek manada bir denetim ve muhalefet yapamamıştır. Meclis görüşmelerinde Müstakiller, CHP'yi eleştirir gibi gözükseler de hiçbir oylamada aksi yönde oy kullanmamışlardır. Beklentiyi karşılamayıp şekli bir özellik dışına çıkamayan demokratikleşmeye katkısı olmayan grup, CHP İkinci Büyük Kurultayı'nda 1946'da kaldırılmıştır³⁶.

İkinci Dünya Savaşı, sonuçları itibariyle bir çok şeyin değişmesini sağlayacak olgular ortaya çıkarmıştır. Mihver devletlerin verdiği zararları bir daha yaşamak istemeyen ABD öncülüğündeki devletler, tek parti iktidarlarının tasfiyesini istemişlerdir. Birleşmiş Milletler'e üye olan Türkiye için artık çok partili siyasal yaşam

³³Ayşe Aydın, "*Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Adnan Menderes'in Siyasi Hayatının Başlaması*", **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8, (2011), 2.

³⁴Yusuf Tekin, Çağatay Okutan, **Türk Siyasal Hayatı; Osmanlıdan Çok Partili Siyasal Hayata Kadar**, (Ankara: Orion Kitabevi, 2011), 28.

³⁵Gökhan Atılğan, Cenk Saraçoğlu, Ateş Uslu, **Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat** , (İstanbul: Yordam Kitap, 2015), 281.

³⁶Atılğan vd, **a.g.e**, 282.

bir mecburiyet haline dönüşmüştür³⁷. Gücü elinde bulunduran CHP, artık otoriter yönetimi terk etmek ve halkla arasındaki kopan bağları yeniden oluşturmak zorunda kalmıştır³⁸. Gerek Dünya gerekse Türkiye'deki değişim isteği CHP içindeki gizli muhaliflerin daha da cesaretlenmesine sebep olmuştur. Artık yeni bir siyasi örgütlenmenin kurulması an meselesiydi. Bir kıvılcım gerekiyordu. Beklenen gelişme Toprak Kanunu teklifinin mecliste görüşülmesi sırasında ortaya çıktı ve yeni bir parti kurulma süreci başladı³⁹.

1.2 Çok Partili Hayatın Kurulmasını Sağlayan İç Etkenler

Toprak Reformu Atatürk'ün gerçekleştirmeyi istediği en büyük reformlardan biriydi. 1927-1938 tarihleri boyunca kanunun çıkması yönünde görüşlerini bildirmiştir. Atatürk hastalığından dolayı Celal Bayar'a okutulan 1 Kasım 1938'deki okuduğu en son konuşmasında bile yasanın öneminden bahsetmiştir. Bu konuşmada Atatürk "*...Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünemez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lâzımdır,*" diyerek bu kanuna ne kadar önem verdiğini göstermiştir⁴⁰. Ancak yasa teklifi uzun süre sonra, 1944 yılında Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatiboğlu tarafından meclise sunulmuş, görüşülmesi için oluşturulan karma komisyona havale edilmiştir. Bu komisyonun üyelerinin büyük bir kısmının toprak sahibi olması ve komisyon raportörünün Adnan Menderes olması ise ilginçtir⁴¹.

Üç ay süren komisyon görüşmelerinin sonlandırılması sonrası kurulan geçici komisyon iktidar baskısıyla 17. madde de değişiklik yapmıştır. 17. maddeye "*Toprakların elli dönümüne kadar olan bölümü devletin kamulaştırma yetkisi içine alınır*" hükmünün eklenmesi üzerine büyük arazi sahipleri kanun aleyhinde

³⁷Carter V. Findley, **Dünya Tarihinde Türkler**, Çev: Ayşen Anadol, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008), 218.

³⁸İsmet İnönü, **Defterler(1919-1973)**, c.1, Haz: A. Demirel, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008), 430.

³⁹Ahmet Demirel, **Tek Partinin İktidarı; Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 308.

⁴⁰Çetin Yetkin, **Karşı Devrim, (1945-1950)**, 9.Baskı, (Ankara: Kilit Yayınları, 2014), 205-207.

⁴¹İhsan Keser, **Türkiye'de Siyaset ve Devletçilik**, I. Baskı, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1993), 104.

mücadeleye başlamışlardır⁴². İtirazlar, 17. madde ve “kamulaştırmalar gerçek bedel üzerinden değil, arazi vergisine matrah olan değere orantılı olarak yapılacak” hükmünün yer aldığı 21. madde üzerinde yoğunlaşmıştır. Toprak sahipleri muzdarip oldukları iki maddeyi kaldırmaya ya da hiç olmazsa esnetmeye çalışmışlardır. Adnan Menderes 17. madde ve Refik Koraltan 21. madde üzerinde bu mücadelenin öncüleri olmuşlardır⁴³.

14 Mayıs 1945'te ÇTK⁴⁴ tasarısının görüşülmesine başlanmıştır⁴⁵. Tasarı ile ilgili teklife en çok muhalefet edenlerden Adnan Menderes, kanunun iyi hazırlanmadığını, kanunu uygulayacak uygun bir yapının kurulamadığını, tasarıdaki hükümlerin bazı zararlar içerdiğini, iç tüzüğe aykırı olduğunu ve son hali ile tasarının kabul edilemeyeceğini söylemiştir⁴⁶.

ÇTK mecliste görüşülürken 21 Mayıs'ta bütçe görüşmelerine de geçilmiştir⁴⁷. Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur ve Emin Sazak'ın hükümeti ağır dille eleştirmesi sonuç getirmemiş, 29 Mayıs'ta yapılan bütçe oylaması 368 oyla bütçe kabul edilmiştir. Oylamada ret oyu veren 5 kişiden 4'ü DP kurucularıdır⁴⁸. Bütçe görüşmesi sonrası ÇTK, 11 Haziran'da kabul edilmiştir⁴⁹. Yaşanan siyasi gelişmeler DP kurucularını harekete geçirmiş ve 7 Haziran 1945 günü CHP grubuna bir önerge vermişlerdir⁵⁰. Celal Bayar'ın Samet Ağaoğlu'na anlattığına göre, bir önerge verme fikri esasen Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'ye aittir. Bayar'ın isteğiyle önergeyi

⁴²Ahmet Yeşil, **Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş**, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001), 45-46.

⁴³Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi Ve İdeolojisi**, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1990), 9-10.

⁴⁴4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Maksat Madde 1: a) Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçileri veya çiftçilik yapmak isteyenleri, aileleri ile birlikte geçimlerini sağlayacak ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip kılmak.

b) Kendilerine arazi verilenlerle yeter arazisi bulunup istihsal vasıtaları eksik olan çiftçilerden muhtaç bulunanlara kuruluş, onarma ve çevirme sermayesi, canlı ve cansız demirbaş vermek;

c) Yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamak, Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”, Kanun No: 4753, Kabul Tarihi: 11.06.1945, Gazete Sayısı: 6032 , Gazete Tarihi: 15.06.1945.

⁴⁵Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, (İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2010), 207.

⁴⁶TBMM TD, Dönem, VII, c. 17, Oturum: 1, Birleşim: 55, (Ankara: TBMM Basımevi, 1945), 117.

⁴⁷**Akşam**, “Yeni Bütçe”, 22 Mart.1945, no: 9552, s.2.

⁴⁸Cem Eroğul, **a.g.e.**, 9.

⁴⁹17. madde kağıt üzerinde kalmış ve hiçbir zaman uygulanmamıştır. Yasayı hazırlayan Şevket Raşit Hatipoğlu bir müddet sonra Tarım Bakanlığı'ndan ayrıldı ve yerine Faik Kurdoğlu getirildi. İki yıl sonra da Cavit Oral, Tarım Bakanı oldu. Çağla Kırçak, **Meşrutiyetten Günümüze Gericilik**, (Ankara: İmge Yayınları, 1994), 316.

⁵⁰Sina Akşin, **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi**, c. 2, (İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1997), 113.

Koraltan da imzalamıştır. Önergeyi imzalamak isteyen başka bir isim Refik Şevket İnce olmuştur. Ancak milletvekili olmadığından bu isteği kabul edilmemiştir⁵¹.

12.06.1945 tarihinde önerge üzerinde, gizli oturumda şiddetli münakaşalar yapılmış, önergeyi verenlere CHP'liler ağır sözler sarf etmiştir. Adnan Menderes'in "*Yedi saat bize sadece küfür yağdırdılar*" dediği bu oturumda, Şükrü Saraçoğlu, takririn geri alınmasını istemiş ancak Celal Bayar "*Bu önerge geri alınmak için verilmemiştir.*" diyerek kararlı olduklarını ve yılmayacaklarını göstermiştir⁵². Saraçoğlu'na göre; takrir, hükümetin icraatlarına gölge düşürmek amacı taşıyan bir hile, dümen girişimidir. Partililer bu önergeye bir anlam verememiş, "*Kanunlarda Islahat mı istiyorsunuz ? Usulü dairesinde teklif yapınız. Ya, tüzükte tadilat mı? O kurultayda olur*" diyerek takririn verilmesinde başka niyetler olduğunu ima etmişlerdir⁵³. Görüldüğü üzere takrir uzlaşma değil kaos getirmiştir. Bu kadar büyük tartışmaların yaşanmasına neden olan takrirde ne vardı ? Partililerin karşı oldukları takrir miydi ? yoksa takriri verenler miydi?

DP kurucularının imzasını taşıyan ve parti içi kavgalara neden olan bu takrirde; 1924 Anayasası'nın demokratik ortamının olmadığı, mecliste gerçek bir kontrol mekanizmasının sağlanması gerektiği ve halkın siyasal haklarını anayasanın güvencesi altında özgürce kullanabilmesi istenmiştir⁵⁴. Önerge beklendiği gibi CHP grubu tarafından reddedilmiştir⁵⁵.

Menderes ile Köprülü takririn reddi sonrası Tan ve Vatan gazetelerinde eleştirel makaleler yazmışlardır. Bu gelişmeler CHP'de partide düzenini yok etme girişimi olarak değerlendirilmiştir⁵⁶. Bu kapsamda Şükrü Saraçoğlu başkanlığında toplanan CHP Parti Divanı, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün CHP'den çıkarılmalarına karar vermiştir⁵⁷. Bu kararın ardından Celal Bayar da 28 Eylül'de milletvekilliğinden istifa etmiştir⁵⁸.

⁵¹Samet Ağaoğlu, **Demokrat Partinin Doğuş Ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, (İstanbul: Baha Matbaası, 1972), 85.

⁵²Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, (Ankara: Kalite Matbaası, 1974), 367-368.

⁵³Tuncer Acar, **Modern Türkiye'nin mimarı Adnan Menderes**, (İzmir: Gutenberg Matbaası, 1958), 29.

⁵⁴Demirel, **Tek Partinin İktidarı**, 310.

⁵⁵Erik Jan Zürcher, **Modern Türkiye'nin Tarihi**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), 306.

⁵⁶Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, (İstanbul: Hil Yayınları, 1996), 29-30.

⁵⁷CHP sekreterliği tarafından Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'e partiden çıkarılmadan evvel birer mektup gönderilmiştir. Vatan Gazetesi'ndeki ve meclisteki açıklamaları sorulmuştur. Fuat Köprülü,

Aradan bir süre geçince CHP Divanı, Refik Koraltan'ın Vatan Gazetesine verdiği bir beyanatı uygunsuz bulunmuştur⁵⁹. CHP, 27 Kasım 1945'te Koraltan'ın partiden çıkarılmasına karar vermiştir⁶⁰. Bu gelişmelerden sonra Celal Bayar, 3 Aralık 1945'te CHP'den kendi isteğiyle ayrılmıştır⁶¹.

1.3 Çok Partili Hayatın Kurulmasını Sağlayan Dış Etkenler

İsmet İnönü 19 Mayıs 1945'te çok partili siyasal hayatın başlaması açısından çok önemli bir yeri olan tarihi bir konuşma yapar. İnönü: *“Memleket idaresinde demokratik prensiplerin geçerli olacağını memleketimizin siyasi idaresi, Cumhuriyette kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemesi ve şartları ile devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalktıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir ...)? Büyük Millet Meclisi'nin kudretli elinde olan millet idaresi, demokrasi yolundaki gelişmesine devam edecektir”*⁶².

Nazmi Avcı'ya göre, İnönü'nün bu açıklaması bir zorunluluk ifadesidir. Avcı, *“Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler Anayasası'nı kabul etmekle bu anayasanın demokratik prensiplerine uygun, daha hür bir rejime geçmeyi taahhüt ettiğini”* vurgular⁶³. İsmet İnönü'nün bu konuşmayı yapmasına sebep 5 Mart 1945'te San Francisco Konferansı'na davet edilmesi olabilir. Muhtemelen İnönü Birleşmiş Milletler'e üye olmak için *“demokratik bir rejimle yönetilme”* şartı olduğunu biliyordu. 25- 26 Haziran'da gerçekleşen konferansta Türkiye, ABD ve İngiltere'ye

Gerek Meclis gerek parti toplantılarındaki tavrı hareketim, partinin ana prensiplerine muvafiktir. Vatan Gazetesi'ne yazı yazmak aleyhte bir hareket telakki edilemez. Çünkü bu gazetenin müdafaa ettiği demokrasi prensipleri ile partinin ana prensipleri arasında bir ayrılık yoktur. Bu yazılar Parti İdare heyetinin mesuliyeti altında çıkan Ulus Gazetesinde şahsıma yapılan hücumlara karşı yazılmıştır Yazılarım Partinin ana prensiplerine ve memleketin yüksek menfaatlerine uygundur” demiştir. Adnan Menderes'te kendisine gönderilen mektuba cevap vererek parti programı ve tüzüğü aleyhinde hiçbir harekette bulunmadığını bildirmiştir. **Akşam**, “F. Köprülü Ve A. Menderes Partiden Çıkarıldılar”, 22 Eylül 1945, no: 9680, s. 1-2.

⁵⁸**Akşam**, “B. Celal Bayar; Milletvekilliğinden İstifa Dilekçesi Meclise Geldi”, 29 Eylül 1945, no: 9680, s.1.

⁵⁹Nadir Nadi, **Perde Aralığından**, (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1979), 269.

⁶⁰**Cumhuriyet**, “Refik Koraltan Partiden Çıkarıldı”, 28 Kasım 1945, no: 7642, s.1.

⁶¹**Akşam**, “Yeni parti Hazırlığı; B. Celal Bayar Dün CHP'den Çekildi”, 04 Aralık 1945, no: 9743, s.1.

⁶²Osman Akandere, **Milli Şef Dönemi**, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1998), 357.

⁶³Nazmi Avcı, **Türkiye'de Modernleşme Açısından Din-Kültür-Siyaset (1839-1860)**, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2000), 242-243.

Türkiye’de çok partili yönetimin gerçekleştirilmesi yönünde adımlar atacağı sözünü verdi. Bu adımla CHP, batının desteğini almak istemiştir⁶⁴.

Türkiye’nin ABD’nin teklifine müspet yanıt vermesine iten en önemli sebep Sovyet Rusya tehditi olmuştur. Türkiye’nin bu teklifi kabul etmesinin ne kadar doğru olduğu konferans sonrası daha net anlaşılmıştır. Çünkü Sovyetler Birliği konferans sonrası Kars, Ardahan ve boğazlarda ayrıcalık istemiştir. CHP yönetimi tarafından Rusya’nın bu talebi 4 Ağustos 1945’te reddedilmiştir⁶⁵. San Francisco Konferansı Türkiye için bir milat olmuştur. Bu konferans sonrası Türkiye’de siyasetin yeniden şekilleneceği, mevcut sistemin bozulup yeniden bir düzen kurulacağı anlaşılmıştır.

1.4 DP’nin Kuruluşu

İsmet İnönü 1 Kasım 1945 tarihinde TBMM’nin açılışı dolayısıyla iç politika durumuyla ilgili olarak “*Tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır*” demiştir⁶⁶. İsmet Binark, İnönü’nün konuşmasının, ülke üzerinde bir rahatlama sağladığını, İnönü’nün kamuoyundaki negatif algı ve görüşlerin aksine demokrasiyi savunduğunu söylemiştir⁶⁷.

Abidin Nesimi’nin naklettiğine göre, M. Şevket Esenal, İsmet İnönü’ye, “*Dünyanın yeni koşulları içinde çok partili hayata geçme zorunludur. Fakat bu geçiş dönemi için hiç olmazsa bir güdümlü seçim dönemine ihtiyaç vardır. Bu dönemde de işçi sendikaları, mesleki birlikler, kooperatif olarak geliştirilecek ve partiler bu sosyal kuruluşlara dayanacaklardır. Ancak bundan sonra dürüst ve tek dereceli düzenli seçimlere imkan olabilir*” demiş, İsmet İnönü’de Esenal’a “*Dünya koşulları nedeniyle bunu beklemeye zamanımız yok, hemen çok partili hayata geçmek zorundayız*” demiştir⁶⁸.

ABD’ye verilen sözler uyarınca çok partili bir yönetim kurulmalıydı, ancak bu partiyi kimin kuracağı adının ne olacağı gibi konularda belirsizlikler vardı. Haziran

⁶⁴Hüner Tuncer, **İsmet İnönü’nün Dış Politikası (1938-1950), II. Dünya Savaşı’nda Türkiye**, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2012), 163.

⁶⁵Celaleddin Vatandaş, **Cumhuriyetin Tarihi, Yaşadıklarımızın Dünü-Bugünü**, 11.Baskı, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2016), 349.

⁶⁶Cumhuriyet, “*Milli Şefin Tarihi Nutku*”, 2 Kasım 1945, no: 7619, s.1.

⁶⁷İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi, VII. Dönem**, c. 2, (Ankara: TBMM Kültür Sanat, Yayın Kurulu Yayınları, 2009), 20.

⁶⁸Abidin Nesimi, **Yılların İçinden**, I. Baskı, (İstanbul: Gözlem Yayınları, 1977), 214-215.

ayında T. Rüştü Aras tarafından ikinci bir partinin kurulacağı haberleri vardı. Ancak Aras, bu haberleri tekzip etmiştir⁶⁹.

İnönü, “*ortanın solu konumunda var olacak, muvazaa (danişik) partisinin kurulması*” için girişimlerde bulunmuştur. İnönü yeni partinin lideri olma teklifini ilk olarak Kazım Karabekir’e yapmıştır. Şükrü Saraçoğlu ve Saffet Arıkan’ın itiraz etmeleri sonucu İsmet İnönü bu fikrinden vazgeçmiştir. İkinci teklif Rauf Orbay’a yapılmıştır. Orbay’ın sunduğu programı İnönü beğenmeyince Rauf Orbay parti kurmaktan vazgeçmiştir⁷⁰.

İnönü, yeni parti kurma teklifini 3. olarak, 4 Aralık’ta Çankaya’da Celal Bayar’a iletmiştir. Bu teklife C. Bayar olumlu yanıt vermiştir⁷¹. İnönü bu adımları atarken dünyadaki gelişmelerin etkisiyle oluşan yeni ekonomik ve siyasal yapıda kendilerine bir yer edinmek için cesaretlenen muhalif çevreler, CHP karşısında siyasal örgütlenme girişimlerinde bulunmuşlardır⁷².

Söylemler ve söylentiler kurulacak ilk siyasi partinin DP olacağı yönündeydi. Ancak beklenti dışı bir durum gerçekleşti. 18 Temmuz 1945’te Nuri Demirağ⁷³ önderliğinde “*Milli Kalkınma Partisi*” kuruldu⁷⁴. Partinin Kurucu üyeleri: “*Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş, Cevat Rifat Atilhan*” idi. İdare Meclisi “*Hüseyin Avni Ulaş (Genel Sekreter), Lütfi Bornovalı, A. Hüseyin Şakar, Kemal Kaçar, Bekir Boğaç, Ziya Ok ve İzzet Mühürdaroğlu*”ndan oluşmuştur⁷⁵.

Cumhuriyet sonrası kurulan 3. muhalefet partisi olan MKP’nin ekonomide liberalizm yanlısı olmasına rağmen muhafazakar ve İslamcı bir görüntü vermesi yeni

⁶⁹Cemil Koçak, **İkinci Parti (1945-1950)**, c. 1, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010), 296.

⁷⁰Nesimi, **a.g.e.**, 216-217.

⁷¹İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi, VII. Dönem**, c. 1, (Ankara: TBMM Kültür Sanat Kurulu Yayınları, 2009), 1273.

⁷²İnönü’ye göre, çok partili hayat, Türk rejiminin amacıdır. İnönü, radyoda ilk defa olarak Atatürk üzerine konuşacağı” diye başladığı 10 Kasım 1962 tarihli konuşmasında “*Atatürk yönetiminin çok partili rejimi hazırlama dönemi olduğunu, Atatürk’ün ömrünün sonuna kadar bu rejimi kurmak için uğraştığını, güçlüklerin yenildiğini, tamamlanmasının yeni nesillere bırakıldığını*” söylemiştir. Doğan Avcıoğlu, **Türkiye’nin Düzeni 1**, (İstanbul: Tekin Yayınevi, 1996), 519-520.

⁷³Nuri Demirağ hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ziya Şakir, **Nuri Demirağ Kimdir?** (İstanbul: Kenan Matbaası, 1947), M. Necmeddin Deliorman, **Nuri Demirağ’ın Hayatı ve Mücadeleleri**, (İstanbul: Nu. D. Matbaası, 1957), Osman Yalçın, **Mühürdarzade Nuri Bey’in (Demirağ) Hayatı ve Çalışmaları (1886-1957)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü **Atatürk Yolu Dergisi**, 44, (2009), 743-769.

⁷⁴Akandere, **a.g.e.**, 408.

⁷⁵H. Caner Akkurt, **Bitmeyen Şarkımız, Nuri Demirağ; Hayatı ve Mücadelesi**, 3. Baskı, (Ankara: DH Yayınları, 2018), 200.

oluşan demokratik dünya ile uyumlu değildi. Bu yüzden varlığı önemsenmemiştir⁷⁶. Metin Toker'in şu açıklamaları hükümet tarafından MKP'nin neden hiç de ciddiye alınmadığını açıkça gösterir: “*Milli Kalkınma Partisi kurulmadan önce de kurulduktan sonra da bir latife konusu olarak kaldı. Nuri Demirağ'ın Üsküdar sirtlarında muazzam bir korusu ve onun ortasında sarı boyalı bir köşkü vardı. Adını “Kanarya köşk” koymuştu. Onu Washington'daki Beyaz Saray ile kıyaslardı ve gazetecilere sık sık kuzu ziyafetleri çekerti. Onun İçin partisi kendi adından çok “Kuzu Partisi” namı altında meşhur oldu*”⁷⁷. Köşklere parti verildiğine göre partinin finansman sorunu yoktu. Peki problem neydi. Problem MKP'nin içinde tecrübeli siyasetçi bulunmaması ve mecliste temsil edilmemesiydi⁷⁸.

MKP kendi sorunlarıyla uğraşırken Celal Bayar güvendiği arkadaşları A. Menderes, R. Koraltan ve F. Köprülü'ye parti kurma teklifinde bulunmuştur. Abidin Nesimi, Fuat köprülü ve Refik Koraltan'ın İnönü'ye bağlı ancak bireysel hareket ettiklerini, Adnan Menderes'in ise bir grubun içinde C. Bayar'a muhalif bir siyaset izlediğini, Tefik Rüştü Aras⁷⁹ aracılığıyla Menderes ve Bayar arasında uzlaşma sağlandığını anlatır⁸⁰. Partiyi kimin kuracağı belirlenmişti fakat ismi ne olacaktı? Metin Toker'in aktardığına göre, partinin isminin “*Demokrat Halk Partisi, Kemalist Demokrat Parti, Köy ve Çiftçi Partisi*” olacağı yönünde fikirler öne sürülmüştür. Bütün düşünce ve önerilerden sonra parti isminin “*Demokrat Parti*” olmasına karar verilmiştir. Neden “*Demokrat*” isminde uzlaştıkları konusunda Celal Bayar, “*Bunda Amerikan modeli rol oynamadı değil, orada da bir Cumhuriyetçi Parti, bir de Demokrat Parti yok muydu ?*” diyerek bu ismi seçmelerinin sebebini anlatmıştır⁸¹. DP kurucularının bu ismi seçerek, kuruluş ve muhtemel iktidar dönemlerinde Amerika'nın desteğini almak istedikleri, CHP yönetimine alternatif, Amerikan siyasetine yakın bir parti olduklarını Amerika'ya göstermek istedikleri anlaşılmaktadır.

⁷⁶Necdet Ekinci, **İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler**, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997), 299.

⁷⁷Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973; Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950**, 3. Baskı, (İstanbul: Bilgi Yayınları, 1990), 70.

⁷⁸Zürcher, **Modern Türkiye'nin Tarihi**, 307.

⁷⁹T. Rüştü Aras hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, M. Mücadele TBMM I. Dönem (1919-1923)**, c. 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1995), 762.

⁸⁰Nesimi, **a.g.e.** 219-220.

⁸¹Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, 80.

Celal Bayar partinin kuruluşunu aralarında Adnan Menderes'in de olduğu ekiple basın toplantısıyla açıklamıştır. Toplantıda bir gazetecinin “*Partiniz sağ mıdır ? Yoksa sol mudur?*” diye soru sorusuna Bayar, “*Demokrattır. Programı inceleyiniz. Orada yerimizi bulacaksınız.*” diye belirtmiş, ilaveten söze karışan A. Menderes “*Siz Halk Partisi'nin yerini bulun, biz Demokrat Parti'nin, onun neresinde olduğunu gösterelim*” demiştir. Toplantıda Serbest Cumhuriyet Fırkası ile DP'nin aynı akıbete uğrayacağı eleştirilerine Bayar, toplumun olgunlaştığını partinin SCF ile bir benzerliği olamayacağını söylemiştir⁸². DP'nin kurulma aşamasında bulunan Ahmet Hamdi Başar'a göre parti böyle kurulmamalıydı. Açıklanan programın ideolojisi yoktu ve program basın toplantısında ismi geçen SCF ile birebir aynıydı⁸³. Aynı basın toplantısında bir basın mensubu, “*Serbest Fırka hikayesi henüz hatırlarda olduğuna göre DP'nin de bir danışıklı dövüş mahsulü bulunmadığını temin edebilir misiniz?*” diye Bayar'a sormuştur. Bu soruya Celal Bayar, “*Serbest Fırka dahi muvazaa partisi değildir. Muvazaa hafifliktir. Ne bunu teklif edecek, Ne de bu teklifi kabul edecek kimseler bulunmadığı gibi memleketin de muvazaalı işlere tahammülü yoktur*” demiştir⁸⁴. Sonuç olarak zorlu bir mücadele neticesinde CHP'den ayrılan bir grup muhalif, Celal Bayar başkanlığında örgütlenerek Demokrat Parti'yi 7 Ocak 1946'da kurmuşlardır⁸⁵.

Kastamonu'da DP teşkilatının kurulması mart ayının sonlarına doğru olmuştur. Belirlenen 7 kişilik kurucu heyet devlet onayına sunulup Kastamonu'da kurulduğu açıklamıştır. Farklı meslek gruplarına mensup kişilerin katıldığı bu heyet; “*Hayri Tosunoğlu, Burhan Zülfi Çelebi, Şefik Işık, Aziz Üçok, Münip Yalaz, İhsan Kaner ve Celal Ferdi*” isimlerinden oluşmuştur⁸⁶.

1.5 Seçimler

Türkiye'de birden fazla partinin seçime katıldığı 1946 yılında yapılan genel seçimler ve belediye seçimleri ile Türkiye'de çok partili siyasi hayat test edilmiştir.

⁸²Celal Bayar, **Başvekilim Adnan Menderes**, Haz: İsmet Bozdağ, I. Baskı, (İstanbul: Baha Matbaası, 1969), 48.

⁸³Ahmet Hamdi Başar, **Yaşadığımız Devrin İç Yüzü**, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960), 30.

⁸⁴Toker, **Tek Partiden Çok Partiye**, 83.

⁸⁵Stefanos Yerasimos, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye 3: I. Dünya Savaşından 1971'e**, çev: Babür Kuzucu, I. Baskı, (İstanbul: Gözlem Yayınları, 1976), 1346.

⁸⁶Semih Durgut, “**Yerel Basına Göre Kastamonu Siyasi Hayatı (1928-1960)**”, (Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, 2019), 27.

1.5.1 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri

CHP ve DP halkın karşına yeni söylemler ve kimliklerle çıkmışlardır. CHP, daha demokratik ve liberal bir yapı sergilemeye çalışmıştır. İktidar, DP'nin tam olarak örgütlenip palazlanması gerçekleşmeden erken seçim kararı almıştır. Bu seçim hamlesine karşı Demokratlar seçimlere katılmama kozunu kullanmışlardır. Bir müddet diretseler de arzuladıkları yasa değişiklikleri (Seçim ve Basın Kanunu- Üniversite İdarelerine Özerklik) gerçekleşince, Demokratlar seçimlere katılma kararı almıştır⁸⁷. DP'nin seçimleri kazanma olasılığı düşüktü. Çünkü bazı illerde seçime katılamayacaktı. Bunlar şu vilayetlerdir: “Ağrı, Bingöl, Bitlis, Hakkari, Kars, Malatya, Muş, Van, Kırşehir, Niğde, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Çoruh, Gümüşhane ve Rize”⁸⁸.

1946 seçimleri Kastamonu’da zorlu geçmiş, milletvekili seçilmek için 49 aday seçim yarışına girmiştir. Bunlardan 8’i DP adaylarıdır. DP aday listesi “Hayri Tosunoğlu, Celal Ferdi Koçal, Hüseyin Karagülle, Şevki Oğuz, Yusuf Kemal Tengirşek, Refik Şevket İnce ve Necip Ruşen Oktay” isimlerinden oluşmuştur. Fevzi Çakmak seçimlere bağımsız olarak katılsa da, DP kadrosu içinde yer almıştır⁸⁹. 5 Haziran 1946’da 4918 Sayılı Seçim Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun uyarınca gerçekleştirilen 21 Temmuz 1946 seçimleri, Türkiye’de tek dereceli olarak yapılan ilk seçimdir⁹⁰.

Tablo 1. 1946 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları⁹¹

Seçime Katılan Partiler	Meclise Giren Partiler	Mv. Sayısı	Oran %
CHP (63 il) , DP, (47 il), Milli Kalkınma Partisi (MKP) Liberal Demokrat Parti (LDP) , Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (TİÇP) Yanız Vatan İçin Partisi(YVİP)	Cumhuriyet Halk Partisi	397	85.4
	Demokrat Parti	61	13.1
	Bağımsız (DP listesi)	4	0.9
	Bağımsız (Bireysel)	3	0.6
	Toplam	465	100.0

⁸⁷Reşat Kasaba(ed), **Modern Dünyada Türkiye, 1839-2010,c.4**, çev: Zuhal Bilgin, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), 237.

⁸⁸Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, I. Baskı, (Ankara: TESAV Yayınları, 2008), 98.

⁸⁹Tuncer, **1946 Seçimleri**, 268.

⁹⁰İki dereceli seçim sisteminde halk direk milletvekillerine oy veremiyordu. Önce bir seçimle milletvekillerini seçecek 2. seçmenleri seçiyorlardı. Vekil adayları 2. seçmenin verdiği oylarla milletvekili oluyorlardı. Servet Armağan, “Türkiye’de Parlamento Seçimleri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 33/3-4, (1967), 77.

⁹¹Tuncer, **1946 Seçimleri**, 97-99.

Seçimler silahlı olayların olduğu, seçim kurulları ve idarecilerden tarafından usulsüzlüklerin yapıldığı, sandıkların kaçırıldığı iddialarıyla sonuçlanmıştır⁹². CHP 60 ilde milletvekili çıkarmış 3 ilde vekil çıkaramamıştır. Demokrat Parti aralarında Kastamonu'nun da olduğu 11 ilde milletvekili çıkarabilmiştir⁹³.

Tablo 2. 1946 Genel Seçimleri Kastamonu Oy Dağılımı⁹⁴

	Milletvekili Adayları	Aldığı Oy		Milletvekili Adayları	Aldığı Oy
1	Fahsin Coşkan (CHP)	95253	13	Hayri Tosunoğlu (DP)	36650
2	Abdullah Alpdoğan (CHP)	85413	14	C.Ferdi Koçal (DP)	31280
3	Muzaffer Akalın (CHP)	75700	15	Hüseyin Karagülle (DP)	29658
4	Ziya Orbay (CHP)	75021	16	Şevki Oğuz (DP)	29137
5	Hamdi Çelen (CHP)	74517	17	Hilmi İnal (Müstakil)	27120
6	Fahri Ecevit (CHP)	68935	18	N.Ruşen Oktay (DP)	25913
7	Hilmi Çoruk (CHP)	67105	19	Hamdi Türe (Bğmsz)	16772
8	Fevzi Çakmak (Bğmsz)	59696	20	Rauf Orbay (Bğmsz)	12996
9	Fethi Mağara (CHP)	59264	21	Adil Toközlü (Bğmsz)	12946
10	Hacer Dicle (CHP)	39703	22	Mehmet Türkmen (Bğmsz)	12191
11	Y.Kemal Tengirşek (DP)	37853	23	Halit Akmensu (Bğmsz)	10660
12	R.Şevket İnce (DP)	37472	24	Şaban Yılmaz (Müstakil)	9992

9 milletvekilliği için Kastamonu'da yapılan seçimin sonuçlarına göre; ilk dokuz sırayı alan 8 CHP'li ve 1 Bağımsız aday (Fevzi Çakmak) milletvekili olmaya hak kazanmışlardır.

Seçimin ardından DP, seçimlerin hileli olduğunu savunmuş, sözlü olarak mitingler ve yazılı olarak bildirilerle halka şikayetlerini aktarmıştır. Ancak sıkıyönetim ilan edilmesi sonucu bu eylemler yasaklanmıştır⁹⁵.

Yeni meclis, Cumhurbaşkanlığı'na 388 oyla İsmet İnönü'yü seçmiş ve hükümet kurma görevi Recep Peker'e verilmiştir. Peker hükümeti, siyasi örgütlenmelerin kendi parti binası dışında çalışma ve toplantı yapmasını yasaklamış, basına karşı ağır yaptırımlar getirmiş ve bunun sonucu olarak bazı gazeteler (Yeni

⁹²Emin Karakuş, *İşte Ankara (40 Yıllık Bir Gazetecinin Gözü ile)*, I. Baskı, (İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1977), 123.

⁹³Tuncer, *1946 Seçimleri*, 100.

⁹⁴Doğrusöz, "Milletvekili Seçiminde En Çok Rey Alanların İsim Ve Oyları", 30 Temmuz 1946, Sayı: 953, s.1.

⁹⁵Hakan Toy-Defne Elmacı, *Kronolojik Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, (İstanbul: Karma Kitaplar, 2015), 102.

Sabah ve Gerçek) sıkı yönetim kararlarıyla bağdaşmayan yayınları nedeniyle kapatılmıştır⁹⁶.Ulaşılabilen ayrıntılı sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

1.5.2 Belediye Seçimleri (26 Mayıs 1946)

CHP, eylül ayı olarak belirlenmiş belediye seçimlerinin mayıs ayında yapılması için 26 nisan'da meclise başvurmuş, mecliste uzun süren tartışmalar sonrasında seçimin 26 Mayıs 1946'da yapılması kararlaştırmıştır. DP bu kararın partilerin teşkilatlanmasına fırsat vermemek amaçlı yapıldığını ve mevcut kanunların güvenilir olmadığını gerekçe göstererek seçimlere katılmayacağını bildirmiştir. Türkiye'de olduğu gibi Kastamonu'da da seçimleri CHP kazanmıştır⁹⁷. Seçilen asil ve yedek üyeler ve aldıkları oylar aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Belediye Seçimleri (26 Mayıs 1946)⁹⁸

	Asil Üyelikler	Aldığı Oy	Yedek Üyelikler	Aldığı Oy
1	Baki Tümtürk	2225	Alaaddin Erdem	1514
2	Adil Yücebiyık	2148	Mahir Çırağ	1506
3	Enver Evrensel	2006	Ahmet Kıral	1505
4	Hamdi Koçoğlu	1930	İzzet Okay	1499
5	Rushi Akalın	1892	Osman Karagöz	1493
6	İzzet Baydar	1885	Ekrem Balı	1487
7	Mehmet Nuhoğlu	1855	Hikmet Özatay	1485
8	Nurettin Çelik	1809	İhsan Nazlı	1404
9	Kazım Altıoğlu	1794	Osman İlhan	1396
10	Sadık Yumal	1755	Hasan Soykut	1339
11	Tahsin Öziş	1749	Recep Tokatlı	1322
12	Ali Güleriyüz	1706	Emin Dericı	1285
13	Numan Nuhoğlu	1685	Muzaffer Esen	1279
14	İsmail Baysıl	1678	Osman Keserci	1242
15	Hüsnü İmamvekili	1676	Emin Ereser	1203
16	Faik Akdoğanlı	1633	Hikmet(Bayan) Aslan	1180
17	M.Celal Bayar	1620	İmadi Başköy	1168
18	Nahit Çınar	1619	Ziya Derende	1164
19	İbrahim İmamvekili	1608	Ahmet Zeytinlü	1114
20	Şerafettin Sabirinyiğit	1602	Sabri Tümkör	998
21	Halim Küçüker	1527		

⁹⁶Karakuş, **İşte Ankara**, 123-124.

⁹⁷Fehmi Akın, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, I. Baskı, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009), 90-92.

⁹⁸Asil Üyelikler: **Doğrusöz**, "Yeni Belediye Seçimlerinde CHP Adayları Kazandı; Asli Üyeliğe Seçilenler", 28 Mayıs 1946, Sayı: 935, s.1, Yedek Üyelikler: **Doğrusöz**, "Yeni Belediye Seçimlerinde CHP Adayları Kazandı; Yedek Üyeliğe Seçilenler", 31 Mayıs 1946, Sayı: 936, s. 1.

Belediye Meclisi 1 Haziran 1946'da toplanmış ve Adil Yücebıyık belediye başkanı seçilmiştir⁹⁹. Seçimlere DP büyük tepki göstermiş, seçim öncesi ve seçimlerde usulsüzlükler yapıldığını ve seçim listelerinin eksik düzenlendiğini, başlangıcından sonuna kadar kanunların ihlal edildiğini belirtmiştir¹⁰⁰.

1.6 Ara Seçimler ve DP Kongreleri

DP ani gelişen 21 Temmuz 1946 seçimleri nedeniyle kendisini seçim yarışının içinde bulmuş, teşkilatlanma çalışmalarını ertelemek zorunda kalmıştır. Seçim sonrası DP illerde parti teşkilatlarını oluşturmuş, kongreler vasıtasıyla yönetici ve idari kadrolarını, genel kongre delegelerini seçmiştir.

1.6.1 DP Kastamonu 1. İl Kongresi (1946)

DP Kastamonu'da teşkilatlandıktan sonra ilk il kongresini büyük bir kalabalığın iştirakiyle 22 Aralık 1946'da yapmıştır. Kongrede Vali Mithat Altıok ve şehirde yayın yapan gazeteciler de yer almıştır. Hayri Tosunoğlu kongre başkanı seçilmiş, seçim sonrası il idare heyetinin raporu okunmuş, raporla ilgili Hayri Tosunoğlu uzun bir konuşma yapmıştır¹⁰¹. Daha sonra idare heyeti, haysiyet divanı seçimi yapılmış ve büyük kongreye gidecek delegeler belirlenmiştir¹⁰². Bu kongreden sonra Hayri Tosunoğlu ismi ön plana çıkmıştır. Bu tarihten sonra Kastamonu'da DP adına atılacak her adımın arkasında onun izleri görülmektedir.

1.6.2 DP Birinci Büyük Genel Kongresi (1947)

7-11 Ocak 1947 tarihinde, Ankara'da 906 delegenin katılımıyla DP birinci büyük kongresi yapılmıştır. Kenan Öner'in kongre başkanı seçilmesi sonrası Celal Bayar'la başlayan konuşmalar partinin kurucularının da olduğu önemli isimlerin konuşmalarıyla devam etmiş, konuşmacılar CHP'yi sert dille eleştirmişlerdir¹⁰³. Kongrenin son gününde yapılan oylamada 548 delegeden 541'inin oyunu alan Celal Bayar genel başkan seçilmiştir. Kongre sonunda Türk siyasi tarihinde önemli bir yere sahip "Hürriyet Misakı" olarak adlandırılan bir rapor sunulmuştur. Bu raporda

⁹⁹Doğrusöz, "Şehrimizde Demokrat Parti Kuruldu", 4 Haziran 1946, Sayı: 937, s.1.

¹⁰⁰Demokrat Parti, **26 Mayıs 1946 Belediye Seçimleri**, (Haz: DP Genel İdare Kurulu Başkanlığı), (İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1946), 3.

¹⁰¹Yenişesi, "Demokrat Partinin İl Kongresi", 26 Aralık 1946, Sayı: 13, s.1.

¹⁰²Doğrusöz, "İl Demokrat Parti Kongresi", 28 Aralık 1946, Sayı: 15, s.1.

¹⁰³Eroğul, a.g.e, 22-24.

“demokratik olmayan kanunların anayasadan çıkarılması, tam güvenceli yeni seçim sistemi, bir kişinin devlet ve parti başkanlığını yönetmemesi gerektiği ve tarafsız bir idari yönetim” istenmiştir¹⁰⁴. Eğer belirtilen talepler uygulamaya geçirilmezse DP Grubunun meclisten çekileceği ve mücadelenin halk içinde yapılacağı vurgulanmıştır. Meclisin terk edilmesini “tehdit” olarak yorumlayan Cem Eroğlu, “Türk demokrasisinin gelişmesinde istisnai bir yeri olan bu tehdidin önemi herhalde abartılamaz. O zamana kadar halkın dışında ve üstünde oynanan siyasal iktidar oyununun iplerini, ilk defa olarak halkın eline verme iradesinin ifadesidir” diye bir değerlendirmede bulunmuştur¹⁰⁵.

1.6.3 12 Temmuz Beyannamesi ve DP’de Tasfiyeler

1946 seçimleri sonrasında CHP içinde bir bölünme yaşanmıştır. Parti içinde Recep Peker’in önderliğini yürüttüğü ve daha sert görüşleri nedeniyle “Radikaller” denilen 1.grup ile bu gruba göre nispeten daha demokratik ve hoşgörülü olduğu için “İımlılar” olarak tabir edilen 2. grup ortaya çıkmıştır. Recep Peker’in her geçen gün artan sertliği nedeniyle iki grup arasında gerilim yükselmiştir¹⁰⁶. CHP parti içinde sergilemiş olduğu sert tavrı muhalefete karşı daha da arttırarak göstermiştir. İktidar ve muhalefet arasında karşılıklı açıklamaların gerilimi tırmadığı bir dönemde harekete geçen İsmet İnönü partileri uzlaştırmak için bir takım adımlar atmaya başlamıştır¹⁰⁷. 7 Haziran 1947’den itibaren DP ve CHP ile birlikte ya da ayrı ayrı toplantılar yapmış, partilerin şikayetlerini dinledikten sonra 12 Temmuz Beyannamesi’ni yayınlamıştır¹⁰⁸.

İnönü, beyannamede; “iki parti liderinin beyanatları sonucu güven ortamının zedelendiğini, CHP’nin baskıcı tavrından vazgeçerse demokratik bir siyasal zemin oluşacağını, kendisinin partilere aynı mesafede olduğunu, amacının güven ortamı sağlamak olduğunu” söylemiştir¹⁰⁹. Recep Peker beyannameden memnun olmamış, 26

¹⁰⁴Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952**, (İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1952), 650.

¹⁰⁵Eroğlu, **a.g.e.**, 24-25.

¹⁰⁶Teoman Gül, **Türk Siyasi Hayatında Recep Peker**, (Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 70-71.

¹⁰⁷Adem Çaylak, **Osman Bölükbaşı Ve Siyasal Hareketi**, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2010), 63.

¹⁰⁸Taner Timur, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, 3. Baskı, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003), 75.

¹⁰⁹Fehmi Akın, “12 Temmuz Beyannamesi’nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri Ve Önemi”, **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 7/2, (2005), 107-109.

Ağustos'ta yapılan CHP grup toplantısında parti grubundan güvenoyu istemiştir. Peker 303 güvenoyu 34 güvensizlik oyu almıştır¹¹⁰. M. Şevket Esendal'ın oyunu sonradan yazdırması ile birlikte tarihte “35'ler olayı” olarak adlandırılan bu muhalefete daha fazla katlanamayan Recep Peker istifa etmiştir¹¹¹. Demokrat Parti'de ise muhalifler beyannameyi “Genel İdare Kurulu'nun İsmet Paşa'nın ağına düşmesi” olarak değerlendirmiş ve başkaldırmışlardır¹¹². Ancak beyanname olumlu sonuçlar da doğurmuş, DP rahatlamış, üzerindeki siyasi baskılardan sıyrılmış daha da özgürleşmiş, CHP ile denk tutulmasının avantajlarından yararlanmışır¹¹³.

12 Temmuz Beyannamesi sonrası CHP ve DP'de görüş farklılıkları şiddetlenmiş ve beyannameyi kabul etmeyenler sert tepkiler göstermişlerdir¹¹⁴. Esasen DP içinde Fevzi Çakmak ve Kenan Öner'in başını çektiği muhalefet 1946 sonlarından itibaren zaten vardı¹¹⁵. Ancak 1947 yılında yeni bir gelişme yaşanmıştır. DP karşı olmasına rağmen milletvekili maaşlarına zam yapılmıştır. DP, yapılan zam farkının DP'ye ödenmesini istemiştir. Bu isteğe muhalefet eden ve farkı ödemeyen bir grup ile grup başkanlığı seçiminde iki defa yenilgiye uğrayan Fuat Köprülü ve destekçileri parti içinde karışıklığa yol açmışlardır¹¹⁶. Tepkiler istifaları ve ihraçları beraberinde getirmiştir. 23 Temmuz'da Osman Bölükbaşı, 16 Ocak'ta Kenan Öner istifa etmiş ve Ali Mustafa Kentli de partiden ihraç edilmiştir¹¹⁷.

Parti içinde yaşanan tartışmalar ve ihtilafların devam etmesi sonucu 10 Mart 1948'de DP Genel Merkez Haysiyet Divanı toplanmıştır. Toplantıda alınan kararla “Kemal Silivri (İstanbul), Necati Erdem (Muğla), Sadık Aldoğan (Afyon), Mithat Sakaroğlu (Muğla) ve Osman Nuri Köni (İstanbul)” partiden çıkarılmışlardır¹¹⁸. İstifalar ile ilgili değerlendirmelerde bulunan Eskişehir Milletvekili Emin Sazak, “Buhranı Köprülü'nün gururu ile Menderes'in siyaset oyununa olan ibtilası (müptela, düşkünlik) yaratmıştır” diyerek Fuat Köprülü ve Adan Menderes'i olayların

¹¹⁰Şarika Gedikli Berber, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, *Akademik Bakış Dergisi*, 6/11, (2012), 146-147.

¹¹¹Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, 200.

¹¹²Samet Ağaoğlu, *Aşına Yüzler*, I. Baskı, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011), 49.

¹¹³Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, çev: S. Cem Karadereli, 5. Baskı, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014), 108.

¹¹⁴Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, I. Baskı, (Ankara: TESAV Yayınları, 2010), 46.

¹¹⁵Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)*, c. 1, (Ankara: TBMM Kültür Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012), 13.

¹¹⁶Yeşil, *a.g.e.*,126.

¹¹⁷Çufalı, *a.g.e.*, 13.

¹¹⁸Akşam, “DP’den Çıkarılanlar”, 11 Mart 1948, no: 10561, s.2.

sorumlusu olarak göstermiştir¹¹⁹. Netice itibariyle 59 kişilik DP Meclis Grubu 13 istifaya ve 13 ihraç ile 33 kişiye düşmüştür¹²⁰. 12 Temmuz Beyannamesi sonrası yaşanan istifalar, çok partili siyasi hayatın CHP ve DP içinde güç savaşına döndüğünü, yeni oluşan lider kadroların parti içinde hakimiyetlerini kuramadıklarını ve siyasal demokrasinin henüz sağlanamadığını göstermiştir.

DP'den ayrılanların bir kısmı meclis başkanlığına başvurarak “*Müstakil Demokratlar Grubu*” adıyla yeni bir grup kurmuştur¹²¹. MDG dışında kalanlar Hikmet Bayur'un genel başkanlığında, 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni kurmuşlardır¹²². Daha sonra DP'den ayrılanların Afyon'da kurduğu diğer grup “*Öz Demokratlar*” ile MDG üyeleri, 5 Temmuz 1947 'de Millet Partisi'ne katılmışlardır¹²³.

1.6.4 6 Nisan 1947 Ara Seçimleri

7 Şubatta yapılan muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri sonrası DP, mevcut şartlarda yapılan seçimin adil olmayacağını güvenlikten yoksun olan seçimlere katılmanın doğru olmadığını belirtmiştir. DP'nin Ara seçimlere katılmama eğilimi CHP'de hoş karşılanmamış, bu konuda Recep Peker "*Siyasi partilerin vazifesi seçimlere iştirak etmektir. İştirak etmeyen parti ve onları destekleyen gazeteler için İstiklal Mahkemeleri kanunu hala mevcuttur*" diye tehditkar bir konuşma yapmıştır¹²⁴. Baskı ve zorlamalar aldırmayan DP'nin seçim yarışına katılmadığı 4 seçim bölgesi için 6 Nisan 1947'de yapılan ara seçimleri CHP kazanmıştır. Ara seçimlerin Kastamonu'da yapılma sebebi Fevzi Çakmak'ın 1946 seçimlerinde o dönemin seçim kanuna göre İstanbul ve Kastamonu' da seçime katılıp kazandığı iki ilden İstanbul'u tercih etmesi sonucu oluşan boşluktur¹²⁵.

Kastamonu'da ara seçimlere katılan adaylar; Baki Tümtürk 100278, Nazım Batur 11657, Galip Deniz 6896, Kemal Aycan 61, Hidayet Öktem 19 oy almıştır¹²⁶.

¹¹⁹Yeni Sabah, “DP'de Buhran Devam Ediyor”, 16 Mart 1948, no: 3258, s.1.

¹²⁰Tuncer, 1950 Seçimleri, 47.

¹²¹Samet Ağaoğlu, **Siyasi Kimlik; Demokrat Partinin Kuruluşu**, I. Baskı, (haz: Cemil Koçak), (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 182.

¹²²Yeşil, a.g.e, 129.

¹²³Akşam, “Müstakil ve Öz Demokratlar Millet Partisine Katıldılar”, 6 Temmuz 1949, no: 11040, s.1.

¹²⁴Yeşil, Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş, 108.

¹²⁵BCA, 030.10.0.0 / 77.507.6.

¹²⁶Doğrusöz, “İlimiz Milletvekilleri Seçimlerinde Adayların Aldıkları Oylar”, 12 Nisan 1947, Sayı: 39, s.1.

Bu sonuçla Baki Tümtürk 1947 ara seçimlerini kazanarak milletvekili olmuştur¹²⁷. Ara seçimlerden sonra 10 Nisan 1947’de DP İl Başkanı Hayri Tosunoğlu tarafından DP yayın organı olarak “*Dikkat*” ismiyle bir gazete çıkarılmıştır¹²⁸. Bu gazete CHP yönetimini rahatsız etmiş, gazete ve H. Tosunoğlu hakkında şikayet davaları açılmıştır¹²⁹. Dikkat Gazetesi’nin çıkarılmasıyla DP Kastamonu’da görüşlerini daha geniş kitlelere anlatma fırsatı yakalamıştır. Bu adım DP’nin Kastamonu’da güçlenmesinde etkili olmuştur.

1.6.5 DP Kastamonu 2. İl Kongresi (1948)

14-15 Şubat 1948’de DP 2. İl Kongresi yapılmıştır. Kongrenin ilk gününde Hilmi Küçükkoğlu başkan ve Hilmi Ayvacıklı ikinci başkan seçilmiştir. İl İdare Kurulu Başkanı Hayri Tosunoğlu’nun 1947 yılının çalışma raporunu okuması ve üzerinde tartışılması sonrası kongrenin ilk günü son bulmuştur. İkinci gün saat 10.00’da başlayan kongrede dilekler bölümünde yaşanan münakaşalar sonrası seçimlere geçilmiştir¹³⁰. Avukat Hilmi Ünal’ın başkan seçildiği yeni il idare kurulu, idare heyeti seçimi ile kongre son bulmuştur. Kongreden bir gün sonra Hilmi Ünal “*Partide ihtiras hakimdir. Bu haleti ruhiye ve muhtelif fikir cereyanları partinin esas bünyesinde iyi tesir yapabilecek bir mahiyet arz etmemektedir.*” sözleriyle başkanlıktan, idare heyeti üyeliğinden istifa ettiğini açıklamıştır. Aynı şekilde Mustafa Andul idare heyetinden istifa etmiştir¹³¹. DP genel kongreleri ve Kastamonu il kongreleri incelendiğinde parti ve il teşkilatının koordineli çalıştığı fakat partide yer edinme çabasından dolayı bazı kişilerinin dışlandığı ve bu durumun kaosa yol açtığı anlaşılmaktadır.

Kongre sonrası Demokrat Parti milletvekillerinde Suphi Batur ve Enver Gök, şehri ziyaret etmişlerdir. Milletvekillerini DP Kastamonu İl İdare Kurulu ikinci başkanı Hilmi Ünal, üyeler Salim Esen ve Rıza Keskin karşılamışlardır. Ardından parti binasında halkın yoğun ilgi gösterdiği bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Parti binasındaki kalabalığa hitap eden vekiller halkın dertlerini ve taleplerini dinlemişlerdir¹³². DP Kastamonu kongresi öncesinde İsmet İnönü 18 Nisan 1949’da

¹²⁷Ziya Demircioğlu, “*Yarın Seçim Yapılıyor*”, **Doğrusöz**, 5 Nisan 1947, Sayı: 37, s.1.

¹²⁸Aziz Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu Basını (1872-1972)**, (Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1973), 113.

¹²⁹BCA, 490.1.0.0 / 1371.543.4.

¹³⁰Kastamonu, “*DP İl Kongresi Yapıldı*”, 16 Şubat 1948, Sayı: 174, s.1.

¹³¹Yenises, “*DP İl Kongresi ve İstifalar*”, 19 Şubat 1948, Sayı: 96, s.1.

¹³²Kastamonu, “*Demokrat Parti Vekilleri Şehrimizde*”, 5 Mart 1948, Sayı: 186, s.1.

Kastamonu'ya gelmiştir¹³³. İsmet İnönü sırasıyla Devrekani, Daday, Azdavay, Taşköprü, Küre ve İnebolu ilçelerinde bulunmuştur. İnönü, İnebolu'da DP'li Fahri Keçecioğlu ile görüşmüştür. Tosya ziyareti öncesi İnönü DP İl Başkanı Hayri Tosunoğlu ile konuşmuştur¹³⁴. İsmet İnönü'nün bir haftalık ziyaretleri sırasında Araç DP İlçe İdare Kurulu üyesi Mahir Esen istifa etmiştir. Esen, "*Partide şahsiyet hüküm sürmektedir. Bunca zahmetleri ihtiyar ederek ilimize şeref veren Devlet Reisi'ni istikbal şöyle dursun ziyaretine bile gitmeyerek şahsi tesirlerinizle bir çok vatandaşları bu arzularından men ettiğimize de şahit oldum. Bu maksatla Kastamonu'ya kadar giden parti arkadaşımız Faik Tekin'e de şahsen tesir yaparak büyük misafiri ziyaret ettirmeden geri çevirmenizi teessür ve teessürlerimi mucip olduğundan bu teessürlerimden dolayı DP'den çekildim*" diyerek istifa etmiştir¹³⁵. İsmet İnönü gezilerinde DP'li idarecilerle görüşerek tarafsız olduğunu göstermeye çalışmış, DP'liler de İnönü'yü ziyaret ederek demokratik bir parti olduklarını ispatlamak istemiştir. Mahir Esen'in istifası yaşananların çok da samimi olmadığını, derinlerde İnönü'ye karşı oluşan tepkinin devam ettiğini göstermektedir.

1.6.6 17 Ekim 1948 Ara Seçimleri

1948 tarihinde DP Kastamonu'da faaliyetlerini arttırmaya başlamıştır. İlk olarak 6 haziranda DP Genel Merkezi'nin organize ettiği büyük bir miting yapılmıştır. Mitinge Ankara, Çankırı Sinop, Boyabat, Zonguldak ve Kastamonu'nun ilçelerinden yüzlerce insan gelmiştir¹³⁶. Cumhuriyet Meydanı, DP Kastamonu il başkanlığında hazırlanan "*Yolsuz bakımsız Kastamonu*", "*21 Temmuz kara günümüzdür*", "*Dün buğday bugün şeker yok*", "*Millet iradesine saygı isteriz*", "*Söz milletindir*" ve "*Arpa ömrü kısaltır*" pankartlarıyla dolmuştur.

İl Başkanı Hayri Tosunoğlu, Komite Başkanı Baha Ataoğuz, Sabri Yılmaz ve şehir dışından gelen vekil ve parti temsilcilerinin konuşmasıyla miting son bulmuştur¹³⁷. İkinci olarak eylül ayının ilk günü Sabri Yılmaz tarafından DP'nin Dikkat Gazetesi'nden sonra ikinci yayın organı "*Mücadele*" yaygın hayatına

¹³³İnönü, a.g.e, 512.

¹³⁴İnönü, a.g.e, 513-515.

¹³⁵Yenises, "Ulu Başkanımız Gezilerine Devam Ediyorlar", 25 Nisan 1949, Sayı: 181, s.1.

¹³⁶BCA, 030.10.0.0 / 77.507.17.

¹³⁷Kastamonu, "Kastamonu Demokratlarının Dünkü Mitingi Çok Heyecanlı Oldu", 7 Haziran 1948, Sayı: 203, s.1.

başlamıştır¹³⁸. Bu gazetenin yayınladığı yazılar nedeniyle de gazete hakkında CHP tarafından şikayet davaları açılmıştır¹³⁹. 1948 yılında Kastamonu’da Yenises Gazetesi sahipleri ekonomik sıkıntılar nedeniyle CHP’den yardım talep etmiştir¹⁴⁰. CHP’nin bu istekleri karşılamasıyla birlikte Yenises, CHP’nin yayın organı gibi çalışmaya başlamıştır. Bu durum gazeteler arası propaganda savaşlarına ve DP’nin Kastamonu’daki yükselişinin azalmasına neden olmuştur.

17 Ekim 1948’de 13 ilde ara seçimler yapılmıştır. En düşük katılımın İstanbul, en fazla katılımın Kastamonu olduğu ve DP’nin dahil olmadığı seçimleri, CHP kazanmıştır¹⁴¹. Seçim sonuçlarına göre; “*Sadi Bekter (İstanbul), Esat Doğan (Malatya), Mehmet Kamil (Mardin), Adil Reşit Önder (Tokat), A. Hamit Selgil (Ankara), H. Raşit Öymen (Bolu), Rauf Bayındır (Erzincan), Tevfik Ekmen (Giresun), A. Hikmet Onat (Ordu), Sabri Akın (Aydın), Ş. İbrahim Hakkıoğlu (Erzurum), M. Fahri Akgöl (Yozgat)*”, kazanan CHP milletvekilleridir¹⁴². Kastamonu’da seçimlerin yapılma sebebi Hilmi Çoruh’un vefatı dolayısı ile oluşan vekil boşluğudur¹⁴³. Kastamonu’da % 65 katılımı ile gerçekleşen ara seçimi, 120.268 oy ile CHP adayı “*Adil Toközlü*” seçimleri kazanmıştır¹⁴⁴.

1.6.7 DP Kastamonu 3. İl Kongresi (1949)

Celal Bayar ve Fuat Köprülü’nün iştirak ettiği ve Türk siyasi tarihi açısından önemli açıklamalarda bulunduğu DP Kastamonu İl Kongresi 26-27 Mayıs 1949 tarihlerinde yapılmıştır¹⁴⁵. 5 eksikle toplam 53 delegenin katıldığı kongrede ilk gün İnebolu delegesi Fahri Keçeci başkan, Devrekani delegesi M. Ali Müftüoğlu başkan vekili, Hüsnü Bostancı ve Faik Tekin katip olarak seçilmişlerdir. Kongre başkanının daveti üzerine kürsüye gelen Celal Bayar asıl konuşmayı bir sonraki gün yapacağını söyleyerek teşekkür etmiştir¹⁴⁶. Daha sonra söz alan Fuat Köprülü, şehirle ilgili övgü dolu sözler söylemiş ardından muvazaa iddialarıyla ilgili “*Muvazaa sahtekarlık,*

¹³⁸Aziz Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972** , (Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1980), 54.

¹³⁹BCA, 490.1.0.0 / 1371.543.3.

¹⁴⁰BCA, 490.1-0.0 / 1371.546.1

¹⁴¹Cumhuriyet, “*13 İlde Yapılan Seçimleri CHP Adayları Kazandı*”, 19 Ekim 1948, no: 8686, s.1.

¹⁴²Çufalı, a.g.e, 49.

¹⁴³BCA, 030.10.0.0 / 77.508.2.

¹⁴⁴Doğrusöz, “*İlimiz Milletvekilliğine B. Adil Toközlü Seçildi*”, 19 Ekim 1948, Sayı: 181, s.1.

¹⁴⁵Yeni Sabah, “*C. Bayar Kastamonu’da Başbakanı Hitap Etti*”, 28 Mayıs 1949, no: 3656, s.1.

¹⁴⁶Doğrusöz, “*B.Celal Bayar Ve B. Fuat Köprülü Şehrimizde; DP İl Kongresi Açıldı*”, 27 Mayıs 1949, Sayı: 233, s.1.

yalancılık, namussuzluk demektir. Biz bütün hayatımızda tek bir adam aldatmış değiliz ki koskoca bir milleti aldatalım. Bütün hayatımız meydanda” diyerek ithamlara sert bir tepki vermiştir¹⁴⁷.

İkinci gün DP İl İdare Kurulu seçimi yapılmıştır. Sait Kantarel başkan, Necip Ruşen Oktay 2. başkan, Sabri Yılmaz katip, Ahmet Keskin muhasip, Hayri Tosunoğlu, Hamit Aksan ve C. Ferdi Kocal üye olarak seçilmiştir. Daha sonra kürsüye gelen Celal Bayar, Kastamonu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve inkılap aşamasındaki öneminden bahsederek konuşmasına başlamış, daha sonra ülke gündemiyle ilgili olarak ekonomik ve siyasal istikrar sağlanamadığını, yeni seçim kanunu ile demokratik bir seçim ortamının hasıl olacağını belirtmiştir¹⁴⁸.

1.6.8 DP İkinci Büyük Genel Kongresi (1949)

20 Haziran 1949'da 1700 delege ile Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi toplanmıştır¹⁴⁹. Kongre 25 Haziran 1949 günü son bulmuştur. Kongrede 917 delegeden 906 oy alan Celal Bayar genel başkan seçilmiştir. Ayrıca genel idare kurulu, yüksek haysiyet ve merkez haysiyet divanı seçimleri yapılmıştır. Kongrede “*seçim kanunu ve seçim güvenliği*” konuları başta olmak üzere birçok karar alınmıştır¹⁵⁰. Ayrıca “*Hürriyet Misakı*” ilkelerine bağlı kalınarak 2 maddelik yeni bir bildiri yayınlanmıştır.

Bildiride yayımlanan maddeler ile “*Seçim güvenliğinden yoksun bir ortamda halkın kendini savunmak için harekete geçebileceği (mad.1)* ve şartlar gerektirdiğinde “*başkaldırının vatandaşın kanuni bir hakkı olduğu (mad.2)*” vurgulanmıştır. Ayrıca bu madde hükümlerine aykırı davrananlara hak ettikleri tepkilerin verileceği belirtilmiştir. Açıklanan esaslar bölümünün sonunda geçen milli husumet ifadesi nedeniyle İkinci kongredeki bu bildiri “*Milli Husumet*”, *Milli Teminat Misakı (Ulusal Güvence Andı)*, *Milli Husumet(Tesanüt) Andı*” olarak anılır¹⁵¹.

DP'nin I. ve II. kongrelerinde çok sert kararlar alınmıştır. CHP bu kararlara tepki gösterir gibi gözükse de herhangi bir önlem almamış, DP'nin siyasal taleplerine boyun eğmiştir.

¹⁴⁷Zafer, “*DP'nin Kastamonu Kongresi*”, 27 Mayıs 1949, no: 28, s.1.

¹⁴⁸Zafer, “*C.Bayar Dedi ki; Ara Seçimlere Girmemek Prensipte Meselesidir*”, 28 Mayıs 1949, no: 29, s.1.

¹⁴⁹Yeni Sabah, “*Kongrenin Dünkü İçtimaından Notlar*”, 22 Haziran 1949, no: 3681, s.1.

¹⁵⁰Akşam, “*DP kongresi Dün 22:30'da Kapandı*”, 26 Haziran 1949, no:11030, s. 1-2.

¹⁵¹Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, IV/ I. Bölüm; Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye**, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999), 267-268.

1.6.9 16 Ekim 1949 Ara Seçimleri

16 Ekim 1949'da 12 ilde ara seçim yapılmıştır. Seçimleri CHP adayları kazanmıştır. Halkın iştirakinin az olduğu seçimlerde DP katılımın % 9 CHP ise % 50 olduğunu iddia etmiştir¹⁵². Kastamonu'da ara seçim 26.10.1948 tarihinde vefat eden milletvekili Ziya Orbay'ın ölümü nedeniyle yapılmıştır¹⁵³. İki adayın yarıştığı seçimlerde CHP adayı Cemil Atay (113.310) oyların % 62'sini almış, rakibi, bağımsız aday avukat Enver Evrensel (12.912) ise % 2 oy almıştır¹⁵⁴. Bu sonuçların ardından seçimleri kazanan Cemil Atay, Kastamonu Milletvekili olmaya hak kazanmıştır¹⁵⁵. Kastamonu'daki ayrıntılı sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4. Ara Seçim Sonuçları (16 Ekim 1949)¹⁵⁶

	Seçmen Sayısı	Katılan Seçmen	Cemil Atay Oy Oranı	Enver Evrensel Oy Oranı	Yüzde %
Merkez	29485	12863	12485	678	41
Taşköprü	24501	16896	16768	78	63
Tosya	17171	11929	10248	1011	65
Cide	14775	7069	7057	2	48
Kargı	11543	984	9775	39	85
Küre	11079	547	5067	350	40
Daday	9817	608	6088	15	62
Azdavay	12103	8892	8892	-	73
İnebolu	15512	9595	9588	7	62
Abana	11900	906	901	5	77
Devrekani	8633	508	1218	2	62
Araç	18850	12860	536	730	68
Toplam	125894	115222	11310	2912	

¹⁵²**Yeni Sabah**, "Ara Seçimlerinde CHP Adayları Kazandılar", 17 Ekim 1949, no: 3813, s.1.

¹⁵³**BCA**, 030.10.0.0 / 77.508.14.

¹⁵⁴**Yenises**, "Milletvekili Seçimin Kati Neticesi Belli Oldu", 20 Ekim 1949, Sayı: 212, s.1.

¹⁵⁵**BCA**, 030.10.0.0 / 77.509.8.

¹⁵⁶**Doğrusöz**, "Milletvekili Ara Seçimi Yapıldı", 18 Ekim 1949, Sayı: 271, s.1.

II. BÖLÜM

IX. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1950-1954)

2.1 1950-1954 Yılları Arasında Kastamonu'da DP Kongreleri ve Seçimler

Demokrat Parti, 4 yıllık muhalefet döneminin ardından 1950 Milletvekilleri Genel Seçimleri ile iktidara gelmiş, Türkiye ve Kastamonu'da yeni bir dönem başlamıştır.

2.1.1 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimleri

Demokrat Parti seçim öncesi kısa bir süre seçim güvenliği olamadığı yönünde CHP iktidarına tepki göstermiştir. 16 Şubat 1950'de bu tepkileri sonlandıracak "5545 Sayılı Seçim Kanunu"¹⁵⁷ kabul edilmiştir.¹⁵⁸ Milletvekili Seçim Kanunu'nun yürürlüğü girmesiyle seçimlerin tek dereceli, çoğunluk usulüne göre olduğu, oy verme işleminin gizli, sayım ve ayırımının açık olduğu bir seçim yaşanmıştır¹⁵⁹. Listeli Basit Çoğunluk Usulüne¹⁶⁰ göre bir ilde en çok oyu alan parti (%51) o ilin tüm milletvekillerini kazanacak diğer partiler % 49 alsalar dahi milletvekili çıkaramayacaklardı¹⁶¹.

1950'de seçim tarihinin netleşmesinden sonra DP, kapalı mekanlar ve açık alanlarda halkla toplantılar yapmış, mitingler ve basın aracılığıyla propaganda çalışmalarına hız vermiş, halkla yakından ilişkiler kurmuştur. DP bu yakınlığa kırsal alanda çok daha fazla ehemmiyet göstermiş, birebir yurttaşlarla görüşerek halkın

¹⁵⁷5545 sayılı kanunla illerde ve ilçelerde seçim kurulları oluşturulmuş, her sandık başında birer kurul ve Ankara'da görev yapmak üzere Yüksek Seçim Kurulu oluşturulmuştur. Kanun, seçim işlerinin seçim kurullarınca yürütüleceğini, seçim kurullarının yargıç gözetim ve denetimine tabi tutulacağını hükme bağlamıştır. Erol Tuncer, **Osmanlıdan Günümüze Seçimler 1877-1999**, (Ankara: TESAV Yayınları, 2002), 179.

¹⁵⁸**Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Uygulamalar**, Haz: TBMM Kütüphane ve Dökümantasyon Müdürlüğü, (Ankara: TBMM Basımevi, 1982), 93.

¹⁵⁹Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem, 1950-1954**, c. 1, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1999), 8.

¹⁶⁰Basit Çoğunluklu liste yöntemi : Osmanlı devletinden 1946 yılına kadar iki dereceli, 1950-1960 arasında ise tek dereceli olarak uygulanmıştır. Bu sistem hükümet istikrarını sağlamayı amaçlayan bir sistemdir. Fakat temsilde adaleti en fazla bozabilen de bir sistemdir. Hasan Buran, **Seçim Sistemleri ve Türkiye için Yeni Bir Sistem Önerisi**, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2005), 56.

¹⁶¹R.Şükrü Apuhan, **Menderes ; 27 Mayıs'tan Yasa Ada Mahkemelerine Resmî Tarihi Değiştirecek Gerçekler**, 3.Baskı, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2008), 69.

desteğini almaya çalışmıştır¹⁶². Bütün partiler aday yoklamaları sonucu oluşturdukları nihai listeleri Kastamonu Seçim Kurulu'na ileterek seçim startını vermişlerdir.

DP Milletvekili adayları şu isimlerdir¹⁶³. “*Rıfat Taşkın, Sait Kantarel, Galip Deniz, Hamdi Türe Dr. Fahri Keçecioğlu, Şükrü Kerimzade, Hayri Tosunoğlu, M. Ali Mühto, Hilmi Ayrancı, Ahmet Keskin*”

2.1.2 DP Kastamonu 4. İl Kongresi (1950)

1950 yılı içinde DP Kastamonu'da önce merkez ilçe kongresini yapmıştır. Kongrede, faaliyetler ve yıllık raporlar üzerinde tartışılmış, yeni idare heyeti ve il kongresine katılacak delegeler seçilmiştir¹⁶⁴. Daha sonra ilçelerden gelen delegelerin katılımıyla 25-26 Mart 1950 tarihinde Kastamonu 4. İl Kongresi yapılmıştır. Kongre ile ilgili edinilen sınırlı bilgiye göre, kongre “*heyecanlı*” ve “*münakaşalı*” geçmiştir¹⁶⁵.

Seçim öncesi Kastamonu'ya partilerin önemli temsilcileri gelmiştir. İlk olarak 11 Nisan 1950'de Başbakan Şemseddin Günaltay gelmiş ve bir miting düzenlemiştir¹⁶⁶. 30 Nisan 1950'de ise Celal Bayar Kastamonu'ya gelmiştir. Cumhuriyet Meydanında C. Bayar için büyük bir halk kitlesi toplanmıştır. Önce Demokrat Parti İl Başkanı Sait Kantarel ve Cide Kaymakamı Hasan Balakan birer konuşma yapmışlardır¹⁶⁷. Daha sonra söz alan Celal Bayar, “*Hükümet makinesi intizamla işlemiyor onu tamir etmek yağlamak lazımdır. Hükümetin mali politikası bozuktur, bir iflas tehlikesi karşısındayız. Marshall Planı kısmen de olsa imdadımıza yetişmese idi bu iflas bugün tahakkuk etmiş olacaktı*” diyerek iktidarı eleştirmiştir¹⁶⁸.

14 Mayıs 1950 sabah 08.00 akşam 17:00 arasında huzur içinde yapılan seçimlere halk yoğun ilgi göstermiştir¹⁶⁹. Bu seçimlerde seçmen yaşı 22'dir¹⁷⁰. Kayıtlı 8.905.743

¹⁶²Ayşe Erkmen, “*Türkiye’de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi*”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 18/3, (2018), 1227.

¹⁶³**Kastamonu**, “*İlan: İl Seçim Kurulu Başkanlığından, DP Adayları*”, 26 Nisan 1950, Sayı: 3812,s.2.

¹⁶⁴**Kastamonu**, “*DP İlçe Kongresi*”, 24 Mart 1950”, Sayı: 370, s.1.

¹⁶⁵**Kastamonu**, “*Demokrat Parti Vilayet Kongresi*”, 28 Mart 1950, Sayı: 371, s.1.

¹⁶⁶**Cumhuriyet**, “*Başbakanın Kastamonu’daki Konuşması*”, 12 Nisan 1950, no: 9222, s.3.

¹⁶⁷**Cumhuriyet**, “*C. Bayar Kastamonu’da Mali Politikayı Tenkit Etti*”, 1 Mayıs 1950, no: 9241, s.1.

¹⁶⁸Türkiye İş Bankası, **Celal Bayar’ın 1946, 1950 Ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev Ve Demeçleri**, (Haz: Özel Şahingiray), (Ankara: Doğu Ltd Ortaklığı Matbaası, 1955), 57.

¹⁶⁹**Akşam**, “*Seçimleri DP Kazanıyor*”, 15 Mayıs 1950, no: 11348, s.1.

¹⁷⁰Tuncer, **Osmanlıdan Günümüze Seçimler**, 203.

seçmenden 7.953.085 kişi oy kullanmıştır. Katılım oranı % 89.3 olarak gerçekleşmiştir¹⁷¹.

Tablo 5. 1950 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları¹⁷²

Partiler	Alınan Oy	Oy Oranı (%)	Mv.Sayısı	Mv.Çıkardığı İl sayısı	Temsil Oranı
DP	4.391.694	55.2	416	55	85.4
CHP	3.148.626	39.6.	69	19	14.2
MP	368.537	4.6	1	1	0.2
BĞMSZ	44.537	0.6	1	1	0.2
Toplam	7.953.085	100.0	487	-	100.0

1950 seçimleri siyasilerin tasavvur edemediği bir netice ile sonuçlandı. DP'nin ummadığı bir zafer, CHP'nin ise beklemediği bir mağlubiyet aldığını söyleyen Ş. Süreyya Aydemir'e göre, sonuçlar, iktidarın halktan kopuk yaşamasının bir neticesidir¹⁷³. Fakat CHP içinde halkın nabzını tutan, bu sonucu öngörenler de vardı. Birand'ın aktardığına göre seçim öncesi İnönü, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'e "Şimdi söyle bakalım seçimler ne olacak?" demiştir. Bu soruya Gülek "Paşam bu seçimleri kaybedeceğiz" yanıtını verince İnönü "kötümersin" diyerek kazanacaklarını ifade etmiştir¹⁷⁴. Tek parti döneminde kurulan bir partinin bütün kısıtlamalara rağmen geniş halk kitlelerinin desteğini alarak bağımsız bir seçimle iktidar olması büyük bir başarı olarak değerlendirilmiş, bu zaferin "beyaz devrim" ve "kansız ihtilal" olduğu yorumları da yapılmıştır¹⁷⁵.

26 Mayıs'ta Adnan Menderes, başbakan olarak mecliste ilk yaptığı konuşmasında "Demokrat Parti'nin gayri tabii siyasi hayat şartları içinde devam eden beş yıllık çetin mücadeleleri 14 Mayıs seçimleriyle en muvaffakiyetli surette sona ermiş ve artık memleketimizde normal siyasi hayat başlamıştır" sözleriyle yeni bir döneme geçildiğini söylemiştir¹⁷⁶.1950 seçimlerini halk açısından değerlendiren Cem Eroğul "Halkın bilinçlenmesinde, gücünü hissetmesinde ve siyasetin erişilmeyecek bir faaliyet olmadığını anlamasında çok önemli bir adım oldu" sözleriyle alınan

¹⁷¹TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011*, (Ankara: TÜİK Yayınları, 2012), 25.

¹⁷²Tuncer, *1950 Seçimleri*, 117.

¹⁷³Ş.Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı, (1899-1960)*, 7. Baskı, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000), 139.

¹⁷⁴M. Ali Birand, Can Dünder, B. Çaplı, *Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu*, I. Baskı, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991), 63.

¹⁷⁵Timur, *a.g.e.*, 30.

¹⁷⁶Refik Korkud, *Demokratik Sistem Ve Adnan Menderes*, (Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1960), 5-6.

sonucun ne kadar anlamlı olduğunu açıklamıştır¹⁷⁷. Neden böyle bir sonuç oldu sorularına yanıt olarak Metin Toker “*Sisteme adaletli demek kabil değildi*” diyerek sorunun sistemden kaynaklandığını belirtmiş, “*Nispi Temsil Sistemi uygulansaydı DP 261, CHP 195, MP 15 ve Bağımsızların 16 milletvekilliği*” kazanarak mecliste yer alacağını ve adaletli bir temsil sağlanacağını söylemiştir¹⁷⁸. Bu durumdan anlaşılıyor ki; seçim sistemini kabul eden ve onaylayan tek parti iktidarı aleyhte bir sonuca hazırlıklı değildir ve yeniden iktidar olma inancından dolayı adaletli olmayan Nispi Temsil Sistemi’ne bilerek göz yummuştur.

Tablo 6. 1950 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları¹⁷⁹

Kayıtlı Seçmen Sayısı 189.724	Oy Kullanan Seçmen Sayısı 171.501		Katılım Oranı (%) 90.4
Siyasi Partiler	Aldığı Oy	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	70.422	43.9	9
Cumhuriyet Halk Partisi	63.809	39.7	1
Millet Partisi	26.307	16.4	-

14 Mayıs 1950 Milletvekilleri Genel Seçimleri sonucunda Kastamonu’da partilerin aldıkları oy dağılımına göre DP seçimleri kazanmıştır. Ancak tablo ayrıntılı incelenirse, 1950 seçimlerinde DP ile CHP arasındaki oy farkının 6613, oy oranı farkının ise 4.2 olduğu görülür. Dolayısıyla elde edilen rakamlar, M. Toker’in “*DP bu seçimlerde çok da başarılı olmamıştır*” tezini Kastamonu açısından doğrulamaktadır.

Tablo 7. Kastamonu Milletvekillerinin Oy Dağılımı¹⁸⁰

Milletvekilleri		Aldığı Oy	Milletvekilleri		Aldığı Oy
Galip Deniz	DP	72.573	Muzaffer Ali Mühto	DP	70.774
Sait Kantarel	DP	71.603	Şükrü Kerimzade	DP	70.295
Hamdi Türe	DP	71.588	Fahri Keçecioglu	DP	69.870
Rıfat Taşkın	DP	71.194	Ahmet Keskin	DP	69.329
Hayri Tosunoğlu	DP	70.973	Tahsin Coşkan	CHP	66.326

¹⁷⁷Cem Eroğul, “*Demokrat Parti 1946- 60 (Tarih ve ideolojisi)*”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1969), 186.

¹⁷⁸Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973; DP’nin Altın Yılları 1950-1954*, 2.Baskı, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991), 26.

¹⁷⁹TÜİK, *M. Genel Seçimleri*, 62.

¹⁸⁰Kastamonu , “*İlimizde Milletvekili Seçilenlerin İsim vs. Partilerini Gösterir Cetvel*”, 23 Mayıs 1950, Sayı: 388, s.2.

CHP adayı Tahsin Coşkan'ın usulsüz yollarla milletvekili seçilmesinden dolayı TBMM, mazbatasının iptaline ve yeni bir vekilin seçilmesine karar verilmiştir¹⁸¹. 1950 seçimleri sonrası Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı tartışmaları yaşanmıştır. Ali Fuat Cebesoy, Halil Özyörük, Nihat Reşat Belger ve Sadri Maksudi'nin Cumhurbaşkanı olacağı yönünde haberler çıkmıştır¹⁸². Bu gelişmeler yaşanırken Kastamonu'dan DP milletvekili seçilen vekiller, 18 Mayıs 1950'de halk ve DP'lilerce saat 11.00'de Ankara'ya uğurlanmışlardır¹⁸³. Cumhurbaşkanı adayının kim olacağı konusunda 21 Mayıs'ta Kastamonu milletvekillerinin de iştirak ettiği DP meclis grubu toplantısı yapılmıştır. Bu toplantı neticesinde 376 milletvekilinden 345'inin oyunu alan Celal Bayar DP'nin Cumhurbaşkanı adayı olmuştur¹⁸⁴.

22 Mayıs'ta IX. Dönem meclis çalışmalarını, en yaşlı üye olarak "*Kars Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın*" başlatmıştır¹⁸⁵. Milletvekilleri meclis kürsüsünde yemin ettikten sonra meclis başkanlığı seçimine geçilmiştir. 375 oyu alan Refik Koraltan Meclis Başkanı seçilmiştir¹⁸⁶. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış, Celal Bayar toplam 453 oyun 387'sini alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Diğer adaylar İsmet İnönü 64, Halil Özyörük 1 oy almıştır¹⁸⁷. Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar kanun gereği seçim öncesi parti başkanlığından istifa etse de, DP milletvekilliği ve parti üyeliğini devam ettirmiştir.¹⁸⁸

Atatürk ve İnönü'den sonra sivil kökenli ilk Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar meclis kürsüsünde yemin ederken Demokrat Partililer 1946 yılında yaptıkları gibi "*Meclisin üstünde hiçbir güç yoktur*" ilkesine dayanarak ayağa kalkmamıştır. CHP'liler bu eylemi ayakta alkışlamışlardır. Mecliste düzenlenen kutlamada hükümet kurmakla görevlendirilen Menderes, önceden hazırladığı listeyi C. Bayar'a sunmuştur.

¹⁸¹BCA, 030.10.0.0 / 77.513.7.

¹⁸²Akşam, "Cumhurbaşkanlığı ve Yeni Kabine Hakkında Tahminler", 18 Mayıs 1950, no: 11351, s.1.

¹⁸³Doğrusöz, "Milletvekillerimiz Gittiler", 19 Mayıs 1950, Sayı: 1297, s.1.

¹⁸⁴Yeni İstanbul, "DP Meclis Grubu, C. Bayar'ı Meclis Başkanlığı İçin Aday Seçti", 21 Mayıs 1950, no: 172, s.1.

¹⁸⁵Doğrusöz, "9. TBMM Toplandı; Celal Bayar Cumhurbaşkanı Seçildi, Kabinayı Adnan Menderes Kurdu", 25 Mayıs 1950, Sayı: 1299, s.1.

¹⁸⁶Yeni Sabah, "Meclis Bayar'ı Cumhurbaşkanı Seçti", 23 Mayıs 1950, no: 174, s.5.

¹⁸⁷Zafer, "C. Bayar Cumhurbaşkanı", 23 Mayıs 1950, no: 387, s.1.

¹⁸⁸Cumhurbaşkanlığı'nın siyasi partiden ayrılması ve TBMM üyeliğinden ayrılması 1961 Anayasası (madde 65) ile mümkün olmuş, böylece Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı ilkesi getirilmiştir. Ali Arslan, "Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı ile Siyasi Parti Üyeliğinin Birbirinden Ayrılması Süreci (1923 – 1961)", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 34/13 (Mart 1996), 231.

Bayar'ın onayında sonra Menderes ve hükümet üyeleri Atatürk'ün Etnografya Müzesi'ndeki mezarını ziyaret ederek görevi devralmışlardır¹⁸⁹.

02.06.1950'de 19. Dönem Menderes Hükümeti için güven oylaması yapılmıştır. 487 milletvekilinden sadece 282'si oy kullanmış diğerleri (192) oylamaya katılmamıştır¹⁹⁰. Kastamonu milletvekilleri, Ahmet Keskin, M. Ali Mühtö, Rıfat Taşkın, Galib Deniz, Fahri Keçecioglu ve Şükrü Kerimzade oylamaya katılmıştır¹⁹¹. Sait Kantarel, Hamdi Töre, Tahsin Coşkan, Hayri Tosunoğlu oylamada bulunamamışlardır¹⁹². Adnan Menderes'in Başbakanlığında 22 Mayıs 1950'de 1. Menderes Hükümeti kurulmuştur¹⁹³.

2.1.3 Kastamonuluların ve Milletvekillerinin DP'den İlk Talepleri

1950 seçimleri sonrasında vilayet sorunlarını anlatmak amacıyla geniş katımlı bir heyet, Ankara'ya gitmiştir. Heyet, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve milletvekilleriyle görüşmüşlerdir. Heyet, *"1-Kış şartları nedeniyle yolların düzeltilmesi, 2-Kastamonu ekonomisini desteleyecek müesseseler yapılması, 3-Yatılı Muallim Mektebi açılması, 4-Kastamonu Lisesi'nin şartlarının iyileştirilmesi, 5-İmam Hatip Kursunun İmam Hatip Okuluna dönüştürülmesi, 6- Uzunyazı'daki uçuş pistinde Uçuşların başlaması, 7-Dokumacılık ve el tezgahlarında çalışanlara yeni olanaklar sağlanması"* Kastamonu ve ilçelerini kapsayan iktisadi hayatı canlandırmayı amaçlayan taleplerini yetkililere iletmışlerdir¹⁹⁴.

Kastamonu milletvekilleri Fahri Keçeci, Hamdi Töre, Şükrü Kerimzade, Rıfat Taşkın ve Galip Deniz ilin önemli ihtiyaçları arasında olan bazı konularda (il ve köy yolları, şehir içinden geçen derenin ıslahı, köy suları ve imar işleri) TBMM'den yazılı

¹⁸⁹Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi IV- 2: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (1950-1960)**, I. Baskı (Ankara: Bilgi Yayınevi,1999), 13.

¹⁹⁰İhsan Ezherli, **TBMM (1920-1992) Ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)**, (Ankara: TBMM-Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1992), 55.

¹⁹¹İrfan Neziroğlu-Tuncer Yılmaz, haz, **TBMM Hükümetler, Programları, Genel Kurul Görüşmeleri, c.2, (22 Mayıs 1950-20 Kasım 1961)**, (Ankara: TBMM Basımevi, 2013), 907-909.

¹⁹²Neziroğlu vd, 913.

¹⁹³Faruk Sükan, **Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları TBMM 1950-1960**, 2. Baskı, (Ankara: Kültür Ofset Limited Şirketi Yayımları, 1992), 2.

¹⁹⁴**Doğrusöz**, *"Demokrat Partililer Kastamonu İhtiyaçlarını Hükümet Erkanına Bildirdiler"*, 17 Haziran 1950, Sayı: 1306, s.1.

talepleri olmuştur. 9 Eylül 1950’de bakanlık, bu taleplere cevaplar vermiştir¹⁹⁵. (bkz: ek:11) 1950 yılından itibaren Kastamonu sorunlarının çözümü için uğraşan Kastamonu milletvekillerinin 1951 yılında bakanlıklardan yeni istekleri olmuştur. Ancak bu talepler sınırlı oranda karşılanmıştır¹⁹⁶. (bkz: ek:12)

2.1.4 Muhtarlık Seçimleri (13 Ağustos 1950)

Seçim çalışmalarına katılmak için milletvekilleri Şükrü Kerimzade, Galib Deniz ve Fahri Keçecioğlu şehre gelmişlerdir¹⁹⁷. Ayrıntılı seçim sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Muhtarlık Seçimi Kastamonu Sonuçları (13 Ağustos 1950)¹⁹⁸

Muhtarlıklar	DP	CHP	MP	Karışık	Bağımsız
Kastamonu Merkez	5	2	-	7	-
Kastamonu Köyler	68	34	59	15	5
Abana Merkez ve Köyler	15	3	-	-	57
Azdavay Merkez ve Köyler	6	20	7	-	51
Kargı Merkez ve Köyler	9	29	1	19	-
İnebolu Merkez ve Köyler	93	6	-	-	-
Devrekani Merkez Ve Köyler	22	30	7	-	2
Daday Merkez ve Köyler	33	20	1	27	-
Cide Merkez ve Köyler	36	39	-	2	31
Küre Merkez Ve Köyler	20	50	1	7	-
Tosya Merkez	5	3	4	4	-
Tosya Köyler	21	21	2	2	-
Araç Merkez	-	4	-	-	-
Araç Köyler	98	43	-	-	-
Taşköprü Merkez	5	1	-	-	-
Taşköprü Köyler	10	43	-	-	-
Toplam	446	348	82	83	146

Muhtarlık seçimi oy kullanma işlemi sakin geçmiş fakat bazı köylerde seçim esnasında ufak hadiseler yaşanmış, seçim kuruluna köylerden itirazlar da olmuştur¹⁹⁹. Genel seçimlerden sonra Kastamonu’da yapılan bu ilk seçimde, DP ile CHP arasındaki siyasal rekabetin devam ettiği gözlemlenmektedir.

¹⁹⁵BCA, 030.01.0.0 / 117.737.3.

¹⁹⁶BCA, 030.01.0.0 / 117.737.5.

¹⁹⁷Doğrusöz, “Milletvekillerimiz”, 12 Ağustos, 1950, Sayı: 1322, s.1.

¹⁹⁸Doğrusöz, “İlimiz Muhtar Seçimi Neticeleleri Belli Oldu”, 2 Eylül 1950, Sayı: 1328, s.1.

¹⁹⁹Doğrusöz, “Muhtar Seçimleri Yapıldı”, 16 Ağustos, 1950, Sayı: 1323, s.1.

2.1.5 Belediye Meclisi Seçimleri

Ülke genelinde belediye meclisi seçimlerinde DP, 600 belediye meclisinden 551'ini alarak zafer kazanmıştır.²⁰⁰ Seçim sonrası Akşam gazetesinin haberine göre Adnan Menderes “*Türk milleti Halk Partisi’ni 14 Mayıs’ta iktidarda iken tasfiye etti. Bugün 3 Eylül’de de muhalefet olarak tasfiyeye tabi tuttu.*” demiştir²⁰¹. Seçimlere ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. Kastamonu Belediye Meclisi Seçim Sonuçları (3 Eylül 1950)²⁰²

No	Asil Üyelikler	Aldığı Oy	No	Yedek Üyelikler	Aldığı Oy
1	Rusuhi Akalın	1277	1	Kuddusi Akay(DP)	1214
2	Hilmi Ünal	1276	2	Mahir Çırakoğlu	1213
3	Celal Oğuz	1268	3	Kemal Koral	1213
4	İzzet Baydar	1262	4	Kemal Öziş	1212
5	Lütfi Gurus	1248	5	Emin Derici	1211
6	Muzaffer Esen	1246	6	Aziz Demircioğlu (DP)	1209
7	Abbas Konyalı	1245	7	Kazım Altıoğlu	1209
8	İsmail Baysal	1241	8	Niyazi Arel (DP)	1205
9	Hikmet Özatay	1240	9	Ahmet Kırıl	1205
10	Şerafettin Sabirin	1239	10	Osman Oktay (DP)	1205
11	Ata Yaman	1238	11	Hamdi Pehlivan(DP)	1202
12	Ahmet Nuhuğlu	1237	12	Emin Kalkancı (DP)	1201
13	Sadık Yumal	1237	13	Osman İlhan	1201
14	Hüsnu İmamvekili	1235	14	S.Çelenligil (DP)	1200
15	Mehmet Kavuklu	1224	15	Mustafa Tamel (DP)	1200
16	Nurettin Pala(DP)	1224	16	Ahmet Ateş	1199
17	Refik Akman	1224	17	Ferit Altıoğlu (DP)	1197
18	Emin Özkendirici (DP)	1218	18	İlhami Peksay (DP)	1197
19	Adil Yücelbıyık	1218	19	Tahsin Öziş	1196
20	Ali Güleriyüz	1217	20	Ö.Ata Ulusoy	1193
21	Remzi Uliç (DP)	1217	21	M.Asım Denemiş	1192
22	İhsan Nazlı	1216	22	Nihat Eren (DP)	1191

Kastamonu’da CHP 19 asil 3 yedek üye ile seçimi kazanırken, DP 3 asil 11 yedek üyelik kazanmış, MP ise üyelik kazanamamıştır. Kazalarda ise Taşköprü’de Müstakiller, Tosya ve Devrekani’de DP, Abana, Araç, Azdavay, Daday, Cide, İnebolu, Kargı ve Küre’de CHP kazanmıştır²⁰³. 1950-1951 yılları arasında yapılan yerel

²⁰⁰**Yeni Sabah**, “600 Belediye Meclisinden 551’ini DP Kazandı”, 5 Eylül 1950, no: 4208, s.1.

²⁰¹**Akşam**, “Başbakan Menderes: “Halk Partisi Muhalefet Olarak da Tasfiyeye Uğradı Diyor”, 4 Eylül 1950, no: 11460, s.1.

²⁰²**Doğrusöz**, “Şehrimizde Belediye Meclisi Seçimi Yapıldı: Netice Sürpriz Oldu”, 6 Eylül 1950, Sayı: 1329, s.1.

²⁰³**Kastamonu**, “Belediye Seçimleri”, 7 Eylül 1950, Sayı: 419, s.1.

seçimlerde, DP Türkiye genelinde başarılı olmuş, ancak Kastamonu’da başarısız olmuştur. Bu durum DP’nin Kastamonu’ya temkinle yaklaşmasına neden olmuş olabilir.

2.1.6 Belediye Başkanlığı Seçimi (8 Eylül 1950)

Belediye meclisi 8 Eylül 1950’de ilk toplantısını yapmıştır. Belediye meclisi açılış yoklaması sonrası 3 eksik üyeyle Belediye Başkanlığı seçimi gizli oyla yapılmıştır²⁰⁴. CHP, Belediye Meclisi seçimlerinde kazanırlarsa eski vali Tefvik Sırrı Gür’ü Fahri Belediye Başkanı yapacağını söyleyen bir beyanname yayınlamıştır²⁰⁵.

Seçim başarısı sonrası CHP’nin aday gösterdiği, T. Sırrı Gür, 22 üyenin 14’ünün oyunu alarak belediye başkanı seçilmiştir. Belediye başkanı görevine gelene kadar göreve vekaleten Dr. Rusuhi Akalın getirilmiştir²⁰⁶. 2 Ocak 1951’de Celal Bayar’ın onayından sonra T. Sırrı Gür’ün belediye başkanlığı başlamıştır²⁰⁷. T. Sırrı Gür, CHP kökenli olduğu için DP bu sonucu olumsuz karşılamıştır.

2.1.7 İl Genel Meclisi Seçimi (15 Ekim 1950)

Tablo 10. Kastamonu İl Genel Meclisi Seçimi Sonuçları (15 Ekim 1950)²⁰⁸

İl ve İlçeler	DP	CHP	MP	Bağımsız
Kastamonu	2	-	2	-
Abana	-	2	-	-
Araç	-	3	-	-
Cide	-	2	-	-
Daday	2	-	-	1
Azdavay	-	2	-	-
Devrekani	-	1	-	-
İnebolu	2	-	-	-
Kargı	1	1	-	-
Küre	-	2	-	-
Taşköprü	-	3	-	1
Tosya	3	-	-	-
Toplam	10	16	2	2

²⁰⁴Doğrusöz, “Yeni Belediye Meclisi Toplandı; Sabık Vali Tefvik Gür Başkan Seçildi”, 9 Eylül 1950, Sayı: 1330, s.1.

²⁰⁵Kastamonu, “Gördüğüm Gibi: Balon”, 4 Eylül 1950, Sayı: 418, s.1-2.

²⁰⁶Kastamonu, “Eski Valimiz Sayın Tefvik Sırrı Gür Geliyor”, 12 Eylül 1950, Sayı: 420, s.1.

²⁰⁷BCA, 030.11.1.0 / 218.39.14

²⁰⁸Doğrusöz, “İl Genel Meclisi Seçimi Neticeleri Belli Oldu”, 18 Ekim 1950, Sayı: 1330, s.1.

2.1.8 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1950)

DP Merkez İlçe Kongresi 30 Kasım 1950'de parti binasında yapılmıştır²⁰⁹. Kongre, samimi bir hava içinde gerçekleşmiştir²¹⁰. 1950 seçim zaferinden sonra gerçekleşen bu kongrenin mutlu bir ortamda geçmesi beklenen doğal bir durumdur.

2.1.9 DP Kastamonu 5. İl Kongresi (1951)

DP 5. İl Kongresi 12 Ağustos 1951'de Halkevinde, mevcut 132 delegeden 114'ünün katılımı ile gerçekleştirilmiştir. İl Başkanı Kuddüsü Akay'ın açılış konuşmasıyla başlayan kongre, İstanbul Milletvekili Hüsnü Yaman'ın Divan Başkanı seçilmesiyle devam etmiştir. İl İdare Heyeti raporunun sunulması sırasında büyük itirazlar, eleştiriler olmuş ve kurul üyeleri bunlara cevap vermişlerdir²¹¹. Dilek bölümüne geçilmiş, bu bölümde de idare amirlerinin adaletsiz olması seçilen vekillerin halkla irtibatlarının az olması ve orman kanununun neden çıkarılmadığı gibi eleştiriler dile getirilmiştir. Dilek Bölümü sonrasında, Yeni İdare Heyeti seçimi yapılmıştır. Yapılan seçime göre oy sırasıyla "*Osman Oktay, Emin Özkendirici, Vahdi Tarhan, Mehmet Muhsiroğlu, Remzi Çağlar, Hüseyin Ekinci, Kuddusi Akay, Ali Sarımsakçı ve Münif İslamoğlu*" seçilmişlerdir. Ardından Büyük divan ve büyük kurultaya gidecek isimlerin belirlenmesiyle kongre son bulmuştur²¹².

2.1.10 Ara Seçimler (16 Eylül 1951)

Seçim öncesi DP Kastamonu'da çok ciddi bir propaganda çalışması yürütmüştür. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Taşköprü, Cide, Tosya, Azdavay ve Kastamonu'da öğretmenler ve halkla buluşmuştur. İleri 3 Eylül'de Cumhuriyet Meydanı'nda halka hitap etmiştir. Tevfik İleri eğitim sistemi değiştireceklerini, Tonguç Baba Köy Okulları'nda kızlara meze dağıtıldığını, komünist bir yazarın kitabının tercüme edilerek enstitülere gönderildiği eleştirilerini yapmış ve haklarındaki

²⁰⁹Doğrusöz, "DP İlçe Kongresi", 29 Kasım 1950, Sayı: 1352, s.1.

²¹⁰Kastamonu, "DP İlçe Kongresi", 4 Aralık 1950, Sayı: 441, s.1.

²¹¹Doğrusöz, "Demokrat Parti İl Kongresi Dün Yapıldı", 13 Ağustos 1951, Sayı: 1462, s.1.

²¹²Yenises, "Demokrat Parti İl Kongresi", 13 Ağustos 1951, Sayı: 351, s.1-2.

eleştirilere rağmen millete hizmetten dönmeyeceklerini söylemiştir²¹³. Devlet Bakanı Fevzi Lütüfî Karaosmanoğlu da aynı meydana 6 Eylül’de konuşmuştur²¹⁴.

17 İl, 20 milletvekilliği için 16 Eylül’de yapılan ara seçimlerde ilke genelinde DP 937.288 (%52.7), CHP 687.668 (%38.7), MP 142.359 (% 8), Bağımsızlar 10.323 (%0.6) oy almışlardır. 3.168.423 seçmenden 1.778.853 kişi oy kullanmıştır. Katılım % 54,11’dir²¹⁵.

Türkiye genelinde Sivas ve Sinop dışında seçim yapılan diğer illerde seçimi DP kazanmıştır. Kastamonu’da seçim yarışına DP’den Ziya Termen, CHP’den Tahsin Coşkan ve MP’den General Şefik Çakmak katılmıştır²¹⁶. Nuri Özkök ise bağımsız aday olmuştur²¹⁷. Oylama neticesinde DP adayı Ziya Termen seçimi kazanarak milletvekili olmuştur²¹⁸. Bu sonuçla birlikte DP, Kastamonu’yu mecliste temsil eden tek siyasi parti olmuştur. Ayrıntılı sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11. Kastamonu Ara Seçim Sonuçları (16 Eylül 1951)²¹⁹

KAZASI	SEÇMEN	DP	CHP	MP	BAĞIMSIZ	%
Kastamonu	29154	7987	4029	5374	263	60
Abana	11747	6139	1918	406	16	72
Araç	21587	8088	3215	813	228	57
Azdavay	12729	4277	3842	601	65	68
Cide	15503	4102	3633	2293	75	65
Daday	10870	3192	1713	1544	8	65
Devrekani	8866	2924	1926	718	81	65
İnebolu	14995	6119	2174	566	17	59
Kargı	11671	3768	2351	827	9	59
Küre	10037	3281	2073	552	38	58
Taşköprü	24409	7176	8284	1968	50	71
Tosya	18210	5262	2186	1816	52	51
Toplam	189778	62865	37344	17478	888	63

9.5 ay süren 1. Menderes Hükümeti boyunca kabine içinde fikir uyuşmazlıkları olmuştur. Samet Ağaoğlu’nun 15 gün sonra Başbakan Yardımcılığı’na getirilmesiyle başlayan süreç sonunda, 6 görev değişikliği yaşanmıştır. Şerafettin Turan’ın

²¹³Dođrusöz, “Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Şehrimizde “, 3 Eylül 1951, Sayı: 1480, s.1.

²¹⁴Dođrusöz, “Fevzi Lütüfî Karaosmanoğlu Şehrimizde Dedi Ki: Buraya Gelirken Erkek İnsanlarla Karşılaşacağımı Biliyordum. Partiler Bir Tek İnsanın Hakimi Mutlak Olduğu Devirlerde Tasfiye Edilir. Bundan Sonraki Tasfiyeleri Millet Yapacaktır.”, 7 Eylül 1951, Sayı: 1484, s.1.

²¹⁵Tuncer, **Osmanlıdan Günümüze Seçimler**, 337, s.1.

²¹⁶Yenişes, “İlimizde Milletvekili Seçiminin Kat’i Neticesi”, 18 Eylül 1951, Sayı: 377, s.1.

²¹⁷Yenişes, “İlan: İl Seçim Kurulu Başkanlığından”, 23 Ağustos 1951, Sayı: 360, s.2.

²¹⁸BCA, 030.10.0.0 / 77.514.15.

²¹⁹Dođrusöz, “Pazar Günü Yapılan Ara Seçimini 15 İlde DP Kazandı”, 18 Eylül 1951, Sayı:1489, s.1.

aktardığına göre, görevden alınan bakanlar ılımlı, yerine gelenler ise partiyi ön planda tutan ve daha katı politikaları benimseyen kişilerdir²²⁰.

Menderes'in önderliğinde kurulan I. Menderes Hükümeti varlığını 8 Mart 1951'e kadar sürdürebilmiş ve yerini ikinci Menderes kabinesine bırakmıştır²²¹. II. Menderes Hükümeti 9 Mart 1951 tarihinde kurulmuştur²²².

Kabine için 02.04.1951 tarihinde güven oylaması yapılmıştır. 487 vekilden 396'sı oy kullanmış, 346 kişi güven oyu verirken 50 kişi aleyhte oy kullanmış ve 73 kişi de çekimser kalmıştır. Açık vekil sayısı 18'dir²²³. Kastamonu milletvekilleri Şükrü Kerimzade, Galip Deniz, Sait Kantarel, Ahmet Keskin, Muzaffer Ali Mühtö ve Rıfat Taşkın oylamaya katılıp güvenoyu verirken, Hayri Tosunoğlu, Fahri Keçecioglu, Hamdi Türe oylamaya iştirak etmemişlerdir²²⁴.

2.1.11 DP Üçüncü Büyük Genel Kongresi (1951)

15 - 20 Ekim 1951 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen 3. Büyük Kongre'de Atıf Benderlioğlu (Ankara Belediye Başkanı) kongre başkanı seçilmiştir. Önemli kararların alınmadığı kongrede Adnan Menderes, genel başkan sıfatıyla ilk kez eleştirilere kürsüden cevap vermiş ve kongre sonunda yapılan oylamada 1160 delegeden 825'inin oyunu alarak DP Genel Başkanı seçilmiştir²²⁵.

2.1.12 DP Kastamonu 5. İl Kongresi (1952)

9 Ağustos 1952 tarihinde Kastamonu Yeni Sinema'da DP İl kongresi yapılmıştır. Kongreye 195 Kastamonu delegesinden 160'ı ve Tarım Bakanı Nedim Ökmen de katılmıştır. Kongre başkanlığına Milletvekili Şükrü Kerimzade, ikinci başkanlığa Ali Gözlük, katipliklere Hasan Tümer ve Faik Tekin seçilmiştir. Kongrede Osman Oktay yıllık çalışma ve hesap raporlarını sunmuş, hesap ve bütçe komisyonlarının seçimi, idare heyetinin ibra edilmesinin akabinde 1952-1953 bütçesi kabul edilmiştir²²⁶. Daha sonra "Dilekler" bölümünde Ziya Termen ve diğer

²²⁰Turan, *Türk Devrim Tarihi (IV-2)*, 17.

²²¹Aydemir, *a.g.e*, 185.

²²²Cafer Demiral, *Türkiye'nin 42 Hükümeti (25 Nisan 1920-15 Nisan 1973)*, (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973), 84-85.

²²³Ezherli, *a.g.e*, 55.

²²⁴Neziroğlu vd, 999-1003.

²²⁵Eroğul, *a.g.e*, 67-68.

²²⁶Yenises, "DP İl Kongresi Samimi Bir Hava İçinde Sona Erdi", 11 Ağustos 1952, Sayı: 647, s.1.

konuşmacılar DP icraatları ve Kastamonu'ya yapılması gerekenlerle ilgili sunumlar yapmıştır. İl İdare Heyeti seçimlerinde "*Ali Sarımsakcı, Rusuhi Akalın, Münif İslamoğlu, Hamdi Koç, Osman Oktay, Remzi Çağlar, Kudduşi Akay, Emin Özkendirici ve Hasan Tümer*" delege oylarıyla seçilmiş ve kongre sonuçlanmıştır²²⁷.

2.1.13 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1953)

17 Eylül 1953'te Şen Kıraathanesi'nde bine yakın dinleyici ve delegenin katılımıyla DP Merkez İlçe Kongresi yapılmıştır. Kongre, Ziya Termen'in kongre başkanı seçilmesiyle başlamış, yıllık çalışma raporu, hesap ve bütçesinin onaylanması, idare heyetinin seçilmesiyle devam etmiştir. Dilekler bölümünde: "*Köy suları, orman davası, köy yolları ve kadastro meseleleri*" konuşulmuştur²²⁸. Dileklere cevap vermek üzere Sait Kantarel ve Ziya Termen kürsüye gelerek uzun konuşmalar yapmışlardır. Gizli oyla yapılan seçimde İdare heyeti asil üyeliklerine ; "*Ahmet Koçakoğlu, Mustafa Kuzu, Mahir Nalkıran, Ahmet Maden, Aziz Demircioğlu, Ahmet Kısa ve Hüseyin Küçük*" seçilmişlerdir. Ayrıca kongrede 24 yeni delege seçimle belirlenmiştir²²⁹.

2.2 IX. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

2.2.1 Tahsin Coşkan (CHP)

2.2.1.1 Özgeçmiş

1890 Tunceli (Çemişgezek) doğumludur. Ziraat Yüksekokulu'nu 1911'de bitirdi.²³⁰. Eğitimi sonrası Ziraat Okulu Müdür Yardımcısı(Kastamonu), Ziraat Fen Memuru (Urfa), Ziraat Ameliyat Okulu Öğretmeni (Adana) olarak çalıştıktan sonra 1919'da görevinden ayrılarak Kastamonu'ya gelmiştir. Kastamonu'da Çiftlik Okulu Müdürlüğü ve İl Ziraat Müdürlüğü yapmıştır. Daha sonra 1922 yılında kısa bir süre Tekalifi Milliye Komisyonu Üyesi olduktan sonra Ankara'da İl Ziraat Müdürlüğü, Ziraat ve Makinist Mektepleri Müdür Yardımcılığı, Numune Çiftliği Genel Müdürlüğü ve Ziraat Genel Müfettişliği görevlerinde bulunmuş, III. Dönem Yozgat

²²⁷Doğrusöz, "DP İl Kongresi Çalışmalarını Bitirdi", 11 Ağustos 1952, Sayı: 1767, s.1.

²²⁸Yenises, "DP İlçe Kongresi", 18 Eylül 1953, Sayı: 977, s.1.

²²⁹Doğrusöz, "DP Merkez İlçe Kongresi Yapıldı", 18 Eylül 1953, Sayı: 2103, s.1.

²³⁰Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi; TBMM- III. Dönem (1927-1931)**, c.3, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1994), 618.

milletvekilliğinin ardından IX Dönem'e kadar Kastamonu'dan milletvekili seçilmiştir²³¹.

IX. Dönem seçimlerine katılıp seçilmiştir, fakat seçim esnasında oy pusulaları ve tutanakların hileyle değiştirilmesi sonucu, Genel Kurulun 14 Şubat 1951 tarihli 43. birleşiminde milletvekilliği reddedilmiştir²³². Kastamonu'dan daha önce vekil çıkıp bakanlık da yapan Tahsin Coşkan'ın IX. Dönem vekilliği kısa sürmüştür. Coşkan ,13 Mart 1952'de vefat etmiştir²³³.

2.2.1.2 Meclis Konuşmaları

29.11.1950'de şahsı lehine seçimlerde hileye başvurulduğu yönünde inceleme yapan araştırma komisyonun meclise sunduğu raporların görüldüğü sırada söz alan Tahsin Coşkan, *“Aziz arkadaşlarım, kanaatime göre siyasi hayatta en güç işlerden birisi siyasi nezahete ait olan şeylerle şahsı hakkında konuşmaktır. Bendeniz de şahsıma ait olarak görüşümü müdafaa etmek bedbahtlığına duçar olmuş bulunuyorum.”* diyerek DP ve diğer milletvekillerinin kendisinin seçilmesinde yaşanan oy pusulası, seçim tutanakları ve usulsüzlük iddialarına yanıtlar vermiş, kendisinin seçiminde itiraz edilecek bir durum olmadığını ve adil bir seçimle milletvekili olduğunu söylemiştir²³⁴. Ancak Tahsin Coşkan açıklamalarının doğru olmadığı anlaşılmıştır. Olaya genel bir perspektiften bakıldığında daha önce bakanlık da yapmış olan Tahsin Coşkan'ın ve CHP'nin Kastamonu'daki kurumlara nüfuz edebildiği görülmektedir. Tahsin Coşkan olayı, Kastamonu'daki CHP egemenliğini kırma yolunda DP'nin attığı ilk adımdır.

2.2.2 Galip Deniz

2.2.2.1 Özgeçmişi

1881'de İnebolu'da doğdu. Harp Okulunu 1901'de bitirmiştir. 1907-191 tarihleri arasında Harp Okulları'nda öğretmenlik yapmıştır. 1935'te korgeneral olana

²³¹TBMM Albümü (1920-2010):1950-1980), c.2, II. Baskı, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), 573.

²³²Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi; TBMM- IX . Dönem (1950-1954)**, c.7, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1998), 622.

²³³Tahsin Coşkan, eski hükümet kabinelerinde Gümrük ve Tekel Bakanlığı (Ş. Saraçoğlu ve R. Peker) ile Tarım Bakanlığı (H.Saka) görevinde bulunmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (III. Dönem)**, c.3, 619.

²³⁴TBMM TD, Dönem: IX, c.2, Birleşim: 12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 195), 247-248.

kadar ordunun farklı kademelerinde görev yapmıştır. Milli Savunma Bakanlığı'nda müdür ve müsteşar olarak çalışan G. Deniz, 1946 tarihinde emekli olmuştur²³⁵. Deniz, 6 Ekim 1953'te ölmüştür²³⁶. Galip Deniz IX. Dönem'de Milli Savunma Komisyonu'nda görev yapmıştır²³⁷.

2.2.2.2 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

Deniz'in 02.04.1951'de Köy Kanunu'nda değişiklik (44/2) yapılması yönünde kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı komisyonlara (içişleri - adalet) gönderilmiştir²³⁸. Teklif 21. 01. 1953'te gündeme alınması için meclise gönderilmiştir²³⁹.

Deniz'in 06.07.1953'te değişiklik yapılmasını istediği (44/2) kanun teklifini geri çekmek için bir önerge vermiş ve ilgili teklif iade edilmiştir²⁴⁰. Galip Deniz'in erken ölümü nedeniyle meclisteki faaliyetleri sınırlı kalmıştır.

2.2.3 Sait Kantarel

2.2.3.1 Özgeçmişi

14 Mayıs 1912'de Erzurum'da doğdu. 1935'te İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'ni bitirmiştir²⁴¹. Sarıkamış, Oltu ve İnegöl'de Orman Mühendisi, Orman Genel Müdürlüğü Müfettişi, Araç İşletmesi Başmühendisliği, Serbest Müteahhit, Araç ve İnegöl Orman İşletme Müdürü, Kastamonu ve Sinop Mıntıka Müfettişi görevlerini yapmıştır. 18 Mart 1985'te vefat etmiştir²⁴². IX. Dönem'de bayındırlık ve tarım komisyonlarında çalışmıştır²⁴³.

2.2.3.2 Meclis Konuşmaları

12.02.1951'de 1950 seçimlerinde Kastamonu milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın usulsüz seçilip seçilmediğinin görüşüldüğü sırada olayı net anlayabilmek için söz alan Sait Kantarel, mecliste konuyla ilgili açıklamada bulunan Kars Mebusu

²³⁵TBMM Albümü (1920-2010), c. 2, 573.

²³⁶TBMM Albümü (1920-1991), Haz: Personel ve Daire Başkanlığı, (Ankara: TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, 1994), 195.

²³⁷Öztürk, T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem), c. 7, 624.

²³⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 6, Birleşim: 59, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 76.

²³⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 30, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 301.

²⁴⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 102, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 241.

²⁴¹Öztürk, T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem), c. 7, 625.

²⁴²TBMM Albümü (1920-2010), c. 2, 573.

²⁴³Öztürk, T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem), c.7, 626.

Abbas Çetin'e "Oy pusulaları ebatları, mevcut zarfların içerisinde katlanmadan sığabilecek durumda mıdır? Bu hususta tahkikat yapılmış mıdır?" diye sormuş, Abbas Çetin "Efendim, oy pusulaları zarflara katlanmadan sığabilecek durumdadır. Ancak, oy pusulalarının katlı oluşu veya açık oluşu hatta yanmış veya yanmamış bulunması benim kanaatime göre neticeye müessir değildir." demiştir²⁴⁴.

Sait Kantarel, 22.05.1953'te "Köy Kanunu" ile ilgili olarak meclise sunulan tasarının görüşmeleri esnasında söz almış, tasarıdaki ifadenin yanlış olduğunu belirtmiş "esaslı bir terimin konulması için "baltalık" tabirinin kaldırılarak yerine "orman" tabirinin konulması daha yerinde olur kanaatindeyim." demiştir²⁴⁵. Kastamonu nüfusunun % 90'ının tarımla uğraştığı ve büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşadığı görülür²⁴⁶. Bu yüzden Kastamonu'da köylülerle ilgili her ayrıntı bütün Kastamonu milletvekilleri için öncelik konusu olmuştur. Sait Kantarel'in Köy Kanunu dışında idari taksimat konularında da çalışmaları vardır.

15.07.1953'te Kastamonu'ya bağlı Kargı ilçesinin yeni idari düzenleme ile Çorum'a bağlanmasını içeren kanun²⁴⁷ nedeniyle mecliste yapılan müzakerelerde konuşan S. Kantarel, "58 köyden 42 köy, doğrudan doğruya Kastamonu Vilayeti'ne bağlanmak istek ve arzusundadır. Bu iş üzerinde gerekli tetkikatın yapılması için kanun teklifinin bugünkü gündemden alınarak İçişleri Komisyonu'na verilmesi ve bu tatil devresinde mahallince bir defa tahkikat yapıldıktan sonra, eğer hakikaten böyle bir ihtiyaç varsa doğrudan doğruya Çorum'a bağlanması hususunda bizlerin de mutabık olduğumuzu arz ederim," demiştir²⁴⁸. Bu kanun ile Kargı, Çorum'a bağlanmıştır. 1955 yılında yapılan nüfus sayımındaki azalmanın sebebi de budur. S. Kantarel'in idari taksim konusu dışında ayrıca Orman Kanunu ile ilgili değerlendirmeleri de görülür.

11.12.1953'te görev aldığı orman kanunu tasarısı geçici komisyonu adına söz alan S. Kantarel, "Muhterem arkadaşlar, hazırlanmış bulunan kanun, kanun tekniği bakımından, belki eskilerine benzeyebilir. Fakat zihniyet ve prensip bakımından hiçbir

²⁴⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 42, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 131.

²⁴⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 22, Birleşim: 86, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 349.

²⁴⁶Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1973 İl Yıllığı**, 52.

²⁴⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "Kastamonu Vilâyetine Bağlı Kargı Kazasının Çorum Vilâyetine Bağlanması Hakkında Kanun", Kanun No: 6166, Kabul Tarihi: 15.07.1953, Gazete Sayısı: 8464, Gazete Tarihi: 22.07.1953.

²⁴⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 109, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 691.

zaman eskisinin aynı değildir. Yakasındaki kokardı, başındaki silindiri değiştirmiştir." demiştir²⁴⁹. 04.01.1954'te aynı tasarıyla ilgili komisyon sözcüsü olarak söz almış, Mustafa Tarakçıoğlu'nun "*maki arazilerinden ne kastediliyor?*" ve M. Ali Mühtö'nün "*orman sayılan arazi kavramı hangi arazileri kapsıyor*" sorularını yanıtlamıştır²⁵⁰. 15.02.1954'te ise Rıfat Sivişoğlu'nun eleştirilerini (10 ve 15. madde) cevaplamıştır²⁵¹. Kastamonu il yüzölçümünün yarıya yakını (%43) orman arazisi olduğu için²⁵² orman konusunda atılacak her adımı Kastamonulular yakından takip etmiştir. Ayrıca Sait Kantarel'in Orman Mühendisi olması ve tarım komisyonunda çalışması nedeniyle orman ve tarım konularına ağırlık verdiği görülmektedir.

2.2.4 Fahri Keçecioğlu

2.2.4.1 Özgeçmişi

7 Mayıs 1920'de İnebolu'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur. Aralık 1947'de DP ye katılarak siyasete atıldı. 1948'de partinin ilçe başkanlığına seçildi²⁵³. Taşköprü Belediye Doktorluğu, serbest doktorluk ve IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği sırasında çalışma ve içişleri komisyonlarında görev almıştır. Keçecioğlu'nun ölümü hakkında bir kayıt bulunamamıştır²⁵⁴.

2.2.4.2 Meclis Konuşmaları

13.11.1950'de Fahri Keçecioğlu, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin maaşlarından yapılan kesintiler ile eğitimde izlenen program konusunda Milli Eğitim Bakam Tevfik İleri'ye sualleri olmuştur²⁵⁵. Tevfik İleri, kitapların Talim Terbiye Kurulu kontrolünde bağımsız kişilerce yazıldığını, yeni öğretmenlerin maaşlarının yükseltildiğini, mevcut tayin şartlarının değiştirileceğini çünkü herkesin büyük şehirlere gittiğini, artık yeni düzenleme ile "*Sadece hasta, sadece karı koca durumu ve sadece çoluk çocuk durumunu nazara almayacağız. %50'sini böyle düşünürsek hiç olmazsa %50'sini de mahrumiyet bölgelerinde iyi çalışmış, muvaffak olmuş*

²⁴⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 15, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 146.

²⁵⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 24, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 23.

²⁵¹TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 43, Celse: 43, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 342.

²⁵²Eser 3 bölümdür. Her bölüm 1'den başlayarak numaralandırılmıştır. Burada ikinci bölüm sayfa numarası verilmiştir. **Kastamonu İli İktisadi Yapı Araştırması**, (Haz :Önder Şenyapılı, Tansu Şenyapılı, Yılmaz İnkaya), İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Müdürlüğü ;Bölge Planlama, Dairesi, (Ankara: Gürel Basım ve Ciltevi, 1965), 19.

²⁵³Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c.7, 627.

²⁵⁴TBMM Albümü (1920-2010), c.2, 573.

²⁵⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 2, Birleşim: 5, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 68.

öğretmenlerimizi bir terfi ve taltif makamında daha iyi bölgelere nakil yolunu tutacağız.” demiş, F. Keçecioğlu da bakanın yaptığı açıklamalara kani olduğunu söyleyerek teşekkür etmiştir²⁵⁶.

25.02.1951’de Bayındırlık Bakanlığı ve bakanlığa bağlı kurumun (karayolları) 1951 yılı bütçesiyle ilgili söz alan F. Keçecioğlu , “Amasra ve İnebolu Limanı” yapım çalışmaları için bütçeden yeterli bir pay ayrılmadığını belirterek Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu’na “bu limanın 1952 senesinde ikmal edilip edilmeyeceği hususunun açıklanmasını rica ediyorum” demiş Zeytinoğlu “Bono yetkisi olduğu için tahsisatı kısımayacağız. Tahsisat konmamasının işi aksatacak bir tarafı yoktur.” demiştir²⁵⁷. Görüldüğü üzere F. Keçecioğlu, İnebolu Limanı’nın tamamlanmasına yönelik çalışmaları yakından takip etmiş ve limanın bir an önce bitirilmesi için elinden gelen gayreti göstermiştir.

25.06.1951’de Fahri Keçecioğlu, Sağlık Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ’a Kastamonu Verem Hastanesi’nde tek doktor olduğunu söylemiş, ve bu hastaneye doktor gönderilip gönderilmeyeceğini sormuştur²⁵⁸. E. Hayri Üstündağ “Ben bakanlığa geldikten sonra vaziyeti tetkik ettim, kadronun altı tanesini aldım ve Anadolu’nun muhtelif yerlerine dağıttım. Elimde kadro mevcut olsa Kastamonu Hastanesi’nden esirger miyim? Böyle bir şey tasavvur edilir mi? Tabii böyle bir şeye ihtimal verilemez. Sayın arkadaşım müsterih olsunlar, arz ettiğim gibi, teşkilât kanununa ek olarak bir kanunu meclise sevk etmiş bulunuyoruz, inşallah tatilden evvel bu kanun kabul edilirse o zaman iki doktor değil, dört doktor temin etmeye çalışırım.” demiştir²⁵⁹. DP’nin iktidar olduğu yıllarda verem, sıtma ve frengi gibi hastalıkların çok fazla olduğu düşünüldüğünde Kastamonu’da tedavi olanaklarının yeterli olmadığı görülmektedir. Fahri Keçecioğlu’nun istekleri yalnızca sağlık konusuyla sınırlı kalmamış, tarımla ilgili talepleri de olmuştur.

28.02.1952’de Tarım Bakanlığı, ve bakanlığa bağlı genel müdürlüklerin 1952 yılı bütçesi sebebiyle söz alan F .Keçecioğlu, Tarım Bakanı Nedim Ökmen’e “Anayasa gereğince mülkiyet, haklarının tanınacağı ve teşkilâtın düzenlenmesi hususunda biz orman köylülerine yapmış olduğumuz, vaatler ne oldu? Ya millete

²⁵⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 2, Birleşim:5, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 69-72.

²⁵⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 51, Oturum: 5, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 864.

²⁵⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 94, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 357.

²⁵⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 94, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 358.

verdiğiniz sözü tutun yahut da milletin reylerini iade etmek manasında istifa etmeniz lazımdır.” diyerek Tarım Bakanı’nın dilekçelerine cevap vermediğini ve eleştirilerini dinlemediğini söylemiştir²⁶⁰. F. Keçecioğlu’nun bu konuşması, DP Kastamonu milletvekillerinin bile kendi bakanlarıyla sağlıklı bir iletişim kuramadığını ve taleplerine istenilen düzeyde karşılık alamadığını göstermektedir.

30.04.1953’te Turizm Endüstrisini Teşvik kanunu²⁶¹ tasarısı kapsamında söz alan F. Keçecioğlu, “Ayrı bir teklif hazırladım. Bu teklif daha ziyade geçici komisyonun teklifine yakındır. Bu tavrın kabulünü rica edeceğim. Bunun için de, 13. madde; Türkiye’de çalışmakta bulunan yerli müzisyeni ve çalgıcıların çalışma haklarını hatta hayat hakları imkânlarını ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Dışarıdan yabancı müzisyen, ecnebi artist getirmek bu yerli müzisyen ve çalgıcıların çalışma imkanlarını büsbütün ortadan kaldırmak gibi bir durum yaratmaktadır. Halbuki hükümetin gerekçesinde dışardan gelecek sanatkarların yerli sanatkarlara örnek olması gibi bir husus gösterilmektedir.” demiştir²⁶².

16.12.1953’te Eczacılar ve Eczaneler hususundaki Kanun²⁶³ kapsamında söz alan F. Keçecioğlu, 27. maddenin “Doktor veya veteriner hekimin adres ve diploma numarasını açık olarak göstermeyen, resmî veya hususi hastane, sağlık merkezi dispanser ve poliklinik yapan benzeri müesseselerin başlık ve poliklinik numarasını taşımayan, okunması güç şifreli, yahut kodekste yazılı dillerden başka dille yazılmış reçeteler çevirilip kullanılamaz” şeklinde değiştirilmesini teklif ederek meclisten kabul edilmesini istemiştir²⁶⁴. F. Keçecioğlu özellikle sağlık konularına ağırlık vermesinde mesleğinin doktor olmasının büyük etkisi vardır. Fakat Kastamonu’da DP’nin ilk dönemine bakıldığında doktor, sağlık merkezi ve ilaç sıkıntısı görülmektedir. Bu nedenle F. Keçecioğlu’nun çalışmalarının şehre aksetmediği anlaşılmaktadır.

²⁶⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim:50, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 1154.

²⁶¹Bu kanun kapsamında belirtilen vasıfları taşıyan turistik tesislere “Turizm Müessesesi” belgesi verilerek bazı Mu tesislerin teşviklerden yararlandırılması amaçlanmıştır, Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu”, Kanun No: 6086, Kabul Tarihi: 13.05.1953, Gazete Sayısı: 8414, Gazete Tarihi: 22.05.1953.

²⁶²TBMM TD, Dönem: IX, c. 21, Birleşim: 75, Oturum:1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 596.

²⁶³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, “Eczacılar Ve Eczaneler Hakkında Kanun”, Kanun No: 6197, Kabul Tarihi: 18.12.1953, Gazete Sayısı: 8591, Gazete Tarihi: 24.12.01953.

²⁶⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 18, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 260.

26.02.1954'te Tarım Bakanlığı, ve bakanlığa bağlı genel müdürlüklerin 1954 yılı bütçeleri nedeniyle konuşan F. Keçecioğlu, “ bir orman bölgesinin vekili olmam dolayısıyla yüz bine yakın orman köylülerinin acilen beklemekte olduğu Orman Kanunu'nun bir an evvel çıkarılması hususunu rica etmekteyim” demiştir²⁶⁵. F. Keçecioğlu'nun ilk dönem meclis faaliyetleri incelendiğinde çalışma ve içişleri komisyonunda görev almasına rağmen, genel konulardan ziyade mesleği ve Kastamonu'yu ilgilendiren konulara öncelik vermeye çalıştığı görülmektedir.

10.03.1954'te Deniz İş Kanunu²⁶⁶ nedeniyle mecliste yapılan müzakerelerde söz alan F.Keçecioğlu, “Bu maddede gösterilen iş saatleri, biraz incelenirse, hakikaten bunların hadlerinin yüksek olarak tespit edilmiş olduğu meydana çıkar. Şimdi A fıkrasında genel olarak iş müddetinin haftada 70 saat gösterilmiş olması hakikaten yüksek bir çalışma saatidir. Bu, eğer pazar günleri de hesaba katılacak olursa günde 10 saat çalışma zamanı demek olur ki, bu 10 saatlik müddet belki deniz işçileri için fazla görülmeyebilir. Ancak B fıkrasında, Çalışma Bakanlığı'nın bölge müdürlerinin hazırlayacağı bir tüzükten bahsetmekte ve bu tüzük ile bu çalışma müddetlerinin haftada 84 saate çıkarılabileceği gösterilmektedir.” sözleriyle kanunu desteklemediğini dile getirmiştir²⁶⁷.

2.2.4.3 Kanun Teklifleri

Keçecioğlu, 25.04.1951'de “T.C Emekli Sandığı Kanununun 40. ve geçici 15. maddelerine birer fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi” vermiştir. Teklif evrakı milli savunma, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir²⁶⁸.

2.2.5 Şükrü Kerimzade

2.2.5.1 Özgeçmişi

1902 de Bursa'da doğdu. Bursa'da İlk ve orta eğitimini tamamlamıştır. İstanbul'da “Aşiyân İdadisi” ile aynı zamanda geçici bir süre “Fransız Saint Joseph Okulu” öğrencisi olmuş, daha sonra Fransa'daki Marsilya Yüksek Ticaret Okulu'na

²⁶⁵TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 51, Celse: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1034.

²⁶⁶Bu kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, “Deniz İş Kanunu”, Kanun No: 6379, Kabul Tarihi: 10.03.1954, Gazete Sayısı: 8663, Gazete Tarihi: 20.03.1954.

²⁶⁷TBMM ZC, Dönem: IX, c. 29, İctima: 63, Celse: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 639.

²⁶⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 6, Birleşim: 68, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 252.

gitse de yarıda bırakıp İstanbul'da Yüksek Ticaret Okulu'nu bitirmiştir²⁶⁹. İç ve dış pazara yönelik tüccarlık yapan Ş. Kerimzade IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. Milletvekilliği süresince mecliste Ticaret Komisyonu'nda çalışmıştır. Kerimzade, 9 Eylül 1957'de ölmüştür²⁷⁰.

2.2.5.2 Meclis Konuşmaları

Şükrü Kerimzade, Ticaret Komisyonu'nda çalışmasının bir sonucu olarak ithalat, ihracat, iç ticaret ve bütçe konularına ağırlık vermiştir. Kerimzade'nin meclis faaliyetlerine bakıldığında Kastamonu'ya direk faydası olabilecek herhangi bir kanun teklifi ve konuşmasının olmadığı ve meclis müzakerelerinde bakanlara soru sormayı daha fazla tercih ettiği gözlemlenmektedir.

Kerimzade, 14.06.1950'de çalışmalarımıza sekte vuran ve yabancı ülkelerle gerçekleştirilen dış alımın kayıt altına alınmasına ait kararın kaldırılması konusunda Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Hilmi Velibese'ye soru sormuştur. Velibese, mevcut şartlarda değişikliğe gidilmesinin düşünülmediğini söylemiştir. Aldığı cevaba üzerine Şükrü Kerimzade söz alarak, ihracatçıların alınan kararlardan ve kendilerine yurt dışında gösterilen davranışlardan memnun olmadıklarını belirtmiştir²⁷¹.

Kerimzade, aynı gün Ulaştırma Bakanı Tevfik İleri'ye 1950 seçim zaferi hatırası olarak bir pul yayımlama niyetlerinin var olup olmadığını sormuştur. Tevfik İleri "*Hakikaten bütün Türk tarihinde ilk olarak millî iradenin tam ve hakiki şekilde tezahür ve tecelli ettiği 14 Mayıs 1950 gününün ufak bir hatırası olmak üzere bir seri pul çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bu pulların 30 Ağustos 1950 Zafer Bayramına yetiştirilmesi için çalışmalara başlanıldığını arz ederim*" demiştir. Karşılık olarak Şükrü Kerimzade teşekkürlerini bildirmiştir²⁷².

26.06.1950'de Şükrü Kerimzade, kaplıca (buğday cinsi) ile kuru fasulyenin dış ülkelere satışına yönelik hükümetin bir girişimi olup olmayacağı hususunda Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Hilmi Velibese'ye bir sual yöneltmiştir. Velibese, buğdayla ilgili 2 hafta önce, fasulye konusunda ise yeni girişimde bulduklarını söylemiştir.

²⁶⁹Öztürk, T. **Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 629.

²⁷⁰TBMM Albümü (1920-2010), c.2, 574.

²⁷¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 8, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 173-174.

²⁷²TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 8, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 175.

Bu sözler üzerine Şükrü Kerimzade, yapılan çalışmaların sorunları çözecek yeterlilikte adımlar olmadığını belirtmiştir²⁷³.

Kerimzade, 10.07.1950'de şarap imalatı üzerinden alınan verginin (Milli Müdafaa) kaldırılmasını içeren kendisinin meclise sunduğu ek kanun teklifinin görüşmelerinde söz almış, bu teklifin bir an önce komisyona naklinin gerçekleştirilip yasanın çıkarılması gerektiğini belirtmiştir²⁷⁴.

11.08.1950'de 2850 Sayılı Askerlik Kanunu ile ilgili bazı değişiklikler içeren kanun tasarısı²⁷⁵ nedeniyle söz alan Ş. Kerimzade, askerlik süresinin indirilmesinin çok doğru bir karar olduğunu belirtip Milli Savunma Bakanı'na teşekkür etmiştir²⁷⁶. Bu konuşması ile sadece yerel ve iç ticaret konularında çalışmadığını gösteren Ş. Kerimzade'nin ayrıca dış ticaret ve ithalatla ilgili değerlendirmeleri de vardır.

24.01.1951'de Şükrü Kerimzade, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zühtü Hilmi Velibeşe'ye, dış ülkelere gönderilemeyen elde kalan ceviz (2000 ton) konusunda bir önlem alınıp alınmadığını sormuştur. Velibeşe, durumun kontrol altında olduğunu endişeye mahal olmadığını söylemiştir. Bu cevap üzerine Ş. Kerimzade söz almış, bazı ürünlerde (tütün, pamuk, ceviz) atılan adımların beklentiyi karşılamadığını belirtmiştir²⁷⁷. Şükrü Kerimzade'nin ithalat konusundaki açıklamalarından; Kastamonu'da üretilen buğday, fasulye ve ceviz gibi bazı tarım ürünlerinin gerek iç pazar gerekse dış pazara yönelik satışında sorunlarla karşılaştığı, üreticilerin ürünlerinin karşılığını alamadığı anlaşılmaktadır.

Kerimzade'nin, diğer konular kadar olmasa da askeri mevzularda da fikir beyan ettiği görülür. Bu amaçla 23.02.1951'de Milli Savunma Bakanlığı 1951 yılı bütçesi nedeniyle söz almış, Milli Savunma Bakanı'ndan askerlik şubelerinin iç kısmının düzenlenmesini istemiş ve bu bağlamda *“Milli Savunma Bakanlığının levazım kısmının Marshall Yardımı'ndan da istifade ederek ordunun istediği ebatta üretim yapabilecek bir yağ fabrikası kurması mümkün değil midir? Bir fabrikanın kurulması suretiyle daimi bir stok vücuda getirilmesi de olur. Şayet bunların ortada kalmasından*

²⁷³TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 13, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 272-273.

²⁷⁴TBMM TD Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 19, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 495.

²⁷⁵Tasarı kanunlaşmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, *“Askerlik Kanununun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”*, Kanun No: 5673, Kabul Tarihi: 12.07.1950, Gazete Sayısı: 7558, Gazete Tarihi: 14.07.1950.

²⁷⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 20, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 522.

²⁷⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 4, Birleşim: 34, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 339-341.

endişe edilirse, onları yine hükümet kanalı ile halka dağıtmak; halka arz etmek de mümkündür” demiştir²⁷⁸.

Ş. Kerimzade, 24.02.1951 tarihinde Maliye Bakanlığı ve devlet borçları 1951 yılı bütçeleri nedeniyle söz almış, Maliye Bakanı Hasan Polatkan’a “*Hesap uzmanlarının terfi ve korunmaları hususunda bir şeyler düşünülüyor mu ?*” diye bir soru yöneltmiştir. H. Polatkan “*Muhterem arkadaşlar! hesap uzmanlarının hakikaten terfi etmeleri lazımdır. Belki bütün memurların ama özellikle hesap uzmanlarının terfi etmeleri gerekir.*” demiştir²⁷⁹. Aynı gün söz alan Ş. Kerimzade, turizm ve ekonomi açısından önemli olan İzmir Fuarı’na ayrılan ödeneğin arttırılmasını istemiştir²⁸⁰.

25.02.1951’de “*Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçesi*” sebebiyle söz alan Ş. Kerimzade, üç konuda bakanlıktan talepte bulunmuştur. Sahil yolunun Sinop’ta son bulduğunu Zonguldak’a kadar devam etmesini, sahil bölümünde taşan su yataklarına karşı önlem alınmasını ve bölge için önemli olan İnebolu Limanı inşaatıyla ilgili sorunların bir an önce çözülmesini istemiştir²⁸¹. Kerimzade bu dönemde ülke sorunlarıyla ilgili konulara daha fazla ağırlık vermiştir. Ancak Kastamonu ile ilgili olarak İnebolu Limanı konusundaki bu konuşması şehrin ticari hayatına canlılık kazandıracak bir proje olduğundan oldukça önemli bir değerlendirmedir.

25.02.1951’de “*Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Ankara ile İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü*” 1951 yılı bütçeleri nedeniyle usul hakkında söz almış, hükümet üyeleri tarafından istek ve suallerinin bir muhatap tarafından yanıtlanması gerektiğini söylemiştir²⁸².

26.02.1951’de Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1951 Yılı Bütçesi sebebiyle söz almıştır. Kerimzade, Ticaret Bakanlığı’nın merkeziyetçi bir fikir, dar bir kadro ve donanımsız kişilerce yönetildiğini, bu zihniyetin ülke ekonomisine büyük zararlar verdiğini söylemiştir²⁸³.

²⁷⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 49, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 559.

²⁷⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 50, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 713.

²⁸⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 50, Oturum: 4, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 729.

²⁸¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 51, Oturum: 5, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 852-853.

²⁸²TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 51, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 790.

²⁸³TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 52, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 907.

Kerimzade, 26.02.1951'de Sağlık Bakanlığı ve bakanlığa bağlı müdürlüklerin 1951 yılı bütçesi görüşmeleri sırasında söz almış, Sağlık Bakanı'na "*Bakanlık kapsamı dışında bulunan hayati önem arz eden bazı ilaçların Ticaret Bakanlığı vasıtasıyla Türkiye'ye geldiğini söylemiş ve bu durumu nasıl değerlendirdiklerini*" sormuştur. Sağlık Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ, hayati önemi olan bazı ilaçların sadece Amerika'da üretildiğini, ancak Avrupa'da da yeni ilaç fabrikalarının açıldığını, ilaçların daha da ucuzladığını, Ekonomi Bakanlığı'nın 400.000 dolarlık döviz verdiğini ve bu ilaçlara yakında bol miktarda ulaşılabileceğini söylemiştir²⁸⁴.

18.04.1951'de Kerimzade, yeni koşullar sonrası diğer ülkeler ile yapılan ticaret alış verişinin canlandırılması için ne gibi önlemler alındığıyla ilgili Ekonomi Bakanı'na sözlü soru yöneltmiştir. Fakat Kerimzade, Ekonomi Bakanı'nın göreve yeni gelmiş olduğunu gerekçe göstererek sorusunu geri çekmek istemiştir. Sözlü soru iade edilmiştir²⁸⁵.

Kerimzade, 25.05.1951'te Türkiye'de yurt dışına satılan ürünlere ait onay veren elçiliklerin üründe hangi özellikleri kıstas aldığını, elçiliklerin bu uygulamasının ne zaman son bulacağını Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete'ye sormuştur. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete "*Arkadaşıma arzı cevap ediyorum: Gümrük idarelerince, ithalatçıdan menşe şahadetnamesi (Ürün kimliği: Hangi ülke, marka, miktar vs.) aranması:1. Malın geldiği memleketle aramızdaki ticaret anlaşmasında karşılıklı ürün kimliği aranması mecburiyeti mevcut ise, 2. Mal, Avrupa İktisadi İş Birliği'ne dahil memleketlerden geliyorsa ve serbest bırakma listemize dahil ise, 3. Ticaret Anlaşması olmamasına rağmen o memleketle aramızda Modüs - Vivendi* ²⁸⁶ *mevcut bulunması ve gelen malın da ahdi indirmeden istifade eden bir mal olması dolayısıyla ithalatçının bu ahdi indirmeden faydalanmak istemesi halinde, vaki olmakta, bu haller dışında ithalatçılar, menşe şahadetnamesini zorunlu tutulmaktadırlar*" diyerek ithalat şartları gereği bazı ilaçların kapsam dışı kaldığını söylemiştir. Aldığı cevaptan memnun olmayan Ş. Kerimzade, Avrupa'dan kısa ürün kimliği belgesi alınırken bizden neden bu kadar ayrıntılı bir belge istendiğini

²⁸⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 52, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 942.

²⁸⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 6, Birleşim: 66, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 225.

²⁸⁶Modus Vivendi: Devletler arasındaki uzlaşma sonrası yapılan sözleşmedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Cennet Uslu, "*Liberal Tarafsızlık ve Modus Vivendi*", **Turkish Studies**, 9/2, (2014), 1539-1556.

anlayamadığını söylemiş, bu durumun yanlış olduğunu vurgulamıştır²⁸⁷. Kerimzade'nin bu konuşması, Avrupa devletlerinin Türkiye'ye karşı İthalatı kısıtlayan bir anlayış içinde olduğunu, Türkiye'nin ise uygulanan çifte standart karşısında pasif kaldığını göstermektedir.

25.05.1951'de Şükrü Kerimzade, “*Petrol ve Toprak Mahsulleri Ofisi*” konusunda söz almış, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete'ye bu ofislerin faaliyetleri, kurum ve çalışanlarının bir düzene koyulması konusunda ne düşündüğünü sormuştur. Muhlis Ete, Petrol Ofisi'nin Anonim şirket olması yönünde çalışmalara başladığını, gerek Petrol Ofisi, gerekse Toprak Mahsulleri Ofisi kurum ve kadrolarının ehil insanlarca yeniden düzenleneceğini söylemiştir. Bu cevap üzerine Ş. Kerimzade, iki kurum hakkında da organizasyon ve çalışanlarla ilgili sıkıntılar olduğunu söylemiş ve olumsuzlukları ayrıntılı olarak değerlendirmiştir²⁸⁸.

Kerimzade, 01.06.1951'de Milletvekili Said Başak'ın “*5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu*” 2. maddesinde değişiklik yapılmasını öngören teklifinin mecliste görüşülmesi esnasında söz almış, “*Yapılan teklife, Said Başak arkadaşşıma teşekkür edilmelidir. 3000'e yakın memur arkadaşın kazanılmış hakları korunmuştur.*” diyerek kanun teklifi hakkında kendi değerlendirmelerini yapmış, konuşmasının sonunda arkadaşlarından teklifin kabul edilmesini istemiştir²⁸⁹.

Kerimzade, 06.06.1951'de halı ihracatının geliştirilmesi yeniden canlandırılması yönelik bir düşünceleri olup olmadığı, sigara, tütün fiyatlarında bir artışa gidilip gidilmeyeceği konularında Gümrük ve Tekel Bakanı Rıfkı Salim Burçak'a soru yönetmiş Bakan Burçak, halı ticaretinin azaldığını kabul edip nedenleriyle açıklamış, sigara ve tütünle ilgili olarak bütçe, kanun ve tüzüklerle ayarlanmış ücretleri arttırmakta lüzum görmediklerini sebepleriyle açıklamıştır. Bu cevap üzerine Kerimzade, halı satışında dış pazara başka devletlerin piyasaya hakim olduğunu, buna karşı önlemler alınmasını istemiş, tek el ürünü satan yerlerin yüksek vergileri ödemekte zorlandıklarını ve bu esnafın sıkıntılarının giderilmesini istemiştir²⁹⁰.

²⁸⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 7, Birleşim: 81, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 466.

²⁸⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 7, Birleşim: 81, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 460-464.

²⁸⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 84, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 14-16.

²⁹⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 86, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 62-65.

Kerimzade, 27.07.1951'de tütün ve alkollü içkilerden alınacak “*Müdafaa Vergisi Kanunu*” bazı maddelerinin değiştirilip kaldırılmasını içeren 2460 sayılı kanun²⁹¹ nedeniyle söz almış, 1950 yılı 7. ayda sunulmasına rağmen bu teklifin neden geciktiğini sormuştur. Ardından kanun tasarısı (2460/1.mad/B fıkrası) uyarınca alkollü bazı içeceklerin (rakı, şarap) fiyatlarının indirime gidilmesi için iki teklif vermiş ve teklif meclisçe kabul edilmiştir²⁹².

01.08.1951'de altın, madeni para ile zıynet eşyaları hususunda Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa Komisyonu raporu sebebiyle söz alan Ş. Kerimzade, tezkerede “*TC ibaresi altında Cumhuriyetin kuruluş tarihi basılış tarihi Cumhuriyetin hangi yıl dönümüne tesadüf ederse o yıl dönümünü ifade eden rakam konulur.*” ifadesine itiraz etmiş, altın üzerinde 3 rakamın fazla olduğunu, “*TC ibaresi altında Cumhuriyetin ilan tarihi olan 1923, diğer tarafına hakimiyet milletindir kelimesi altına da hangi senede basıldığı ve Cumhuriyetin kaçınıcı yılı olduğuna dair rakamın konulması daha uygun olur.*” diyerek görüşlerini ifade etmiştir²⁹³.

Kerimzade, 03.08.1951'de İngiltere'ye ihracı gerçekleştirilen kuru üzüm içinde çıkan istenmeyen yabancı maddeler konusunda neler yaşandığını, ne gibi önlemler alındığını Ekonomi ve Ticaret Bakanı'na sormuştur. Bakan Muhlis Ete “*İngiltere'ye ihraç edilen üzümler hususunda Londra'daki Ticaret Müşavirliğimizden bilgilendirme istendiğini, konunun İngiliz Parlamentosu'nda görüşüldüğünü, Türkiye'den ithal edilerek temsil ettiği şehirdeki pastacılarla fırıncılara tevzi edilen üzüm sandıklarının içinden taş, çivi, gramofon iğnesi, sicim ve sair yabancı maddelerin çıktığını ve bu durumdan müteessir olduğunu, Londra'daki Ticaret müşavirliği'nde inceleme tamamlanınca önlemler alınacağını söylemiştir.*” Bu cevap üzerine Ş. Kerimzade olayın İngiltere Parlamentosu ve basına yansımından dolayı üzüntülü olduğunu söylemiştir²⁹⁴. Kerimzade ile Ticaret Bakanı arasında yaşanan bu konuşma, ihraç edilen ürünlerle ilgili denetim sorunu yaşandığını göstermektedir.

²⁹¹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Tütün Ve Müskirattan Alınacak Müdafaa Vergisi Hakkındaki 2460 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Ve Bu Kanunu Tadil Eden Bazı Hükümlerin Kaldırılması Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5823, Kabul Tarihi: 01.08.1951, Gazete Sayısı: 7880, Gazete Tarihi: 09.08.1951.

²⁹²TBMM TD, Dönem: IX, c. 9, Birleşim: 105, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 378-380.

²⁹³TBMM TD, Dönem: IX, c. 9, Birleşim: 107, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 472.

²⁹⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 9, Birleşim: 108, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 549-551.

10.08.1951'de Denizbank Türk Anonim Ortaklığı kanun tasarısı dolayısı ile karma komisyon sözcüsü olarak söz alan Ş. Kerimzade uzun süren görüşmelerde tasarıyı savunmuş ve ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur²⁹⁵. Kerimzade, 27.02.1952'de Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1952 yılı bütçesi nedeniyle söz almış, hükümetlerinin ekonomik anlamda önemli ilerlemeler kaydettiğini, Ekonomi Bakanlığı ve Toprak Mahsulleri Ofisi'nin çok başarılı çalışmalarda bulunduğunu, pamuk ve hububatta verimli bir yıl yaşandığını vurgulamıştır²⁹⁶.

26.02.1954'te Tarım Bakanlığı ve bakanlığa bağlı müdürlüklerin, 1954 yılı bütçesi sebebiyle söz alan Ş. Kerimzade, Tarım Bakanlığına *“Hububatımızın standardizasyonu için neler yapılmaktadır? Hububat ihracı yapan Toprak Mahsulleri Ofisi ve dolayısıyla Ticaret Bakanlığı ile ne dereceye kadar iş birliği halindedir. Onların ne dereceye kadar yardımlarına mazhar olmaktadır? Veyahut da kendileri onlara ne, nispete yardım ve hizmet etmektedirler?”* diye sorular yönelmiştir²⁹⁷.

Kerimzade, 26.02.1954'de Ulaştırma Bakanlığı ve Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri kapsamında söz almış, PTT bünyesinde görev yapanların şartlarının iyileştirilmesi ve donanımlarının artırılmasını istemiş, mektup ve telgraf gibi hizmetlerin geciktiğini belirtmiştir²⁹⁸.

27.02.1954'te İstanbul Üniversitesi 1954 yılı bütçesinin bir faslının (459) artırılmasının istendiği görüşmelerde söz alan Ş. Kerimzade *“İstanbul Üniversitesi'nde değil, hatta liselerde, ilk mekteplerde dahi sürekli sporu geliştirmeye çalışmamız ve bu vadede, atılacak olan adımı desteklememiz lazımdır. Spor sahası tatil zamanlarında gençlik için en iyi meşgaledir”* diyerek teklifin kabulünü istemiştir²⁹⁹.

2.2.5.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

Kerimzade, 10.07.1950'de gümrük, tekelle, maliye ve bütçe komisyonlarında görüşülmek üzere, tütün ve alkollü içeceklerden alınacak Müdafaa Vergisi konusundaki 2460 sayılı kanuna ek kanun teklifi vermiştir³⁰⁰. Bu teklif uyarınca

²⁹⁵Ayrıntılı bilgi için bkz : TBMM TD, Dönem: IX, c. 9 , Birleşim: 113, Oturum: 1-2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 844-855-859-869-876-889-896.

²⁹⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim: 49, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 1048.

²⁹⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 51, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1035.

²⁹⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 51, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1064.

²⁹⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 52, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1158.

³⁰⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 19, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 470.

13.11.1950'de geçici komisyon kurulması istenmiştir. Teklifin üzerinden uzun bir müddet geçtiği için kanun teklifi tekrar oylamaya sunulmuş ve mecliste kabul edilmiştir³⁰¹. 15.01.1951 tarihinde gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla Şükrü Kerimzade, aynı önerenin geri verilmesine dair yeni bir önerge vermiş, önerge meclis kararıyla iade edilmiştir³⁰².

2.2.6 Ahmet Keskin

2.2.6.1 Özgeçmişi

1909'da Kastamonu'nun Daday ilçesinde doğdu. Ortaokul mezunudur. Tarımla uğraşmıştır³⁰³. 3 Aralık 1952 tarihinde öldürülmüştür³⁰⁴.

2.2.6.2 Meclis Çalışmaları

Gümrük ve tekel komisyonu ile Turizm Sektörü Teşvik Kanunu Geçici Komisyonu'nda görev aldı³⁰⁵.

2.2.7 Muzaffer Ali Mühto

2.2.7.1 Özgeçmişi

1914 Devrekani'de doğdu. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. 1936 yılında Sayıştay'da çalışmaya başladı. Sayıştay Denetçi Yardımcılığı görevine kadar yükselmiş ancak kendi isteğiyle görevinden ayrılarak bağımsız avukatlık yapmaya başlamıştır. Ek olarak çiftçilikte yapan M. Ali Mühto, 5 Eylül 1955'te vefat etmiştir³⁰⁶. IX. Dönem milletvekilliği sırasında tarım ve dilekçe komisyonlarında çalışmıştır³⁰⁷.

2.2.7.2 Meclis Konuşmaları

16.06.1950 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesinde değişiklik yapılmasını içeren kanun teklifi³⁰⁸ nedeniyle söz almış ancak mecliste Türkçe ezan

³⁰¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 2, Birleşim: 5, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 43.

³⁰²TBMM TD, Dönem: IX, c. 4, Birleşim: 30, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 192.

³⁰³TBMM Albümü (1920-2010), c. 2, 574.

³⁰⁴BCA, 030.10.0.0 / 77.514.28.

³⁰⁵Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c.7, 631.

³⁰⁶TBMM Albümü (1920-1991), 195.

³⁰⁷Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c.7, 633.

³⁰⁸1941 yılında çıkarılan Türk Ceza Kanununun 526.maddesindeki “Şapka iktisası hakkında 671 sayılı kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbikına dair 1353 sayılı kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler veya arapça ezan ve kamet okuyanlar üç aya kadar hafif hapis veya on liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar. ” Bu ifade Arapça ezan

konusunda tartışmalar yaşanması nedeniyle M. Ali Mühto, rahat bir konuşma ortamı bulamamış, “*DP’nin önergesini aynen kabul ediyorum*” diyerek sözlerine son vermiştir³⁰⁹. M. Ali Mühto bu kanuna büyük önem vermiştir. Kanunun kabulünden önce Ramazan ayında Arapça ezan okunması için takrir vermiştir³¹⁰. Takririn kabulüyle Kastamonu’da Arapça ezan 7 Haziran 1950’de yeniden okunmuştur³¹¹.

07.07.1950’de “*şehir, kasaba, mahalle ve köylerde muhtar ve ihtiyar heyetleri*” oluşturulmasını içeren mevcut kanundan bazı maddelerin çıkarılması ve yeni maddeler ilave edilmesi hususundaki kanun teklifi³¹² sebebiyle söz alan Mühto, “*Parti Temsilcileri, kar kış demeden bütün kuvvetleriyle çalışmışlar, yürüyerek veya vasıta ile gelerek vazifelerini yapmışlardır. Bu parti temsilcilerine, eski iktidarın bir kararı ile harcırah verilmemiştir. Acaba yeni kanunda da eski kanuna atıf yapıldığına göre verilecek mi, verilmeyecek mi? Bu yönde açıklama yapılmasını rica ediyorum.*” demiştir³¹³.

12.02.1951’de Kastamonu milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan’ın usulsüz ve hileli yollarla seçildiği iddialarına yönelik meclise sunulan komisyon raporu ve seçim tutanakları mecliste konuşulmuş, burada söz alan Mühto, “*Bu oylar torbadan çıkan oylar mıdır, yoksa numune oylar mıdır?*” diye komisyon başkanı Hüseyin Fırat’a bir sual sormuş, Fırat “*Torbadan çıkan oylardır.*” demiştir³¹⁴.

M. Ali Mühto, 24.02.1951’de Maliye Bakanlığı ve devlet borçları 1951 yılı bütçeleri nedeniyle söz almış, Kastamonu bölgesinde hayvan hırsızlarını ilçe belde demeden takip eden jandarma personeline ek ücret verilmesi gerektiğini, hırsızlık

okunmasını engelliyordu. Yeni yasa ile 526. madde: “*Şapka İktisası hakkında 671 sayılı kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbikine dair 1353 sayılı kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler 3 aya kadar hafif hapis veya 30 liradan 600 .liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır*” şeklinde düzenlenerek Arapça ezan okunması önündeki yasak kalkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Türk Ceza Kanununun 526. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 526, Kabul Tarihi: 16.06.1950, Gazete Sayısı: 7535, Gazete Tarihi: 17.06.1950.

³⁰⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 9, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 185-186.

³¹⁰**Doğrusöz**, “*Arapça Ezan ; Ramazandan Evvel Okunabilecek*”, 14 Haziran 1950, Sayı:1305, s.1.

³¹¹**Doğrusöz**, “*Bugün Şehrimizde; Arapça Ezan Okundu*”, 17 Haziran 1950, Sayı:1306, s.1.

³¹²Teklif kanunlaşmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Şehir Ve Kasabalarda Mahalle Muhtar Ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Olanı Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun*”, Kanun No: 5671, Kabul Tarihi: 07.07.1950, Gazete Sayısı: 7556, Gazete Tarihi: 12.07.1950.

³¹³TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 18, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 433.

³¹⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 42, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 133.

olaylarını genellikle göçebelerin yapması nedeniyle bu vatandaşların bir nüfusa kayıt ettirilmesinin güvenlik açısından gerekli olduğunu söylemiştir³¹⁵.

25.02.1951'de Milli Eğitim Bakanlığı ve bazı üniversiteler (İstanbul, Ankara, İstanbul Teknik) ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri görüşmelerinde söz alan Mühto, “*Sayın arkadaşlarım, eski iktidar milletin bu dini arzusundan kaçınılmaz olduğunu anlayarak ilkokulların 4. ve 5. sınıflarına din derslerini koymuştur. Fakat bu dersler dinî bilgiler öğretmekten ziyade ahlak dersleri mahiyetindedir.*” diyerek bu konuda düzenleme yapılmasını, gerçek anlamda bir dini eğitim verilmesini istemiştir³¹⁶. Mühto'nun Arapça ezandan sonra din dersleri konusunda da böyle bir talebi olması dini konulara karşı çok daha fazla hassasiyet gösterdiğini ortaya koymaktadır.

27.02.1951 tarihinde 1951 Yılı Gelir Bütçesi nedeniyle söz alan Mühto, tarım vazifelerinde yararlanılan at, eşek, katır ve öküzün vergi kapsamı dışında olduğunu, Kastamonu'da diğer hayvanlar kadar faydalanılan mandanın da aynı değerlendirmeye tabi tutulmasını istemiştir³¹⁷. Mühto'nun hukukçu olmasının yanı sıra çiftçilikle de uğraşması söz konusudur. Bu bağlamda köylüyü yakından ilgilendiren konularda çözüm arayışında olduğu görülmektedir.

01.12.1952'de Temsil Ödeneği Hakkındaki Kanuna ek kanun teklifi nedeniyle söz alan M. Ali Mühto, “*Muhterem arkadaşlarım, ben esasen bu temsil ödeneklerinin tamamen aleyhinde olan bir arkadaşınız sıfatıyla kürsüye çıkmış bulunuyorum. Temsil, ödeneği diye memurlar arasında bir ayırım yapmanın doğru olmadığı kanaatindeyim. Mademki makam tahsisatını kanunlarımız kabul etmiştir, bunun üzerinde söyleyecek bir sözüm yoktur. Ama bir kaymakam bir vali bu tazminatı alıyor da bu silsileden gelmiş olan bir vali muavini niçin almıyor? Bunda şahsan bir adalet göremiyorum.*” diyerek aynı kökten gelen memurlar arasında yaşanan hukuksuzluğun giderilmesini istemiştir³¹⁸.

³¹⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 50, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 675.

³¹⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 51, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 786.

³¹⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 53, Oturum: 5, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 1159.

³¹⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 11, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 27.

02.02.1953'te Milli Korunma Kanunu'nun kira ile ilgili maddelerinde değişiklik yapılmasının içeren kanun³¹⁹ teklifi sebebiyle söz alan Mühto, “*kanunun müdafaa edilecek bir tarafını görmüyorum. Vatandaşları birbirine düşüren, kanuna karşı saygıyı sarsan, kanuna bağlı vatandaşlara, resmi dairelere ve hükümete büyük zararlar veren bir kanundur.*” diyerek bu kanunun kaldırılması yönündeki teklifin kabul edilmesini istemiştir³²⁰. Mühto'nun ölümünden 1 yıl sonra 11 Haziran 1956'da yürürlüğe giren Milli Korunma Kanunu Mühto'nun belirttiği gibi uygulanmasında aksaklıklar yaşanmıştır³²¹. Kastamonu'da bu kanuna muhalefet eden ticaret erbabı tutuklanmış, çeşitli cezalara çarptırılmıştır³²². Yaşananlara bakıldığında Mühto'nun ne kadar haklı olduğu anlaşılmaktadır.

04.01.1954'te Orman Kanunu tasarısı görüşmelerinde birkaç birleşimde (24,35,36,37,42) bir çok kez söz alan Mühto, “*Bu kanunu çıkartmak mecburiyetindeyiz. Noksan kısımları varsa önergelerle düzelterek kanunu vatandaşın istediği ve bilhassa ormanları koruyacak şekilde çıkartmayı inşallah Allah bize nasip edecektir. Bu kanunda köylünün ihtiyacını tatmin edecek maddeler vardır.*” demiştir³²³.

03.02.1954 günü söz alan M. Ali Mühto, Meclis Başkanlığı'ndan, Rize Milletvekili İzzet Akçal ve 27 arkadaşının “*Türk Ceza Kanununun 6123 Sayılı Kanun*”³²⁴ ile değiştirilen 2. maddesinin son fıkrasının tefsiri” konusunda verdiği teklifin iki kez ertelendiğini, teklifin gündemden önce görüşülmesi gerektiğini, bu yönde teklif ve tahrir verdiğini söylemiştir³²⁵.

08.02.1954'te milletvekilleri Refik Şevket İnce (Manisa) ve Bahadır Dülger'in (Erzurum) Dilekçe Komisyonu 27.2.1953 tarihli Haftalık Karar Cetveli'ndeki 5398 sayılı kararın mecliste görüşülmesini içeren önergesi ve Dilekçe Komisyonu tutanağı nedeniyle söz alan Mühto, Ankara Hukuk Fakültesi'ndeki yönetmeliğin ağır hükümler

³¹⁹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Milli Korunma Kanununun Tadili Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6084, Kabul Tarihi: 06.05.1953, Gazete Sayısı: 8406, Gazete Tarihi: 12.05.1953.

³²⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 36, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 43.

³²¹**Yenises**, “*11 Haziran'dan İtibaren*”, 15 Haziran 1956, Sayı:1795, s.1.

³²²**Doğrusöz**, “*Şehrimizde Bugüne Kadar 22 Kişi Milli Korunmaya Verildi*”, 9 Ağustos 1956, Sayı:2979, s.1.

³²³TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 24, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 18.

³²⁴Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Olan 6123 Sayılı Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun*”, Kanun No: 6434, Kabul Tarihi: 02.04.1954, Gazete Sayısı: 8748, Gazete Tarihi: 07.07.1954.

³²⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 37, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 42.

içerdiğini İstanbul Hukuk Fakültesi ile kıyaslayarak açıklamış, öğrencilerin şubat sınav hakkı isteği ile destekleyici değerlendirmelerde bulunmuştur. Oylama sonucu Dilekçe Komisyonu'nun 5398 sayılı kararı kaldırılmıştır³²⁶.

12.02.1954'te Köy Kanunu'nun³²⁷ bazı maddelerinde (14,44) değişiklik ve ekleme yapılması amacıyla yapılan görüşmelerde söz alan Mühto, “*Muhterem arkadaşlar, bu kanun teklifini getirmemizin sebebi, Kastamonu'nun Devrekani Kazası'nın Şeydiler Köyü'nün elektrik tesisi meselesi olmuştur. Orada bulunan bir değirmenin pazarlıkla satın alınmasına razı olunmamış, Devrekani Kaza idare heyetinin vermiş olduğu karar Danıştay'a giderek mecliste bozulmuştur*” diyerek mevcut kanunun çok eski olduğunu geçmişte uygun olan bazı maddelerinin günümüz şartlarıyla uyuşmadığını, köylünün mağduriyetine sebep olan maddelerinde değişikliğe gidilmesinin yerinde bir hareket olacağını bu yüzden teklifin kabul edilmesini istemiştir³²⁸.

2.2.7.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

15.01.1954'te Muzaffer Ali Mühto ile beraber 4 milletvekili, Köy Kanunu'nda değişiklik yapılmasını içeren bir kanun teklifi (44/2) vermiştir. Teklif evrakı içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir³²⁹. Bu teklif 8 Şubat 1954'te içişleri ve adalet komisyonu raporları çerçevesinde gündeme alınmıştır³³⁰. 12 Şubat 1954 tarihinde mecliste oylanarak kabul edilmiştir³³¹.

Muzaffer Ali Mühto'nun, Dilekçe Komisyonu'nun “*01.11. 1952 tarihli Haftalık Karar Cetveli'ndeki 3405 sayılı kararın*” mecliste görüşülmesine dair önergesi Dilekçe Komisyonu'na verilmiştir³³². 29.01.1953 tarihinde bu önergenin geri verilmesi hakkında bir önerge vermiştir. Önerge iade edilmiştir³³³.

³²⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 39, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 115.

³²⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Köy Kanununun 14 . maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2. fıkrasının değiştirilmesi hakkında Kanun ”, Kanun No: 6250, Kabul Tarihi: 12.02.1954, ,Gazete Sayısı: 8638, Gazete Tarihi: 19.02.1954.

³²⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 42, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 264.

³²⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 29, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 182.

³³⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 29, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 105.

³³¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 42, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 261.

³³²TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 37.

³³³TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 34, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 489.

22.02.1953'te Muzaffer Ali Mühto, Borçlar Kanunu'yla ilgili bir maddenin (226) yorumlanması için bir önerge vermiştir. Teklif evrakı Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir³³⁴.

12.03.1954'te Muzaffer Ali Mühto Dilekçe Komisyonu'nun 17.02.1954 tarihli Haftalık Karar Cetveli'ndeki 7855 sayılı kararın genel kurulda görüşülmesi için bir takrir vermiştir. Teklif evrakı Dilekçe Komisyonu'na havale edilmiştir³³⁵.

2.2.8 Rıfat Taşkın

2.2.8.1 Özgeçmişi

1883'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur(1907). 1901 yılında “*Bab-ı Ali Evrak Odası Memurluğu*” ile başlayan meslek hayatına Milli Savunma Bakanlığı ve Duyunu Umumiye İdaresi'nde çalışarak devam etmiştir. 1920 yılında “*Askerî Temyiz Mahkemesi Üyeliği*” görevi sonrasında askeri mahkemelerde başsavcılık, Harp Okulları'nda hukuk dersi hocalığı, “*Türk Hukuk Kurumu Bilim Kurulu Üyeliği*” ve bağımsız olarak avukatlık yapmıştır. 20 Mart 1960'da ölmüştür³³⁶. Rıfat Taşkın'ın eski bir general ve bir ordu mensubu olması meclis faaliyetlerine de yansımış IX Dönem'de milli savunma ve adalet komisyonlarında görev almasına neden olmuştur³³⁷.

2.2.8.2 Meclis Konuşmaları

21.06.1950'de Dilekçe Komisyonu'nun “*Korgeneral Zekai Okan*” ile ilgili kararı nedeniyle söz alan Rıfat Taşkın, “*İdarenin hatası ve dalgınlığı yüzünden, muamelesi yapılmayan bir mesele yüzünden bir hak sahibinin hakkının ziyanı mucip olamaz.*” sözlerinin ardından Zekai Paşa'ya karşı yapılan hatanın düzeltilerek, haklarının iade edilmesi gerektiğini söylemiştir³³⁸.

13.07.1950'de bir takım suçların af edilmesini içeren kanun³³⁹kapsamında söz alan R. Taşkın, casusluk suçunu açıklamış, daha sonra “*Askeri Ceza Kanunu'nun 55*

³³⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 50, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 704.

³³⁵TBMM TD, Dönem: IX, c.29, Birleşim: 65, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 905.

³³⁶ Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c. 7, 634.

³³⁷ Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c. 7, 635.

³³⁸TBMM TD, Dönem: IX, c.1, Birleşim: 11, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 222.

³³⁹10 Maddeden oluşan bu kanunla 15 Mayıs 1950 tarihinden önce işlenen suçlar bazı suçlara af cezası getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: *Resmi Gazete*, “Bazı Suç Ve Cezaların Affı Hakkında Kanun”, Kanun No: 5677, Kabul Tarihi: 14.07.1950, Gazete Sayısı: 7559, Gazete Tarihi: 15.07.1950.

ve 56. maddelerinin ihtiva ettiği suçların kaldırılmasını teklif ediyorum.” demiştir³⁴⁰. Bu kanunun 15 Temmuz 1950’de yürürlüğe girmesiyle Kastamonu Cezaevinden 60 mahkum tahliye edilmiştir³⁴¹. DP’nin bu adımı ile yeni bir dönemin başladığı algısı daha da kuvvetlenmiştir.

10.01.1951’de “Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı Kanunu”³⁴² ile ilgili kanun değişikliği görüşmelerinde söz almış, Gümrük Muhafaza komutanlığına bağlı kara ve deniz komutanlıkları arasında yetki karmaşası yaşandığını, 3. maddenin kaldırılmasıyla bu sorunun çözüleceğini söylemiştir³⁴³.

23.02.1951’de “Milli Savunma Bakanlığı 1951 yılı bütçesi” ile ilgili söz alan Rıfat Taşkın, arkadaşların bütün mahkemeleri tek çatı altında toplama düşünceleri olduğunu, planlanan yeni yargılama sisteminde askeri mahkemelerin düşünülmediğini bu düşünceye kendisinin onay vermediğini ve doğru bulmadığını söylemiştir³⁴⁴. Rıfat Taşkın, bu dönemde DP’nin ordu dışındaki kararlarını onaylamış fakat mesele ordu olunca DP’ye karşı muhalefet etmekten çekinmemiştir.

Rıfat Taşkın, 07.05.1951’de “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun”³⁴⁵ görüşmeleri sırasında söz almış, Atatürk’e karşı son dönemde maksatlı ve art niyetli davranışlar yapıldığını, basında Atatürk’le ilgili olumsuz yazılar yazıldığını, bu yüzden bu kanunun çıkarılmasının mecburiyet arz ettiğini ve gereken tedbirlerin bir an önce alınması için kanunun bir an önce yasalaşmasını istemiştir³⁴⁶. Atatürk’e karşı işlenen suçlara Rıfat Taşkın kadar Kastamonu’nun da hiçbir zaman tahammülü olmamıştır. DP döneminde, bu kanundan bir yıl önce Necip Fazıl Kısakürek’in “Büyük Doğu” dergisinde Atatürk aleyhinde kaleme aldığı olumsuz yazı karşısında Kastamonu halkı, 13 Eylül 1950’de büyük bir protesto mitingi düzenlemiştir. Bu mitingde

³⁴⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 22, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 649.

³⁴¹Aziz Demircioğlu, “Bütün Mahkumlar Sevinç İçinde” **Doğrusöz**, 20 Temmuz 1950, Sayı:1314, s.1.

³⁴²Değiştirilen 3.Madde : Deniz Bölge Komutanları doğrudan doğruya Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı emrinde olarak vazife görürler. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı Emrindeki Deniz Teşkilatının Askerleştirilmesi Hakkındaki Kanunun 3.Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, Kanun No: 5700, Kabul Tarihi: 15.01.1951, Gazete Sayısı: 7712, Gazete Tarihi: 19.01.1951.

³⁴³TBMM TD, Dönem: IX, c. 4, Birleşim: 28, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 151.

³⁴⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 49, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 566.

³⁴⁵Beş Maddeden oluşan bu kanunun ilk iki maddesinde Atatürk ile ilgili işlenen suçlar ve cezaları, diğer maddelerde kanunun yürürlüğe giriş tarihi ile suçun takibatını yürütecek savcılık, Adalet Bakanlığı belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun”, Kanun No: 5816, Kabul Tarihi: 25.07.1951, Gazete Sayısı: 7872, Gazete Tarihi: 31.07.1951 .

³⁴⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 7, Birleşim: 73, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 105.

Kastamonulu Gençler, Kastamonu Spor Lokali ile Halkevi Meydanı arasında ellerinde Atatürk resimleri, çelenk ve “*Sana dil uzatanların dilini koparacağız*”, “*Yabancı ideolojiler bu vatanı bulunamaz*”, “*Eceli Gelen köpek cami avlusuna pisler*” yazılı pankartlarla bir yürüyüş gerçekleştirmişlerdir. İstiklal Marşı, saygı duruşu, konuşmalar sonrası “*Gençlik Andı*” ve “*Dağ başını duman almış*” marşının okunmasıyla miting son bulmuş, Kastamonulular Atatürk’e olan bağlılıklarını bir kez daha göstermişlerdir³⁴⁷.

04.01.1951’de Elazığ Milletvekili Mehmet Şevki Yazman “*Askerlik Mükellefiyeti Kanunu’nun 8. maddesinin değiştirilmesi*” için verdiği kanun teklifi görüşmeleri sırasında Milli Savunma Komisyonu sözcüsü sıfatıyla söz alan Rıfat Taşkın, “*Sayın arkadaşlarım, kıymetli arkadaşımız Şevki Yazman’ın teklif ettiği kanun tasarısı 3 noktayı açıklıyor. Birisi; ordunun teşkilatına isabet ediyor. Diğeri eğitime ediyor, üçüncüsü de; askerlik süresinin kısaltılmasını kapsıyor.*” demiş ve askerlik süresinin kısaltılması teklifinin Milli Savunma Komisyonu’nca reddedildiğini söylemiştir³⁴⁸.

06.06.1951’de milletvekili Bahadır Dülger (Erzurum) iki kanunda (2591,4298) beyan olunan “*terör saldırısında malul olan*” ifadesinin tefsirine yönelik bir önerge vermiştir. Bu konuyu açıklamak üzere Milli Savunma Komisyonu sözcüsü olarak söz alan Rıfat Taşkın, “*Askeri hareketi gerektiren iç ve dış hareketleri sırasında hareketlerin sebep ve tesiri ile maluliyete uğramış olan askeri şahıslara dahi harp malulü denilecek.*” sözleriyle ifadeye açıklık getirmiştir³⁴⁹.

29.06.1951’de “*Astsubay Kanunu*³⁵⁰” ilgili söz alan Rıfat Taşkın, meclise sunduğu teklif kabul edilirse astsubay ifadesinin subay olarak değiştirileceğini böylece üstsubay ve astsubay arasında yaşanan karışıklığın ortadan kaldırılacağını söylemiştir³⁵¹.

25.07.1951’de “*Yedek Subay ve Yedek Askeri Memurlar Hakkındaki 1076 Sayılı Kanun’un 3923 Sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair*” Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz’ın bir takriri olmuştur. Milli Savunma

³⁴⁷**Doğrusöz**, “*Kastamonu Gençliği Pazartesi Günü; Necip Fazlı Protesto ve Komünizmi Tel’in Etti*”, 13 Eylül 1950, Sayı: 1331, s.1.

³⁴⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 85, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 43.

³⁴⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 86, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 78.

³⁵⁰Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, “*Astsubay Kanunu*”, Kanun No: 5802, Kabul Tarihi: 02.07.1951, Gazete Sayısı: 7852, Gazete Tarihi: 05.07.1951.

³⁵¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 8, Birleşim: 96, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 452.

Komisyonu sözcüsü olarak söz alan Rıfat Taşkın, “*Teklif, Milli Eğitim Komisyonu’ndan gelen rapor ile birlikte incelenmiştir. Ancak bu inceleme sırasında komisyonumuzda bulunan Milli Savunma Bakanı, Yedek Subay Kanunu’nun baştan başa yeniden değiştirildiğini ve yedek subay olabilmek için daha ziyade ehliyet ve kalite arandığını, bunun için yepyeni esaslar ve hükümler açıklandığı bildirdi. Fakat tasarının Yüksek Meclise derdesti takdim bulunan değiştirilmiş şekli komisyonumuza henüz gelmedi.*” diyerek teklifin son şeklini almasından sonra karar alınacağını belirtmiştir³⁵².

Taşkın, 23.11.1951’de Türk Ceza Kanunu’nun bazı maddelerinde (141,142) değişiklik yapılmasını öngören kanun³⁵³ görüşmeleri esnasında söz almış, iki madde arasında (125-146) kapsamaları itibariyle düzensizlik yaşanabileceğini, bir suç ve müeyyidenin iki farklı maddeye de isabet etmesinin hukuki açıdan yanlış olduğunu ve hatalı kararlar alınmasına yol açacağını belirtmiştir³⁵⁴.

07.01.1952’de Çorum milletvekilleri Ahmet Başbüyük ve Hüseyin Ortakçioğlu’nun “*Emir Eri ve Seyis Erleri hakkındaki 203 sayılı Kanun*” ile ilgili değişiklik önerisinde bulunduğu kanun teklifi dolayısıyla Milli Savunma Komisyonu sözcüsü olarak söz alan Rıfat Taşkın, bu teklifin komisyonda görüşüldüğünü ve kabul edilmediğini, hükümetin de benzer teklifinin olduğunu ancak komisyon sonucunun netlik kazanmadığını söylemiştir³⁵⁵.

28.01.1953’te “*Emir ve Seyis Erleri Hakkındaki Kanun Tasarısı*” sebebiyle mecliste uzun tartışmalar olmuş, rütbeli subayların bireysel yaşamında kendisine bazen eşlik eden emir erlerine verecekleri görevler müzakere edilmiştir. Bu konuda söz alan Rıfat Taşkın, “*Suç: Zabitin nüfuzunu kötüye kullanmaktır. Binaenaleyh kadın tarafından zabitin nüfuzunun kötüye kullanılması bahis konusu olamaz. Onun için şimdiye kadar yapılan müzakereler beyhudedir. Bunun için kadının böyle bir suç*

³⁵²TBMM TD, Dönem: IX, c. 9, Birleşim: 104, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 302.

³⁵³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Türk Ceza Kanununun 141 Ve 142. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5844, Kabul Tarihi: 03.12.1951, Gazete Sayısı: 7979, Gazete Tarihi: 11.12.1951.

³⁵⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 10, Birleşim: 8, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 189.

³⁵⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 12, Birleşim: 23, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 6.

işlemesine imkan yoktur.” sözleriyle subay ailesinden hiç kimsenin ere emir verme yetkisi olmadığını vurgulamıştır³⁵⁶.

29.01.1953'te Askeri Ceza Kanunu³⁵⁷ ile ilgili değiştirilmesi istenen 114. maddenin mecliste görüşülmesi sırasında söz alan R. Taşkın, “ *Bir ciheti aydınlatmak istiyorum. Sayın arkadaşlarımızdan bir zat cezai nakdi teklif etmiştir. Askerî Ceza Kanunu'nda kabul edilen cezalar; idam, ağır hapis, hapis ve kısa hapidir. Binaenaleyh para cezalarının Askerî Ceza Kanunu'nda hiçbir şekilde yeri yoktur. Para cezaları bu cezaya mütenasip olan suçlara verilir. Askerlikteki suçlar hep disipline bağlantılı olan suçlardır. Binaenaleyh para cezası askeri suçlar için asla olası değildir ve düşünülemez.*” demiştir³⁵⁸.

11.02.1953'te ordu mensupları (subay-askeri memur) ile ilgili kanun sebebiyle söz alan Manisa Milletvekili R. Şevket İnce, “*Fevkalade ahval bir zaruretin ifadesidir. Bu şekilde açıklarsak daha net olur.*” demiş, R. Taşkın, “*Zaruret hali dersek, işi daha büyük ve geniş tutmuş oluruz. Hatta Askeri Ceza Kanunu'nun tatbikatında fevkalade haller vardır, orada fevkalade hal için ayrı ve hususi bir kanunla tarif de yapılmıştır. Onun için fevkalade hal artık askeri bir ifade hali olmuştur. Bu da Askeri Ceza Kanunu'nda yerini bulmuştur. Yoksa zaruret hali deyip geçerse daha geniş bir anlam vermiş oluruz. Bu itibarla fevkalade hal tabiri kalmalıdır.*” demiştir³⁵⁹.

30.03.1953'te Trafik Kanunu³⁶⁰ görüşmeleri sırasında söz alan Rıfat Taşkın, “*Askerî otomobiller bu trafik esaslarına tabi olacaklar mı? Onlar hizmet üzerinde isledikleri, Trafik Kanunu'na aykırı suçlardan dolayı askeri mahkemeye gidiyorlar. Ehliyetleri, kayıt ve tescilleri nasıl olacaktır? Kaydı tescil edilmemişse mesul tutulacaklar mıdır?*” diye sormuştur. Geçici Komisyon namına söz alan Manisa Milletvekili Necip Bilge “*Ehliyetler askeri birlikler tarafından verilir. Fakat bunların karayollarında işlemiş oldukları suçtan dolayı hem Askerî Ceza usulü Kanunu'na ve hem de sivil Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na tâbidir ki, aradaki ihtilafların halli mahkemelerin içtihadına bağlıdır. Askeri şoförlerin, askeri vazifeli halinde suç işlemiş*

³⁵⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 33, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 472.

³⁵⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Askerî Ceza Kanununun 114 . Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6078, Kabul Tarihi: 25.03.1953, Gazete Sayısı: 25.03.1953, Gazete Tarihi: 01.04.1953.

³⁵⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 34, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 491.

³⁵⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 41, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 234.

³⁶⁰Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Karayolları Trafik Kanunu*”, Kanun No: 6085, Kabul Tarihi: 11.05.1953, Gazete Sayısı: 8411, Gazete Tarihi: 18.05.1953.

olduklarına kanaat getirilirse askeri mahkemeye tabi olacaklardır. Bunun haricinde Trafik Kanunu'na tabi olacaklardır.” demiştir³⁶¹.

29.04.1953'te terfi işlemlerinde subaylara özgü uygulanan kanun maddesinin (4273/9) Jandarma'da görev yapan albaylar için de geçerli olup olmayacağını görüşüldüğü meclis görüşmeleri sırasında söz alan Rıfat Taşkın, *Milli Savunma ve İçişleri Bakanları yoktur. Onların huzurunda teklifin müzakere edilmesini arz ve teklif ediyorum.*” demiştir. Oturumu yöneten Meclis Başkan vekili M. Şevki Yazman, ismi geçen bakanların müzakerede bulunması için teklifi bekleteceğini ve birleşime ara vereceğini söylemiştir³⁶².

Rıfat Taşkın, 01.07.1953'te *“Ateşli ve Ateşsiz Silahlar Hakkındaki Kanun”*³⁶³ görüşmeleri sırasında söz almış, bu kanunla ilgili diğer devletleri incelediğini, *“meşru müdafaa hakkı”* nedeniyle kişinin ikametinde silah bulundurabileceğini ancak üzerinde taşıyamayacağını ve ateşli silahların elde edilebilmesinin Makine Kimya Kurumu'nun izniyle mümkün olacağını söylemiştir³⁶⁴.

10.07.1953'te Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz, *“Yedek Subay ve Yedek Askerî Memurlar hakkındaki 1076 sayılı Kanun'un 3923 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi”* vermiştir. Konuyla ilgili söz alan Rıfat Taşkın, yüksek subaylık için aranılan nitelikleri, hangi okul mezunlarının subay olup olamayacağını ve ordunun subay ihtiyacını açıklamıştır³⁶⁵.

15.07.1953'te Kastamonu'ya bağlı Kargı'nın Çorum'a bağlanması için verilen kanun teklifi nedeniyle söz alan R. Taşkın, *“Köylüler tarafından bize vaki olan müracaatlara nazaran bu meselenin iyice tetkik edilmediğini anlıyoruz. Yoksa işin esası hakkında bir itirazımız yoktur.”* diyerek halkın isteği göz önünde bulundurularak teklifin İçişleri Komisyonu'na iadesini istemiştir³⁶⁶.

³⁶¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 21, Birleşim: 60, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 154.

³⁶²TBMM TD, Dönem: IX, c. 21, Birleşim: 74, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 553.

³⁶³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, “Ateşli Silâhlar Ve Bıçaklar Hakkında Kanun ”, Kanun No: 6136, Kabul Tarihi: 10.07.1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15.07.1953.

³⁶⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 99, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 35.

³⁶⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 106, Oturum: 3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 517.

³⁶⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 109, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 692.

20.07.1953 tarihinde “*Ordu Dahili Hizmet Kanunu*³⁶⁷”, nedeniyle mecliste milletvekilleri Necip Bilge (Niğde) ve F. Fikri Düşünsel’in (Bingöl) kanunun bir maddesiyle ilgili (5501/66) ayrı ayrı teklifleri olmuştur. Milli Savunma Komisyonu adına söz alan Rıfat Taşkın “*Her iki teklifi de komisyon namına kabul ediyoruz.*” demiştir³⁶⁸.

22.01.1954’te “*Rize Mebusu İzzet Akçal ve 27 arkadaşının, Türk Ceza Kanunu’nun 6123 sayılı Kanunla değişen 2. maddesinin son fıkrasının, tefsiri hakkındaki takriri*” nedeniyle söz almış ve “*İzzet Akçal arkadaşımızın tetkikatı gayet açıktır. Kabulünü rica ederim.*” demiştir³⁶⁹. Rıfat Taşkın’ın konuşmaları incelendiğinde askeri konularda çok fazla görüş sahibi olduğu, askeri tecrübelerini aktardığı anlaşılmakta ve bulunduğu komisyon nedeniyle Kastamonu ile ilgili çok fazla girişimde bulunamadığı dikkat çekmektedir.

2.2.8.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

03.12.1951’de Rıfat Taşkın, “*Askeri Muhakeme Usulü Kanunu’nun 52. maddesinin değiştirilmesi*” konusunda kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı milli savunma ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir³⁷⁰. Daha sonra 17.12.1952’de bu teklifin iade edilmesine yönelik bir ayrı bir teklif vermiştir. Teklif iade edilmiştir³⁷¹.

18.04.1952’de Rıfat Taşkın ve Feyzi Boztepe (Ordu), “*Askerî Yargıtay üyeleri ve savcısının yaş hadlerinin tefsir yolu ile tespiti*” konusunda bir önerge vermiştir. Önerge evrakı adalet, savunma, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir³⁷². 12.12.1952’de bu önerge, geçici komisyonda müzakere edilmiş Adalet Komisyonu raporuyla birlikte mecliste okunmuştur. Daha sonra ilgili bakanlıklardan birer üye alınarak yeni bir geçici komisyon kurulması istenmiş ve meclisçe kabul edilmiştir³⁷³. 18.02.1953’te önerge, savunma, adalet komisyonları ve geçici komisyon raporları sonrası gündeme alınması isteğiyle meclis genel kuruluna gönderilmiştir³⁷⁴.

³⁶⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Ordu Dahili Hizmet Kanununun 5501 Sayılı Kanunla Değiştirilen 66. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6178, Kabul Tarihi: 20.07.1953, Gazete Sayısı: 8467, Gazete Tarihi: 25.07.1953.

³⁶⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 112, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 859.

³⁶⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 32, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 308.

³⁷⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 11, Birleşim: 12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 3.

³⁷¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 18, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 280.

³⁷²TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 63, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 437.

³⁷³TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 16, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 200-201.

³⁷⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 46, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 412.

03.04.1953 tarihinde aynı önergesinin geri verilmesine dair yeni önerge vermiştir. Gerekçe olarak Rıfat Taşkın, “*Emekli Sandığı Kanunu’nun tatbikatındaki bir tereddüt dolayısıyla bu meselenin tefsiren hallini rica etmişim. Halbuki komisyondaki münakaşalar neticesinde tefsir yoluyla değil, tesis yolu ile halli uygun görüldü. Ben de bu değerlendirmeye katıldım*” diyerek önergeyi geri alacağını söylemiştir³⁷⁵.

17.04.1953’te Milli Korunma Kanunu’nun kirayla ilgili bazı maddelerinin değiştirilmesi konusunda düzenlenen kanun nedeniyle söz alan R. Taşkın, “*Arkadaşımızın bahis buyurdıkları mesele ikinci maddenin 9. fıkrasındadır. Burada yeri yoktur.*” demiş H. Aydın (Konya) ise “*Tashih ediyorum(düzeltilmek) takririmin, 9. fıkrada nazara alınmasını rica ederim.*” demiştir³⁷⁶.

2.2.9 Ziya Termen

2.2.9.1 Özgeçmişi

16 Ekim 1917’de Çankırı’da doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat. Mezunudur. Kastamonu, Tarsus ve Rize’de Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ve Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem (Ara Seçim) Milletvekili seçilmiştir³⁷⁷. X. Dönemde de Kastamonu’dan milletvekili seçilmiştir. Hürriyet Partisi kurucuları arasında yer alan Z. Termen 1964-1973 tarihleri arasında Çanakkale’den seçilerek Cumhuriyet Senatosu Üyeliği görevinde bulunmuştur³⁷⁸. 22 Aralık 1979’da vefat etmiştir³⁷⁹. Z. Termen IX. Dönem’de Milli Eğitim Komisyonu’nda çalışmıştır³⁸⁰.

2.2.9.2 Meclis Konuşmaları

Demokrat Parti IX. Dönem Kastamonu milletvekilleri içinde Kastamonu sorunlarını en iyi dile getiren milletvekili Ziya Termen olmuştur. M. Eğitim komisyonu’nda çalışsa da Kastamonu sorunlarını meclis kürsüsünden aktarmaya da önem vermiştir.

³⁷⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 21, Birleşim: 62, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 193.

³⁷⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 21, Birleşim: 70, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 432.

³⁷⁷TBMM Albümü (1920-2010), c.2, 574.

³⁷⁸Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c. 7, 637.

³⁷⁹TBMM Albümü (1920-2010), c.2, 574.

³⁸⁰Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (IX. Dönem)*, c. 7, 637.

19.12.1951'de Meclis Hesapları İnceleme Komisyonu'nun meclis yönetimine bağlı Milli Saraylar, köşkler, kasırlardaki mevcut eşyalarla ilgili raporu nedeniyle söz alan Ziya Termen, *“Arkadaşlarım; komisyon bize bir rapor getirdi. Bu rapor; Türkiye Büyük Millet Meclisi demirbaş eşyasının, gerek saraylardaki eşyanın tespit, muhafaza ve sair hususlarında emniyeti yok eden kifayetsizliklerin, tedbirsizliklerin veyahut suiistimallerin mevcut olduğunu göstermektedir, Şimdi ne yapacağız bu vaziyetin karşısında? Sessiz mi kalacağız? Hayır. Çok yüksek bir hassasiyet gösteren, işleri millet namına denetleyen, memleketin namuslu insanlarından mürekkep, bu çatı altında bulunan insanları bu işin soruşturma ve inceleme yapmasını emreder.”* demiştir³⁸¹.

18.01.1952'de Meclis Başkanı'nın maaşının düzenlenmesi ilgili Kanun³⁸² nedeniyle söz alan Ziya Termen, *“Bendeniz konuyu maalesef olumsuz yönünden huzurunuzla getirmek için söz aldım. Necip Bilge Bey'in teklifinin aleyhindeyim.”* diyerek Türkiye'nin Bakan, Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanının ücretinde indirim (800 lira) istenmesinin yanlış olduğunu vurgulamıştır³⁸³.

24.02.1952'de Milli Savunma Bakanlığı 1952 yılı bütçesi görüşmelerinde söz alan Ziya Termen, *“Askere alınan bir vatandaşa, bir gence, layık olduğu ehemmiyeti vermemiz lazımdır. Demokrat Parti Hükümeti bunu yapıyor ve yapacaktır.”* demiş ve Milli Savunma Bakanlığı'nın askerlerimizin sıhhatiyle yakından ilgilendiğini söylemiştir³⁸⁴.

Z. Termen, 26.02.1952'de Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversitesi ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri görüşmeleri sırasında söz almış, farklı eğitim müesseselerinin ortak hareket ederek öğrencilere yönelik yeni bir Milli Eğitim politikası oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin meclisten bir takım beklentileri olduğunu

³⁸¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 11, Birleşim: 19, Oturum:1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 248.

³⁸²Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, *“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Makam Ödeneği Hakkında Kanun”*, Kanun No: 5861, Kabul Tarihi: 18.01.1952, Gazete Sayısı: 8020, Gazete Tarihi: 29.01.1952.

³⁸³TBMM TD, Dönem: IX, c. 12, Birleşim: 28, Oturum:1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 193-194.

³⁸⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim: 46, Oturum:3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 708.

söylemiştir³⁸⁵. Ziya Termen öğretmen olduğu için öğrenci, öğretmen ve eğitim sorunlarına en fazla çözüm arayışında bulunan Kastamonu Milletvekili olmuştur.

14.05.1952’de Ziya Termen, Kastamonu ekonomisini canlandırmak amacıyla kendir, pirinç ve elma hususunda ne gibi adımlar atıldığını ve bazı maden tesislerinin (Azdavay ve Cide’de linyit ve antrasit kömürü ocakları, Küre’de bakır madeni ve pirit kaynakları, Araç’ta demir madenleri) neden işleme açılmadığına dair Ekonomi ve Ticaret Bakanı ve İşletmeler Bakanı’na sözlü soru önergesi olmuştur³⁸⁶.

26.05.1952’de Z. Termen’in sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete, kendir konusunda bazı adımlar atıldığını, elmanın önemli ithalat ürünü olduğunu, pirinçte fiyatlar yüksek olduğu için ithal edilemediğini ve Araç’ta çıkan demirin ekonomik değerinin olmadığını anlaşıldığını söylemiştir. İşletmeler Bakan Vekili ve Çalışma Bakanı Nuri Özsan, “*Gerek Küre ilçesi dahilinde çıkarılmış bakır madeni ve cürufu gerekse o civarda MTA Enstitüsü’nce sonradan keşfedilen Aşık köy namı ile bilinen Pirit madeni üzerinde enstitü incelemesi bitmiştir. Bunlar devlet işletmesini icap ettirir vasıf ve mahiyette görülmediğinden Etibank’a işletme vazifesi verilmemiş...*” demiştir³⁸⁷. Verilen cevaplar sonrası söz alan Z. Termen “*Kendir, elma, pirinç konusunda, hükümetimizin köylüyü koruması bakımından, şu tedbiri alması doğru olacaktır. Banka kredilerinde kolaylık, üretilen malların hükümetçe fiyatlandırılması ve tüccarlara kaptırılmadan pirincin bankalarca, para yerine kabulü ve teslim alınması*” gerektiğini söylemiş, maden konusunda ise ne zaman adım atsak inceleme yapalım sözleriyle oyalandıklarını, yabancı yatırımcının madenlerle ilgili verileri görmeden hareket etmeyeceğini ve Kastamonu’da yatırım yapabilmek için bu konuda deneyimli yabancı yatırımcıların Kastamonu’ya gelmesi gerektiğini söylemiştir³⁸⁸.

Termen, 06.06.1952’de, bataklıkların verimli arazilere dönüştürülmesini içeren kanun³⁸⁹(5516) ile ilgili bazı değişiklikler yapılması istenmiştir. Bu kapsamda meclise sunulan kanun teklifi nedeniyle söz almıştır. Z. Termen, Avrupalıların okaliptüs ağacı

³⁸⁵TBMM TD, Dönem: IX, c.1 3, Birleşim: 48, Oturum:3, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 48.

³⁸⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 15, Birleşim: 72, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 225.

³⁸⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 15, Birleşim: 76, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 343-344.

³⁸⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 15, Birleşim: 76, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 346.

³⁸⁹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, “*Bataklıkların Kurutulması Ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkındaki 5516 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Ve Geçici Maddeyi Yürürlükten Kaldıran Kanun*”, Kanun No: 5963, Kabul Tarihi: 18.06.1952, Gazete Sayısı: 8142, Gazete Tarihi: 23.06.1952.

yapraklarından faydalanarak bataklıkların kurutulup dönüştürülmesinde başarılı olduğunu söylemiş, *“Hollandalılar, Fransızlar, bilhassa İngilizler, Afrika’da, Hindistan’da, ve Japonlar Uzak Doğu adalarında, bu usulle, milyonlarca dönüm araziye kurutmuşlardır.”* sözleriyle bataklık konusundaki çözüm önerisini dile getirmiştir³⁹⁰.

05.12.1952’de Erzurum depreminde zarar görenlere yardım etmek amacıyla bir çekiliş yapılması için Milli Piyango İdaresi’ne yetki verilmesini içeren kanun teklifi dolayısıyla söz almış, Erzurumlu vekillerin deprem konusunda önemli adımlar attığını ve bu konuda meclise sundukları teklif kapsamına, daha önce ağır deprem yaşamış Bolu, Çorum, Kastamonu ve Çankırı’nın da alınmasını istemiştir³⁹¹. Ziya Termen Kastamonu’yu uzaktan yakından ilgilendiren her çalışmada Kastamonu menfaatlerini ön plana çıkarmaya çalışmış ve şehre hizmet etmek için elinden gelen çabayı esirgememiştir.

17.12.1952’de Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun tekrar yürürlüğe konulması hususundaki kanun teklifi ile ilgili söz alan Ziya Termen, Anayasanın herhangi bir maddesinin değiştirilmesi ya da kaldırılabilmesi için *“İçtüzüğün 146. maddesi ve Anayasa’nın 102. maddesi”* gereğince mecliste yeter sayısına (326) ihtiyaç duyulduğunu, aksi halde Anayasa ile ilgili herhangi bir adım atılmayacağını söylemiştir³⁹².

Ziya Termen, 16.01.1953’te TBMM vekillerinin ücret ve harcırahları konusunda bazı madde ve fıkralarda değişiklik yapılmasını içeren kanun teklifi nedeniyle söz almış. milletvekili seçilen birinin ne zaman ücret almaya başlayacağı hususunda bir boşluk olduğunu söylemiş, *“Feridun Fikri ve 65 arkadaşıyla birlikte yaptığı teklifin kabulü ile, Bütçe Komisyonu’nun kararının reddini ve Maliye Komisyonu’nun kararının kabulünü rica ederim.”* demiştir³⁹³.

Termen, 12.02.1953’te protokol kuralları gereği uygun görülen haller dışında, karşılama ve uğurlama törenlerinde askeri görevli (subay) ve memur olmamasına yönelik meclise sunulan kanun teklifi dolayısı ile söz almıştır. Teklifin eski iktidara

³⁹⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 16, Birleşim: 81, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 90.

³⁹¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 13, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 96.

³⁹²TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 18, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 283.

³⁹³TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 28, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 238-240.

özgü bir zihniyet olduğunu belirten Ziya Termen, “*Etimesgut'a gelmiş olan Erzincanlı bir vatandaşın, oraya gelen Başbakanı karşılamaya gitmesi ile, Kayseri’de vazife gören ve Başbakanı hiç görmemiş olan bir subayın Başbakanı karşılamaya gitmesi arasında hiçbir fark yoktur. Subaya, efendim, sen subaysın, falan numaralı kanuna göre Başbakanı karşılamaya gelemezsin, gelip gelemeyeceğine dair belge isterim” diye sual sormamız icap eder.*” diyerek bu durumun adaletsiz olduğunu, kendisinin kanun teklifinin aleyhinde oy kullanacağını söylemiştir³⁹⁴.

Ziya Termen, 13.02.1953’te Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu sebebiyle söz almış, kanun teklifiyle ilgili “*Turistik ihtiyaçları karşılayacağız, müesseseleri donatacağız. Yani onların seyrüseferini tanzim edeceğiz, gelen turistlere iyi muamele yapacağız, gelen turistin para mübadelelerinde kolaylık göstereceğiz, kendisini misafir edecek müesseselere, devletçe bazı muafiyetler vereceğiz.*” diyerek kanunun turistlere ve turizm tesislerine sağlayacağı faydaları anlatmıştır³⁹⁵.

17.02.1953’te 1953 yılı Bütçe Kanunu hakkında ayrıntılı değerlendirmelerde bulunan Z. Termen, 1953 yılı mali bütçesiyle devletin bir yıllık planlamasının yapıldığını belirtip rakamlarla nereye ne kadar bütçe ayrıldığını anlatmıştır³⁹⁶.

Termen, 19.02.1953’te Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçesi dolayısıyla söz almış, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Basın Dairesi, Haberler Dairesi, Tanıtma Dairesi ve Radyo Dairesi’nin vazife, görev ve faaliyetlerini anlatmıştır³⁹⁷.

27.02.1953’te Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bulunan Demiryolları, Limanlar, Havayolları ve PTT Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri görüşmelerinde söz alan Termen, seçim bölgesi Kastamonu’da PTT’de sıkıntılar yaşandığını, vapur yolcu ücretlerinin yüksek olduğunu ve Denizyolları İdaresi’nin Çatalzeytin’e şube açmasını istemiştir³⁹⁸.

29.05.1953’te Gümrük Kanunu’nda değişiklik (17/7. mad/C fıkrası) yapılmasını içeren kanun görüşmelerinde söz alan Ziya Termen, Turizm Endüstrisinin Türkiye’de

³⁹⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 42, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 266.

³⁹⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 43, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 287.

³⁹⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 45, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 394-399.

³⁹⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 47, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 485-488.

³⁹⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 55, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 1210-1211.

gelişmesini sağlamak için iç ve dış girişimciler vasıtasıyla yeni yapılar inşa edileceğini, yatırımcıyı teşvik için bazı ayrıcalıklar tanınacağını, durumun suiistimal edilmemesi gerektiğini söylemiştir³⁹⁹. Ziya Termen'in eğitimci olmasının yanı sıra Turizm Genel Müdürlüğü yapmasından dolayı en çok konuştuğu ikinci konunun turizm olduğu dikkat çekmektedir.

11.11.1953'te kimsesi olmayan kız çocukları ve kadınları korumak için ne gibi önlemler alındığına dair Z. Termen Sağlık Bakanı'na bir soru yöneltmiştir. Konuya muhatap olarak cevap veren Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ, *"Sefalette kalan kimsesiz genç kız ve kadınlarımızın himayesine ait, Sağlık Bakanlığı Teşkilat Kanununda bize verilen bir yetki yoktur. Bütçede de buna dair bir ödenek yoktur. Bu, başka bir meseledir. Yeniden ele alınıp hangi bakanlık bu sorumluluğu üstlenecek ise o bakanlığa meclisin bu görevi vermesi icap eder. Maruzatım bundan ibarettir."* demiştir. Daha sonra söz alan Z. Termen *"Bu konu, tamamen değilse de yine bir devlet vazifesidir ve devlet icraatlarıyla eskiden beri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na ait bir husustur."* sözlerini sarf etmiş ve bu konuda bakanlığın adımlar atması gerektiğini vurgulamıştır⁴⁰⁰.

Termen, 07.12.1953'te Orman kanunu tasarısı nedeniyle söz almıştır. Vatandaşın ısrarla bu kanunu sorduğunu söyleyen Termen, *"Ben, yüksek heyetinizden istirham ediyorum, eğer bu kanunda sakat bir dava, sakat bir prensip, sakat bar hususiyet varsa, bunu önergeler vermek suretiyle zamanında değiştirip düzenleyelim ve mutlaka ve mutlaka şu dört aylık zaman içinde millete bu kanunu hediye etmiş bulunalım."* demiştir⁴⁰¹. 15.02.1954'te teklifteki bazı fıkraları (A/B) kabul ettiğini söyleyen Ziya Termen, *"Bendeniz C fıkrasının tamamen kaldırılmasını değil, fakat hiç olmazsa, binlerce fakir köylünün yaşama mevzuu sayılan orman yemişlerinin ve mahsulatının köylüye bir hak olarak tanınmasını istirham ediyorum."* demiştir⁴⁰².

21.12.1953'te *"Abana Kaza merkezinin Bozkurt-Pazaryeri Kasabası'na taşınması konusundaki kanun"*⁴⁰³ nedeniyle söz alan Z. Termen, Abana'nın merkez

³⁹⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 22, Birleşim: 89, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi,1953), 456.

⁴⁰⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 25, Birleşim: 3, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 118.

⁴⁰¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 14, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi,1953), 68.

⁴⁰²TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 43, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi,1954), 327.

⁴⁰³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmî Gazete**, *"Abana Kaza Merkezinin Bozkurt Pazaryeri Kasabasına Nakli Hakkında Kanun"*, Kanun No: 6203, Kabul Tarihi: 11.12.1953, Gazete Sayısı: 8595, Gazete Tarihi: 29.12.1953.

olması DP aleyhine seçmen (334) kaybettirecek bir durum olsa da vatandaşın bu isteğinin kabul edilmesi gerektiğini çünkü eski iktidara bu yüzden oluşan tepkiden dolayı DP'nin burada 1950 seçimlerinde yüksek oy aldığını söylemiştir.⁴⁰⁴

05.01.1954'te mecliste "*Vakıflar Bankası Kanunu*"⁴⁰⁵ görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında Z. Termen, "*Ben bu tasarıda alelade bir bankacılık zihniyetinden başka bir şey görmedim. Tamamen faiz mukabilinde borç dağıtacak, şu miktar para yatırana bir ev ikramiyesi şeklinde bir nevi şans oyunu düzenleyecek, diğer emsali bankalardan farksız ve aynı zihniyetle kurulan bir Vakıf Bankası, Türk Anonim Ortaklığı'ndan ibaret bulunacak. Halbuki benim gönlüm böyle istememişti.*" diyerek tasarının ayrıntılı görüşülmesi gerektiğini ve umduğu kadar iyi olmadığını vurgulamıştır⁴⁰⁶.

20.01.1954'te Köy Enstitüleri'nin ilk öğretmen okullarıyla birleştirilmesi amacıyla meclise sunulan kanun⁴⁰⁷ teklifi sebebiyle söz alan Ziya Termen, "*Maarif Komisyonu olarak, koyduğu müddetin 1.5 misli olan dokuz seneyi köyde monoton, tekdüze, hatta bir muallimi kanuni zincirle bağlamak manasını taşıyan bu kavramı, Milli Eğitim Komisyonu olarak, çok bulduk.*" diyerek sürenin 4.5 yıla düşürülmesini istemiştir⁴⁰⁸. Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla 1940 yılında Köy Enstitüsü haline dönüştürülen Kastamonu Gököy İlköğretmen Okulu, Öğretmen Okulu haline getirilerek eğitim hayatına devam etmiştir⁴⁰⁹.

11.02.1954'te Milli Eğitim Bakanlığı ile bakanlığa bağlı özel okullarda çalışan ilkokul öğretmenlerinin dereceleri hususundaki kanun⁴¹⁰ ile ilgili söz alan Ziya Termen, "*Bugün bu kanun, ilkokul öğretmenlerine, mevcut memleket şartları ile paralel olarak yaşamak imkanlarını vermek için bir iyilik olarak değil, maaş yönünden vaktiyle vaki bir takım mağduriyetlerini bertaraf etmek amacıyla ele alınmıştır.*"

⁴⁰⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 20, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 341-342.

⁴⁰⁵Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, "*Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu* ", Kanun No: 6210, Kabul Tarihi: 11.01.1954, Gazete Sayısı: 8608, Gazete Tarihi: 15.01.1954.

⁴⁰⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 26, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 85.

⁴⁰⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "*Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun* ", Kanun No: 6234, Kabul Tarihi: 27.01.1954, Gazete Sayısı: 8625, Gazete Tarihi: 04.02.1954.

⁴⁰⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 31, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 271.

⁴⁰⁹Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1973 İl Yıllığı**, 134.

⁴¹⁰Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "*İlkokul Öğretmenleriyle İlkokul Öğretmediğinden Gelip De Muhtelif Dereceli Okullarda Ve Milli Eğitim Vekaleti Teşkilatında Çalışanların Aylık Dereceleri Hakkında Kanun* ", Kanun No: 6273, Kabul Tarihi: 17.02.1954, Gazete Sayısı: 8641, Gazete Tarihi: 23.02.1954.

Diğer devlet dairelerinde vazife veren memurların, türlü ve müsait kanunlarla adım adım ilerlemeleri mümkün kılınmış iken, bunlar, ilerlemek imkanını bulamamışlar ve aksine, kasti mağduriyetlere maruz bırakılmışlardır” sözleriyle bu kanunun öneminden bahsetmiştir⁴¹¹.

Termen, 12.02.1954’te Köy Kanunu’nda ekleme (14.mad) ve değiştirme yapılması istenen kanun teklifiyle ilgili söz almıştır. Cumhurbaşkanı’nın nutuklarında, hükümet üyelerinin konuşmalarında elektrik mevzusundan bahsettiğini söyleyen Ziya Termen, *“Biz bu kanuna elektrik kelimesini sokmakla, Türkiye’de köye elektriğin girmesi işini kamulaştırma yoluyla çözüp bu durumdan kaynaklanan çeşitli anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak istiyoruz”* sözleriyle, kanunun sorunları gidereceğini söylemiştir⁴¹².

22.02.1954’te Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1954 Yılı Bütçesi görüşmeleri sırasında söz alan Ziya Termen, 1953’te kabul edilen Turizm Teşvik Kanunundan arzu edilen netice alınmadığını, bunun sebebi olarak *“Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu’nu, bu kanunla ve mevzuyla ilgili diğer kanunlara bağlamak lazım gelirdi. Halbuki bunlar tamamen yapılamamıştır. Türkiye’de turistik faaliyetleri engelleyen birtakım kanunlarımız meydanda buldukça ve halkın turistik terbiye işi devletçe ele alınmadıkça, turizm meselesi bu memlekette toptan ayakta duramayacaktır.”* demiştir⁴¹³.

22.02.1954’te, Mali Genel Bütçe Kanunu (1954) ile ilgili konuşan Z. Termen, *“1954 bütçesinin kusurdan tamamen uzak bir manzaraya sahip bulunduğunu, iddia etmekte bulunduğum anlaşılmalıdır. Bütçe, insan eseridir. Tanrı eserini bile tenkit eden kuvvetler mevcuttur. Fakat gayesi ve amacı bir memleket yükselmesini hedef tutan bir eserin, tamamını lekelemek büyük kindar bir tutumdur. Bendeniz, 4 aylık icra heyetinde, Demokrat Parti iktidarının, bu memlekete dört yıl içine sığdırılabilecek işlerin çok fazlasını hediye ettiğine inanıyorum.”* demiştir⁴¹⁴.

24.02.1954’te Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversitesi ile Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1954 yılı bütçesi kapsamında söz

⁴¹¹TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 41, Celse:2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 213.

⁴¹²TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 42, Celse 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 266.

⁴¹³TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 47, Celse:2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 664.

⁴¹⁴TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 47, Celse:1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 622.

alan ve 8 başlık altında isteklerini sıralayan Ziya Termen “*Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ile, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'nın el ele vererek, bu konuyu, bir kültür ve haberler servisi halinde, dört memlekette ihya etmesi, şart ve zarurettir. Başarıldığı takdirde, hakikaten, hükümetimiz, uhdesine düşen ve çok da geç kalınmış bir vazifeyi gerçekleştirmiş olacaktır.*” sözleriyle görüşlerini ifade etmiştir⁴¹⁵.

Ziya Termen, 24 Şubat 1954 tarihinde Maliye Bakanlığı 1954 yılı bütçesi nedeniyle söz almış, bütçe yürürlüğe girdikten sonra bölgemiz genel müdürlüklerine para alamadıklarını ancak bütçe aşamasında bazı arkadaşların faaliyete geçip kendi bölgeleriyle ilgili projeler için bütçeden pay almak istediklerini söylemiş, gündemde yer alan “*Kars Abidesi*” ve “*Kayseri Seyrani Türbesi*” projelerini onaylamadığını, yapılmasını arzuladığı “*Çanakkale Abidesi*” için ise “*milyonlar değerinde bir eser olacak ve Türk'ün gücünü sembolleştirecektir.*” diyerek tercihini belirtmiştir⁴¹⁶.

26.02.1954'te Ulaştırma Bakanlığı ve Havayolları Genel Müdürlüğü 1954 yılı bütçesi görüşmeleri esnasında söz alan Z. Termen, “*Boyalı Nahiyesi 26 köyü ile, Kuzyaka ve Mergüze 63 köyü ile, Gökçeagaç 27 köyü ile, Zarı 22 köyü ile, Şehribani 21 köyü ile ve Germeç 24 köyü ile PTT hizmetlerinden külliyen mahrum bulunmaktadır.*” diyerek bölgedeki hizmet ve memur ihtiyacının karşılanmasını istemiştir⁴¹⁷.

26.02.1954'te Tarım Bakanlığı ve bakanlığa bağlı müdürlüklerin 1954 yılı bütçesinin görüşüldüğü sırada söz alan Termen, “*Kastamonu vilayeti bilhassa hayvan yetiştirme ve meyvecilik sahalarında büyük yardıma muhtaçtır. Zirai ürün imkanları sınırlı olan bu bölgenin, bilhassa bu iki mevzu ile alakalı bir bölge haline dönüştürmek, zarurettir. Aksi halde Kastamonu, günden güne sönmeye mahkum bir vilayet hayatı yaşamasına devam edecektir! Fakirliği sebebi ile bölgeyi ekonomik yönden canlandırarak ve bölgeye yaşama imkanları temin edecek bir fabrika kurmak, bu bölge için imkansız bulunması itibarıyla; bu bölgeye, Tarım Bakanlığı'nın çeşitli imkanlarını kullanarak, orman sanayii ile alakalı büyük bir devlet fabrikası hediye etmek ve ezcümle, kağıt hamuru fabrikası, doralit, kontralit, kontrplak ve buna benzer*

⁴¹⁵TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 49, Celse:2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 344.

⁴¹⁶TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 49, Celse:2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 824-825.

⁴¹⁷TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima: 51, Celse:2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1066.

müessese ve fabrikalar açmak, fevkalade isabetli bir sunuş olacaktır.” sözleriyle bölgenin ekonomik yatırıma ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir⁴¹⁸. IX. Dönem boyunca Kastamonu'nun ekonomik sorunlarını en iyi şekilde aktaran Ziya Termen'in DP'den bu talebi karşılık bulamamıştır.

11.03.1954'te Orman suçları kapsamına giren bir takım suçların affedilmesi ve bir takım suçlarda uygulanan tazminatların kaldırılmasını kapsayan kanun⁴¹⁹ görüşmelerinde söz alan Ziya Termen, *“Efendim, burada tespit olunan miktar bazı bölgelerde işlenen suçlar itibariyle ayrılıklar yaratmaktadır. Vaktiyle çift atlı dört tekerli bir araba ile işlenen suç bu makyasın dışında kalmakta, diğer bir yerde içine girmektedir ve bu hal kanunun da kapsamı dışındadır.”* diyerek teklif miktarının yükseltilmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir⁴²⁰.

2.2.10 Hayri Tosunoğlu

2.2.10.1 Özgeçmişi

1904'te Bulgaristan'da (Ziştovi) doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi'nden 1930'da mezun oldu⁴²¹. Kısa bir süre azınlık okullarında öğretmenlik yapan H.Tosunoğlu, Yalvaç'ta savcılık, Araç'ta Ceza Hakimliği, Bergama'da Hukuk Hakimliği görevlerinde bulunduktan sonra, Kastamonu PTT ve Zonguldak Belediyesi Avukatlığı yapmıştır⁴²². Tosunoğlu, DP'nin Kastamonu teşkilatını kurmuş ve partinin ilk il başkanı olmuştur. DP'nin yayın organı Dikkat Gazetesi'ni çıkarmış olan H. Tosunoğlu, 1979 yılında vefat etmiştir⁴²³. IX. Dönem milletvekilliğinde sırasında Bayındırlık Komisyonu'nda çalışmıştır⁴²⁴.

2.2.10.2 Meclis Konuşmaları

14.07.1950'de bir takım suç ve cezaların bağışlanmasını içeren kanun teklifi üzerine görüşlerini açıklamak üzere söz alan H. Tosunoğlu, *“Usul hakkında söz*

⁴¹⁸TBMM ZC, Dönem: IX, c. 28, İctima : 51, Celse: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 1037.

⁴¹⁹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, *“Bazı Orman Suçlarının Affına Ve Bazı Suçlardan Mütevellit Tazminatın Terkinine Dair Kanun ”*, Kanun No: 6385, Kabul Tarihi: 11.03.1954, Gazete Sayısı: 8661, Gazete Tarihi: 18.03.1954.

⁴²⁰TBMM Z, Dönem: IX, c. 29, İctima : 64,Celse: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 800.

⁴²¹Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 63.

⁴²²**TBMM Albümü (1920-2010)**, c.2, 574.

⁴²³Demircioğlu, (1980), 25.

⁴²⁴Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 639.

istiyorum. Arkadaşlar, takrirler arasında bu maddenin birinci fıkrasının ufak inzibati cezaların affa tabi tutulması hakkındaki kayıt diğer büyük inzibati cezalara tesir etmemektedir. Efendim, bakan bu hususta cevap vermemiştir. Komisyon da izah etmiş değildir. Rica ederim, bunlara cevap verilsin, ondan sonra reye konulsun.” sözleriyle kanunun ayrıntılı olarak izah edilmesi gerektiğini söylemiştir.⁴²⁵.

29.11.1950’de Kastamonu milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan’ın seçiminde bazı hileli yollara başvurulduğu yönünde yapılan inceleme ve araştırma neticesinde meclise sunulan tutanak ve raporların meclis genel kurulunda değerlendirmesi sırasında söz alan H. Tosunoğlu, Kastamonu’nun 10 milletvekili seçtiğini, seçimde DP’nin 9, CHP’nin 1 vekil çıkardığını, Tahsin Coşkan hakkındaki itirazların sebebinin Taşköprü’nün “Çeşni ve Afşar” ile Tosya’nın “Kilkuyu” köylerindeki oy pusularından kaynaklandığını dile getirmiştir⁴²⁶. 12.02.1951’de aynı konuyla ilgili söz alan H. Tosunoğlu, CHP’nin Kastamonu’da seçimi kaybettiğini anladığını, bu yüzden DP’nin son adayı Hilmi Ayrancı’ya en yakın CHP’nin adayı Tahsin Coşkan’a ait oy pusula ve tutanaklarda usulsüz oynamalarda bulunulduğunu belirtmiştir⁴²⁷. Hayri Tosunoğlu’nun hem hukukçu hem de DP’nin Kastamonu teşkilatının kurucularından olması nedeniyle bu meseleyle çok daha fazla ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tosunoğlu, 21.02.1951’de İstatistik Genel Müdürlüğü Bütçesi (1951) ile ilgili söz almış, CHP’nin geçmişte başarılı bir yönetim oluşturamamasının en büyük nedeninin istatistiğe yeterli önem vermeyişi olduğunu söylemiş ve aynı hataya DP’nin de düşmemesi için istatistiğe gerekli ehemmiyetin verilmesini istemiştir⁴²⁸.

22.02.1951’de Adalet Bakanlığı bütçesi (1951) ile ilgili söz alan H. Tosunoğlu, “Verilen önerenin reddini ve müzakereye devam edilmesini rica ediyorum.” demiş, konuşmasının devamında 40 kişiden oluşan “Adli Teftiş Kurulu” görevlilerinin çok az davaya baktıklarını bunun normal olmadığını, dolayısıyla kurulda görev alanların çalışmadığını söylemiştir⁴²⁹.

Tosunoğlu, 27.02.1951’de Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü Bütçesi (1951) nedeniyle söz almıştır. Tosunoğlu, demiryolları bütçesine

⁴²⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 23, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 718.

⁴²⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 2, Birleşim: 12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 242.

⁴²⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 42, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 125.

⁴²⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 47, Oturum: 4, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 420.

⁴²⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 47, Oturum: 4, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 493.

ağır yükler getirecek kadrolar yerine, hali hazırdaki işçilerin maaş ve şartlarının iyileştirilmesine önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır⁴³⁰.

Hayri Tosunoğlu, 03.12.1951’de terfi etme hakkı kazanan jandarma albaylarının terfilerinin yapılmaması ve aynı mağduriyeti yaşayan diğer albaylarında askeri temyize başvurusuyla ilgili işleri ve milli savunma bakanlarına soru sormuştur. Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen, “*Albayların kıta hizmetinde aldığı sicili doğrultusunda tuğgeneralliğe terfi yetkisi Genelkurmay Başkanlığı’na aittir. Genelkurmay Başkanlığı bu arkadaşı yüksek komuta mevkiine çıkarılmasını kabul ettiği ve İçişleri Bakanlığı da kendi dahili hizmet talimatnamesi gereğince bu arkadaşın aldığı sicil terfine müsait bulunduğu takdirde her iki sicile istinaden kendisini tuğgeneralliğe terfi ettirir.*” demiştir. Aldığı bu cevap üzerine Hayri Tosunoğlu, “*Millî Savunma Bakanı’nın verdiği izahatın mevcut kanun hükümlerine uygun olmadığını arz ederken Genelkurmay Başkanlığı’ndan jandarma albaylarının terfi için onay alınmasının şart olmadığını yüksek huzurunuzda kanuni hükümlere dayanarak arz eder ve sözlü sorumda İçişleri Bakanlığı’ndan da bu hususta cevap vermelerini rica etmiş bulunduğum için ve esasen jandarmanın da İçişleri’ne bağlı bir kurum olmasından İçişleri Bakanı’nın verecekleri beyanattan sonra geri kalan açıklamalarımı yapacağımı belirterek huzurunuzdan ayrılıyorum.*” demiştir⁴³¹.

05.12.1951’de sorunun diğer muhatabı İçişleri Bakanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, 1947’de 5061 sayılı kanunu kabulü ve 1950 Danıştay’ın kararı üzerine Genelkurmay’ın değerlendirilmesine gerek olmadığını ancak Genelkurmay’ın geçmişte olduğu gibi kendi incelemelerini esas alıp jandarma albaylarının terfilerini yapmadığını, mecliste jandarma albaylarının terfi etmesi hususunda düzenleme yapılacağını söylemiştir. Bu cevap üzerine H. Tosunoğlu, jandarma albaylarının terfilerinin bir an önce gerçekleştirilerek haklarının iade edilmesini istemiştir⁴³².

Tosunoğlu, 15.02.1952’de İstanbul Üniversitesi’ne yapılan yeni binalar ve “*Gureba Hastanesi*” bitişğine yapılacak tesislerin yapım çalışmaları ve ilerleyişi hakkında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri’ye soru sormuştur. T. İleri, projeler konusunda rakamlar vererek ayrıntılı açıklamalar yapmıştır. Bu cevaba istinaden H.

⁴³⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 53, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 1060.

⁴³¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 11, Birleşim: 12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 8.

⁴³²TBMM TD, Dönem: IX, c. 11, Birleşim: 13, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 41.

Tosunoğlu, “Sayın Milli Eğitim Bakanının uzun uzadıya verdiği izahata teşekkür ederim. Ancak vermiş oldukları izahattan da anlıyoruz ki, bu inşaat işinde bazı usulsüz ve fazla ödeme yapıldığı gibi şartnamelere ve projelere uygun olmayarak müteahhitler lehine yapılmış bazı hususların mevcut olduğunu Sayın Bakan itiraf ettiler ve bu duruma sebep olanlar hakkında da araştırma yapılmakta olduğunu ve neticede kanuni yollara başvuracaklarını söylediler.” demiş ve Milli Eğitim Bakanı’na vazifelerinde kolaylıklar dilemiştir⁴³³.

22.02.1952’de Hayri Tosunoğlu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 429. maddesinin yanlış uygulandığını, buna karşı bir önlem alınıp alınmadığını dair Adalet Bakanlığı’na yazılı soru önergesi vermiştir.⁴³⁴ Adalet Bakanı adına Müsteşar Vekili maddeler halinde, soruya ayrıntılı olarak yazılı cevap vermiştir⁴³⁵.

20.05.1953’de Köy Kanunu tasarısı görüşmeleri esnasında fikirlerini anlatmak için söz alan H. Tosunoğlu, “442 sayılı Köy Kanunu’nun kabulü tarihinden bugüne kadar geçen 28 sene içerisinde maalesef, idare cihazı birçok köylerimizin sınırlarını bir çekişme, anlaşma olmadan neticelendirememiştir.” yorumunda bulunmuş, bazı maddelerdeki eksik ifadelerin köylüler arasında yeni kavgalara sebep olabileceğini söyleyerek düzeltilmesini istemiştir⁴³⁶.

22.06.1953’te Tosunoğlu, Türk Ceza Kanunu ile ilgili bazı maddelerde değişiklik ve ilaveler yapılmasını içeren kanun⁴³⁷ tekliflerinin mecliste görüşülmesi sırasında söz almış, bazı suçlara uygulanan cezalarda (idam ve müebbet) asgari cezanın istenmesinin daha adaletli bir yaptırım olacağını vurgulayarak önergenin kabulünü istemiştir⁴³⁸. Diğer Kastamonu milletvekilleri gibi Hayri Tosunoğlu’ da önce mesleğine (Hukukçu) yakın konulara ağırlık vermiş, daha sonra Kastamonu’yu ilgilendiren köy, orman ve tarım meselelerine yönelmiştir.

09.07.1953’te ateşli silahlar ve bıçaklar hususundaki kanun teklifi nedeniyle söz alan Tosunoğlu, “15. maddeye; köylerde, kırlarda, tek evlerde yaşayanların nefsi

⁴³³TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim: 40, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 278-282.

⁴³⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim: 44, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 476.

⁴³⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 15, Birleşim: 72, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 241-243.

⁴³⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 22, Birleşim: 85, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 338-339.

⁴³⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Türk Ceza Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 6123, Kabul Tarihi: 09.07.1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15.07.1953.

⁴³⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 23, Birleşim: 97, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 242.

müdafaa veya köylülük icabı normal bıçakları taşıyabileceği, şehre giriş ve çıkışlarda makbuzla bu bıçakları teslim edip alabilecekleri yönünde köylülere bir hak verilmesi” yönünde bir fikra eklenmesinin daha doğru olacağını söylemiştir⁴³⁹.

02.12.1953'te “*Eczacılar ve Eczaneler İle İlgili Kanun*” görüşmeleri nedeniyle söz alan Tosunoğlu, “*Mahalli sağlık komisyonlarının iki eczane arasındaki mesafe 200 - 300 metre olacak diye vereceği bir karar karşısında ikinci, üçüncü eczane açılması maddeten imkansız bulunacağından bu, doğrudan doğruya maskelenmiş bir kısıtlama manasını taşır.*” diyerek komisyonun bu maddenin çıkarılması yönündeki teklifinin kabul edilmesini istemiştir⁴⁴⁰.

08.03.1954'te gazete, kitap ve dergi vb. yayınlar ile radyo kanalıyla yapılan suçlara uygulanacak müeyyidelerin görüşüldüğü kanun⁴⁴¹ teklifi sırasında söz alan H. Tosunoğlu, bu kanun kapsamına girecek suçları işleyenler hakkında uygulanacak para cezasının 5 katı basılan yayınlardan da alınacaktır hükmüne açıklık getirmeye çalışmış, suçu işleyenlere verilecek ağır para cezası ile basılan yayınlardan alınacak ağır para cezası kavramının ilerde karıştırılabileceğini, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra kanun teklifinin kabul edilmesini istemiştir⁴⁴².

2.2.10.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

Hayri Tosunoğlu, 03.01.1951'de subayların terfi edilmesini içeren ilave kanunun (4800) geçici hükümlerinde değişiklik yapılması için kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı ilgili komisyonlara (milli savunma ve bütçe) aktarılmıştır⁴⁴³. 20 Nisan 1951'de bu teklifi geri almak için ayrı bir önerge vermiş, önerge kabul edilip iade edilmiştir⁴⁴⁴.

Tosunoğlu, 21.01.1953'te Emniyet Kanunu'nda bazı maddelerin (30,55) değiştirilmesi hususunda meclise kanun teklifi sunmuştur. Teklif evrakı içişleri ve bütçe komisyonlarına nakledilmiştir⁴⁴⁵. 22.06.1953'te Hayri Tosunoğlu ile beraber ve

⁴³⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 24, Birleşim: 105, Oturum: 2, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 452.

⁴⁴⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim:12, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 20

⁴⁴¹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Neşir Yolu İle Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6334, Kabul Tarihi: 09.03.1954, Gazete Sayısı: 8660, Gazete Tarihi: 17.03.1954.

⁴⁴²TBMM TD, Dönem: IX, c. 29, Birleşim: 60, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 516.

⁴⁴³TBMM TD, Dönem: IX, c. 4, Birleşim: 25, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 3.

⁴⁴⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 6, Birleşim: 67, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 246.

⁴⁴⁵TBMM TD, Dönem: IX, c. 19, Birleşim: 30, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 301.

5 vekil, Emekli Sandığı Kanunu geçici 65. maddesine bir fıkra ilave edilmesi için kanun teklifi vermiştir. Teklif görüşülmek üzere maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁴⁴⁶.

10.12.1952'de Abana İlçe merkezinin Bozkurt - Pazaryeri Kasabası'na taşınması için Hayri Tosunoğlu ve 10 milletvekili kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı İçişleri Komisyonu'na havale edilmiştir⁴⁴⁷.

04.03.1953'te Makine Kimya Endüstrisi Kurumu kanunu geçici bir maddesinin (3.mad/b fıkrası) kaldırılmasını içeren kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı, maliye ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁴⁴⁸. 27.11.1953'te bu kanun teklifi, maliye ve bütçe komisyonları raporları ile beraber gündeme alınması için meclis kuruluna nakledilmiştir⁴⁴⁹. 17.02.1954 tarihinde, bu kanun teklifi mecliste görüşülmesi sonrası kabul edilmiştir⁴⁵⁰.

21.06.1950'de milletvekilleri Hayri Tosunoğlu ve Haluk Ökeren (Tokat), TBMM'nin IX. Dönemi'nde çıkacak kanun ve kararlar hakkında önerge vermiştir. Önerge anayasa, içişleri ve adalet komisyonlarına gönderilmiştir⁴⁵¹. Ancak 12.02.1951'de aynı vekiller bu önergesinin geri verilmesi için bir önerge vermişlerdir. Önerge iade edilmiştir⁴⁵². 11 Aralık 1953'te içişleri ve bütçe komisyonları raporları sonrası gündeme alınması için meclis kuruluna gönderilmiştir⁴⁵³. 21.12.1953'te önerge müzakere edilmiş, mecliste yapılan oylama neticesinde kanun teklifi kabul edilmiştir⁴⁵⁴.

20.04.1951'de Hayri Tosunoğlu, subaylara özgü terfi kanuna ek olarak getirilen kanunun(4800) geçici maddesinin değiştirilmesini içeren kanun teklifini geri çekmek için bir önerge vermiştir. Önerge iade edilmiştir⁴⁵⁵.

⁴⁴⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 23, Birleşim: 95, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 167.

⁴⁴⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 18, Birleşim: 15, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 171.

⁴⁴⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 20, Birleşim: 37, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 62.

⁴⁴⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 25, Birleşim: 10, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 426.

⁴⁵⁰TBMM TD, Dönem: IX, c. 28, Birleşim: 44, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 432.

⁴⁵¹TBMM TD, Dönem: IX, c. 1, Birleşim: 11, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 211.

⁴⁵²TBMM TD, Dönem: IX, c. 5, Birleşim: 42, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 105.

⁴⁵³TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 16, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953),130.

⁴⁵⁴TBMM TD, Dönem: IX, c. 26, Birleşim: 20, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1953), 331.

⁴⁵⁵TBMM TD Dönem: IX, c. 6, Birleşim: 67, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1951), 246.

20.02.1952’de Hayri Tosunoğlu, “*Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*” kapsamında bir maddenin (429) yorumlanması hususunda önerge vermiştir. Önerge evrakı Adalet komisyonu’na gönderilmiştir⁴⁵⁶. 26.05.1952’de bu önerge Adalet komisyonu raporu doğrultusunda gündeme alınması için meclis genel kuruluna gönderilmiştir⁴⁵⁷. 02.06.1952’de önerge mecliste okunmuş ve Başkan Vekili Fikri Aydın önergeyi oylamaya sunmuş, önerge meclis tarafından kabul edilmiştir⁴⁵⁸.

22.01.1954’te Hayri Tosunoğlu, Dilekçe Komisyonu’nun 20.01.1954 tarihli haftalık karar cetvelindeki 7754 sayılı kararın mecliste görüşülmesini istediği bir önerge vermiştir. Önerge evrakı Dilekçe Komisyonu’na gönderilmiştir⁴⁵⁹.

2.2.11 Ahmet Hamdi Türe

2.2.11.1 Özgeçmişi

1894’te İstanbul’da (Eminönü) doğdu. Hukuk Fakültesi (1919) mezunudur⁴⁶⁰. İlk başlarda genel olarak Kastamonu, Adapazarı ve Gerze’de Bidayet mahkemelerinde (Asliye Mahkemesi) üye, savcı, hakim muavini ve hakim olarak çalışmıştır. Daha sonra “*Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Müdür Yardımcısı, İzmir Adliye İhtisas Mahkemesi Hakimi, Adliye Müfettişi, İstanbul İcra Hakimi ve Yargıtay Üyesi*” görevlerinde çalışan Hamdi Türe, IX. Dönem Kastamonu Milletvekili olarak görev yapmıştır. 10 Haziran 1958 tarihinde vefat etmiştir⁴⁶¹.

2.2.11.2 Meclis Çalışmaları

Sadece IX. Dönem milletvekilliği yapan Ahmet Hamdi Türe, daimi (Bütçe) ve geçici komisyonda (Vergi Usul Kanunu Tasarısı) görev almıştır⁴⁶².

⁴⁵⁶TBMM TD, Dönem: IX, c. 13, Birleşim: 42, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 348.

⁴⁵⁷TBMM TD, Dönem: IX, c. 15, Birleşim: 76, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 338.

⁴⁵⁸TBMM TD, Dönem: IX, c. 16, Birleşim: 79, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1952), 8.

⁴⁵⁹TBMM TD, Dönem: IX, c. 27, Birleşim: 32, Oturum: 1, (Ankara: TBMM Basımevi, 1954), 285.

⁴⁶⁰Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 640.

⁴⁶¹TBMM Albümü (1920-2010), c.2, 574.

⁴⁶²Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 641.

III. BÖLÜM

X. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1954-1957)

3.1 1954-1957 Yılları Arasında Kastamonu'da DP Kongreleri ve Seçimler

Bu bölümde öncelikli olarak 1954 Genel Seçimlerinde ve daha sonra yerel seçimler ve Kastamonu'daki kongrelerin gelişimi ve sonuçlarından bahsedilecektir.

3.1.1 Milletvekili Genel Seçimi (2 Mayıs 1954)

1954 seçimlerinde milletvekili olmak için bir çok kişi başvuru yapmıştır. Başvuruların akabinde partiler aday yoklamaları yaparak son listeyi belirlemiştir. DP'de 28 Mart 1954 pazar günü gerçekleştirilen aday yoklamasına 63 kişi başvurmuştur. Yapılan oylama sonucunda ilk sırayı alan 8 kişi "*Hilmi Dura, Ziya Termen, M Ali Mühto, Nazım Batur, Süleyman Çağlar, Salim Esen, M. Kuşakçılıoğlu, M. Tanöver*" aday olmuştur. Diğer iki kişi, "*Basri Aktaş, Nazif Şerifi Nabel*" merkez tarafından aday gösterilmiştir⁴⁶³.

DP'de 8 Nisan'da eski idare kurulu genç ve dinamik bir heyet kurulma amacıyla feshedilip yeni bir kurul seçilmiştir⁴⁶⁴. 9 Nisan'da İl İdare Kurulu Toplantısı yapılmış seçimle ilgili kararlar alınmıştır. Toplantı sonrası bütün adaylar Araç ve Taşköprü'ye geçerek ilk seçim çalışmalarını başlatmışlardır⁴⁶⁵. DP Müfettişi ve milletvekili adayları Dr. N. Şerif Nabel, M. Kuşakçılıoğlu ve Ziya Termen, Daday ve Seydiler'de halka hitap etmişlerdir⁴⁶⁶.

22 Nisan 1954 Perşembe günü saat 11.00'da DP büyük bir miting yapmıştır. Parti Müfettişi ve IX. Dönem Antalya Milletvekili olması dolayısıyla ilk konuşmayı N. Şerif Nabel yapmış, DP'nin icraatlarını anlatmıştır. Daha sonra Basri Aktaş, Muzaffer Tanöver ve M. Kuşakçılıoğlu birer konuşma yapmıştır⁴⁶⁷. 27 Nisan 1954'te

⁴⁶³Yenises, "*Mebus Denemeleri Neticelendi*", 29 Mart 1954, Sayı: 1140, s.1.

⁴⁶⁴Doğrusöz, "*DP Yeni İdare Heyeti Kuruldu*", 09 Nisan 1954, Sayı: 2272, s.1.

⁴⁶⁵Doğrusöz, "*DP İl İdare Kurulu Toplantısı*", "*Mebus Adaylarımız Taşköprü Ve Araç'a Gittiler*", 10 Nisan 1954, Sayı: 2273, S.1.

⁴⁶⁶Doğrusöz, "*DP Mebus Adayları Daday Ve Seydiler'de Konuşmuşlardır*", 12 Nisan 1954, Sayı: 2274, s.1.

⁴⁶⁷Doğrusöz, "*DP'nin Dünkü Muazzam Mitingi*", 23 Nisan 1954, Sayı: 2285, s.1.

Kastamonu'ya Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Fuat Köprülü gelmiştir. Köprülü, Cumhuriyet Meydanında 30 bin kişinin katıldığı mitingde halka hitap etmiştir⁴⁶⁸.

1954 seçimlerine DP (her ilde), CHP (her ilde), CMP(40 ilde) ve TKP (19 ilde) katılmıştır⁴⁶⁹. Seçim öncesi CHP'nin tüm mal varlıklarına el konulması (1953) iktisadi açıdan CHP'yi derinden etkilemiş, seçim öncesi getirilen “*Milli Selamet Kanunları*” kapsamında öğretim üyelerinin siyaset yapmasının engellenmesi ve basının hükümet aleyhinde yayın yapmasının zorlaştırılması gibi pek çok etken CHP'nin seçimlerde DP karşısında yenilgiye uğramasına neden olmuştur⁴⁷⁰.

Tablo 12. 1954 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları⁴⁷¹

Seçmen Sayısı		Oy Kullanan Seçmen Sayısı		Seçime Katılma Oranı	
10.262.063		Sayısı 9.095.617		% 86.6	
Siyasi Partiler	Aldığı oy	Oy oranı (%)	Milletvekili Sayısı	Meclisteki Temsil oranı	Mv.Başına Oy Sayısı
DP	5.151.550	57.6	502	92.8	10.262
CHP	3.161.696	35.4	31	5.7	101.990
CMP	434.085	4.9	5	0.9	86.817
TKP	57.01	0.6	-	-	-
Bağımsızlar	137.318	1.5	3	0.6	44.773
TOPLAM	8.941.660	100.0	541	100.0	16.528

DP'nin 1950-1954 tarihleri arasında sadece bayındırlık ve imar alanında yapmış olduğu harcama 1 milyar 704 milyondur. Bu rakam DP'nin iddiasına göre, CHP iktidarının 25 yılda yapmış olduğu yatırımdan bile fazladır⁴⁷². Bu rakamlar DP'nin neden seçimleri farklı kazandığının en büyük göstergesidir. Dolayısıyla DP'nin ilk iktidar yıllarında yapmış olduğu yatırımların semeresini 1954 seçimlerinde aldığı söylenebilir.

⁴⁶⁸Yenises, “*Hariciye Vekili Profesör Fuat Köprülü Şehrimizde*”, 27 Nisan 1954, Sayı: 1162, s.1.

⁴⁶⁹İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, 1954-1957**, c.1, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2010), 129.

⁴⁷⁰Ali Kuzu, **Atatürk Ve CHP'nin Saklı Tarihi**, (İstanbul: Parola Yayınları, 2014), 137-138.

⁴⁷¹Tuncer, **Osmanlıdan Günümüze Seçimler**, 322.

⁴⁷²Kalkınan Türkiye, (Haz: Demokrat Parti), (Ankara: Desen Matbaası, 1954), 16.

Tablo 13. 1954 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları⁴⁷³

Seçmen Sayısı	Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy oranı (%)	Mv. Sayısı
188.451	DP	92.135	59.1	10
Oy Kullanan Seçmen 162.259	CHP	45.591	29.2	-
	CMP	16.04	10.3	-
Katılım Oranı % 81.1	TKP	2.200	1.4	-
	BĞMSZ	18	0.0	-

1954 Milletvekilleri Genel Seçimlerindeki rekabet, ülke genelinde olduğu gibi Kastamonu’da da CHP ve DP arasında gerçekleşmiştir. Kastamonu seçim sonuçları ve iki parti arasındaki adayların aldığı oy dağılımına bakıldığında T. Sırrı Gür’ün valiliği ve belediye başkanlığındaki etkisinin kalmadığı, CHP’nin Kastamonu’daki gücünü kaybettiği görülmektedir.

Tablo 14. 1954 Genel Seçimleri DP ve CHP Adaylarının Oy Dağılımı⁴⁷⁴

Demokrat Parti		Cumhuriyet Halk Partisi	
Seçilen Aday	Aldığı Oy	Seçilemeyen Aday	Aldığı Oy
Süleyman çağlar	93.911	T. Sırrı Gür	48.479
Hilmi Dura	93.309	A.Muhittin Hacıbekir.	47.243
Salim Esen	93.189	Adil Toközlü	46.898
Muzaffer Kuşakçioğlu	93.182	Hakkı Gençoğlu	46.831
Basri Aktaş	92.993	Hilmi Ünal	45.533
Ziya Termen	92.419	Adil Acar	45381
Muzaffer .Ali Mühto	92.183	Ahmet Bozkurt	45.255
Nazım Batur	92.065	Şani Talay	44.458
Şerif Nazifi Nabel	91.541	Selahattin Tüner	43.699
Muzaffer Tanöver	90.361	İsmail Ağaoğlu	43.325

Seçim sonrası Kastamonu İl Seçim Kurulu Başkanı Adil Güneşoğlu seçimleri DP adaylarının kazandığını onaylamıştır⁴⁷⁵. Milletvekilleri kazalara gidip teşkilat ve halka teşekkür edip 7 Mayıs 1954’te mazbatalarını aldıktan sonra halk tarafından Ankara’ya uğurlanmışlardır⁴⁷⁶.

14 Mayıs 1954’te meclis açılmış ve milletvekilleri yemin etmişlerdir. Yemin sonrası Meclis Başkanlığı oylamasına geçilmiş, Refik Koraltan 489 oyla yeniden

⁴⁷³TÜİK, M. Genel Seçimleri, 62.

⁴⁷⁴Doğrusöz, “Vilayetimizde Seçimlerin Neticesi: DP Ve CHP Adaylarının Aldıkları Oylar Belli Oldu”, 5 Mayıs 1954, Sayı: 2295, s.1.

⁴⁷⁵BCA, 030.10.0.0 / 78.517.14.

⁴⁷⁶Doğrusöz, “Milletvekillerimizi Tezahüratlarla Uğurladık”, 8 Mayıs 1954, Sayı: 2298, s.1.

seçilmiştir. Daha sonra yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde 486 oy alan Celal Bayar, Cumhurbaşkanı olmuştur⁴⁷⁷. 26 Mayıs 1954 tarihinde güven oylaması yapılmıştır. 541 milletvekilinden 520'si oylamaya katılmış; 491 kabul, 27 ret ve 2 çekimsiz oyu alan yeni kabine, güvenoyu almıştır. Açık vekil sayısı 4, katılmayan sayısı 17'dir. X. Dönem DP Kastamonu milletvekillerinin tamamı güven oylamasında oy kullanmış ve kabineyi onaylamışlardır⁴⁷⁸. 17 Mayıs 1954 tarihinde III. Menderes kabinesi kurulmuştur. ⁴⁷⁹ Hükümet kurulduktan sonra Menderes ekonomiye kaynak bulmak amacıyla 1954 yılı Mayıs ve Ekim aylarında önce Amerika'ya, sonra Almanya'ya gitmiştir. Daha sonra Yugoslavya ile “Dostluk Antlaşması” yapılmıştır. Doğu sınırını güvence altına almak için ise “Bağdat Paketi” imzalamıştır.⁴⁸⁰.

3.1.2 Muhtarlık Seçimleri Sonuçları (7 Kasım 1954)

Ülke genelinde kesin sonuçlara ulaşılamamıştır. Ancak Akşam Gazetesinin verdiği gayri resmi sonuçlar (DP 11.917, CHP 3.855, CMP 61, KP:12, Müstakiller 720, Karma 215) bile DP'nin seçimi açık ara kazandığını göstermiştir⁴⁸¹. Muhtarlık Seçimleri Kastamonu sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 15. Muhtarlık Seçimi Kastamonu Sonuçları (7 Kasım 1954)⁴⁸²

Toplam Köy	Seçim Yeri	DP	CHP	MP	KP	Bağımsız
1050	Köy	945	9	6	-	25
Toplam Mahalle	Mahalle	65	74	1	1	5
81	Toplam	1010	83	7	1	

3.1.3 İl Genel Meclisi Seçimleri (25 Eylül 1955)

Ülke genelinde katılımın düşük olduğu il genel meclisi seçimini DP kazanmıştır⁴⁸³. Kastamonu'da ise merkezle birlikte 10 kazada DP, iki kazada (Küre ve Azdavay) Bağımsızlar kazanmıştır. DP'nin 3.389.167 oy aldığını belirten Yenises'e

⁴⁷⁷Akşam, “Yeni Meclis Dün Toplandı”,15 Mayıs 1954,no:12794, s.1.

⁴⁷⁸TBMM Hükümetler , Programları, Genel Kurul Görüşmeleri, 1081.

⁴⁷⁹Nuran Dağlı-Belma Aktürk, Hükümetler Ve Programları, Cilt.1 1920-1960, (Ankara: TBMM Basımevi, 1988), 179.

⁴⁸⁰Eroğul, a.g.e, 101-102.

⁴⁸¹Akşam, “Muhtar Seçimi Siyasi Havayı Birden Bozdu”, 09 Kasım 1954, no: 12967, s.1.

⁴⁸²Doğrusöz, “Vilayetimizdeki Muhtar Seçiminin Neticesi Belli Oldu”, 10 Kasım 1954, Sayı: 2449, s.1.

⁴⁸³Akşam, “G.Meclis Seçimlerini Bütün Yurtta Demokratlar Kazandı”, 26 Eylül 1955, no: 13282, s.1.

göre katılım % 39.7'dir⁴⁸⁴. Doğrusöz'e göre katılım %48'dir. Bu dönemde İl Genel Meclisinin vazife süreleri dolduğundan Vali Rebi Karatekin başkanlığında ilk olarak yeni belediye azaları seçmiştir⁴⁸⁵. İl ve ilçe genelinde asil ve yedek üyeliklerin belirlendiği seçimlerde merkezde “*Remzi Çağlar, Aziz Demircioğlu, Sabri Çelenligil ve Osman Oktay*” asil üye seçilmişlerdir⁴⁸⁶.

3.1.4 Belediye Meclisi Seçimleri (13 Kasım 1955)

DP seçim öncesi aday yoklaması yaptırmıştır. 63 delegenin katıldığı ve 53 belediye azalığı için yapılan yoklama sonucu 22 asil ve 22 yedek üye belirlenmiştir. Ayrıca DP seçim propaganda komitesi kurulmuştur. Komite, 1954 Genel seçim propaganda komitesinde yer alan Kuddusi Akay, Muzaffer Akdoğanlı, Aziz Demircioğlu ile Hamit Baharoğlu ve Ahmet İğdirli'den oluşmuş, Kuddusi Akay başkan seçilmiştir⁴⁸⁷.

DP belediye adayları lokallerde halka toplantı programı düzenlemiş, Hisarardı Vakıf Ocakları ve Beyçelebi Ocağı Lokali'nde Münif İslamoğlu, Osman Oktay, Mustafa kuzu ve diğer adaylar belediyenin yapmadığı elektrik ve su işlerinden dolayı eleştirilerini dile getirmişlerdir⁴⁸⁸.

Milletvekilleri Basri Aktaş, Salim Esen, Muzaffer Kuşakçioğlu Ağı, Küre, ve İnebolu'da, Nazım Batur Araç'ta, Ziya Termen ve Muzaffer Kuşakçioğlu Tosya'da, Hilmi Dura, Süleyman Çağlar, Basri Aktaş ve M.Kuşakçioğlu Daday ve Azdavay'da halkla buluşmuşlardır⁴⁸⁹. Görüldüğü üzere DP Kastamonu İl Teşkilatı'nın Kastamonu'da en başarılı olduğu şey organize olabilme ve koordineli çalışma gücü olmuştur. Seçim çalışmaları sonrası 13 Kasım'da Kastamonu Belediye Meclisi Seçimi yapılmıştır

⁴⁸⁴Yenises, “*Son Seçimlerin Neticeleri Belli Oldu*”, 30 Eylül 1955, Sayı: 1578, s.1.

⁴⁸⁵Doğrusöz, “*Umumi Meclis Daimi Komisyonu Belediye Azaları Seçecek*”, 29 Eylül 1955, Sayı: 2717, s.1.

⁴⁸⁶Doğrusöz, “*Vilayet Umumi Meclis Seçiminde Asil Ve Yedek Azalıkları Kazananlar*”, 30 Eylül 1955, Sayı: 2718, s.1.

⁴⁸⁷Doğrusöz, “*DP Belediye Aday Yoklaması Neticesi Belli Oldu*”, “*DP Seçim Propaganda Komitesi*” ,25 Ekim 1955, Sayı: 2739, s.1.

⁴⁸⁸Doğrusöz, “*DP'nin Belediye Seçim Hazırlıkları*”, DP Belediye Adayları; Belediye Mevzuunda Konuşmalarına Devam Ediyorlar”, 02 Kasım 1955, Sayı: 2745, s.1.

⁴⁸⁹Doğrusöz, “*Kırkçeşme Ocağındaki Toplantı*”, “*Milletvekillerimizin Gezisi*”, 08 Kasım 1955, Sayı: 2750, s.1.

Tablo 16. Kastamonu Belediye Meclisi Seçimi Sonuçları (13 Kasım 1955)⁴⁹⁰

Toplam asil Aza: 11.768	Partiler	Seçilen Asil Aza adeti	Oran %
Seçmen Sayısı 3.873.897	DP	8.784	74.6
	KP	262	2.2
Katılım Sayısı 1.461.219	CHP	17	0.1
	Bğmsz	2.705	22.9

Belediye Meclisi seçimlerinin mutlak galibi DP olmuştur. 22 yedek ve asil üyeliğin tamamını DP kazanmıştır. Bu bağlamda Daday, Azdavay, İnebolu, Küre, Bozkurt, Tosya, Taşköprü, Cide ve Çatalzeytin’de DP kazanmıştır. Devrekani’de bağımsızlar kazanmıştır⁴⁹¹. Araç’ta DP 11 asil ve 6 yedek kazanırken, bağımsızlar 1 asil ve 6 yedek üyelik kazanmıştır. Ağlı’da ise bağımsızlar 8 asil ve DP 4 asil üyelik kazanmıştır⁴⁹².

3.1.5 Kastamonu’da DP’den İhraçlar

9 Şubat 1955’te Kastamonu’da DP Merkez Teşkilatından 5 kişi (Muzaffer Akdoğanlı, Kuddusi Akay, Emin Özkendirci, İbrahim Ayvat, Nurettin Meriç) ve Tosya’dan 1 kişi (Hüseyin Ekincioglu) İhraç edilmişlerdir⁴⁹³. Kazalardaki partilileri İl İdare Heyeti aleyhine kışkırtmak, tahrik etmek ve parti içindeki emniyeti bozmak vb. nedenler ile gerçekleştirilen ihraçlara, Çatalzeytin’den 11 kişinin ihracı da eklenmiştir. Partiden çıkarılanların sayısı toplam 17 kişiyi bulmuştur⁴⁹⁴.

3.1.6 DP Dördüncü Büyük Genel Kongresi (1955)

6-7 Eylül olaylarının etkisinin devam ettiği bir süreçte 15 Ekim 1955 tarihinde DP 4. Büyük Kongresi toplanmıştır⁴⁹⁵. Kongre parti içi çekişmelere sahne olmuştur. Partiden istifalar ile başlayan kongrede “Menderesçiler” ve “İspatçılar” olarak adlandırılan iki grup birbirini engellemeye çalışmış, önemli görevlere kendi

⁴⁹⁰Doğrusöz, “Seçimlerin Resmi Neticesi”,24 Kasım 1955, Sayı: 2763, s.1.

⁴⁹¹Doğrusöz, “Şehrimizde Belediye Seçimlerini Demokratlar Kazandı”, 14 Kasım 1955, Sayı: 2754, s.1.

⁴⁹²Doğrusöz, “Araç, Çatalzeytin, Ağlı Belediye Seçimleri Neticesi”,15 Kasım 1955, Sayı: 2755, s.1.

⁴⁹³Doğrusöz, “Vilayetimizden 6 Kişi DP’den İhraç Edildi”, 10 Şubat 1955, Sayı: 2586, s.1.

⁴⁹⁴Yenises, “DP’den İhraç Edilenler Açıklandı”, 12 Şubat 1955, Sayı: 1392, s.1.

⁴⁹⁵Eroğul, a.g.e, 113.

grubundan adayların getirilmesi için büyük mücadele vermişlerdir⁴⁹⁶. İlk gün, Tevfik İleri'nin kongre başkanı seçilmesiyle başlayan kongre, ikinci gün genel başkan seçimiyle devam etmiş, 18 Ekim 1955 tarihinde kongre son bulmuştur⁴⁹⁷.

16 Aralık 1955 tarihinde 541 vekilden oluşan mecliste yeni kabine için güven oylaması yapılmıştır. 75 vekilin iştirak etmediği 455 kişinin katıldığı oylama neticesinde, 398 kabul, 57 ret oyu alan ile IV. Menderes Hükümeti, güvenoyu almıştır. Kastamonu DP milletvekilleri tamamı (9) oylamaya katılmıştır⁴⁹⁸. 11 açık bulunan mecliste Kastamonu'da da 1 vekil açığı vardır. Açık vekil, 15 Eylül 1955 tarihinde Ankara'da geçirdiği kap krizi sonucu vefat eden Muzaffer Ali Mühto'dur⁴⁹⁹.

3.1.7 DP Kastamonu 7. İl Kongresi (1955)

20 Mart 1955'te İki buçuk yıl sonra yapılan kongrede milletvekili Ziya Termen başkanlığa seçilmiştir. Geçmiş yıllara ait faaliyet raporunun okunmasından sonra tartışmalar yaşanmıştır⁵⁰⁰. Daha sonra seçimlere geçilmiştir. İl İdare Heyetine; “*Mehmet Saka, Alaaddin Himmetoğlu, Hasan Yaman, Ahmet Maliki, Sacahattin Çelenligil, Remzi Çağlar, Münif İslamoğlu, Muzaffer Akdoğanlı ve Remzi Üliç*” seçilirken Haysiyet Divanı Üyeliklerine; “*Aziz Demircioğlu, Ali Sarımsakçı, Zühtü Korcan, N.Ruşen Oktay ve Fahri Keçeci*” seçilmişlerdir⁵⁰¹.

3.1.8 DP Kastamonu Merkez İlçe Kongresi (1956)

6 Aralık 1956 tarihinde milletvekilleri Basri Aktaş, Hilmi Dura, Süleyman Çağlar, Muzaffer Kuşakçioğlu, Nazım Batur ve 436 delegenin katılımıyla Merkez İlçe Kongresi yapılmıştır. Divan başkan ve üyeliklerinin seçimiyle başlayan kongre, eski İl İdare Heyeti raporlarının ve hesabının onaylanmasıyla devam etmiş, daha sonra yeni İl İdare Heyeti seçimi yapılmıştır. Süleyman Çağlar ve Basri Aktaş'ın şehirde atılan adımlar ve sonrasında gerçekleştirilecek faaliyetlerle ilgili konuşmalarının ardından kongre son bulmuştur⁵⁰².

⁴⁹⁶Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1944-1973); DP Yokuş Aşağı 1954-1957**, I. Baskı, (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1991), 160.

⁴⁹⁷Eroğul, **a.g.e**, 114.

⁴⁹⁸Neziroğlu vd, 1188-1190.

⁴⁹⁹**Doğrusöz**, “*Acı Bir Veda; Muzaffer Mühto Veda Etti*”, 16 Eylül 1955, Sayı: 2706, s.1.

⁵⁰⁰**Yenises**, “*Dün Yapılan DP İl Kongresi*”, 21 Mart 1955, Sayı: 1422, s.1.

⁵⁰¹**Doğrusöz**, “*DP İl Kongresi Dün yapıldı*”, 21 Mart 1955, Sayı: 2558, s.1.

⁵⁰²**Doğrusöz**, “*Demokrat Parti Merkez Kongresi*”, 6 Aralık 1956, Sayı: 3078, s.1.

3.2 X. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

X. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri kendilerinden önce görev yapan vekillerin gerisinde kalmışlardır. Hizmetleri Orman, tarım ve iskan kanunu gibi konularla sınırlı kalmıştır.

3.2.1 Basri Aktaş

3.2.1.1 Özgeçmişi

1920'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni 1941'de bitirdi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne başladığı yıl İş Bankası İstanbul Şubesi'nde memurluk görevine başlayınca eğitim hayatını yarıda bıraktı. Daha sonra Demokrat Parti'de memurluk, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, X ve XI. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. 13 Mayıs 1977'de ölmüştür⁵⁰³. X. Dönem milletvekilliği sırasında Dışişleri Komisyonu'nda görev almıştır⁵⁰⁴.

3.2.1.2 Meclis Konuşmaları

20.05.1955'de üç ülke arasında (Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya) Ankara'da imzalanan “*Balkan Danışma Meclisi'nin kurulması ve onaylanmasını içeren kanun*” görüşmelerinde söz alan Basri Aktaş, “*Birlikte asırlarca yaşamış, müşterek hatıralarını muhafaza etmiş bulunan Türk, Yunan ve Yugoslav milletleri 2 Mart 1955 de Ankara'da akdedilen bu antlaşma ile tarihlerinin yeni ve mesut bir safhasına gelmiş bulunuyorlar. Teşkil olunacak (Balkan İstişari Meclisi) üç milletin eşit sayıda milletvekillerini yılda bir defa toplayacaktır. Konseyde her üç memleketin yakından ilgilendiren iktisadi, siyasi ve kültürel bütün meseleler görüşülüp karara bağlanacaktır.*” demiştir⁵⁰⁵. B. Aktaş Dışişleri Komisyonu'ndaki görevi nedeniyle yurt dışı gezilerine ağırlık verdiği için meclis toplantılarına sınırlı katılmıştır. Bu yüzden Kastamonu ile ilgili meclis çalışmaları ikinci planda kalmıştır.

24.08.1956'da Orman Kanunu⁵⁰⁶ sebebiyle söz alan Basri Aktaş, “*Memleketimizde bir bölge içinde yaşayan vatandaşlar, başka bir coğrafya içinde*

⁵⁰³TBMM Albümü (1920-2010), 646.

⁵⁰⁴Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi; TBMM X. Dönem (1954-1957)*, c.2, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2010), 646.

⁵⁰⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 7, Celse: 2, İçtima: 78, (Ankara: TBMM. Matbaası, 1955), 458.

⁵⁰⁶Ayrıntılı bilgi için bkz: *Resmî Gazete*, “*Orman Kanunu*”, Kanun No: 6831, Kabul Tarihi: 31.08.1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi: 08.09.1956.

yaşamak istememektedirler. Köylümüz, yerine, köyüne, adabına ve örfüne çok bağlıdır ve bunun değişmesini asla arzu etmeyen bir karaktere sahiptir. Arz ettiğim gibi, bu köylümüzü kalkındırmak için iktisadi birtakım tedbirler almak ve hayat seviyelerini yükseltmek için kendilerine yeni geçim kaynağı temin etmek mecburiyetindeyiz. Dokumacılık kooperatifleri adedinin artırılması, köylülere el tezgahları verilmesi bu tedbirlerin başında gelir.” demiştir⁵⁰⁷.

25.02.1957’de Basri Aktaş, Dışişleri Bakanlığı 1957 Yılı Bütçesi dolayısı ile DP grubu adına dünya gündeminde yer alan konular hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Rus lider Kuruçev’in Komünist Parti 20. Kongresi’nde yaptığı açıklamalar ve yansımaları, Mısır Devleti’nin Uluslararası Süveyş Kanalı Şirketine el koyması, Orta Doğu olayları, Peyk memleketler⁵⁰⁸ ile ilgili yaşanan gelişmeler, Macar İhtilali ve Kıbrıs Meselesi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur⁵⁰⁹. Basri Aktaş’ın uluslararası ilişkilere dair yaptığı açıklamalar dönemin siyasi atmosferini açık bir şekilde yansıtmıştır. Bu değerlendirmeler, Türk dış politikasının anlaşılması açısından son derece önemlidir.

21.06.1957’de İskan Kanun tasarısı nedeniyle söz alan Basri Aktaş, ormanları korumak için orman köylerinin mecburi göçe zorlanmasının doğru olmayacağını köylerin yerinde kalması gerektiğini ve köylüler içindeyken eksilen ağaçların yenilenerek ormanların korunacağını söylemiştir⁵¹⁰.

3.2.2 Nazım Batur

3.2.2.1 Özgeçmişi

1903’te Kastamonu Araç’ta doğdu. Orman Fakültesini bitirdi. Yüksek Orman Mühendisidir. Orman Genel Müdürlüğünde memur, amir ve Baş Mühendis Yardımcısı olarak Cide, Kastamonu, Kırklareli, Çorum Kars, Zonguldak ve Dursunbey, Alpalan, Karabük’te çalışmış, ardından Orman Genel Müdür Yardımcısı ve Genel Müdürü

⁵⁰⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 98, (Ankara: TBMM. Matbaası, 1956), 626.

⁵⁰⁸İç işlerinde serbest olan ancak dışişlerinde son sözü söyleme gücüne sahip olmayan, başka bir devletin güdümünde olan devletler için soğuk savaş döneminde “Peyk Devlet” kavramı kullanılmıştır. Burada kastedilen Sovyet Rusya’nın bakışı altında olan Çekoslovakya, Polonya, Macaristan gibi devletlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz : Gerhard Leibholz, “Devletlerin Egemenliği Ve Avrupa Birliği’nin Tamamlanması”, Çev: D. Perinçek, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 21/1, (1964), 139.

⁵⁰⁹TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 3, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 811.

⁵¹⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 1, İçtima: 84, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 429.

olmuştur. X. ve XI. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. 5 Ocak 1964'te vefat etmiştir⁵¹¹. X. Dönem'de Bayındırlık Komisyonu'nda görev almıştır⁵¹².

3.2.2.2 Meclis Konuşmaları

17.08.1956'da Orman Kanunu kapsamında söz alan Nazım Batur, doğayı, ormanları en iyi koruma yönteminin köylerde yaşayan vatandaşlara imkanlar sağlanarak olabileceğini belirtmiş daha sonra orman kanununun bazı maddeleri ile ilgili izah ve değerlendirmelerde bulunmuştur⁵¹³.

3.2.2.3 Kanun Teklifleri

13.02.1957'de Nazım Batur ve 43 arkadaşı, Orman Kanunu'nun geçici 1. maddesinin kaldırılması hakkında kanun teklifi vermiştir⁵¹⁴. 08.04.1957'de teklif evrakı ziraat ve adliye komisyonları mazbataları ile beraber gündeme alınması için meclise havale edilmiştir⁵¹⁵. Meclis Başkanı, 10.04.1957'de müzakereyi oylamaya sunmuştur. Oylama sonucu kanun teklifi kabul edilmiş, fakat madde üzerinde söz isteyenler olduğu için maddeler istişare edilmiştir⁵¹⁶. 15.04.1957'de yapılan son değerlendirmeler sonucu Muş Milletvekili Şefik Çağlayan kanun teklifinin reddi istikametinde önerge vermiş, teklif tartışmalar içinde tekrar mecliste oylanmış, kanun teklifi reddedilmiştir⁵¹⁷. Nazım Batur'un konuşma ve kanun teklifine bakıldığında Orman Kanunu dışında Kastamonu'ya getirisi olan bir meclis çalışmasının olmadığı görülmektedir.

3.2.3 Süleyman Çağlar

3.2.3.1 Özgeçmişi

Boyabat, 1908 doğumludur. Polis Enstitüsü'nü (Ortaokul) bitirmiştir. Ankara'da Polis Memurluğu, Komiser Yardımcılığı, Emniyet Komiserliği vazifelerinde çalıştıktan sonra X. ve XI. Dönem Kastamonu milletvekilliği

⁵¹¹TBMM Albümü (1920-2010), 646.

⁵¹²Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (X. Dönem)*, c. 2, 512.

⁵¹³TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 92, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 434.

⁵¹⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 1, İçtima: 38, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 176.

⁵¹⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 18, Celse: 1, İçtima: 56, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 112.

⁵¹⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 18, Celse: 1, İçtima: 57, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 136.

⁵¹⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 18, Celse: 1, İçtima: 59, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 185.

görevlerinde bulunmuştur. 13 Aralık 1984'de vefat etmiştir⁵¹⁸. X. Dönem'de İçişleri Komisyonu'nda çalışmıştır⁵¹⁹.

3.2.3.2 Meclis Konuşmaları

23.02.1955'de İçişleri Bakanlığı 1955 yılı bütçesi görüşmelerinde söz alan Süleyman Çağlar, Kastamonu'nun ormanlık bölge olmasından dolayı yangınların sık yaşandığını, köylerde küçük bir itfaiye ekibi oluşturulmasının yangınlar için bir çözüm olacağını dile getirmiştir⁵²⁰. Süleyman Çağlar'ın bu teklifinin ne kadar önemli olduğu muhtemelen sonradan anlaşılmıştır. Çünkü DP iktidarının ikinci döneminden itibaren 1955-1959 yılları arasında Kastamonu'da toplam 149 yangın olayı gerçekleşmiş ve 14.976 hektar orman arazisi yanmıştır⁵²¹.

27.02.1956'da Tarım Bakanlığı ve bakanlığa bağlı müdürlüklerin 1956 yılı bütçeleri sebebiyle konuşan Süleyman Çağlar, *"Kastamonu sahilinde kazalarda tütün ekimi etüdüne başlanmıştır. İnşallah tamamlandı ise Tarım Bakanının müjdelemesini rica ediyorum."* demiştir⁵²².

Orman Kanunu nedeniyle 18.08.1956 tarihinde söz alan Süleyman Çağlar, *"Kanun maddelerinde ferahlatıcı hükümler mevcut ise de birçok maddelerinde ağır müeyyideler de vardır. Şurası da muhakkaktır ki Hükümet teklifinde memleketin umumi bünyesi nazarı itibara alınarak daha müsait hükümler bulunduğu halde gerek Ziraat Komisyonu ve gerekse Geçici Komisyon yalnız ormanı nazarı itibara almış, yaşayan insanı dikkate almamıştır. İnsansız orman ve ormansız insan olsa ne fayda verir ki..."* sözleriyle söz konusu kanunla orman korunurken köylünün haklarının gözden kaçırıldığı söylemiştir⁵²³.

25.02.1957'de İçişleri Bakanlığı 1957 yılı bütçesi dolayısıyla söz alan Süleyman Çağlar, emniyet güçlerinin, (Trafik görevlileri, polis ve jandarma) zor bir görev icra ettiğini, son zamanlarda trafik cezaları, uyuşturucu maddeyle ilgili cezaları

⁵¹⁸TBMM Albümü (1920-2010), 647.

⁵¹⁹Öztürk, T. **Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 514.

⁵²⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 1, İçtima: 47, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 549.

⁵²¹Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1967 İl Yılıhğı**, 319.

⁵²²TBMM ZC, Dönem: X, c. 10, Celse: 3, İçtima: 4, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 1035.

⁵²³TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 93, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 470.

artırılmasıyla olayların azaldığını, aynı savaşın kumarla da yapılmasını ve cezai müeyyidelerin artırılmasını istemiştir⁵²⁴.

3.2.4 Hilmi Dura

3.2.4.1 Özgeçmişi

1914' te Taşköprü'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Kulp ve Zonguldak'ta farklı mahkemelerde (Asliye, Milli Korunma) savcı yardımcılığı, Mecitözü ve Boyabat'ta hakimlik, Bayındırlık Bakanlığı'nda Hukuk Müşavirliği ve bağımsız olarak avukatlık yapmıştır. X. ve XI. Dönem Kastamonu milletvekilidir. 06Temmuz 2004'te vefat etmiştir⁵²⁵. X. Dönem'de bayındırlık ve bütçe komisyonlarında çalışmıştır⁵²⁶.

3.2.4.2 Meclis Konuşmaları

26.01.1955'te “3460 ve 6212 sayılı kanunların kapsamı dışında kalan kurumlarda görev yapan personele yönelik ek ödeme yapılmasını içeren kanun⁵²⁷ görüşmelerinde söz alan Hilmi Dura, kanunda belirtilen tabirden dolayı hem bedenen hem de fikren çalışanların aynı kefeye konduğunu, ek ödenekten yararlanması gerekenlerin fizik gücüyle çalışan işçiler olması gerektiğini savunmuştur⁵²⁸. Konuşmasının devamında “Her fikri çalışmada gayet tabii şekilde bir bedeni çalışma vardır. Mühendisler üç ayda bir şantiyeye giderse, bir iktisatçı, bir maliyeci üç ayda bir falan vilayete giderse, iş yerine uğrarsa bu bedeni çalışmamı sayılacaktır?” diyerek aradaki ayrımın netleştirilmesini istemiştir⁵²⁹.

H. Dura, 25.04.1955'te bir hata sonucu başkasını öldürmek suçundan Kocaeli Cezaevinde bulunan Ayşe Kaçmaz'ın adalet ve dilekçe komisyonlarına başvurması sebebiyle söz almıştır. Dura, şahsın aldığı 8 ay cezadan 4 ay sonra af talebinde bulunduğunu, affi uygun bulan Dilekçe Komisyonu'nun aksine affi doğru bulmayan

⁵²⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 2, İctima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 782.

⁵²⁵TBMM Albümü (1920-2010), 647.

⁵²⁶Öztürk, T. **Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 516.

⁵²⁷Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “3460 Ve 6212 Sayılı Kanunların Şümulü Dışında Kalan Umumi, Mülhak Ve Hususi Bütçeli Dairelerle Mütedavil Sermayeli Müesseseler, Sermayesinin Yarısından Fazlası Devlete Ait Olan Şirket Ve Kurumlarla Belediyeler Ve Bunlara Bağlı Teşekküllere Ait İş Yerlerinde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun” , Kanun No: 6452, Kabul Tarihi: 26.01.1955, Gazete Sayısı: 8918, Gazete Tarihi: 31.01.1955.

⁵²⁸TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse:1, İctima: 32, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 164.

⁵²⁹TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İctima: 32, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 166.

Adalet Komisyonu'nun görüşlerini desteklediğini, bu davada adli hata bulunmadığından sanığın aften yararlanamayacağını söylemiştir⁵³⁰.

16.05.1955'te "Gayrimenkul kiralari ile ilgili kanun"⁵³¹ kapsamında söz alan Hilmi Dura, 1939 yılı kira bedelleri sözleşmelerinde "belediye encümenlerince takdir edilen kiralari" sözünden sözlü yada yazılı antlaşma olup olmadığının belirsiz olduğunu, bu konu aydınlatılırsa karışıklığın ortadan kalkacağını söylemiştir⁵³².

27.02.1956'da Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1956 yılı bütçesi nedeniyle söz alan Hilmi Dura, CHP ve Hürriyet Partisi'nin haksız ve doğru olmayan eleştirilerde bulunduğunu, iktidarlarının kalkınmak amacıyla bir plan ve program dahilinde çalıştığını belirtmiştir⁵³³. Hilmi Dura'nın bu açıklaması DP'ye karşı oluşan muhalefetin kuvvetlendiğini ve DP milletvekillerini rahatsız edecek boyuta ulaştığını göstermesi açısından oldukça önemlidir.

07.05.1956'da Hilmi Dura, Çalışma Bakanlığı'nın uygun olmayan ve birbiriyle çelişen kararlar aldığını, kanunun maddesinin (5518/ ilave 1.mad) hatalı yorumlandığını vurgulamıştır. Dura, kanun maddesindeki belirsizlikten dolayı ilave ücret alması gerekenler dışında kalan işçilerinde hak etmedikleri halde bundan faydalanabileceğini söylemiştir⁵³⁴.

Dura, 01.06.1956'da Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesini içeren kanun⁵³⁵ nedeniyle söz almıştır. Hilmi Dura, sorunun 57 maddenin ilk bendine yapılan ilave ile çözüleceğini savunmuştur⁵³⁶. Devamında idam ile ilgili aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Muhterem arkadaşlar, bu münasebetle teklifimin dışında olmakla beraber madde mevzuuna giren idam teklifine de kısaca dokunmak istiyorum. İdam müessesesi Millî Korunma Kanunumuza vaktiyle girmiştir. Sembolik olarak girmiştir ve hiçbir netice sağlamamıştır. Psikolojik bakımdan da bir şey sağlamamıştır. Kaldı ki, idam ezası en

⁵³⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 6, Celse: 1, İçtima: 67, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 450-451.

⁵³¹Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "Gayrimenkul Kiralan Hakkında Kanun", Kanun No: 6570, Kabul Tarihi: 18.05.1955, Gazete Sayısı: 9013, Gazete Tarihi: 27.05.1955.

⁵³²TBMM ZC, Dönem: X, c. 7, Celse: 1, İçtima: 76, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 293.

⁵³³TBMM ZC, Dönem: X, c. 10, Celse: 1, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 940-942.

⁵³⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 11, Celse: 1, İçtima: 62, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 289.

⁵³⁵Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "Milli Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun", Kanun No: 6731, Kabul Tarihi: 06.06.1956, Gazete Sayısı: 9329, Gazete Tarihi: 11.06.1956.

⁵³⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 12, Celse: 1, İçtima: 71, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 7.

ilkel ileri toplumlarda da bugüne kadar her devirde en kötü suç sayılmış fiillere verilmiştir. Adam öldürmek, casusluk ezelden beri amme vicdanında kötü fiiller olarak karşılanmıştır. Halbuki Milli Korunma suçları için bunu iddia edemeyiz. Bugün idam cezası ile cezalandırmak istediğimiz fiil bundan yirmi sene evvel cemiyetimizde suç değildi. Belki iki sene sonra da suç saymayacağız. İki sene, belki altı ay sonra, fevkalâde halin kalkması üzerine şu kanunu yürürlükten kaldırdığımız takdirde suç olmayacak bir fiil için, bugün adam asmak, idam etmek yoluna gitmekte bendeniz vicdani bakımdan, hukuki bakımdan sakıncalı olduğu kanaatindeyim. Bu yönde bir düşünceye sahip olduğumu genel meclise arz ederim.⁵³⁷” demiştir.

06.06.1956’da Basın Kanunu⁵³⁸ kapsamında yapılacak değişiklik ve eklemelerle ilgili söz alan Hilmi Dura özet olarak, Fransa örneğini vermiş, Fransa’da politikacıların basının güdümünde olduğunu, siyasilerin makamlarında basın sayesinde tutunabildiğini, idarenin hatta askeri güçlerin bile gazetelerce adeta tutsak edildiğini söylemiş, bizde ise basının özgür olduğu halde haddini aştığını, demokratik sınırlar doğrultusunda basın kanununun düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir⁵³⁹. 1950 yılında Basın Kanunu’nu değiştirerek ülkeye özgürlük ve demokrasi getirdiğini savunan DP’nin aynı kanunla ilgili kısıtlamaya gitmesi DP’nin kendiyile çeliştiğinin ve basından memnun olmadığını en büyük göstergesidir.

Dura, 20.06.1956’da milletvekilleri Burhanettin Onat (Antalya), Selahattin Toker (Elazığ), Sıtkı Yırcalı (Eski Ekonomi ve Ticaret Bakanı), Hasan Polatkan (Maliye Bakanı) ve Fatin Rüştü Zorlu (Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı) hakkında meclis soruşturması açılmasına dair takrirler nedeniyle söz almış Dura, muhalefetin amacının üç vekil arkadaşımıza mahkumiyet aldırarak Demokrat Parti iktidarını itibarsızlaştırmak ve karalamak olduğunu belirtmiştir⁵⁴⁰. X. Döneme bakıldığında partiler arası itibarsızlaştırma, küçük düşürme faaliyetlerinin sadece bir yıpratma amacı

⁵³⁷ Aynı eser, 8.

⁵³⁸ Aynı gün Basın ile ilgili iki yasa çıkarılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkındaki 6334 Sayılı Kanunun Adı İle Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun”, Kanun No: 6732, Kabul Tarihi: 07.06.1956, Gazete Sayısı: 9327, Gazete Tarihi: 08.06.1956, **Resmi Gazete**, “Basın Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun ”, Kanun No: 6733, Kabul Tarihi: 07.06.1956, Gazete Sayısı: 9327, Gazete Tarihi: 08.06.1956.

⁵³⁹ TBMM ZC, Dönem: X, c. 12, Celse: 1, İçtima: 73, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 119-120.

⁵⁴⁰ TBMM ZC, Dönem: X, c. 12, Celse: 1, İçtima: 79, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 405.

taşıdığı, daha çok iktidar tarafından yapılan dokunulmazlıkları kaldırma girişimlerinin ise milletvekillerine yönelik bir uyarı ve yıldırma taktiği olduğu görülmektedir.

Hilmi Dura, 02.07.1956'da Malatya Milletvekili Ahmet Fırat'la ilgili yapılması istenen araştırma ve değerlendirmenin dönem sonuna ertelenmesine yönelik verilen komisyon kararı nedeniyle söz almış, teşrii masuniyetin⁵⁴¹ gerekli şartlarda uygulanıp kaldırılılabileceğini, bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması için Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 17. maddesinin esas alınmasının doğru olacağını söylemiştir⁵⁴².

17.08.1956'da Orman Kanunu maddelerinde büyük tartışmalar yaşanmış, Hilmi Dura'nın önerileri ve bazı maddeleri eleştirmesi diğer milletvekilleri tarafından değerlendirilmiştir. Hilmi Dura, Orman Kanunu görüşmelerinde otuzdan fazla söz almış, diğer vekillere bazen kısa kısa cevaplar vermiştir⁵⁴³.

30.11.1956'da Vergi Görevlisi Mustafa Çakırtaş'ın (Sındırgı Belediyesi) yargılama sonucu aldığı hapis cezası hakkındaki talebi sonrası adalet ve dilekçe komisyonları tutanaklarının görüşülmesi sırasında konuşan Hilmi Dura, adalet komisyonu hususi affin aleyhinde, Dilekçe komisyonu ise kendince uygun gördüğü gerekçelerle, özel affin lehinde olduğunu söylemiştir. Kendisinin kişisel affa karşı olduğunu ancak bu mevzuda adli hata olmasından dolayı Adalet Komisyonu tutanaklarını onaylamadığını ve Dilekçe komisyonu'nun af yönündeki tutanağının kabulünü istemiştir⁵⁴⁴.

13.02.1957'de milletvekilleri Fethi Çelikbaş (Burdur), Turan Güneş (Kocaeli) ve Hasan Kangal'ın (Tokat) dokunulmazlıklarının kaldırılmasının istendiği meclis görüşmelerinde⁵⁴⁵ söz alan Hilmi Dura, savcılık tarafından hakkında dava açılan Turan Güneş'in yapılan eylemin suç olduğundan haberdar olduğunu, kendisinin bu olayın

⁵⁴¹Teşrii masuniyet: Yasama dokunulmazlığı, **Meclisi Mebusan ve Meclisi Ayan Tutanak Terimleri Sözlüğü**, Haz: Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, (Ankara: TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 237.

⁵⁴²TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 84, (Ankara: TBMM. Matbaası, 1956), 27-28.

⁵⁴³TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 92, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 445.

⁵⁴⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 14, Celse: 1, İçtima: 10, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 184-185.

⁵⁴⁵Karar devre sonuna ertelenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş, Kocaeli Mebusu Turan Güneş Ve Tokat Mebusu Hasan Kangal'ın Teşrii Masuniyetleri Hakkında", Karar No: 2060, Kabul Tarihi: 13.02.1957, Gazete Sayısı: 9539, Gazete Tarihi: 19.02.1957.

düzmece ve sahte olduğu yönünde meclisten karar aldırarak istediğini, fakat meclisten ilme aykırı karar aldırılmayacağını söylemiştir⁵⁴⁶.

21.02.1957'de Hilmi Dura 1957 mali genel bütçesi sebebiyle söz almış, gelişmiş ülkelerin dahi zor aşamalardan geçtiklerini, Türkiye'nin halkını küçümseyen yönetim yapısından sıyrılarak kabuk değiştirdiğini, DP aleyhinde yapılan planlı maksatlı davranışlar karşısında artık halkın bilinçli olduğunu söylemiştir⁵⁴⁷.

25.02.1957'de İçişleri Bakanlığı'nın 1957 Yılı Bütçesi nedeniyle söz alan Hilmi Dura, kendilerinin eleştirildiğini, bunun olmasının doğal olduğunu fakat muhalefetin eleştirisi sonucunda çoğunluğun aldığı karara razı olması gerektiğini belirtmiştir⁵⁴⁸.

12.04.1957'de Orman Kanunu'yla ilgili yürürlükte bulunan 1. maddenin kaldırılması hususunda Kastamonu Vekili Nazım Batur ile birlikte 43 kişinin, meclise sunduğu kanun teklifi dolayısı ile söz alan Hilmi Dura, bir yerin orman olup olmadığına mahkemece atanan bilirkişilerin karar verdiğini, bu durumun yanlış ve suistimal edilmeye açık olduğunu, orman arazisi hakkında karar verecek merciinin Tarım Bakanlığı olması gerektiğini söylemiştir.⁵⁴⁹

24.05.1957'de milletvekillerinin mal varlığı beyanında bulunmasını içeren Yunus Muammer Alakant (Manisa) ve 5 milletvekilinin verdiği kanun teklifi nedeniyle söz alan, Hilmi Dura, *"Bu kanun teklifinin maksadı ne arkadaşlar?"* diye sormuş, bu teklifin art niyet taşıdığını, reddi halinde DP'nin hırsız olarak gösterilmek istendiğini, kabulünde ise maddelerin içinde yadırganacak hükümlerin var olduğu yönünde halkın etki altına alınmak istendiğini söylemiştir. Kanun teklifi kabul edilmiştir⁵⁵⁰. Hilmi Dura, muhalefet partilerinin iktidarı köşeye sıkıştırmak ve partinin halk nezdindeki imajını sarsmak için siyasi her yolu mubah gördüklerini anlatmıştır. Ancak DP'nin de attığı her adımın demokratik olmadığı gözden kaçırılmamalıdır.

⁵⁴⁶Görüşmelerde Çorum milletvekili Kemal Biberöglü, mazbataların sebebinin üç vekilin Hürriyet Partisi ocağının Üsküdar'da, Çengelköy'de açılışı dolayısıyla yapılan toplantının, toplantı ve gösteri kanuna aykırı görülmesi nedeniyle savcılığın haklarında tahkikat yapılması için dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istemesi olarak anlatmıştır. TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 1, İçtima: 38, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 188-189.

⁵⁴⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 2, İçtima: 42, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 416.

⁵⁴⁸TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 2, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 779.

⁵⁴⁹TBMM ZC, Dönem: X, c. 18, Celse: 1, İçtima: 58, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 165-166.

⁵⁵⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 19, Celse: 1, İçtima: 72, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 312.

Hilmi Dura, 19.06.1957'de İskan Kanunu tasarısı sebebiyle söz almış, bu mevzunun daha önce ayrıntılı olarak görüşüldüğünü (Orman Kanunu), bu konuda devlet başkanı ve hükümetin zorunlu yerleşime karşı olduklarını, farklı bir kanuna sıkıştırıp meclisten geçirilmek istendiğini söyleyip teklifin reddedilmesini istemiştir⁵⁵¹.

Dura, 24.06.1957'de Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı'nın dokunulmazlığının kaldırılması⁵⁵² hakkındaki mecliste görüşmeleri sürerken söz almış, meclisin itibarını sarsan ve meclis çatısı altında hakaretler savuranların, adalet önünde hesap vermeleri gerektiği yönünde oylarını kullanacaklarını söylemiştir⁵⁵³. Dönem vekillerinin meclis faaliyetleri incelendiğinde bu dönemde en çok ön plana çıkan ismin Hilmi Dura olduğu görülmektedir.

3.2.5 Salim Esen

3.2.5.1 Özgeçmişi

1903'te İstanbul'da doğdu. Ortaokul mezunudur. Az düzey Almanca bilmektedir. Tarım, hayvancılık ve çiftçilik ile uğraşmıştır. X. Dönem Kastamonu Milletvekili olmuştur. 21 Kasım 1971'de vefat etmiştir⁵⁵⁴.

3.2.5.2 Meclis Çalışmaları

X. Dönemde Salim Esen, görev süresince Tarım Komisyonu'nda çalışmıştır⁵⁵⁵.

3.2.6 Muzaffer Kuşakçioğlu

3.2.6.1 Özgeçmişi

1905'te Kastamonu doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Hukukçu ve idarecilik yapan Kuşakçioğlu, İstanbul, Konya, Antalya ve İller İdaresinde farklı memuriyet kadrolarında görev aldıktan sonra kaymakamlık (Sındırgı, Tutak ve Bartın) yapmış, ardından merkezde Müdürlük, Mülkiye Müfettişliği ve bir

⁵⁵¹TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 1, İçtima: 83, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 367.

⁵⁵²Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşı'nın Teşrii Masuniyeti Hakkında", Karar No: 2092, Kabul Tarihi: 08.01.1958, Gazete Sayısı: 9807, Gazete Tarihi: 14.01.1958.

⁵⁵³TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 2, İçtima: 85, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 514.

⁵⁵⁴**TBMM Albümü (1920-2010)**, 647.

⁵⁵⁵Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 517.

kaç ilde (Muğla, Ağrı, Yozgat) valilik yapmıştır. 03 Ekim 1978’de ölmüştür⁵⁵⁶. X. Dönem’de dilekçe ve içişleri komisyonlarında çalışmıştır⁵⁵⁷.

3.2.6.2 Meclis Konuşmaları

03.02.1956’da 5434 sayılı TC Emekli Sandığı Kanunu⁵⁵⁸ geçici 65. maddesine ilave kanunlarla(3299,3976, 4504 ve 5286) yardımcı öğretmen olarak atananlarla ilgili düzenleme, ekleme ve değişiklik yapılmıştır. Rize Mebusu Ahmet Morgil madde ile ilgili takriri olduğunu söyleyince oturumu yürüten başkan “*iştirak ediyorum musunuz ?*” diye sorunca geçici komisyon adına söz alan M. Kuşakçioğlu: “*İştirak ediyoruz*” cevabını vermiştir⁵⁵⁹.

Kuşakçioğlu, 24.12.1957’de Diyanet İşleri Başkanlığı 1957 Yılı Bütçesi nedeniyle söz almış, Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan yeni kurulan köy ve kasabalara atanan imamların ekonomik ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini, din derslerinin liselerde de okutulmasını, İmam Hatip mezunlarına diğer liselere tanınan hakların tanınırken İlahiyat Fakültelerinde eğitimlerinin devam ettirilmesinin sağlanmasını, sadece şehirlerde değil ilçelerde de İmam Hatip Okullarının açılmasını istemiştir⁵⁶⁰. Kuşakçioğlu, ve diğer DP milletvekillerinin Diyanet, İmam Hatip Lisesi gibi konulardaki talepleri yeterince karşılanmamış ancak atılan bu adımlar, DP’nin muhafazakar bir parti olduğu olgusunu kuvvetlendirmiştir.

3.2.6.3 Kanun Teklifleri ve Önergeleri

Kuşakçioğlu, 28.11.1955’te, “*TC Emekli Sandığı Kanunu’nun geçici 76. maddesine bir fıkra eklenmesini içeren kanun teklifi*” vermiştir. Teklif evrakı maliye, milli savunma ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁵⁶¹. Ancak Muzaffer Kuşakçioğlu, 21.12.1955 tarihinde bu takririnin iade edilmesini istemiştir. Teklif geri

⁵⁵⁶TBMM Albümü (1920-2010), 647.

⁵⁵⁷Öztürk, T. **Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 519.

⁵⁵⁸Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Geçici 65. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun”, Kanun No: 6654, Kabul Tarihi: 03.02.1956, Gazete Sayısı: 9228, Gazete Tarihi: 08.02.1956 .

⁵⁵⁹TBMM,ZC, Dönem: X, c. 10, Celse: 1, İçtima: 32, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 44-45.

⁵⁶⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 2, İçtima: 45, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 661-662.

⁵⁶¹TBMM ZC, Dönem: X, c. 8, Celse: 1, İçtima: 7, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 158.

verilmiştir⁵⁶². 23.12.1955'te aynı kanun teklifini bir kez daha vermiş, evrak ilgili komisyonlara (maliye, savunma, bütçe) nakledilmiştir.⁵⁶³.

Kuşakçioğlu, 06.02.1956 yılında aynı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi kanun tasarısı ve teklifinin müzakere edilmesi için kurulan geçici komisyonda görüşülmesini teklif etmiştir⁵⁶⁴. 09.07.1956'da kanun teklifi ve geçici komisyon tutanakları mecliste görüşülmesi için gündeme alınması için meclise gönderilmiştir⁵⁶⁵.

13.05.1957'de genel seferberlik ve savaşlarda (Balkan-İstiklal) ordu kontrolünde iken kaybolduğu ya da öldüğü halde sağ görünenlerin kayıtlarının silinmesi ile ilgili olarak M. Kuşakçioğlu kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı içişleri ve adliye komisyonlarına gönderilmiştir⁵⁶⁶.

Muzaffer Kuşakçioğlu 17.05.1957'de 9 vekille beraber, devlet memuru maaşlarının birleştirilmesi ve denkleştirilmesini kapsayan 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı çizelgede değişiklik ve ilavelerin İçişleri Bakanlığı merkez ve il memurları bölümünde değişiklik yapılmasını öngören iki kanun teklifi (2/482 ve 2/483) vermiştir. Teklif evrakı ilgili komisyonlara (içişleri, bütçe) gönderilmiştir⁵⁶⁷.

22.05.1957'de Emekli Sandığı Kanunu'nda değişiklik yapılması için (geçici 65.mad/ j fıkrası) kanun teklifi vermiştir⁵⁶⁸. 21.06.1957'de Emekli Sandığı Kanunu'na, geçici bir madde ilave edilmesini içeren bir kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı ilgili komisyonlara (Maliye, Bütçe) gönderilmiştir⁵⁶⁹.

Kuşakçioğlu, 06.02.1956'da Emekli Sandığı Kanununun geçici maddesine (76) ek bir fıkra konmasını içeren kanun teklifini geri çekmek için bir önerge sunmuştur⁵⁷⁰. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne mensup memurların mesai ücretlerinin arttırılmasına yönelik olarak kanunun(6564) birinci maddesinde değişiklik yapılması için kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı, içişleri ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁵⁷¹.

⁵⁶²TBMM ZC, Dönem: X, c. 8, Celse: 1, İçtima: 17, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 372.

⁵⁶³TBMM ZC, Dönem: X, c. 8, Celse: 1, İçtima: 18, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 398.

⁵⁶⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 10, Celse: 1, İçtima: 33, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 71.

⁵⁶⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 87, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 129.

⁵⁶⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 19, Celse: 1, İçtima: 67, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 111.

⁵⁶⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 19, Celse: 1, İçtima: 69, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 211.

⁵⁶⁸TBMM ZC, Dönem: X, c. 19, Celse: 1, İçtima: 71, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 266.

⁵⁶⁹TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 1, İçtima: 84, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 413.

⁵⁷⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 1, İçtima: 84, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 372.

⁵⁷¹TBMM ZC, Dönem: X, c. 15, Celse: 1, İçtima: 11, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 4.

Kuşakçıoğlu, 24.12.1956'da köy imamlarına ödenek ayrılması için kanun teklifi vermiştir. Teklif evrakı işleri ve bütçe komisyonlarına nakledilmiştir⁵⁷².

3.2.7 Muzaffer Ali Mühto

3.2.7.1 Özgeçmişi

M. Ali Mühto'nun özgeçmişi IX. Dönem milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır. Mühto, X. Dönem'de Dilekçe Komisyonu'nda çalışmıştır.⁵⁷³

3.2.7.2 Meclis Konuşmaları

15.12.1954'te Feyyaz Çiftçi hakkında Dilekçe komisyonu'nun "*malullük aylığı bağlanamaz*" hükmüne itiraz etmek için söz almış, askerde gözünde görme kaybı olan arkadaşın az da olsa gördüğü için maaş bağlanamaz raporu aldığını ancak sivil hayatta tamamen görme yetisini tamamen kaybettiği için Feyyaz Çiftçi'ye malul maaşı bağlanması gerektiğini söylemiştir⁵⁷⁴. Müzakerelerden sonra tekrar söz alan Dilekçe Komisyonu ilk rapordan kaynaklanan kararın reddini istemiş, ikinci raporun dikkate alınarak malul maaşı bağlanmasını talep etmiştir⁵⁷⁵.

Mühto, 19.01.1955'te "*Leon Taranto Türkaslan*" hakkında Dilekçe Komisyonu'nun verdiği karar üzerine söz almış, bir inceleme komisyonu kurulmasını, verdikleri teklifin kabul olunması gerektiğini ve rapordaki 4. bende itiraz ettiğini belirtmiştir⁵⁷⁶.

21.01.1955'te Leon Taranto davasıyla ilgili tekrar söz alan M. Ali Mühto, Taranto ve Bezmen'in kurduğu anonim şirketinin varlık vergisini ödemediğini bu nedenle Taranto'nun hapis cezası aldığını, daha sonra bir miktar hissesini satıp vergiyi ödediğini, cezaevinden çıktıktan sonra Borçlar Kanununun 21. maddesi uyarınca Taranto'nun hisse senetlerinin iade edilmesini istediğini anlatmıştır⁵⁷⁷. M. Ali Mühto ve birçok vekilin konuşması sonrası dilekçe komisyonu raporu oylamaya sunulmuş, Leon taranto hakkındaki karar kaldırılmıştır⁵⁷⁸.

⁵⁷²TBMM ZC, Dönem: X, c. 15, Celse: 1, İçtima: 20, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 249.

⁵⁷³Öztürk, T. **Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 520.

⁵⁷⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 3, Celse: 1, İçtima: 17, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 106,107.

⁵⁷⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 3, Celse: 1, İçtima: 17, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 109-110.

⁵⁷⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İçtima: 29, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 115-116.

⁵⁷⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İçtima: 30, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 130-131.

⁵⁷⁸TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İçtima: 30, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 142.

26.01.1955'te "3460 ve 6212 sayılı kanunların kapsam haricindeki genel ve özel bütçeli dairelerle mütedavil sermayeli müesseseler, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan şirket ve kurumlarla belediyeler ve bunlara bağlı teşekküllere ait iş yerlerinde çalışan işçilere ilave tediye(ödeme) yapılması hakkındaki kanun" nedeniyle söz alan M. Ali Mühto, madde hakkında Çalışma Bakanı Nafiz Körez'e (Manisa) sorular sormuştur. Mühto, 6212 sayılı Kanuna göre 6 ay çalışılması gerektiğini, kanunda böyle bir şey olmadığından kıstasın ne olacağını, verilecek ikramiyelerin hangi işçileri kapsadığını sorup, 1. madde hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur⁵⁷⁹.

21.02.1955'te "Diyaret İşleri Başkanlığı 1955 Yılı Bütçesi" sebebiyle M. Ali Mühto, bütçe de belirlenen 250 kişilik kadronun yeterli olmadığını kalabalık nüfuslu köylere bir imam ve müezzin atanması gerektiğini, sayının arttırılabileceğini, DP gelişiyle dine baskının kalktığını, ezanların özgürce okunduğunu, radyoda dini yayınlar yapıldığını, hacca gitmek isteyenlerin artık rahatlıkla hacca gidebildiklerini belirtmiştir⁵⁸⁰. Bu açıklamasıyla Mühto, IX dönem'de olduğu gibi bu dönemde de dini konulara ekstra bir önem verdiğini göstermiştir

22.02.1955'te Adalet Bakanlığı 1955 Yılı Bütçesi nedeniyle söz alan M. Ali Mühto, Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ'a birkaç soru sormuş, 6 ve 13. maddedeki bazı ifadeleri doğru bulmadığını açıklamış ve eleştirmiş ve Osman Şevki Çiçekdağ ile aralarındaki tartışmalara cevap vermiştir⁵⁸¹. Mecliste konuşmalar ve tartışmalar sürerken Mühto "Bizim suallerimizin cevabı ne olacak?" diye sormuştur⁵⁸².

İçişleri Bakanlığı 1955 yılı bütçesi görüşmeleri nedeniyle M. Ali Mühto 23.02.1955'te söz almış ve İçişleri Bakanı'ndan birkaç isteği olmuştur. ilk olarak Kastamonu'daki nahiye sayısının arttırılmasını istemiş, ikinci olarak her seçim için seçmen yaşının farklı olmasının doğru olmadığını belirtmiş ve seçmenler için tek bir yaşın belirlenmesi gerektiğini söylemiştir⁵⁸³. Bu dönemde Muzaffer Ali Mühto'nun Kastamonu ile ilgili tek konuşmasıdır. 1955 yılındaki ölümüne kadar Dilekçe Komisyonu kararları ve hukuksal sorunlarla daha fazla ilgilendiği görülür.

⁵⁷⁹TBMM,ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İçtima: 32, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 164-165.

⁵⁸⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 2, İçtima: 45, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 430.

⁵⁸¹TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 1, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 482-483.

⁵⁸²TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 1, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 504.

⁵⁸³TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 1, İçtima: 47, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 554-555.

23.02.1955'te “İçişleri Bakanlığı 1955 yılı bütçesi” ile ilgili söz alan M. Ali Mühtö, İçişleri Bakanı'na “Seçim ehliyetinde yaş hakkında, yaşın indirilmesi hakkında Bakanlık ne düşünüyor ?” diye sormuş, İçişleri Bakanı Namık Gedik, bu hususta henüz alınmış olan bir kararın olmadığını söylemiştir⁵⁸⁴.

3.2.7.3 Önergeleri

17.05.1954 tarihinde Dilekçe Komisyonu “17.2.1954 tarihli haftalık karar cetveli'ndeki 7853 sayılı kararın” mecliste görüşülmesi hususunda Muzaffer Ali Mühtö önerge vermiştir. Evrak Dilekçe Komisyonu'na gönderilmiştir⁵⁸⁵. Önerge meclis genel kurulunda görüşülmek üzere gündeme alınması için meclis genel kuruluna nakledilmiştir⁵⁸⁶. 07.01.1955'te mazbata mecliste okunmuş, söz isteyen olmayınca oylama yapılmış, mazbata kabul edilmiş ve 7853 sayılı karar kaldırılmıştır⁵⁸⁷.

23.02.1955'te “Milli eğitim Bakanlığı, Ankara, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1955 yılı bütçesi” nedeniyle M. Ali Mühtö söz almış, Milli Eğitim kitaplarındaki bazı kavramların anlaşılmadığından güncellenmesi gerektiğini, dini eğitimin lise ilk sınıf hatta ortaokullarda verilmesini, Kastamonu'da imam ve Hatip okulu açılmasını, İstanbul Hukuk Fakültesi ile Hukuk Fakültesi eğitim sisteminin birleştirilmesini, liselerin eğitim sürelerinin 1 yıl azaltılmasını (11yıl), Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okullarının tek çatı altında birleştirilmesini istemiştir⁵⁸⁸.

3.2.8 Nazifi Şerif Nabel

3.2.8.1 Özgeçmişi

1888'de Antalya'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur. Doktor olan Nazif Nabel, Samsun, İstanbul, İzmir, Bursa, Aydın ve Bursa'da farklı hastanelerde doktorluk yapmıştır. Daha sonra “İskan Bakanlığı Bursa Bölgesi Başmüdürlüğü, Sağlık Müşaviri, Serbest Doktor, Bursa Belediye Başkanlığı, Türk Ocağı ve Bursa Kulübü Başkanlığı” yapmıştır. IV. ve IX. Dönem Antalya, X. Dönem

⁵⁸⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 5, Celse: 1, İçtima: 47, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 555-562.

⁵⁸⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 1, İnikat: 2, İçtima: F, (Ankara: TBMM Matbaası, 1954), 14-15.

⁵⁸⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 1, İnikat: 23, İçtima: 1, (Ankara: TBMM Matbaası, 1954), 3.

⁵⁸⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 4, Celse: 1, İçtima: 24, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 28.

⁵⁸⁸TBMM ZC, Dönem: X, c.5, Celse: 1, İçtima: 47, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 602-603.

Kastamonu Milletvekiliği, “*Parlamentolar Türk Grubu Kurucu Üyesi*” görevlerinde bulunmuştur. 26 Mayıs 1962’de vefat etmiştir⁵⁸⁹.

3.2.8.2 Meclis Çalışmaları

X. Dönem zarfında ticaret ve İktisat komisyonlarında görev aldı. Daha önce Antalya’dan seçilen (4. ve 9.dönem) Nabel, XI. dönem de Amasya’dan seçilmiştir⁵⁹⁰.

3.2.9 Muzaffer Tanöver

3.2.9.1 Özgeçmişi

1913’te Kastamonu’da (Küre) doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Devlet Demiryolları’nda şef, amir ve memur kadrolarında çalışmış, Kastamonu’da Devlet Orman İşletmesi’nin ve İl Hazine Kurumu’nun avukatlığını yapmıştır. X. Dönem DP Kastamonu Milletvekili olmuş, 20 Şubat 1998’de ölmüştür⁵⁹¹. X. Dönemde milli savunma ve dilekçe komisyonlarında çalışmıştır⁵⁹².

3.2.9.2 Meclis Konuşmaları

12.09.1955 tarihinde “6-7 Eylül Olayları” nedeniyle İstanbul, İzmir ve Ankara’da Sıkıyönetim ilan edilmesinin istendiği Başbakanlık tezkeresi nedeniyle söz alan Mehmet Özbey, “*Komünistlerin İzmir ve İstanbul’da işledikleri bu feci cinayetten Türk ve Yunan milleti çok üzgündür. Dünyaca kahramanlığı, mertliği ve efendiliği ile tanınan Türkler bu komünistlere icap eden en ağır cezaları süratle verecek, icabında vatanımızı Rus’un kucağına atmaktan çekinmeyecek bu vatan hainlerini, söndürdükleri yuvaların, yaktıkları mabetlerin, yıktıkları mağazaların, önünde hemen asılmalarıyla amme vicdanı huzura kavuşacak, hak ve adalet yerini bulacaktır.*” sözlerine karşılık Muzaffer Tanöver “*Bu arkadaşımız lütfen sözlerini geri alsınlar. Bu kürsüde asarız, keseriz kelimesi konuşulmaz, lütfen geri alsınlar*” demiştir⁵⁹³. Bu döneme dair mecliste pek icraatı olmayan Muzaffer Tanöver’in 6-7 Eylül olaylarında gösterdiği bu tavır, DP içinde partizanca davranıştan uzak, sağduyulu hukukçuların da var olduğunu göstermesi açısından önemli bir ayrıntıdır.

⁵⁸⁹TBMM Albümü (1920-2010), 647.

⁵⁹⁰Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (X. Dönem)*, c. 2, 521.

⁵⁹¹TBMM Albümü (1920-2010), 647.

⁵⁹²Öztürk, T. *Parlamento Tarihi (X. Dönem)*, c. 2, 522.

⁵⁹³TBMM ZC, Dönem: X, c. 7, Celse: 1, İçtima: 80, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 672.

3.2.9.3 Kanun Teklifleri

Ali Muzaffer Tanöver, “*Bina Vergisi Kanunu’nun 2413 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesinin 7 numaralı fıkrasının değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir madde ilave edilmesini içeren kanun teklifi*” vermiştir. Teklif evrakı maliye ve bütçe komisyonlarına havale edilmiştir⁵⁹⁴.

3.2.10 Ziya Termen

3.2.10.1 Özgeçmişi

Z. Termen’in özgeçmişi IX. Dönem milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır. Termen, X. Dönem’de bütçe, iktisat ve eğitim komisyonlarında çalışmıştır⁵⁹⁵.

3.2.10.2 Meclis Konuşmaları

27.01.1956’da Emekli Sandığı Kanunu kapsamında mevzu edilen yardımcı öğretmenlerle ilgili söz alan Ziya Termen, asli öğretmenlerle geçici olarak iş yapan yardımcı öğretmenlerin aynı iş yaptıklarını, yardımcı öğretmenlerin maaş ve hakları konusunda, Emekli Sandığı’nın aldığı olumsuz kararın Danıştay tarafından reddedildiğini bu nedenle Bütçe komisyonu önerisinin reddedilmesini, Karma komisyonun teklifinin daha adaletli olması nedeniyle kabul edilmesini istemiştir⁵⁹⁶.

1956 mali yılı “*Genel Bütçe Kanunu*” sebebiyle 22.02.1956’da söz alan Ziya Termen, siyasi konularından bahsedeceğini belirterek konuşmasına başlamış, İnönü’nün DP iktidara geldiğinden itibaren DP’nin rejim karşıtı bir oluşum içinde olduğu yönünde açıklamalarda bulunduğunu, İnönü’ye katılmadığını DP iktidarının üstün ve demokratik bir yaşam sağladığını söylemiştir⁵⁹⁷.

Termen, 26.02.1956’da “*M. Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1956 yılı bütçeleri*” nedeniyle söz almış, kimsesiz yardıma ihtiyaç duyan sokak çocuklarının kötü yaşam koşullarının düzeltilip bu çocuklarla ilgili yeni düzenlemeler yapılmasını istemiştir⁵⁹⁸. Ziya Termen’in IX ve X. dönem çalışmaları incelendiğinde; kimsesiz kız çocukları, kadınlar, sokak çocukları ve yardıma muhtaç

⁵⁹⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 6, Celse: 1, İçtima: 68, (Ankara: TBMM Matbaası, 1955), 473.

⁵⁹⁵ Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c.2, 524.

⁵⁹⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 9, Celse:1, İçtima: 29, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 291.

⁵⁹⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 10, Celse: 3, İçtima: 4, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 494-495.

⁵⁹⁸TBMM ZC, Dönem: X, c. 10, Celse:3, İçtima:45,(Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 872.

insanları için ekstra bir çaba sarf ettiği ve bu konularda hassasiyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Ziya Termen Hürriyet Partisi'ne katılmıştır. Bu gelişmeyle birlikte DP'nin kendisine, kendisinin de DP'ye olan tavrı değişmiştir. Öncesi ve sonrası arasındaki farkların görülmesi açısından yapmış olduğu son birkaç konuşması da araştırmada verilmiştir⁵⁹⁹.

Orman Kanunu nedeniyle Hürriyet Partisi adına 20.08.1956'da söz alan Ziya Termen, ormanlarımıza gereken önemlerinin verilmesini, meclise sunulan tasarının "*eski gidişatın tekraren empozisi ve ayrıntı hükmünde*" olduğunu, söylemiştir⁶⁰⁰.

05.12.1956'da müttefik Avrupa komutanları ile yapılan anlaşma uyarınca komutanlara ülkeye geliş gidişlerinde kolaylık sağlanması ve Türkiye'de bir üs kurulmasını içeren kanun teklifi sebebiyle söz alan Ziya Termen, Türk olmayan yabancı müttefiklere bir takım ayrıcalıklar ve muafiyetler tanınmasını eleştirmiştir⁶⁰¹.

23.02.1957'de "*Cumhurbaşkanlığı 1957 yılı bütçesi*" ile ilgili söz alan Ziya Termen "*Devlet Reisinin kutsiyeti var mıdır?*" diye sormuş, "*Demokrasilerde kutsiyet devlet reisinde değil, o milletin bayrağındadır*" demiştir⁶⁰². Siyasi hayatı boyunca İnönü karşıtı açıklamalar yapan ve DP yöneticilerini öven Ziya Termen'in HP'ye geçtikten sonra bu kadar tezat açıklamalar yapması çıkarları doğrultusunda siyasi anlayışını çok çabuk değiştirebildiğini göstermektedir.

24.02.1957'de "*Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçesi*" nedeniyle söz alan Ziya Termen, Hürriyet Partisi'ne geçtikten sonra muhalif tavrına devam etmiş konuşmasında, Türk basın tarihinden bahsetmiş, 1946 yılında başlayan basın hürriyetinin 1956 itibarıyla tekrar eski kara günlerine döndüğünü söylemiştir⁶⁰³. Ziya Termen, 21.06.1957'de İskan Kanunu tasarısı sırasında meclis başkanı ile tartışma yaşamış, Meclis Başkanı'na, "*takrir kifayetten sonra okunur*", tüzüğe aykırı davranıldığını söyleyerek söz istemiş, fakat kendisine söz hakkı verilmemiştir⁶⁰⁴.

⁵⁹⁹Milliyet, "*Termen Hürriyet Partisi'ne Girdi*", 17 Nisan 1956, s.1.

⁶⁰⁰TBMM ZC, Dönem: X, c. 13, Celse: 1, İçtima: 92, (Ankara: TBMM Matbaası, 1956), 427-428.

⁶⁰¹TBMM ZC, Dönem: X, c. 15, Celse: 1, İçtima: 12, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 44-45.

⁶⁰²TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 3, İçtima: 44, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 613.

⁶⁰³TBMM ZC, Dönem: X, c. 17, Celse: 1, İçtima: 45, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 631.

⁶⁰⁴TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 1, İçtima: 84, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 438.

28.12.1956'da Ziya Termen, “toplantı ve gösteri yürüyüşleri” hususundaki kanun nedeniyle karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında ne düşündüğüne yönelik Başbakan A. Menderes'e sözlü soru yönelmiş, Meclis Başkanı, A. Menderes'in mecliste olmadığını belirtmiş, Ziya Termen, bu seferde usul konusunda söz istemiş, fakat kendisine söz verilmeyince itiraz etmiştir⁶⁰⁵. Meclis Başkanı, Ziya Termen'in meclis yönetimine tehditkar hareketlerinden dolayı oturumdan çıkarılmasını istemiş, oylama sonucu çıkması kabul edilince Ziya Termen salonu terk etmiştir⁶⁰⁶.

11.09.1957'de 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nda değişiklik yapılmasını içeren teklif kapsamında söz alan Ziya Termen, demokratik esaslar dışında maksatlı olarak kararlar alındığını ve buradaki niyetin farkında olduğunu söylemiştir⁶⁰⁷.

⁶⁰⁵TBMM ZC, Dönem: X, c. 15, Celse: 2, İçtima: 22, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 322.

⁶⁰⁶TBMM ZC, Dönem: X, c. 15, Celse: 2, İçtima: 22, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 323.

⁶⁰⁷TBMM ZC, Dönem: X, c. 20, Celse: 3, İçtima: 91, (Ankara: TBMM Matbaası, 1957), 716.

IV. BÖLÜM

XI. DÖNEM DP KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ (1957-1960)

4.1 27 Ocak 1957 Kastamonu Kongresi ve 27 Ekim 1957 Seçimleri

1957 yılına gelindiğinde iktidar muhalefet arasındaki çekişmeler artmış, muhalefet partileri DP'ye karşı örgütlenerek birlikte hareket etme yolunu seçmişlerdir.

4.1.1 DP Kastamonu 9. İl Kongresi (1957)

27 Ocak 1957'de DP Kastamonu İl Kongresi yapılmıştır. Kongrenin tartışma içinde geçmiştir⁶⁰⁸. 118 delegenin katıldığı kongrede, Balıkesir milletvekili Muharrem Tuncay başkan seçilmiştir. İdare heyeti raporu okunmuş, ardından Osman Oktay, Münif İslamoğlu ve Hilmi Dura konuşmuşlardır. Kongrede bulunan bakanlar Tevfik İleri, Cemil Bengü DP icraatlarıyla ilgili uzun açıklamalarda bulunmuşlardır. Dilekler bölümündeki konuşmalardan sonra İdare Heyeti, ve Haysiyet Divanı seçilmiştir⁶⁰⁹. DP son kongreleri 1959 yılında olmuştur. Bunlar merkez ve il kongresi değil ilçe ve Vatan Cephesi Ocak Kongreleri'dir.

4.1.2 27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimleri

DP'nin uygulamalarına muhalif olan siyasi partiler. CHP, CMKP ve HP ortak prensipler belirleyerek toplantılar yapmıştır. Anlaşmalarına göre, illerde kuvvetli olan parti desteklenecek ve diğerleri ona dışardan destek olacaktı.⁶¹⁰. HP'nin güçlenmesine olanak tanımamak ve ekonomik anlamda yapılan icraatların birkaç yıl sonra geri dönüşünün olacağı düşünüldüğünden DP seçimlerin daha erken tarihte, 27 Ekim 1957'de yapılmasını kararlaştırmıştır. Ayrıca meclisin seçimler öncesi çalıştığı son gün (11 Eylül) seçim yasasında değişiklikler yapmıştır⁶¹¹. DP, 13 Eylül 1957'de "7053 sayılı kanun ile 5545 sayılı kanunun bazı maddelerinde değişiklik yapmıştır. Yapılan değişikliklere göre: *"Siyasi partiler örgütlendikleri il, ilçe ve merkezlerde seçime katılmak ve girdikleri seçim bölgesindeki vekil adedince aday çıkarmak zorundadır.*

⁶⁰⁸Yenises, "DP İl Kongresi Dün Yapıldı", 28 Ocak 1957, Sayı: 1982, s.1.

⁶⁰⁹Doğrusöz, "DP Kongresinde Tevfik İleri Ve Cemil Bengü Konuştular", 28 Ocak 1957, Sayı: 3121, s.1.

⁶¹⁰Seçim, Seçim Sistemleri Ve Türkiye'deki Uygulamalar, 96.

⁶¹¹Kemal H .Karpaz, *Türk Siyasi Tarihi, Siyasal Sistemin Evrimi*, 6. Baskı, (İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2015), 95.

Adaylık için başvurmuş aday hiçbir seçim bölgesinde bağımsız aday olamaz ve başka parti tarafından aday gösterilemez. Bir siyasal partiye üye olanlar başka siyasal partilerden onay alsa dahi aday gösterilemez. Seçim tarihinden en az 6 ay önce mensup olduğu partiden ayrılmayanlar aday gösterilemez. Seçimler yenilenirse kararın açıkladığı en az iki ay içinde partiden ayrılanlar aday gösterilemez.(3.madde)⁶¹². Bu madde ile Fuat Köprülü'nün bir parti adına seçimlerde yarışması engellenmiştir⁶¹³. 7053 Sayılı Seçim Kanunu, muhaliflerin birlikteliğine son vermiştir. 19 Eylül'de İnönü, muhalifler arasındaki işbirliklerinin resmiyette olamasa da fiilen devam edeceğini belirtmiştir⁶¹⁴.

Kastamonu'da partiler kesin aday isimlerini 2-8 Ekim tarihleri arasında il seçim kuruluna bildirmişlerdir. DP aday yoklaması sonucu ilk 8 içinde yer alan "*Hilmi Dura, Basri Aktaş, Şükrü Esen, Süleyman Çağlar, Nazım Batur, Münif İslamoğlu, Muzaffer Akdoğanlı, Zeki Cemal Baki Çelebioğlu*" ve genel merkezin belirlediği "*Hadi Tan*" ve "*Ali Gözlük*" DP'den aday gösterilmişlerdir⁶¹⁵.

DP genel merkezi Hilmi Dura'yı seçimin idare edilmesiyle görevlendirilmiştir⁶¹⁶. Şehirde ilk olarak DP İlçe İdare Heyeti oluşturulmuş, pazar yerlerine gidecek ekipler belirlenmiştir. Daha sonra partiler seçim yarışına hız vermişlerdir. DP seçime kadar ikili üçlü gruplar halinde merkez ve ilçelerde mitingler yapmıştır. İlk olarak DP'li vekiller Küre ve Tosya'da halkla buluşmuş daha sonra Mergüze'de Münif İslamaoğlu, Ağlı'da Muzaffer Akdoğanlı ile bu süreç devam etmiştir⁶¹⁷. Seçim döneminde Yenises ile Yeni Kastamonu gazetesi arasında atışmalar olmuş, Yenises DP merkez ve iki ilçesinde istifalar nedeniyle DP'de çöküntü olduğu iddialarında bulunmuştur. Bu haberler Yeni Kastamonu'da yalanlanmıştır⁶¹⁸. DP yayın organı Yeni Kastamonu iki konuda yayınlarını sıklaştırmıştır. Birinci olarak ekonomide DP öncesi ve sonrasının kıyası yapılmıştır. İkinci olarak CHP'nin din

⁶¹²Sedef Bulut, "*Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar Ve Tahkikat Komisyonu*", *Akademik Bakış Dergisi*, 2/4, (2009), 130.

⁶¹³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, "*Milletvekilleri Seçimi Kanununun 35 Ve 109.Maddelerinin Tadiline Ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun*", Kanun No: 7053, Kabul Tarihi:11.09.1957, Gazete Sayısı: 9705, Gazete Tarihi: 11.09.1957.

⁶¹⁴Erol Tuncer, **1957 Seçimleri**, I Baskı, (Ankara: TESAV Yayınları, 2012), 68.

⁶¹⁵**Doğrusöz**, "*DP Milletvekilleri Adayları Radyoda İlan Edildi*", 8 Ekim1957, Sayı: 3331, s.1.

⁶¹⁶**Yeni Kastamonu**, "*Hilmi Dura*", "*DP Merkez İlçede Seçim Faaliyeti*", 5 Ekim 1957, Sayı: 17, s.1.

⁶¹⁷**Yeni Kastamonu**, "*Tosya'da DP*", "*Küre'de DP*", 8 Ekim 1957, Sayı: 20, s.1.

⁶¹⁸**Yeni Kastamonu**, "*Yalan Havadis Boş İddia*", 9 Ekim 1957, Sayı: 19, **Doğrusöz**, "*Kastamonu DP Teşkilatında Çöküntü Yoktur*", 10 Ekim 1957, Sayı: 3333, s.1.

aleyhtarı olduğu, ezanın ve ibadetlerin Türkçe yapılması konusunda dini baskı uyguladığı propagandası yapılmıştır⁶¹⁹. Propaganda süreci 23 Ekim 1957’de saat 24:00’e kadar sürmüş, DP son iki gün milletvekili adaylarının resim ve biyografilerini Doğrusöz Gazetesi aracılığıyla okuyucularla paylaşmıştır⁶²⁰. 1957 seçimlerine göre; “Toplam seçmen, 12.078. 623, seçime katılan seçmen ise 9.250.949 kişidir. 1950 ve 1954 seçimlerine göre düşen katılım oranı bu seçimde % 76,6” olarak gerçekleşmiştir⁶²¹.

Tablo 17. 1957 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları⁶²²

Partiler	Aldığı Oy	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı	Temsil oranı %
DP	4.497.811	48.6	424	69.6
CHP	3.825.267	41.4	178	29.2
CMP	604.087	6.5	4	0.6
HP	321.471	3.5	4	0.6
VP	463	0.0	-	-
Bğmsz	1.850	0.0	-	-
Toplam	9.250.949	100.0	610	100.0

DP yine büyük bir zafer kazanmıştır. Fakat Cüneyt Arcayürek’in naklettiğine göre DP bu seçimde farklı yollar deneyerek başarılı olmuştur. Buna gerekçe olarak CHP’lilerin seçmen kayıtlarından düşürüldüğü, DP teşkilatının parayla seçmeni ikna yollarına başvurduğunu, il idarecilerinin yanlı davrandığını belirten Arcayürek, “27 Ekim 1957 seçimleri, 1960 öncesinin önemli olayıdır. İhtilalin başlangıç tarihi sayılabilir” demiştir⁶²³. TÜİK verilerine göre 27 Ekim 1957 genel seçimlerinde Kastamonu’da kayıtlı 202.230 seçmenden 155.312 kişi oy kullanmış, katılım % 76,8 olarak gerçekleşmiştir. DP, 69.027 (% 44,7) oyla 10 milletvekilliği kazanmıştır. CHP 62.343 (%40,4), CMP 18.326 (% 11,9) HP 4.824 (% 3,1) oy almıştır. CHP’nin yüksek oy almasına rağmen vekil çıkaramamasının sebebi uygulanan çoğunluk sistemidir⁶²⁴. DP, değiştirdiği seçim kanununa rağmen önemli oy kayıpları yaşamıştır.

⁶¹⁹Yeni Kastamonu, “Tartışma Kabul Etmez Bir Vesika: CHP’nin Tasarladığı Din Devrim,-Din Aleyhtarlığı”, 22 Ekim 1957, Sayı: 26, s.1.

⁶²⁰Doğrusöz, “Zeki Cemal Bakıçelebioğlu , Şükrü Esen, Muzaffer Akdoğanlı, DP Milletvekili Adayı”, 22 Ekim 1957, Sayı: 3343, Doğrusöz, “Süleyman Çağlar, Nazım Batur, Münif İslamoğlu, DP Milletvekili Adayı”, 23 Ekim 1957, no: 3344, s.1.

⁶²¹TÜİK, M. Genel Seçimleri, 25.

⁶²²Tuncer, 1957 Seçimleri, 111.

⁶²³Cüneyt Arcayürek, Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960, (C. Arcayürek Açıklıyor-3), I. Baskı, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1984), 257.

⁶²⁴TÜİK, M. Genel Seçimleri, 62.

DP'nin Türkiye genelinde hakimiyetini kaybetmeye başladığı, Kastamonu'da ise gücünün devam ettirdiği gözlemlenmektedir.

Tablo 18. 1957 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları⁶²⁵

Seçim Yeri	DP	CHP	CMP	HP
Kastamonu(Merkez)	10190	1120	3200	220
Araç	7225	7660	1118	755
Azdavay	2235	5890	2065	690
Bozkurt	4345	2038	138	190
Cide	7820	3670	902	805
Çatalzeytin	2365	1885	450	184
Daday	2595	3560	695	210
Devrekani	3155	4970	1130	25
İnebolu	10180	2245	900	890
Küre	2975	3375	773	4
Taşköprü	9410	11040	1370	610
Tosya	6340	4805	5515	220

DP milletvekillerinin aldığı oy sonuçları şöyledir: “*Hadi Tan (69151), Hilmi Dura (69101), Şükrü Esen (69098), Basri Aktaş (69075), Nazım Batur (69031), Muzaffer Akdoğanlı (69028), Süleyman Çağlar (69024), Münif İslamoğlu (68999), Z.Cemal Bakiçelebioğlu (68805), Ali Gözlük (68965)*”⁶²⁶.

Seçim sonuçları sonrası 1 Kasım 1957’de Ali Fuat Cebesoy başkanlığında TBMM toplanmış, XI. Dönem 610 milletvekili sırasıyla gelerek yemin etmişlerdir⁶²⁷. Ardından önce Meclis Başkanı seçimi yapılmış, Refik Koraltan 404 oyla meclis başkanı seçilmiştir. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine geçilmiş, oylamaya katılan 413 vekilinde oy verdiği Celal Bayar, Cumhurbaşkanı seçilmiştir⁶²⁸. 04.12.1957’de yeni kabine için “*Güvenoyu*” yapılmış, 610 vekilden 66’sı oylamada bulunamamıştır. Oylamaya katılan 536 vekilden, 403’ü kabul, 133’ü ret oyu vermiştir. Kastamonu vekillerinin tamamının katıldığı oylama sonucunda V. Menderes Hükümeti güvenoyu almıştır⁶²⁹.

⁶²⁵Doğrusöz, “*Seçimlerde Vilayetimizde Partilerin Aldıkları Oy Oranları*”, 30 Ekim1957, Sayı: 3350, s.1.

⁶²⁶Milletvekillerinin özgeçmişlerinde yazan oy oranlarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Zühtü Arslan, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM–XI. Dönem (1957–1960)**, c. 3, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, 2013), 591.

⁶²⁷Doğrusöz, “*Büyük Millet Meclisi Dün Toplandı*”, 2 Kasım 1957, Sayı: 3353, s.1.

⁶²⁸Yeni Kastamonu, “*Sayın Celal Bayar 3.Deafa Reisicumhur Seçildi*”, 2 Kasım 1957, Sayı: 35, s.1.

⁶²⁹Neziroğlu vd, 1294-1296.

4.2 XI. Dönem DP Kastamonu Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri

4.2.1 Basri Aktaş

4.2.1.1 Özgeçmişi

Basri Aktaş'ın Özgeçmişi X. Dönem milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır. Dönem içinde Dışişleri Komisyonu'nda görev almıştır⁶³⁰.

4.2.1.2 Meclis Konuşmaları

25.02.1958'de II. celsede Dışişleri Bakanlığı bütçesi görüşülmüştür. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, gündemdeki NATO, Balkan Paktı Atlantik Paktı, Kıbrıs meselesi, Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'daki saldırgan tutumu, ABD yardımları ve Avrupa devletleri ile yapılan ticari antlaşmalar başta olmak üzere genel değerlendirmelerde bulunmuştur. Mecliste tartışmalar yaşanmış DP Meclis grubu adına söz alan Basri Aktaş, Atlantik Paktı ülkelerinin büyük bir kararlılık gösterdiğini, Rusya karşısında birlikteliklerini muhafaza etmeleri gerektiğini, 1958 Kıbrıs görüşmelerinde Kıbrıs'la ilgili yanlış hiçbir kararı onaylamayacaklarını ve Kıbrıs'ı yabancılara teslim etmeyeceklerini söylemiştir⁶³¹.

18.05.1959'da kadınların siyasi haklarına dair sözleşmenin onayı ile ilgili kanun nedeniyle söz alan Basri Aktaş, *“tasarıda bir hata olduğunu, mazbatanın ikinci paragrafının 3. Satırında, 1954'ten beri şeklinde yazılmıştır. Esasında bunun 1930 olması icap etmektedir. Mazbatanın bu suretle düzeltilerek kabulünü arz ve rica ediyoruz”* demiştir⁶³². 28.02.1959'da ise Dışişleri Bakanlığı 1959 yılı bütçesi görüşmelerinde, yeni kurulan İsrail Devleti ve Orta Doğu'da yaşananları değerlendirmiştir⁶³³. Basri Aktaş Türk dış politikasının özellikle 1954-1960 yıllarındaki en önemli isimlerinden biri olmuştur. Fakat meclis faaliyetleri açısından bir değerlendirme yapıldığında Kastamonu'ya herhangi bir katkısının olmadığı görülür.

⁶³⁰Arslan, T. **Parlamento Tarihi (XI. Dönem)**, c.3, 591.

⁶³¹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 2, Celse: 2, İçtima: 46, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 634.

⁶³²TBMM ZC, Dönem: XI, c. 9, Celse: 1, İçtima: 69, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 174,

⁶³³TBMM ZC, Dönem: XI, c. 7, Celse: 1, İçtima: 48, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 1369.

4.2.2 Şükrü Esen

4.2.2.1 Özgeçmişi

1917’de Kastamonu’da doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’ni bitirip aynı üniversitede Kulak burun boğaz uzmanlığını tamamlayıp bitirip yurt dışında doktora yapmıştır. İstanbul Tıp Fakültesi ve Kastamonu Devlet Hastanesi’nde Kulak burun boğaz uzmanlığı yapmıştır. XI. Dönem Kastamonu Milletvekili olmuş, mecliste sağlık ve sanayi komisyonlarında çalışmıştır 4 Mayıs 2017’de ölmüştür⁶³⁴.

4.2.2.2 Meclis Konuşmaları

29.01.1958 tarihinde, “*Sıtma ve Frengi İşleri Kanunu*”⁶³⁵ ile ilgili değişiklik yapılmasının görüşüldüğü kanun görüşmeleri sırasında Şükrü Esen söz almıştır. Frengi, verem hastalığı ve sıtmanın iyileştiği döneme kadar ilaçların Kızılay’ın tekeline alınmasının hastaların teşhis ve tedavisi için daha uygun olacağını, bu yüzden teklifin kabul edilmesini istemiştir⁶³⁶.

Şükrü Esen, Milletvekili Recep Dengin(Ankara), “*Karayolları Trafik Kanunu*” ile ilgili değişiklik(42.mad) yapılmasını içeren teklifinin reddine yönelik mazbata nedeniyle 09.02.1959’da söz almıştır. Bu kanun ile ilgili verilen raporda teklifteki değişiklik yapıldığı takdirde halk ve araçların kaza yaşama ihtimalinin yükseleceğini, Avrupa karayolları ile aynı düzeye gelmedikçe bu değişikliklerin uygulanamayacağını ve bu yüzden teklifin reddi yönünde oy kullanacağını belirtmiştir⁶³⁷.

12.06.1959’da Ankara Üniversitesine 5239 sayılı kanuna bağlı olarak yeni kadro alımıyla ilgili teklif sunulmuş ve kabul edilmiştir. Sinop Milletvekili Ömer Özen ve Kastamonu Milletvekili Münif İslamoğlu, “*Bu kadrolara tayin edilerek ihtisaslarını yapanlar, ihtisas müddeti kadar Sağlık Bakanlığı’nın göstereceği yerlerde vazife görmeye mecburdurlar. Bu hizmetten çekilenler aldıkları maaş tutarının üç mislini tazminat olarak öderler.*” tabirinin ilave edilmesini istemişlerdir⁶³⁸. Şükrü Esen bu teklifin Bütçe Komisyonu iki üyesi tarafından verilmesine çok üzüldüğünü, zor

⁶³⁴Arslan, T. **Parlamento Tarihi (XI. Dönem)**, 592.

⁶³⁵Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “*Sıtma Ve Frengi İlaçları Hakkındaki 2187 Sayılı Kamunun Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Bu Kanuna Bir Muvakkat Madde Eklenmesine Dair Kanun*”, Kanun No: 7075, Kabul Tarihi: 07.02.1958, Gazete Sayısı: 9835, Gazete Tarihi: 18.02.1958.

⁶³⁶TBMM ZC, Dönem: XI, c. 1, Celse: 1, İçtima: 31, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 569.

⁶³⁷TBMM ZC, Dönem: XI, c. 7, Celse: 1, İçtima: 35, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 103.

⁶³⁸TBMM ZC, Dönem: XI, c. 9, Celse: 1, İçtima: 80, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 750.

şartlarda çalışan, emek sarf eden doktorlara ekstra görevler vermenin doğru olmadığını belirtmiştir⁶³⁹.

Şükrü Esen, 26.02.1960 yılında “*Sağlık Bakanlığı, Hudut ve Sahiller Sıhhat Genel Müdürlüğü Bütçesi (1960)*” nedeniyle söz almış, köyler ve şehirler arasındaki yollar tamamlanmadan sağlık işlerinde istenilen düzeye gelinmesinin zor olduğunu, muhalefetin 9 yıllık sağlık çalışmalarını bilerek görmezden geldiğini, medeni ülkelerde yapılan sağlık çalışmalarının kısıtlı bütçeye rağmen ülkemizde başarıyla yapıldığını söylemiştir⁶⁴⁰. Şükrü Esen’in doktor olması nedeniyle sağlık konularına daha fazla ağırlık verdiği görülmektedir. Daha sonraki yıllarda İsviçre, Almanya ve Türkiye’deki (İstanbul, Kastamonu) çalışmalarıyla tıp alanında önemli hizmetlerde bulunan Esen’in zor bir dönemde milletvekilliği yapmasından dolayı Kastamonu’ya faydalı olamadığı anlaşılmaktadır⁶⁴¹.

4.2.3 Hilmi Dura

4.2.3.1 Özgeçmişi

H. Dura’nın özgeçmişi X. Dönem milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır. Dönem içinde bütçe ve adalet komisyonlarında görev almıştır. Dura, 16. Dönem’de de Kastamonu’dan milletvekili seçilmiştir.

4.2.3.2 Meclis Konuşmaları

16.12.1957’de devlet memurları aylıklarının birleştirilmesi ve denkleştirilmesi kapsamında meclise sunulan kanun⁶⁴² teklifi görüşmelerinde özellikle Başbakan Adnan Menderes’in doktorunun aylığının 60 liradan 100 liraya çıkarılmasına yönelik büyük tartışma yaşanmıştır. Görüşmeler sırasında söz alan Hilmi Dura, ülkedeki diğer doktorlarla Başbakan doktorunun eşit olduğunu ancak Başbakan’a sıradan bir doktordan öte daha donanımlı bir doktorun seçildiğini, bir milletvekili ile bir çobanı öldürenin aynı cezaya çarptırılmaması gibi ikisinin aynı kefede

⁶³⁹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 9, Celse: 1, İçtima: 80, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 752-753.

⁶⁴⁰TBMM ZC, Dönem: XI, c. 12, Celse: 2, Birleşim: 48, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 737-738.

⁶⁴¹ <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/opr-dr-ahmet-sukru-esenin-ardindan/> (6 Mayıs 2017)

⁶⁴²Ayrıntılı bilgi için bkz: Resmi Gazete, “*Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit Ve Teadülüne Dair 3656 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvelin 6330 Sayılı Kanunla Muaddel Başvekalet Kısmında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” ,Kanun No: 7057, Kabul Tarihi: 23.12.1957, Gazete Sayısı: 9795, Gazete Tarihi: 30.12.1957.

değerlendirilemeyeceğini, ücret konusunda yetkinin başbakanlık insiyatifinde olduğunu söylemiştir⁶⁴³.

Dura, 11.01.1960'da Milletvekili Bahadır Dülger'in (Gaziantep) teklifi ve Dilekçe Komisyonu'nun, Nejat Oral hakkındaki kararı nedeniyle söz almış, dilekçe komisyonu daha önce, yedek subay okulunda başarı elde edemeyen 15 talebe için, tekrar sınav hakkı verdiğini, ancak şahsın burada sınav için başvurmadığını şimdi ise yeni hak talebinde bulunduğunu, bu durumun Anayasa'ya aykırı olduğunu (82. madde) Dilekçe Komisyonu tutanağının kabul edilmemesi gerektiğini söylemiştir⁶⁴⁴.

Hilmi Dura, 27.01.1960'da "*Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü*" ihtiyaçlarını gidermek için sunulan ek kanun teklifi nedeniyle söz almış, hükümetçe istenen ve Bütçe Komisyonu'nda belirlenen 140 milyon liranın Yeşilköy ve Esenboğa Havaalanı (24 milyon) ile Alaşehir ve Aydın Havaalanı (16 milyon) için harcanacağını, eğer komisyon rakamı yerine Bayındırlık Bakanlığı'nın belirlediği 320 milyon lira kabul edilmesi halinde Kastamonu, Kars, Gaziantep gibi şehirlere havaalanları yapılabileceğini belirtmiştir⁶⁴⁵. Bu, Hilmi Dura'nın Kastamonu ile ilgili tek konuşmasıdır. Dura X. dönemdeki meclis faaliyetlerinin gerisinde kalmıştır. Bu dönemde Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik sıkıntıların meclis faaliyetlerinin sağlıklı yürütülmesine engel olduğu düşünüldüğünde, Kastamonu milletvekillerinin Kastamonu'ya katkı sağlamasının çok zor olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.4 Nazım Batur

4.2.4.1 Özgeçmişi

Nazım Batur'un özgeçmişi X. Dönem DP milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır.

4.2.4.2 Meclis Çalışmaları

Bu dönemde tarım ve bütçe komisyonunda görev alan N. Batur'un mecliste kayda değer bir çalışması yoktur. ⁶⁴⁶.

⁶⁴³TBMM ZC, Dönem: XI, c. 1, Celse: 1, İctima:45, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 161.

⁶⁴⁴TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 1, İctima:22, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 165-166.

⁶⁴⁵TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 1, İctima: 29, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 370.

⁶⁴⁶Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 594.

4.2.5 Muzaffer Akdoğanlı

4.2.5.1 Özgeçmişi

1922’de Kastamonu’da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Temyiz Mahkemesi’nde memurluk, İl Hazine ve PTT Genel Müdürlüğü’nde avukatlık yapmış, Kastamonu’da DP yayın organı Dikkat Gazetesi’nde yazılar yazmış, Belediye Meclisi Üyeliği ve bağımsız olarak avukatlık görevlerini ifa etmiştir. XI. Dönem’de Kastamonu Milletvekili olmuştur⁶⁴⁷. Milletvekili olarak XIII ve XIV. dönemlerde Kars ilinden seçilerek mecliste görev almıştır. 1 Şubat 2003’te vefat etmiştir⁶⁴⁸.

4.2.5.2 Meclis Çalışmaları

XI. Dönemde Orman Kanunu’nun geçici 1.maddesinin kaldırılması yönünde kanun teklifi vardır⁶⁴⁹.

4.2.6 Zeki Cemal Bakıçelebioğlu

4.2.6.1 Özgeçmişi

1902’de Kastamonu’da doğdu. Ticaret Okulu mezunudur. Gazeteciliğe 1923 yılında Cumhuriyet Gazetesinde başlamıştır. İlk olarak 1926, daha sonra 1935’te “*Büyük Gazete*” adıyla çıkardığı dergi kısa ömürlü olmuştur. İstanbul’da “*Vakit*”, “*Milliyet*” gazetelerinin ardından “*İstanbul Postası*” ve “*Politika*” gazetesinde yazılar yazmıştır. Alman, İtalyan Ticaret liselerinde çalışan Bakıçelebioğlu’nun 1939’dan itibaren Kastamonu’daki Doğrusöz Gazetesi’nde makaleleri yayınlanmıştır. Kastamonu’da 1941’de Belediye Başkanlığı’na 1957’de milletvekilliğine seçilmiştir.⁶⁵⁰ 16 Mart 1959’da vefat etti⁶⁵¹. XI. Dönem’de Ticaret Komisyonu’nda görev almıştır⁶⁵².

⁶⁴⁷TBMM Albümü (1920-2010), 729.

⁶⁴⁸Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 596.

⁶⁴⁹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 6, Celse: 1, İçtima: 9, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 4.

⁶⁵⁰Demircioğlu, a.g.e, 67-68.

⁶⁵¹TBMM Albümü (1920-2010), 729.

⁶⁵²Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 598.

4.2.6.2 Önergeleri

24.02.1959'da Türk Ordusu'na duyulan güvenin belirtilmesi ve verilecek desteğin artırılması için bir önerge vermiştir⁶⁵³.

4.2.7 Ali Gözlük

4.2.7.1 Özgeçmişi

1903 yılında İnebolu'da doğdu. Öğrenimini ortaokulu bitirerek tamamlamıştır. Tüccarlık yapmıştır. Meclis-i Umumi Azalığı, Belediye Başkanlığı (İnebolu) yapmıştır⁶⁵⁴. DP'nin kuruluşunda bulunan ve partinin il başkanlığını da yapan Ali Gözlük, XI. Dönem Kastamonu Milletvekili olmuştur. 2 Aralık 1971'de vefat etmiştir.

4.2.7.2 Meclis Çalışmaları

Mecliste çok fazla çalışması olmayan Ali Gözlük bu dönemde Ulaştırma Komisyonu'nda çalışmıştır⁶⁵⁵.

4.2.8 Süleyman Çağlar

4.2.8.1 Özgeçmişi

Süleyman Çağlar'ın özgeçmişi X. Dönem milletvekilleri bölümünde aktarılmıştır. İçişleri ve tarım komisyonlarında görev aldı⁶⁵⁶.

4.2.8.2 Meclis Konuşmaları

26.02.1958 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, İstanbul, İstanbul Teknik, Ege Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1958 yılı bütçeleri nedeniyle söz alan Süleyman Çağlar, *“Muhterem arkadaşlar, M. Eğitim Bakanlığı bütçesi görüşülürken benim de bazı rica ve temennilerim olacaktı. Fakat benden evvel konuşan arkadaşlarım bu temennileri izhar ettiler. Muhterem, Milli eğitim Bakanı Celal Yardımcı'mda birçoklarına cevap verdiler. Maruzatım şu idi; İmam Hatip Okullarının her sene miktarı artmaktadır. Bu okullardan mezun olan talebelerin*

⁶⁵³TBMM ZC, Dönem: XI, c. 7, Celse: 6, İçtima: 44, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 734-735.

⁶⁵⁴TBMM Albümü (1920-2010), 730.

⁶⁵⁵Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 599.

⁶⁵⁶Arslan, a.e, 600.

yüksek okullara kabul edilmesi için M. Eğitim Bakanı'nın bir tasarı getirileceğini beyan ettiler, huzurunuzda teşekkür ederim. Ancak bir noktayı izah etmeden geçemeyeceğim. İlkokullarda miktarları az da olsa yardımcı olarak bir eğitmen kadrosu vardır. Bunlar elendi, liyakati olanlar vazifede bırakıldı. Bunlara memur veya hademe olarak, emekli aylıklarının, çocuk zammı, ölüm yardımı gibi gerekli ikramiyelerinin verilmesi lazımdır. Milli Eğitim Bakanımızdan rica ediyorum, bu hususta bir kanun tasarısı getirileceğini Bütçe Komisyonlarında ifade etmişlerdi, teyit etsinler. 1958 bütçesinin Eğitim Bakanlığı'na ve Türk milletine hayırlı olmasını temenni ederim” demiştir ⁶⁵⁷. DP Kastamonu Milletvekilleri dönem boyunca (1950-1960) İmam Hatip Okulu sayısının artırılmasını istemişler, fakat Kastamonu'ya bir İmam Hatip Lisesi yapılmasını sağlayamamışlardır. Bu okul Kastamonu'ya DP sonrası 1966'da yapılmıştır⁶⁵⁸.

Süleyman Çağlar, 26.02.1958'de Bayındırlık Bakanlığı ve bakanlığa bağlı müdürlüklerin 1958 yılı bütçeleri sebebiyle söz almış, Bayındırlık Bakanlığı'nın ülkemizde 7 yıldır önemli icraatları olduğunu, Seyhan Barajı'nın hasarlı olduğu yönündeki açıklamaların mesnetsiz olduğunu belirtmiştir⁶⁵⁹.

15.04.1959'da “Emniyet Teşkilat Kanunu⁶⁶⁰” kapsamında bazı maddelerinin değiştirilmesi (26,30) ile ilgili kendisinin vermiş olduğu kanun teklifi sebebiyle söz alan Süleyman Çağlar, 26 ve 30. maddeye açıklık getirmiştir. Asım Eren'in (Niğde) yüksekokul mezunları ile birkaç ay eğitim görenlerini bir tutulmaması görüşüne katıldığını ancak kendisinin teklifi tam okumadığını, Polis Enstitüsü'ne katılacakların lise veya Polis Koleji'nden mezunu olmuş olanlardan seçileceğini, burada kurs değil iki sene tam bir eğitim alacaklarını belirtmiştir⁶⁶¹.

12.06.1959'da Kemal Serdaroğlu (İzmir), şoför ve sürücülerin Trafik Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nun istemeden işledikleri suçlar kapsamına giren eylemlerinin af edilmesini içeren kanun teklifi nedeniyle söz alan Süleyman Çağlar, sürücülerin bir şansızlık sonucu bu suçu istemsizce işlediklerini, Türk Ceza Kanununun 455.

⁶⁵⁷TBMM ZC, Dönem: XI, c. 2, Celse: 4, İçtima: 47, (Ankara: TBMM. Matbaası, 1958), 753.

⁶⁵⁸Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1973 İl Yıllığı**, 137.

⁶⁵⁹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 2, Celse: 4, İçtima: 47, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 819.

⁶⁶⁰Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Emniyet Teşkilat Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, Kanun No: 7257, Kabul Tarihi: 15.04.1959, Gazete Sayısı: 10190, Gazete Tarihi: 21.04.1959.

⁶⁶¹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 8, Celse: 1, İçtima: 57, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 308.

maddesine göre istemsizce yaşanan suçlar nedeniyle tutuklananların cezalarının ertelenmesinin hukuken daha uygun olduğunu söyleyip Kemal Serdaroğlu'na teklifinden dolayı teşekkür etmiştir⁶⁶².

24.04.1960 tarihinde, TC Turizm Bankası Kanunu⁶⁶³ tasarısı ve geçici komisyon mazbatasası ile ilgili Süleyman Çağlar söz almıştır. Turizm Bankası kanunu tasarısının 18. maddesinin “*Şans oyunları oynamak için bazı tesislere açılma izni verilmesi*” maddesini doğru bulmadığını, teklifteki “*yabancı pasaportu olanların kumar oynayabileceği*” maddesinin Türkler tarafından aşılabileceğini, kumarın serbest hale getirileceğini ve 18 yaşın altındakilere yönelik sakıncaları olduğunu belirterek 18. maddenin tasarıdan çıkarılmasını teklif etmiştir⁶⁶⁴. Görüşülen kanun teklifi incelendiğinde DP'nin ekonomik kaynak yaratma çabası içinde olduğu, bunun için muhafazakar yapısıyla çelişen bazı adımlar (kumar) atmak zorunda kaldığı ve verilen tavizlerden Türk halkının zarar görmemesi için tedbirler almaya çalıştığı görülür.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesi (1960) ile ilgili 28.02.1960'da söz alan Süleyman Çağlar, Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu ve kendisinin de içinde olduğu 200'den fazla arkadaşı tarafından 750 din görevlisi ve 250 kuran kursu öğreticisi alımı için bakanlığa teklif sunulduğunu, ancak Bütçe Komisyonu'nun istenilen personel sayısını düşürdüğünü, bütçede düzenleme yapılırsa Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın teklifteki personel alımına onay vereceğini belirtmiş, ülkenin manevi hayatında önemli bir yere sahip din adamlarına bu kadroların çok görülmemesi gerektiğini söylemiştir⁶⁶⁵.

4.2.8.3 Kanun Teklifleri

26.03.1958'de “*Emniyet Teşkilat Kanunu'nun 26 ve 30. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi*” vermiş, evraklar ilgili komisyonlara (içişleri ve bütçe) gönderilmiştir⁶⁶⁶. Bu kanun teklifi 24.12.1958 tarihinde içişleri ve bütçe komisyonları tutanakları ile gündeme alınması için meclis genel kuruluna gönderilmiştir. 15.04.1959'da kanun teklifi müzakere edilmek amacıyla mecliste

⁶⁶²TBMM ZC, Dönem: XI, c. 9, Celse: 1, İctima: 80, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 774.

⁶⁶³Ayrıntılı bilgi için bkz: **Resmi Gazete**, “Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanunu”, Kanun No: 7470, Kabul Tarihi: 04.05.1960, Gazete Sayısı: 10501, Gazete Tarihi: 10.05.1960.

⁶⁶⁴TBMM ZC, Dönem: XI, c. 13, Celse: 1, İctima: 60, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 253.

⁶⁶⁵TBMM ZC, Dönem: XI, c. 12, Celse: 2, İctima: 50, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 1073.

⁶⁶⁶TBMM ZC, Dönem: XI, c. 3, Celse: 1, İctima: 51, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 84.

görülmüştür⁶⁶⁷. 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu'nun iki maddesi (26,30) üzerindeki değişiklikler mecliste oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.

02.02.1959 senesinde 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 90. maddesinin değiştirilmesini içeren kanun teklifi (İçişleri Komisyonu) vermiştir⁶⁶⁸. 20.01.1960'da kanun teklifi ve İçişleri Komisyonu tutanaklarıyla ile birlikte gündeme alınması için Meclis Genel Kurulu'na gönderilmiştir⁶⁶⁹. Teklif değiştirilerek kabul edilmiştir⁶⁷⁰.

29.01.1960'da “devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğü kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi” vermiştir. Teklif evrakı, içişleri ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁶⁷¹.

4.2.9 Münif İslamoğlu

4.2.9.1 Özgeçmişi

1917 yılında Aydın'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. İç hastalıkları uzmanıdır. İstanbul Çocuk Hastanesi, Haydarpaşa Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesinde asistan doktor olarak çalışmış, Şişli Çocuk Hastanesi ve Kastamonu Verem Hastanesi'nde iç hastalıkları uzmanı ve Başhekim (Kastamonu) vazifelerinde bulunmuştur. XI. Dönem Kastamonu Milletvekili olmuştur. 06 Temmuz 1998'de ölmüştür⁶⁷². XI. Dönem'de sağlık ve bütçe komisyonlarında çalışmıştır. XIX. dönemde de Kastamonu'yu tekrar mecliste temsil etme hakkı kazanan M. İslamoğlu, bu dönemde Sağlık Bakanlığı yapmıştır⁶⁷³.

4.2.9.2 Meclis Konuşmaları

29.01.1958'de Afyon Milletvekili Rıza Çerkez'in, “2767 Sayılı Sıtma Ve Frengi İlaçları Kanunu” ile ilgili değişiklik yapılmasını içeren kanun teklifi nedeniyle söz alan Münif İslamoğlu, tasarı kabul edilirse, sıtma, frengi ve veremle savaşta önemli katkıları olacağını, yürürlükte bulunan kanunla sıtma (kinin) ve frengi (neon

⁶⁶⁷TBMM ZC, Dönem: XI, c. 8, Celse: 1, İçtima: 5, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 307.

⁶⁶⁸TBMM ZC, Dönem: XI, c. 10, Celse: 1, İçtima: 9, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 248.

⁶⁶⁹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 10, Celse: 1, İçtima: 18, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 438.

⁶⁷⁰TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 1, Birleşim: 26, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 257.

⁶⁷¹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 1, Birleşim: 30, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 402 .

⁶⁷²TBMM Albümü (1920-2010), 730.

⁶⁷³Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 601-602.

salvarsan) hastalığında kullanılan ilaçların Kızılay'ın kontrolünde olduğunu, fakat veremin teşhis ve tedavisinde önemli bir yeri olan ve eksikliği hissedilen röntgen cihazının bu tasarı kapsamında Kızılay'ın kontrolünde olacağını belirlemiştir⁶⁷⁴.

Münif İslamoğlu, 27.02.1958'de Sağlık Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1958 bütçeleri görüşmelerinde söz almış, sağlık alanında Demokrat Parti'nin önemli hizmetlerde bulunduğunu rakamlar vererek açıklamış, sıtma konusunda *“Sıtma hastalığı oranının % 22,4 ten % 03 e düşürülerek, bir zamanlar Anadolu'da medeniyetleri yok eden, nesli perişan eden illeti tarihe gömmek şerefi, Demokrat Partiye nasip olmuştur.”* demiştir. Sözlerinin devamında, Demokrat Parti hükümetlerinin eski iktidarın yanlış sağlık politikalarını izlememesini, özel ve devlet hastanelerinin birbirinden ayrılmasını ve bölge hastanelerinin kurulması gerektiğini söylemiştir⁶⁷⁵.

12.06.1959'da *“Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvele bazı kadrolar ilavesi hakkındaki kanun ”* nedeniyle söz alan Münif İslamoğlu, Sağlık Bakanlığı'nın yeni sağlık kuruluşları açmasına ve yeni doktor atamasına rağmen doğuda hala ihtiyacın karşılanamadığını söylemiştir⁶⁷⁶.

27.02.1959'da aynı meslek grubuna ait olarak görev yapan çalışanların aylık ücretlerinde değişiklik yapılmasını içeren kanun teklifi görüşmeleri sırasında söz alan Münif İslamoğlu, mektep ve normal doktor kıyaslaması ile ilgili olarak *“Mektep doktorluğu ayrı bir ihtisas meselesidir. Memleketimizde henüz mektep doktorluğu ihtisası teessüs etmemiştir. Halen de memleketimizde çok fena çalışmaktadır. Doktorlarımız büyük şehirlerde toplanmakta; Anadolu'daki mekteplerde doktor bulunmamaktadır. Binaenaleyh bu bölümün kaldırılması yerinde olur kanaatindeyim.”* demiştir⁶⁷⁷. DP dönemi Kastamonu milletvekillerinin sağlık alanındaki konuşmalarına bakıldığında DP'nin bütün çabalarına rağmen doktor yetersizliği ve hastane sorununa çare bulamadığı ve sıtma, verem, frengi gibi hastalıkların dönem boyunca yaygın olduğu gözlemlenmektedir

⁶⁷⁴TBMM ZC, Dönem: XI, c. 1, Celse: 1, İçtima: 31, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 566.

⁶⁷⁵TBMM ZC, Dönem: XI, c. 2, Celse: 1, İçtima: 48, (Ankara: TBMM Matbaası, 1958), 943.

⁶⁷⁶TBMM ZC, Dönem: XI, c. 1, Celse: 9, İçtima: 80, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 751.

⁶⁷⁷TBMM ZC, Dönem: XI, c. 7, Celse: 1, İçtima: 4, (Ankara: TBMM Matbaası, 1959), 1169.

27.01.1960'da Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü ihtiyaçlarını düzenleyen kanunda değişiklik ve ekleme yapılmasını öngören ek kanun teklifi nedeniyle söz alan Münif İslamoğlu, *“Muhterem arkadaşlar, hükümetçe istenen ve Bütçe Encümeninde kabul edilen 110 milyon liradan 24 milyon lirası Yeşilköy ve Esenboğa hava meydanları, diğer 16 milyon lirası da Alaşehir ve Aydın hava meydanlarının genişletilmesi için harcanacaktır. Biz demiyoruz ki, İzmir'in bir mahallesi olan Alaşehir'e bir meydan yapılmasın, yapılsın; fakat aynı zamanda memleketin en ücra köşelerinde bulunan Kastamonu gibi, Kars gibi, Gaziantep gibi yerlere de yapılması mümkün olsun. Bunun programa alınmasını temenni ediyorum.”* demiştir⁶⁷⁸.

Münif İslamoğlu, 26.02.1960 yılında yapılan Sağlık Bakanlığı, Hudut ve Sahil Müdürlüğü'nün 1960 yılı bütçeleri nedeniyle söz almıştır. Sağlık Bakanlığının sağlık alanında çok büyük icraatları olduğunu ve bunun gelecek nesirlerce şükranla anılacağını söylemiştir⁶⁷⁹. Devamında şunları söylemiştir: *“Arkadaşlar, dünyanın her yerinde sağlam insan hastalığında verdiği ilaç parasını, doktor parasını bir yük olarak kabul etmek haleti ruhiyesi içindedir. Bunu nazara alan medeni milletler sigorta sistemine, Almanya'da olduğu gibi veya millileştirme (İngiltere'de olduğu gibi) yoluna giderek reçete ve diğer sağlık hizmetleri masraflarını sigortaya veya devlete ödetmektedirler. Bu paraların devlet veya sigorta tarafından ödenmesi ilaç fiyatlarının ne olursa olsun vatandaşa intikalini önlemektedir. Bütün dünya ilaç fiyatları Türkiye'mizden çok pahalı olduğu halde oralarda ilaç fiyatları diye mesele yoktur. Fakat oralarda millî gelirin şahsa isabet eden miktarının yüzde on beşi nispetinde bir sağlık vergisi vardır, hatırlatmak isterim. Şimdi bizim muhaliflerimize düşen vazife, her sivri taşın üzerine çıkıp uydurma reçeteleri ve fiyatlarını bağürmak yerine eğer samimi iseler böyle bir kanun teklifi ile gelmeleri icap eder.”* demiştir⁶⁸⁰.

⁶⁷⁸TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 1, İçtima: 29, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 368.

⁶⁷⁹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 12, Celse: 2, İçtima: 48, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 733.

⁶⁸⁰TBMM ZC, Dönem: XI, c. 12, Celse: 2, İçtima: 48, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 734.

4.2.9.3 Kanun Teklifleri

19.11.1958’de Münif İslamoğlu ve 7 arkadaşının, Sağlık Bakanlığı Kanunu’na bir madde ilave edilmesini içeren (2/222) bir kanun teklifi vermiştir. Evrak sağlık ve bütçe komisyonlarına gönderilmiştir⁶⁸¹.

4.2.10 Hadi Tan

4.2.10.1 Özgeçmişi

1912 tarihinde Kastamonu’da doğdu. Marburg Üniversitesi Hukuk ve Siyasi İlimler Fakültesi’ni bitirmiştir. Ceza Hukukçusu, savcı ve hakimlik görevlerinin yanı sıra Adalet Bakanlığı’nda müsteşarlık görevinde bulunmuştur. Ayrıca Yazarlık’da yapmıştır. 29 Ocak1994’te ölmüştür⁶⁸². XI. Dönem Milli Eğitim Komisyonu’nda çalışmıştır⁶⁸³.

4.2.10.2 Meclis Konuşmaları

17.02.1960’da milletvekilleri İlyas Seçkin ve Muslihittin Yılmaz Mete’nin, “*Kromit Limitet Şirketi ile bu şirketin kurucusuna Ziraat Bankası tarafından açılan krediden dolayı*” meclis soruşturması açılmasının istendiği önerge nedeniyle söz alan Hadi Tan, iç tüzüğün 177. maddesi uyarınca soruşturma açılmasının usulen mümkün olmadığını, bu maddenin yanlış değerlendirildiğini, 177. maddeyi dayanak göstererek açılan meclis soruşturmasıyla herhangi bir hukuki sonuç alınamayacağını söylemiştir⁶⁸⁴.

Son dönem DP Kastamonu milletvekillerinin meclis faaliyetleri giderek azalmıştır. Bu azalmada dönemin siyasi atmosferi etkili olmuştur. Dönemin yerel gazeteleri (Yenises, Doğrusöz, Yeni Kastamonu) incelediğinde özellikle 1959’dan itibaren, DP Kastamonu Milletvekillerinin meclisten daha çok Kastamonu’daki Vatan Cephesi ocaklarının faaliyet ve kongrelerinde buldukları görülmektedir.

⁶⁸¹TBMM ZC, Dönem: XI, c. 5, Celse: 1, Birleşim: 4, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 146.

⁶⁸²TBMM Albümü (1920-2010), 730.

⁶⁸³Arslan, T. *Parlamento Tarihi (XI. Dönem)*, c. 3, 604.

⁶⁸⁴TBMM ZC, Dönem: XI, c. 11, Celse: 2, Birleşim: 39, (Ankara: TBMM Matbaası, 1960), 1101-1103.

4.3 Demokrat Parti'nin Kapatılması

1957 seçimlerinden sonra yeni hükümet kurulmuş ve meclis açılmıştır. DP bu dönemde muhalif partilerin hükümet üzerindeki denetimini engelleyip, muhalifleri daha da pasifleştirmek amacıyla yeni bir iç tüzük hazırlamıştır. Muhalif milletvekillerini dokunulmazlık, maaş kesintisi ve meclisten uzaklaştırma gibi bir takım cezalar ile yıldırma hedefleyen iç tüzüğün mecliste kabul edilmesi DP'ye karşı tepkilerin artmasına neden olmuştur⁶⁸⁵.

DP'nin siyasal kontrolü baskıyla sağlamaya çalıştığı son iktidar döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri içindeki bir yapılanmanın darbe hazırlığı içinde olduğu yönünde bir duyum alınmıştır. Orduda subay olarak görev yapan Samet Kuşçu'nun ihbarı DP iktidarında büyük bir endişe yaratmıştır. Bu konuda suçlu olduğu düşünülen 9 subay (3 albay, 1 yarbay, 4 binbaşı, 1 yüzbaşı) ve Samet Kuşçu 16 Ocak 1958'de tutuklanmıştır. Yargılama neticesinde ihbar edilenler serbest kalırken ihbarı yapan subay 2 ay ceza almıştır⁶⁸⁶. Sadece olayı aktaran kişiye bir yaptırımında bulunulmasını Cem Eroğul "*ordu içi dayanışma*" olarak açıklamış ve bu nedenle teşebbüsün neticesiz kaldığını vurgulamıştır⁶⁸⁷. 9 Subay Olayı'nın ortaya çıkması ve yargılama sonucunda alınan kararlar, DP'nin harekete geçmesi için yeterliydi. Ancak DP herhangi bir girişimde bulunmadı. Bu hadisesinin çok net bir uyarı olduğunu söyleyen Sadi Koçaş, "*Devleti yönetenler eğer tarih biliyorlarsa, 9 Subay Olayı'nın bu yolda ne ilk, ne de son örgüt olacağını bilirler. Hele iktidarın başı Celal Bayar, bir eski ittihatçı olarak, hiç olmazsa bu tarihi örgütün olsun tarihini bilir; ve 9 subayın sadece bir kıvılcım olduğunu, yeni alevlere sebep olabileceğini tahmin eder ve doğru yola yönelmeyi temin ederler*" diyerek Celal Bayar'ı bu olayda pasif olmakla suçlamıştır⁶⁸⁸. Fakat Celal Bayar "*Ben 9 subay olayını son derecede dikkate değer bulmuştum. Başvekil ve kabineyi de bu konuda uyardım. Olaya karışanların içinde ,1946'larda Demokrat Parti olarak bize hükümet darbesi teklif eden Cemal Yıldırım vardı. Cemal Yıldırım'ı İstanbul'da Selahattin Güvendidiren'in evinde beraber dinlemiş, kendisine beraber nasihat vermiştik.*" demiştir. Bayar, Menderes'in bazı şeylerden

⁶⁸⁵Eroğul, a.g.e, 139-140.

⁶⁸⁶Turan, *Türk Devrim Tarihi (IV-2)*, 189.

⁶⁸⁷Eroğul, a.g.e, 140.

⁶⁸⁸Sadi Koçaş, *Atatürk'ten 12 Marta; Anılar*, c. 1, (İstanbul: May Yayınları, 1977), 409.

haberdar olduğunu, bu girişimde ayrıntılı incelemeye gitmediğini, sadece Milli Savunma Bakanlığı'na bir atama yaparak sorunu kapamayı yeğlediğini söylemiştir⁶⁸⁹.

1954'ten sonra bozulmaya başlayan Türkiye ekonomisi, 1957'den itibaren daha zor bir döneme girmiştir. DP kısa vadede yapılabilecek en uygun çözümün dış yardım olduğunu düşünmüştür. Bu amaçla Amerika'ya için başvurmuş, fakat bu talebi kabul edilmemiştir. Avrupa'dan da gerekli desteği alamayacağını anlayan Menderes, uzak doğu ülkelerindeki “*Japonya, Çin, Güney Kore ve Hindistan*” gezilerine çıkmış, ancak beklenen desteği alamamıştır. Ümidini kaybeden Demokrat Parti, IMF ile “*Stant By Antlaşması*” yapmıştır. Bu antlaşma uyarınca alınan “*4 Ağustos Kararları*” ile ülke ekonomisi kurtarılmaya çalışılmıştır. Türkiye'ye 359 milyon dolar destek sağlanmıştır⁶⁹⁰. Bu desteğin “*234 milyonunu ABD, 100 milyonu Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (50 milyon Almanya, 10 milyon İngiltere, 40 milyon kota arttırımından, 15 milyon diğer üye ülkeler)*” sağlamıştır⁶⁹¹. DP'nin imzaladığı bu antlaşmayla ilgili olarak İdris Küçükömer “... dış alacaklıların zoru ile DP önce ak dediğine kara diyerek, meşhur kararlara imza attı. Bu Türkiye'nin bağımsız olmadığının açık bir delili idi.” sözleriyle DP'nin yabancı ülkeler karşısında sağlam bir irade gösteremediğini ve Türkiye'nin ekonomik özgürlüğünü kaybettiğini dile getirmiştir⁶⁹².

Türkiye, içerde ekonomik sıkıntılarla uğraşırken, dış politikada DP'yi derinden etkileyen bir gelişme yaşanmıştır. Irak Kralı ve heyeti Türkiye'deki Bağdat Pakti görüşmelerinin ardından ülkelere dönüşte bir darbeye maruz kalarak öldürülmüşlerdir⁶⁹³. Bu gelişme iç politikada derin tesirler bırakmıştır. Emin Karakuş'un anlattığına göre Menderes, Irak'taki darbe ile aynı akıbete uğrama korkusu kapıldı. Darbeyle ilgili görüntülerinin postayla kendisine gönderilmesi karşısında hiddetlenen Menderes, mecliste yaptığı açıklamada halkın başkaldırıya çağrıldığını “*Bu melun gidişe dur deme zamanı gelmiştir. Büyük Millet Meclisi'ne nasıl saygı gösterilir, onlara öğreteceğiz*” demiştir. Menderes, Fransa'dan misaller verdiği açıklamasına devam ederek “*Siyasal oyunlara ülkeyi kurban edeceklerini sanıyorlarsa*

⁶⁸⁹Bayar, a.g.e, 19-120.

⁶⁹⁰Eroğul, a.g.e, 141.

⁶⁹¹İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, *Osmanlıdan Günümüze Türk Finans Tarihi*, 248-249.

⁶⁹²İdris Küçükömer, *Cuntacılıktan Sivil Topluma, (Bütün Eserleri 1, Yön Ve Ant Yazıları)*, I. Baskı, (Ankara: Bağlam Yayıncılık, 1994), 117.

⁶⁹³Eroğul, a.g.e, 142-144.

vay onların haline. DP bütün bu yıkıcı hareketleri olduğu yerde durdurmak, kahretmek kararındadır. Bugün suikastların, ihtilallerin edebiyatını yapıp onu iyi gösterenler, Atatürk'e de suikast yapıldığını ele alsınlar” demiştir. 24 saat sonra bu konuşma üzerine İnönü “Orta Doğu'nun ihtilal hareketleri memleketimize ancak felaket getirir. Sehpalar kurulursa bunların ne şekilde işleyeceğini kimse bilmez. 1958 Türkiye'sinde iftiradan, tehditten yılacak politika adamı yoktur” sözleriyle Menderes'e sert bir ve cevap vermiştir. Menderes de İnönü'nün çekilmesini yoksa hakkında savcılık tarafından gerekli işlemlerin başlatılacağı tehditini yapmıştır. Bu açıklamaya İnönü, “Çekilmeyeceğim, 20 yaşlarındaki bir genç gibi ön sıralarda savaş vereceğim” diyerek geri adım atmayacaklarını beyan etmiştir⁶⁹⁴.

Yaşanan olaylar ve gelişmeler sonucu muhalif cephe de oluşan bir fikir birlikteliği eyleme dönüşmüştür. 1958 yılında Türkiye Köylü Partisi ile Cumhuriyetçi Millet Partisi birleşmiş, ardından Hürriyet Partisi CHP'ye katılmıştır. Bu birleşimlerin izleyeceği istikamet CHP'nin 14. kurultayında belirlenen “İlk Hedefler Beyannamesi” ile kamuoyuna duyurulmuştur⁶⁹⁵.

Muhalefet partilerinin aynı ilkeler etrafında uzlaşarak birlikte hareket eden bir cephe oluşturması DP'lilerin karşıt bir hamle olarak “Vatan Cephesi” adıyla bir oluşum kurmasına neden olmuştur⁶⁹⁶. Menderes, 1958 eylül ve ekim aylarında yurt gezilerinde yaptığı konuşmalarda muhalefeti “Kin ve husumet cephesi” ve “şer cephesi” olarak adlandırmış, ayrıca “melun ve meşum gayeler” peşinde olmak “İhtilal tahrikçiliği” yapmakla suçlamıştır. 12 Ekim 1958'de Manisa'da yaptığı konuşmada “Nifak Cephesine karşı, Vatan Cephesi'nin teşkili zorunludur” diyerek halkı iktidarın yanında olmaya davet etmiştir⁶⁹⁷. Vatan Cephesi ocakları hızla yayılmış, ocakların sayısı kısa sürede 228'i bulmuştur⁶⁹⁸. 1958'de başlayıp askeri darbeye kadar faaliyet gösteren Vatan Cephesi ve şubeleri siyasal ortamın gerginleşmesine, demokrasinin

⁶⁹⁴Karakuş, a.g.e, 415.

⁶⁹⁵Eroğul, a.g.e, 145.

⁶⁹⁶Tanel Demirel, **Türkiye'nin En Uzun On Yılı; Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011), 290.

⁶⁹⁷Hakkı Uyar, **Vatan Cephesi, Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek**, (İzmir: Bülke Yayınları, 2001), 21-23.

⁶⁹⁸Yasemin Doğaner, “Vatan Cephesi”, (Haz: Mete Kaan Kaynar), **Türkiye'nin 1950'li Yılları**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 179-181.

engellenmesine neden olmuş, gerçekleştirilen ihtilalin önemli sebeplerinden biri olmuştur⁶⁹⁹.

Bu dönemde Kıbrıs meselesi tekrar şiddetlenmiş, ülkeler arasında bir antlaşma yapılmasına karar verilmiştir. 17 Şubat 1959 tarihinde Londra'ya gitmek üzere havalanan Adnan Menderes ve heyetini taşıyan uçak (24 yolcu 5 mürettebatlı) olumsuz hava şartları nedeniyle ormanlık bir alana düşmüştür⁷⁰⁰. Aralarında bakan ve milletvekillerinin de olduğu 14 kişi hayatını kaybetti. Adnan Menderes Kıbrıs'la ilgili antlaşmaya hastanede 19 Şubat'ta imza atmıştır. Adnan Menderes, 27 Şubat'ta İstanbul'da büyük bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. İsmet İnönü'nün "geçmiş olsun" temennisinde bulunduğu ve son kez el sıkıştığı Ankara'ya ise 28 Şubat 1959'da gelmiştir⁷⁰¹. Ankara'daki karşılamada Kastamonu Valisi Rebi Karatekin, Belediye Başkanı Kuddusi Akay ve Kastamonu DP temsilcileri de yer almıştır⁷⁰².

Uçak kazası sonrası iki parti arasında yumuşar gibi görünen ortam eski halini almaya başlamıştır. İnönü, DP ile sağlıklı bir diyalog kurulamayacağını düşünerek "Bahar taarruzu" ismi verilen yurt gezisine çıkmaya karar vermiştir⁷⁰³. Yoğun katılımın olacağı seyahat, 29 Nisan 1959'da Ankara'da başlayacak ve ilk durak Uşak olacaktır. Gezi Ankara'da CHP'liler ile polisin tartışmasıyla başlamış, daha sonra Uşak'ta CHP ile DP'li grupların kavgalarıyla devam etmiştir. Uşak'tan ayrılışın planlandığı gün DP'li bir kalabalık istasyonda CHP'lilere saldırmıştır. Bu arbede esnasında İsmet İnönü'nün başına taş gelmiştir. Bu olay üzerine İçişleri Bakanı parti kongresini yasaklamıştır.⁷⁰⁴ Mükerrer Sarol'a göre, bu gezi, demokratik olmayan yollarla iktidarı saf dışı etme amacıyla yapılan planlı eylemlerdir⁷⁰⁵. Metin Toker'e göre ise Uşak olaylarının arkasında DP vardır. Bu konuda Toker "Uşak'ta tertibi, bizzat devletin bir görevlisi, hem de üzerinde Emniyet Genel Müdürü sıfatını taşıyan Cemal Göktan almıştır. Daha sonraları birtakım Demokratlar kendiliklerinden de harekete geçmiş olabilirler. Fakat Türkiye'yi iki düşman kampa ayırma planının Ankara'dan bir Başbakan ve bir İçişleri Bakanı tarafından yapılabileceğinin

⁶⁹⁹Uyar, a.g.e, 25.

⁷⁰⁰Altan Öymen, ...Ve İhtilal, I. Baskı, (İstanbul: Doğan Kitap, 2013), 475.

⁷⁰¹Eroğul, a.g.e, 146-147.

⁷⁰²Doğrusöz, "Başvekilimizi Karşulamak Üzere Vali İle Belediye Reisi Ankara'ya Gitti", 26 Şubat 1959, Sayı: 3752, s.1.

⁷⁰³Birand vd, a.g.e, 160.

⁷⁰⁴Eroğul, a.g.e, 149-150.

⁷⁰⁵Mükerrer Sarol, Bilinmeyen Menderes, c. 2, (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2014), 323.

düşünülmesi bile tüyler ürpericidir” demiştir. Görüldüğü gibi iki parti de bu çekişme içinde karşılıklı hamleler yapmışlardır⁷⁰⁶. Yani iki parti de masum değildir. Ancak daha akılcı davranan İnönü olmuş, Menderes sağduyusunu kaybetmiştir. Bu konuda değerlendirmede bulunan Bedii Faik *“Şüphesiz, 1957-1960 arası sadece iktidar sertleşmiş ve despotlaşmıştır da CHP kuzudur, uslu çocuktur, süttten çıkmış ak kaşıktır denemez! Aslında İnönü ve CHP, 1957 seçimlerinden sonra, Adnan Bey’deki hırçınlığın köpük köpük artıp taşmaya başlaması karşısında, bu hırçınlığı azdırmak için hiçbir fırsatı kaçırmamışlardır!”*⁷⁰⁷. İnönü daha sonra Manisa ardından 4 Mayıs 1959’da İstanbul’a gitmiş, uçaktan indikten sonra Topkapı’da arabası saldırıya uğramıştır. 11 Mayıs 1959’da CHP’liler olayların araştırılması için mecliste inceleme komisyonu kurulması yönünde öneri vermiş, tartışma ve kavgalar içinde bu talep reddedilmiştir. Eylül 1959’da Çanakkale’ye giden CHP’li ekibe DP’liler saldırmış, Konya’da İnönü’yü görmeye gelen yandaş bir grup ile polis arasında arbede yaşanmıştır⁷⁰⁸.

İsmet İnönü, 2 Nisan 1960’da ise CHP Kayseri İl Kongresi’ne katılmak üzere tren yolculuğuna başlamıştır. Valinin kongreyi iptal etmesi ve gelmemesi yönündeki ikazlarına rağmen Kayseri’ye ulaşmıştır⁷⁰⁹. O gece orada konaklayan İnönü’nün ertesi gün İncesu’da araçları durdurulmuş, önlerine bariyerler kurulmuştur. Burada görev yapan subaylar İnönü’ye güç kullanmayı reddetmişlerdir. Bu subaylar ertesi gün istifa etmişlerdir. DP, bu önemli ayrıntıyı da görmezden gelmiştir⁷¹⁰. İnönü’nün siyasal gerilimin arttığı bir dönemde aniden yurt gezilerine çıkmasının arkasında farklı düşünceler olmalı, çünkü gezi boyunca İnönü DP’yi hata yapmaya zorlamıştır. DP’ler, gezilerdeki bu niyeti öngörmüşlerdir. Ancak buna uygun bir politika izleyememişlerdir.

15 Nisan 1960’ta milletvekilleri Baha Akşit ile Mazlum Kayalar 15 üyeden oluşan bir *“Tahkikat Komisyonu”* kurulması için bir önerge verdiler. DP, meclis ve

⁷⁰⁶Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1944-1973); Demokrasiden Darbeye, (1957-1960)**, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991), 231.

⁷⁰⁷Bedii Faik, *Matbuat Basın Derken...* Medya, c.3, (İstanbul: Doğan Kitap, 2002), 254.

⁷⁰⁸Eroğul, **a.g.e.**, 151-153.

⁷⁰⁹Şevket Çizmeli, **Menderes Demokrasi Yıldızı ?** 3. Baskı, (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2010), 704

⁷¹⁰Kayseri olayı ile ilgili olarak, önce bariyer önünde görevli askerlerin komutanı Kurmay Binbaşı Selahaddin Çetiner daha sonra 618. Topçu Taburu komutan vekili Osman Koçak ve diğer subaylar istifa etmiştir. Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hareket Daire Başkanlığı Neşriyat Şube Müdürü Kurmay Albay Kamil Savaş, ordunun siyaset dışı kalması gerektiğini ve yapılan baskıdan üzüntü duyduğunu belirterek görevinden ayrılmıştır. Karakuş, **a.g.e.**, 408-409.

hukuki kurum kararlarına gerek duymadan iç tüzüğün 16. maddesi uyarınca her türlü yetkiyi üzerine almıştır. CHP ise Adnan Menderes hakkında bir önerge ve meclis araştırması teklifi verdiyse de reddedilmiştir⁷¹¹. DP bu komisyonla “*CHP'nin seçim dışı yollarla iktidara gelmek için hücre örgütü kurduğu, silahlandığı, isyan hazırladığı ileri sürülüp, soruşturma yapabilecekti.*” Komisyona olağanüstü yetkiler verildiğini söyleyen Cemal Madanoğlu (MBK Üyesi), “*15 DP'li basını ve muhalefeti yargılayacak, hatta cezalandıracak, ama alacakları kararlara itiraz edilemeyecekti. Komisyon, hem savcı, hem şahit, hem de yargıçtı. Bu, adeta CHP'nin idam kararıydı.*” Komisyonun kurulduğu gün Tahkikat Komisyonu hakkından konuşan İnönü “*Arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam,*” diyerek DP'yi sert bir dille ikaz etmiştir⁷¹².

28 Nisan 1960'ta Beyazıt'ta geniş katılımın olduğu ve bir öğrencinin öldüğü Öğrenci olayları gerçekleşmiştir. Olayları bastırmakla görevli subaylara karşı öğrencilerin “*Ordu Çok Yaşa*” tezahüratlarına subaylar öğrencilere sarılarak karşılık vermişlerdir⁷¹³. Hükümet kontrolden çıkan olayları önlemek için “*Sıkıyönetim, İstanbul Üniversitesi'nin tatil edilmesi ve gece sokağa çıkma yasağı*” ilan etmiştir. Bu olaylardan bir gün sonra 29 Nisan 1960'ta Ankara'da benzer gösteriler olmuştur⁷¹⁴. Yaşanan eylemler üzerine DP Grubu toplanmıştır. Burada Adnan Menderes, “*Bugün fiilen İhtilalin içindeyiz. İhtilalin kendine göre mantığı, icapları vardır*” diyerek durumun ne kadar ciddi olduğunu açıklamıştır⁷¹⁵. Daha sonra olayların yayılmasına yönelik kışkırtıcı yayın yapan Ulus ve Yeni Dünya gazetelerinin kapatılması kararlaştırılmıştır.

DP öğrenci olayları karşısında kendi taraftarlarını “*5. ayın 5. günü saat 5'te*” Kızılay'da gösteri yapmaya davet etmiştir. Bir kalabalık toplanmıştır ancak gösteri destek mitingi olması gerekirken muhaliflerin toplandığı karşıt eyleme dönmüştür.

⁷¹¹Karakuş, a.g.e, 426.

⁷¹²Birand vd, a.g.e, 165-166.

⁷¹³Birand vd, a.g.e, 169.

⁷¹⁴Eroğul, a.g.e, 157.

⁷¹⁵Karakuş, a.g.e, 471-472.

Kızılay'a giden Bayar, Menderes ve Koraltan, tepkiler ve istifa çağrılarının yapıldığı ortamdan uzaklaştırılmışlardır⁷¹⁶.

3 Mart 1960'ta Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel tarafından M. Savunma Bakanı Ethem Menderes'e bir mektup gönderilmiştir. Mektupta Gürsel "Cumhurbaşkanı İstifa etmelidir. Bütün fenalıkların kaynağı bu zattır" demiş ve önlem alınmasını istemiş ve 13 maddeden oluşan muhtıra niteliği taşıyan istekleri olmuştur⁷¹⁷. Bir talepten daha çok emir niteliği taşıyan ve Gürsel'in mektubunda kendi tabiriyle "cüretkarane" olan bu taleplerden Menderes'in haberdar olmadığı, mektubun Ethem Menderes'te kaldığı söylenir. Menderes, bu uyarıları okusaydı değişmese bile daha temkinli olabilirdi belki ancak bu mektup DP'nin ne kadar aciz bir duruma düştüğünü gösterir⁷¹⁸.

11 Mayıs'ta Adnan Menderes Ege seyahatine çıkmıştır. 15 Mayıs'ta İzmir'de çok büyük ilgi görmüş kalabalıklar Menderes'i büyük bir sevgiyle karşılamıştır. Eroğul'a göre bu sevgi ve alaka Menderes'in hatalarını görmesini engellemiş aynı gidişatı sürdürmesine neden olmuştur⁷¹⁹.

20 Mayıs'ta bir subayın tutuklandığı haberini alan Harbiyeliler, 21 Mayıs'ta Hindistan Başbakanı'nın karşılanma töreni sonrası istikameti sloganlar atarak önce Kızılay Karakolu'na ardından yürüyüşe daha sonra dahil olan Okul Komutanı Sıtkı Ulay'ın emriyle meclise çevirmişlerdir. Tutuklu olan subayların serbest bırakılacağı sözü verilmesi üzerine Harbiyeliler, yürüyüşlerine son vermişlerdir⁷²⁰. Sıtkı Ulay'dan yürüyüşte bulunanların cezalandırılması istenmiş Ulay, öğrencileri cezalandırmak yerine Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhun'a giderek Menderes'in istifasını isteme önerisinde bulunmuştur. Erdelhun, bu teklifi kabul etmemiştir⁷²¹. Sıtkı Ulay'ın Adnan Menderes'in istifasını isteyecek gücü kendinde görmesi, ordu içindeki hareketlenmeden haberdar olduğunu göstermektedir. Sıtkı Ulay'ın, olaylar sonrası

⁷¹⁶Karakuş, a.g.e, 479-782.

⁷¹⁷Doğrusöz, "Orgeneral Cemal Gürsel'in 3 Mayıs 1960'ta Sakıt Hükümete Yazdığı İkaz Mektubu", 16 Haziran 1960, Sayı: 4137, s.1.

⁷¹⁸Karakuş, a.g.e, 494.

⁷¹⁹Eroğul, a.g.e, 158-159.

⁷²⁰Demirel, Türkiye'nin En Uzun 10 Yılı, 369.

⁷²¹Demirel, Türkiye'nin En Uzun 10 Yılı, 370.

Cumhurbaşkanı tarafından ziyaretine gönderilen Zihni Toydemir'e, DP'lilere “uzun zamandır bazı uyardılar yaptım” sözleri bu düşünceyi doğrulamaktadır⁷²².

Ordunun giderek artan tepkisi Menderes'in son seyahati, Eskişehir'de kendisini iyice göstermiştir. Bu gezide subayların Menderes'e sırtını dönmesi, konuşacağı ses tesisatının tellerinin kesilmesi artık DP'ye karşı ordunun tahammülünün sonuna geldiğinin göstergesiydi⁷²³. Aslında ordunun baskılarını sonlandırabilecek teklif bir gün önce Başbakan'a sunulmuştu. Fakat Menderes ikna edilemedi. Eskişehir gezisi öncesi akşam Çankaya Köşkü'nde yapılan son toplantıda partililer, Menderes'ten ısrarla çekilmesini, istifa etmesini istediler. Öfkeli olan Menderes “Bende mi istifa edeyim” karşılığını verince Sıtkı Yırcalı “Evet siz de istifa edeceksiniz, Yerinize ılımlı bir arkadaş gelmelidir. Hatta şunu da teklif ediyorum ki, yerinizi içimizden birinin alacağını düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Hayır! Burada bulunanlardan hiç birinin, hatta kabineye dahi girmeyeceğine karar alalım...” sözleriyle istifanın tek çözüm olduğunu belirtmişlerdir. Celal Bayar'ın bu toplantıda lehte ya da aleyhte bir fikir beyan etmemesi, sessiz kalması nedeniyle Menderes'in istifası gerçekleşmemiş, tarihi bir fırsatın kaçmasına boyun eğilmiştir⁷²⁴.

4.4 27 Mayıs 1960 Darbesi

Ordu içinde DP Hükümeti'ne karşı olanların bir örgütlenme içinde olduğu 9 subay olayında açık bir şekilde görülmüştür. 1957 seçimleri sonrası ordunun giderek ortaya çıkan tavrına karşı önlem alamayan DP'nin siyasal hayatı 27 Mayıs Darbesi ile sonlandırılmıştır.

4.4.1 Türkiye'de Darbe Ve Sonrasındaki Gelişmeler

Gece saat 03.00'de merkez komutanlığı ve orduevindeki komutanların kontrol altına alınmasıyla başlamıştır. Daha sonra Radyoevi Alparslan Türkeş kontrolünde ele geçirilmiştir⁷²⁵. 04.30'da radyodan “Silahlı Kuvvetler 03.00'dan itibaren idareye el koymuştur. Silahlı Kuvvetler İstanbul'da ikinci bir tebliğe kadar Silahlı Kuvvetler mensubu hariç, sokağa çıkma yasağı konmuştur...” duyurularının ardından Alparslan

⁷²²Sıtkı Ulay, **27 Mayıs 1960 Harbiye Silah Başına; General Sıtkı Ulay'ın Hatıraları**, (İstanbul: Kitapçılık Limited Şirketi Yayınları, 1968), 83.

⁷²³Eroğul, **a.g.e.**, 159-160.

⁷²⁴Ş.Süreyya Aydemir, **İkinci Adam,(1950-1964)**, c. 3, 9. Baskı, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011), 434.

⁷²⁵Birand vd, **a.g.e.**, 194-195.

Türkeş İhtilal bildirgesini okumuştur. Bildirgede, darbenin sadece şartlar düzelinceye kadar yapılmış geçici bir eylem olduğu belirtilmiş ve yeniden yapılacak seçimler sonrası idarenin asıl sahiplerine bırakılacağı bildirilmiştir⁷²⁶. Yaklaşık 4 saatte neticelenen askeri darbe akabinde, Menderes ve bakanlar tutuklanmıştır. Ankara ve İstanbul'da ilan edilen sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştır. 27 Mayıs'ta İhtilalin "Milli Birlik Komitesi" ve "38 subay" tarafından gerçekleştirildiği açıklanmıştır. 28 Mayıs'ta bağımsız 17 kişiden oluşan bir kabine kurulmuştur. Tutuklanan 592 sanığın Yassıada yargılamaları 15 Eylül 1961'de neticelenmiştir⁷²⁷. Karar uyarınca "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı Cebren Tağyir, Tebdil Ve İlgadan Dolayı TCK'nin 146/1. Maddesi" gerekçe gösterilerek 15 kişi hakkında idam kararı verilmiştir⁷²⁸. Daha sonra 12 kişi ve Celal Bayar'ın cezaları müebbetle çevrilmiştir. Yargılamalar sonucunda 461 sanık farklı cezalara çarptırılarak tutuklanmış, 123 sanık serbest bırakılmıştır. 16 Eylül'de Hasan Polatkan ve F. Rüştü Zorlu'nun, 17 Eylül'de Adnan Menderes'in idamı gerçekleştirilmiştir⁷²⁹. Netice itibariyle Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik yollarla seçilmiş ilk başbakanı Adnan Menderes, ordunun düzenlediği askeri müdahale ile yönetimden zor kullanılarak uzaklaştırılmış ve idam edilmiştir⁷³⁰.

4.4.2 Kastamonu'da Darbe Ve Sonrasındaki Gelişmeler

Darbe sonrası Kastamonu Garnizon Komutanlığı bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride, sıkıyönetim nedeniyle gece 20.00 ile 05.00 arası sokağa çıkma yasağı konulduğu, bankalar hariç resmi ve özel kurumların açık olacağı, siyasi tezahürat ve silah taşımının yasak olduğu ve bütün binaların bayrak ve ışıklarla süsleneceği

⁷²⁶Karakuş, a.g.e, 488-490.

⁷²⁷İhtilaller ve Darbeler Tarihi, c. 2, (çev: Sabiha Bozbağlı), (İstanbul: Yirminci Yüzyıl Yayınları, 1966), 423-424.

⁷²⁸İdamlar, Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu'nun 58 sayılı tebliği ile ilan edildi: 1. Yüksek Adalet Divanı'nca ölüm cezasına mahkum edilen sanıklardan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam cezası Milli Birlik Komitesi'nin 15 Eylül 1961 gün ve 75 numaralı kararı ile tasdik edilmiştir. Haklarında idam kararı verilen Refik Koraltan, Agah Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kirişcioğlu, Bahadır Dülger, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu, Zeki Erataman ve Rüştü Erdelhun'un cezaları 15 Eylül 1961 gün ve 75 numaralı kararla müebbet hapse çevrilmiştir. İmralı'da. Zorlu ile Polatkan idam edildi. Zorlu, "Vazifemi yaptığımı zannediyordum. Siz de vazifenizi yaptınız, zahmetler çektiniz. Kader bu imiş" dedi ve altındaki sandalyeyi itti. Sonra, Polatkan idam edildi. İdamlar da 59 numaralı tebliğ ile ilan edildi. 17 Eylül günü Menderes, idam edildi. Menderes'in son sözleri: "Dünyadan ayrıldığım şu anda, ailemi ve çocuklarımı şefkatle andığımı kendilerine bildirin. Vatani ve milleti Allah refah içinde bıraksın" oldu. İdam da, 61 numaralı tebliğle ilan edildi. Ayrıntılı bilgi için bkz: Türey Köse, "Yargılı İnfazlar" Türkiye Tarihinde İdamlar, II. Baskı, (İstanbul: Siyah Beyaz Kitap, 2007), 22.

⁷²⁹İhtilaller ve Darbeler Tarihi, 425-426.

⁷³⁰Graham E.Fuller, Yeni Türkiye Cumhuriyeti; Yükselen Bölgesel Aktör, Neval Akbıyık(ed), 6. Baskı, (İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2009), 10.

belirtilmiştir⁷³¹. Sükuneti bozan bir durum gerçekleşmeyince 31 Mayıs'ta gece sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştır⁷³².

1 Haziran'da Kastamonu'da Cumhuriyet Meydanı'nda büyük bir kalabalık toplanmış ve "*Hürriyet Mitingi*" yapılmıştır. Önce yürüyüşle başlayan miting Atatürk mozalesine çelenk koyulduktan sonra saygı duruşuyla devam etmiş, Cumhuriyet Meydanında marşlar söylenmiş ve birçok konuşmanın ardından Albay Fethi Arseven'in konuşmasıyla miting son bulmuştur. Mitingde bazı gençlerin kanlarıyla yaptıkları bayrak Cemal Gürsel'e verilmesi için Albay Fethi Arseven tarafından 3 gence emanet edilmiştir⁷³³.

3 Haziran'da Kastamonu gençlerinin verdiği bayrağı alan Cemal Gürsel "*Sevgili Kastamonulular Kurtuluş Savaşı'nda ve Atatürk'ün inkılaplarında olduğu gibi, 27 Mayıs inkılabında da sizleri ön safta görmekten memnun oldum. Allahaştan Kastamonululara ve bütün vatandaşlara sağlıklar dilerim*" demiştir. Aynı gün şehirde ise bütün vilayetteki belediye, vilayet meclisi üyeleri, daimi encümenler, muhtar ve ihtiyar heyetleri feshedilmiş yeni muhtarların listesi duyurulmuştur⁷³⁴.

30 Mayıs 1960'ta askeri vali olarak görevlendirilen Piyade Albay Necati Cantürk'ün yerine Mardin valiliği yapmakta olan Asım Büyüklü getirildi⁷³⁵. 24 Haziran 1960 tarihinden itibaren Asım Büyüklü'ye aynı zamanda Belediye Başkanlığı görevi de verildi⁷³⁶.

DP 9. Dönem Kastamonu milletvekili Sait Kanterel (11.dönem Erzurum), "*4 yıl 2 ay*" ağır hapse mahkum olmuştur⁷³⁷. Aynı suçlamayla Kastamonu'da 9 ve 11. dönem milletvekilliği yapan Süleyman Çağlar'a, "*4 yıl 2 ay*", Basri Aktaş'a, "*5 yıl*" Nazım Batur'a, "*6 yıl*" ağır hapis cezası verilmiştir. Hilmi Dura, idam cezası almış ancak 1964'teki afıyla serbest kalmıştır⁷³⁸. Diğer vekiller daha az ceza alırken Hilmi Dura'nın idam cezası almasında 15 kişilik tahkikat komisyonu üyeleri arasında yer almasının

⁷³¹Doğrusöz , "*Dün Sabahtan İtibaren Orgeneral C. Gürsel İdaresindeki Türk Silahlı Kuvvetleri İdareye El Koydu*", 28 Mayıs 1960, Sayı: 4124, s.1.

⁷³²Yeni Kastamonu, "*Gece Sokağa Çıkma Yasağı Kaldırıldı*", 31 Mayıs 1960, Sayı: 792, s.1.

⁷³³Yeni Kastamonu, "*Dün Şehrimizde Yapılan Hürriyet Mitingi*", 2 Haziran 1960, Sayı: 794, s.1.

⁷³⁴Doğrusöz, "*Belediye, Vilayet Meclisleri, Daimi Encümenler, Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Feshedildi*", 3 Haziran 1960, Sayı: 4129, s.1.

⁷³⁵Doğrusöz, "*Yeni Valimiz Asım Büyüklü Dün Geldi*", 13 Haziran 1960, Sayı: 4134, s.1.

⁷³⁶Doğrusöz, "*Valimiz Belediye Reisliğini De İfa Edecek*", 24 Haziran 1960, Sayı: 4144, s.1.

⁷³⁷Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (IX. Dönem)**, c. 7, 626.

⁷³⁸Öztürk, **T. Parlamento Tarihi (X. Dönem)**, c. 2, 511-516.

büyük payı olmuştur⁷³⁹. Netice itibarıyla DP'nin kalesi olarak nitelendirilen Kastamonu, 27 Mayıs ihtilalini büyük sevinçle karşılamış, 9 Temmuz 1961 yılında yapılan referandumda yeni Anayasa 'ya "evet" demiştir⁷⁴⁰. Kastamonu halkı, 1946 yılından itibaren şehirde teşkilatlanmaya başlayan DP'ye üç dönem boyunca büyük destek vermiştir. Ancak konu ülkenin güvenliği, hürriyet ve Cumhuriyet ilkelerinin korunması olunca Kastamonu halkı, TC'nin kuruluşunda olduğu gibi ordusunun ve devletin yanında olmayı tercih etmiştir.

4.5 DP Hükümetlerinin Kastamonu'daki Hizmetleri

DP yayın organı Yeni Kastamonu, 1957 yılında DP'nin şehre yaptığı yatırımların durumu hakkında aşağıdaki bilgileri okuyucularıyla paylaşmıştır. Şehrin 1957-60 arasındaki diğer bütün gazetelerini tarandığında Türkiye'nin ekonomik durumuyla paralel olarak önemli yatırımların 1957 öncesinde yapıldığı, 1957 sonrası dernek ve vakıfların eğitim yatırımları dışında DP mevcut yatırımlara kaynak aktardığı ve çiftçilerin desteklendiği görülmektedir.

Tablo 19. DP'nin Kastamonu'daki Dere Islahı Ve Sulama İşleri⁷⁴¹

Dere Suları	Durumu	Keşif Tutarı
Taşköprü Aşağı Emarce Köyü Deresi Seddi İnşaatı	Bitirilmiştir	08.000
Kastamonu Çoruk Deresi Islahı	Bitirilmiştir	69.000
Devrekani Seydiler Deresi Islahı	Bitmek üzere	360.00
Taşköprü Kuyluş Deresi Islahı	Bitmek üzere	70.000
İnebolu Evrenye Deresi Islahı	Yapılmakta	125.000
İnebolu Meset Deresi Islahı	Yapılmakta	54.000
İnebolu Zarbana Deresi Islahı	Başlanmak üzere	65.000
Tosya Deli Deresi Islahı Islahı	Başlanmak üzere	25.000
Azdavay Çayı Islahı	Başlanmak üzere	14.000
Kastamonu Hisardı Deresi Islahı	Başlanmak üzere	50.000
Sulama İleri	Durumu	Keşif Tutarı
Taşköprü Kuyluş Köyü Sulama Kanalı	Bitirilmiştir	25.000
Taşköprü Bük - Bük Köyleri Sulama Kanalı	Bitirilmiştir	31.000
Tosya Kanlıark Sifonu İnşaatı	Bitirilmiştir	32.000

⁷³⁹Bulut, a.g.m, 137, dipnot.

⁷⁴⁰Referandumda, 219.042 seçmenden 188.057 kişi oy kullanmış 588 oy geçersiz kabul edilmiştir. Oylama sonucunda 114.778 kişi "Evet" 72.691 kişi "Hayır" oyu kullanmıştır. Dolayısıyla Kastamonu Anayasa'yı onaylamıştır. Şehir bazında alınan genel sonuçlar: **Merkez:** 20.474 (E), 10.304 (H), **Daday:** 6263 (E), 2442 (H), **Azdavay:** 9446 (E), 4316 (H), **Cide:** 12.190 (E), 5123 (H), **Küre:** 4239 (E), 4305 (H), **İnebolu:** 5365 (E), 9927 (H), **Çatalzeytin:** 4282 (E), 1793 (H), **Bozkurt:** 4871 (E), 2826 (H), **Devrekani:** 7378 (E), 3311 (H), **Taşköprü:** 20.080 (E), 6991 (H), **Tosya:** 8237 (E), 11.837 (H), **Araç:** 11.953 (E), 9416 (H) **Doğrusöz**, "Kastamonulular Yeni Anayasa'ya Evet Dedi", 11 Temmuz 1961, Sayı: 4460, s.1.

⁷⁴¹**Yeni Kastamonu**, "DP Hükümetinin Kastamonu'da Başardığı Dere Islah Ve Sulama İşleri", 1 Ekim 1957, Sayı: 8, s.1.

Tablo 20. DP'nin Kastamonu'da Yaptığı Köy İçme Suları⁷⁴²

Yıl	Su Yolu (Köy-Mahalle) adet	Çeşme adet	Boru Sarfiyatı			Harcanan Para Lira
			Demir metre	Büz metre	Kınk metre	
1951	3	2	-	-	-	5.453
1952	122	128	72927	73300	10730	363.637
1953	160	161	52740	36340	5515	352.006
1954	155	153	8333	56503	16670	242.293
1955	152	140	47315	23205	1500	354.110
1956	183	181	53372	13543	2100	437.365
Toplam	775	776	234637	202691	44515	1.760.864

Tablo 21. DP'nin Kastamonu'da Köy Yolları Üzerinde Yaptığı Köprüler⁷⁴³

Yıl	Yapılan Köprü Adeti	Açıklıkları Toplam Metre	Maliyet (Lira)
1951	2	24	4.374
1952	1	80	3.000
1953	2	87	6.561
1954	8	221	33.574
1955	6	137.25	15.706
1956	6	240.50	12.124
Toplam	25	889.75	75.339

Tablo 22. DP'nin Kastamonu'da Yaptığı Eserler⁷⁴⁴

Yapının mahal ve Cinsi	Hizmete Girdiği Yıl	Maliyeti (lira)
Araç Sağlık Merkezi	1953	73.840
Araç Cezaevi	1953	131.400
Araç Doktor Evi	1954	40.439
Azdavay Cezaevi	1954	20.254
Azdavay Hükümet Konağı	1955	172.00
Azdavay Jandarma Karakol Binası	1955	35.000
Cide Sağlık Merkezi Ve Doktor Evi	1952	223.678
Devrekani Cezaevi	1953	36.288
Devrekani Sağlık Merkezi	1954	161.294
Devrekani Hükümet Konağı	1955	161.980
Taşköprü Sağlık Merkezi	1953	109.769
Taşköprü Cezaevi	1956	48.835
Taşköprü Doktor Evi	1956	93.974

⁷⁴²Yeni Kastamonu, "DP Hükümetinin Kastamonu'da Yaptığı Köy İçme Suları", 2 Ekim 1957, Sayı: 9, s.1.

⁷⁴³Yeni Kastamonu, "DP Hükümetinin Kastamonu'da Yaptığı Köy Yolları Üzerinde Münferit Köprüler", 3 Ekim 1957, Sayı: 10, s.1.

⁷⁴⁴Yeni Kastamonu, "DP Hükümetinin Kastamonu'daki Eserleri", 4 Ekim 1957, Sayı: 11, s.1.

Tablo 23. DP'nin Yaptığı Elektrik Ve Su Tesisleri⁷⁴⁵

Yerleşim Yeri	ELEKTRİK		SU	
	Hizmete Girdiği Yıl	Maliyeti	Hizmete Girdiği Yıl	Maliyeti
Araç	1951	42.000		
Azdavay	1954	(+)	1954	105.000
Bozkurt	1957	156.700		
Cide			1954	160.247
Çatalzeytin				
Daday	1956	67.216	1955	315.714
Devrekani	1953	131.000	1953	72.120
İnebolu			yapılmakta	422.595
Kastamonu (Merkez)		584752		447.694
Küre	1953	216.253	1956	89.890
Taşköprü	1953	292.449		
Tosya	1956	145.000	1951	155.694

Tablo 24. DP'nin Desteklediği Derneklerce Yaptırılan Resmi Binalar⁷⁴⁶

Yapıldığı İlçe	İnşaatın Türü
Araç	Ortaokul Binası İnşaatı
Bozkurt	Merkez İlkokul Binası İnşaatı
Devrekani	Ortaokul Pansiyon Binası İnşaatı
İnebolu	Merkez İlkokul Binası İnşaatı
Taşköprü	Ortaokul Binası İnşaatı
Tosya	Merkez İlkokul Binası İnşaatı
Tosya	Ortaokul Pansiyon Binası İnşaatı

Bu derneklere hükümet tarafından önemli para desteklerinde bulunulmuştur. 1957-59 yılları arasında dernek ve vakıflar dışında resmi herhangi bir okul yapılmamıştır. 1959 yılında Bozkurt (Kızılcaelma) Çatalzeytin (Kırazlı) Daday (Savaş)) Küre, (Karaman) ilçelerinde başlanan okullar ödenek yetersizliği nedeniyle yarım kalmış, 1960 yılında şehrin eğitimine ayrılan 2 milyon liradan ayrılan payla inşaatına devam edilmiştir. 1960 yılı içerisinde il ve ilçelerde eski inşaatlarla birlikte 33 okulun inşasına başlanması için Vilayet Daimi Encümeni karar almış ancak 27 Mayıs Askeri Müdahalesi nedeniyle bu çalışmalar DP sonrasına kalmıştır⁷⁴⁷.

⁷⁴⁵Yeni Kastamonu, "Elektrik Ve Su İşleri", 5 Ekim 1957,Sayı: 12, s.1.

⁷⁴⁶Yeni Kastamonu, "Derneklerce Yaptırılan Resmi Binalar", 7 Ekim 1957, Sayı: 13, s.1.

⁷⁴⁷Doğrusöz, "Vilayetimizde Bu Yıl Yapılacak Olan Okulların Yerleri Tespit Edildi", 30 Nisan 1960, Sayı: 4101, s.1.

Tablo 25. DP'nin Yaptığı Liman Ve Seddeler⁷⁴⁸

Sıra No	Yapıldığı Yer	Hizmete Girdiği Yıl	Maliyet, (Lira)
1	İnebolu Liman İnşaatı	1953	3.994.564
2	İnebolu Evreniye Mendireği	Devam ediyor	54.086
3	Bozkurt İlişiği Seddesi	Devam ediyor	249.870

Kastamonu'da İl ve Köy Yolları

1950-1956 yılları arasında il yollarına 3.651.076 lira para harcanmıştır⁷⁴⁹. Aynı yıllar arasında köy yolları için yapılan çalışmaların hükümete maliyeti 600.080 liradır⁷⁵⁰.

Tablo 26. DP'nin Yaptığı Köy Okulları Ve Sağlık Memuru Evleri⁷⁵¹

Sağlık Memuru Evi		Merkez İlkokulları			Orta Dereceli Okullar			
	Adet	Maliyet		Adet	Maliyet		Adet	Maliyet
Yeni İnşaat	92		Yeni İnşaat	2	400.000	Daday Ortaokulu (yeni inşaat)	1	273.627
Esaslı Onarım	106	2.284.458	Esaslı onarım	25	75.000	Kız Öğretmen Okulu (E.onarım)	1	80.764
Sağlık Memuru Evi(Yeni İnşaat)	2					Vakıf Talebe Barındırma Yurdu	1	40.443

DP Kastamonu'da Açtığı Fabrikalar

1957 yılında “Cide fabrikası” hizmete girmiş 700.000 liraya mal olmuştur. “Kastamonu Şeker Fabrikası” için 45.000.000 lira harcanmıştır⁷⁵². Fakat mali imkanların yeterli olmaması dolayısıyla fabrikanın zamanında yetiştirilmeyeceği anlaşılmıştır⁷⁵³. Şeker fabrikasının bitirilmesi DP sonrasına (1963) kalmıştır.

⁷⁴⁸Yeni Kastamonu, “Liman ve Seddeler”, 8 Ekim 1957, Sayı:14, s.1.

⁷⁴⁹Yeni Kastamonu, “İl Yollarının 1950-1956 Yılları Durum Cetveli”, 10 Ekim 1957, Sayı:16, s.1.

⁷⁵⁰Yeni Kastamonu, “Köy Yollarının 1950-1956 Yılları Durum Cetveli”, 11 Ekim 1957, Sayı:17, s.1.

⁷⁵¹Yeni Kastamonu, “DP'nin Kastamonu'da Yaptığı Köy Okulları Ve Sağlık Memuru Evleri “, 14 Ekim 1957, Sayı: 19, s.1.

⁷⁵² Yeni Kastamonu , “DP'nin Kastamonu Abideleri Olan Fabrikalar”, 15 Ekim 1957, Sayı: 720, s.1.

⁷⁵³ BCA, 030.01.0.0 / 105.653.7.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kastamonu İli ilkçağlardan günümüze Anadolu'da önemli yerleşim birimlerinden birisi olmuştur. TC'nin kurulmasıyla yeni bir siyasi ve idari yönetim anlayışı benimsenmiştir. II. Dünya Savaşının dünya üzerinde yarattığı değişimler Türkiye'de yeni siyasi örgütlenmelerin kurulmasına zemin hazırlamış ve Türkiye'de çok partili bir siyasal yaşamın başlamasına neden olmuştur. Dünya ve ülke koşullarının yeni bir parti kurulmasına yönelik teşvik ettiği, cesaretlendirdiği bir grup siyasetçinin örgütlenerek kurduğu DP, Türk siyasi tarihinde (1945-1960) derin izler bırakmıştır. Bu tez çalışmasında DP'nin muhalefet aşamasında Türkiye ve Kastamonu'da sergilemiş olduğu varoluş ve iktidar olma mücadelesi anlatılmış, Kastamonu'da 10 yıl boyunca diğer partilerle girdiği seçim yarışlarını kazanan dönemin DP Kastamonu milletvekillerinin (IX, X ve XI) meclis faaliyetleri üzerinden dönem incelenmiştir.

DP sancılı ve sert bir süreçten geçerek kurulmuştur. Kuruluşu sonrası tek parti menfaatlerini kaybetmek istemeyen CHP içindeki bazı gruplar, DP'yi tepkiyle karşılanmıştır. Ancak Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün girişimleri ve çok partili yeni siyasal sistemin işlerlik kazanması açısından durumun mecburiyet arz etmesi CHP'lilere, kurulan yeni siyasal oluşumu kabul etmekten başka çare bırakmamıştır. DP kurulduktan sonra ilk olarak teşkilatlanma çalışmalarına öncelik vermiş, Türkiye'nin bir çok ilinde il başkanlıkları ve şubeler açmaya başlamıştır. Bu teşkilatlardan biri de mart sonunda kurulan DP Kastamonu İl Teşkilatı olmuştur. DP yaşanan siyasi gerilimin de etkisiyle seçim güvenliği olmadığı gerekçesiyle 1946 Belediye Seçimlerine katılmamıştır. Bu durum iktidar ve muhalefet arasında stratejik hamlelere yol açmıştır. İlk olarak İnönü, DP'nin ülkenin tamamında örgütlenememesini fırsat bilerek seçim tarihini öne alarak, seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılması kararını almıştır. DP'nin başlangıçta katılmama eğiliminde olduğu, ancak sonradan katılmaya karar verdiği 63 ilde yapılan 1946 seçimlerinde DP, 47 ilde seçim rekabetine katılabilmıştır. CHP'nin 397 milletvekiline karşın DP, aralarında Kastamonu'nun da olduğu 11 ilden 61 milletvekili çıkarabilmiştir. İlk defa tek dereceli, açık oy ve gizli tasnif usulüne göre yapılan 1946 seçimleri DP'nin hileli olduğu yönünde tepkileri sonuçsuz kalmış, bu durum iktidar ve muhalefet arasındaki siyasal rekabet ve gerilimin tırmanmasına neden olmuştur.

İsmet İnönü'nün sükuneti sağlamak, iki parti arasındaki sertliğe son vermek için yayınladığı 12 Temmuz Beyannamesi DP'ye daha rahat bir hareket alanı sağlasa da, parti içinde yarattığı olumsuz tesirler, partiden tasfiyelere, yeni siyasal oluşumlara yol açmıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen DP, tecrübeli siyasetçileri sayesinde parti içi ve dışındaki krizleri fırsata dönüştürmüş, siyasal ve hukuksal alanda verdiği mücadeleyle partinin 1950 seçimlerine avantajlı bir şekilde girmesini sağlayabilmiştir.

DP'nin Kastamonu'daki faaliyetlerine bakıldığında DP Kastamonu'da ilk önce halka ulaşmanın yollarını aramıştır. Birebir halkla yapılan diyaloglarda, toplu mitinglerde, parti yayın organı Dikkat ve Mücadele gazetelerinde partinin vizyonu, programı, hedefleri ve vaatleri anlatılmıştır. Bunun yanında CHP iktidarının Türkiye ve Kastamonu'da yaptıkları ve yapmadıkları icraatlar ağır dille eleştirilmiştir. Kastamonu kamuoyu ve halkı yıllarca ekonomik ve sosyal açıdan ihmal edilmiş olmanın verdiği duyguyla kendisine uzatılmış olan ele kayıtsız kalmamış, DP'yi Kastamonu'nun kalkınması için bir fırsat olarak görüp bu umuda tutunmak istemiştir.

14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimleri'nde DP büyük bir başarıya imza atmış ülke genelinde % 55.2'lik oy oranıyla 416 vekil çıkarmıştır. Kastamonu'da ise %43 oy ile birinci parti olup 9 vekil çıkarmıştır. CHP'li Tahsin Coşkan'ın usulsüzlük nedeniyle mazbatasının iptali sonucunda yapılan ara seçimleri de DP kazanarak, 10 milletvekili ile mecliste Kastamonu'yu temsil etmişlerdir. CHP'nin tek başına iktidar olacağı inancı dolayısıyla kabul ettiği yeni seçim sistemi partinin aleyhine bir sonuç doğurmuş ve sayısal olarak da çok büyük kayıplar vermesine sebep olmuştur. CHP, % 39.6 oy oranı ve 69 milletvekiliyle mecliste azınlık bir ana muhalefet partisi olmuştur. İktidar ve muhalefet arasında yaşanan beklenmeyen boyuttaki bu rol değişimi ile Türkiye yeni bir döneme girmiştir. DP IX. Dönem Kastamonu Milletvekilleri 1. Menderes Hükümeti'nin kurulmasıyla meclis faaliyetlerine başlamışlardır. Farklı komisyonlarda görevlendirilen bu milletvekilleri bir taraftan ülke genelini ve Kastamonu'yu ilgilendiren sorunlarla mücadele ederken, diğer taraftan Kastamonu'daki ara seçim ve yerel seçimlerde aktif olarak propaganda faaliyetlerine katılmışlardır. IX. Dönem DP milletvekillerinin Kastamonu'ya yönelik meclis faaliyetleri incelendiğinde, şehrin ağırlıklı olarak tarım ve ormancılıktan geçinmesi nedeniyle Orman Kanunu, Köy Kanunu ve tarımsal ürünler üzerinde yoğunlaştıkları

görülür. Milletvekillerinin Azdavay, Cide’de (linyit, antrasit), Küre’de (bakır, pirit), Araç’ta (demir) maden işletmeleri, Cide’de ise liman açılması için çabaları vardır. Bunun yanında milletvekilleri hükümetten Kastamonu’ya Kağıt hamuru fabrikası, doralit, kontralit, kontrplak ve eşdeğer fabrikalar kurmasını istemiştir. Ancak bu talepler hükümet tarafından gerekli ilgiyi görmediğinden milletvekillerinin bütün bu çabaları Kastamonu’ya istenilen oranda yansıyamamıştır. Dolayısıyla ilk iktidar yıllarında DP, Kastamonu’yu iktisadi yönden kalkındıracak, şehir dışına göçü engelleyecek, ticari hayatı canlandıracak bir yatırımda bulunmamış kendisinden bekleneni karşılayamamıştır. Yatırımlar ufak çaplı kalmış, altyapı, eğitim, sağlık ve bayındırlık hizmetleri ile sınırlı kalmıştır.

Tek Parti iktidarı boyunca durağan bir ekonomik hayat geçiren Türkiye’de DP’nin ilk iktidar yılı halka pozitif yansımıştır. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP icraatlarının onaylandığını tescilleyen bir sonuç olarak büyük bir zaferle yeniden iktidara gelmiştir. Bu seçimde DP % 57.6 oy oranı ile 502 milletvekili ile mecliste % 92.8 temsil hakkı kazanırken CHP,% 35.4 oy oranı ve 31 milletvekili ile mecliste sadece %7 temsil hakkıyla büyük bir yara almıştır.

Kastamonu’da ise DP % 59.1 ve CHP % 29.2 oranında oy almıştır. Siyasal rakibinden 2 kat daha fazla oy alan DP, Kastamonu’da 10 milletvekilliğini de kazanarak DP merkezince daha da önem verilen bir şehir konumuna gelmiştir. Bu yüzden Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın seçim sonrası ilk ziyareti Kastamonu’ya olmuştur. Kastamonu DP’ye güvenmiş ve oy oranıyla bunu kanıtlamıştır. Kastamonu kamuoyu DP’den bu bağlılığın bir sonucu olarak şehre yatırım yapmasını beklemiştir. Bu yüzden Kastamonu kamuoyunun ve halkının X. Dönem DP Kastamonu milletvekillerinden beklentileri daha fazla olmuştur. Bu dönemde milletvekilleri mecliste yine şehir ile ilgili Köy Kanunu, İskan Kanunu, Orman Kanunu ve Emekli Sandığı Kanunu gibi faaliyetlerle uğraşmışlardır. Bunların yanında Kastamonu’ya bir Havayolu açılması üzerinde önemle durmuşlardır. DP Milletvekilleri Kastamonu’da yerel seçimlerde ve kongrelerde aktif görev almışlar, valilik tarafından oluşturulan “*kalkındırma komitesi*” çalışmalarına destek olmuşlardır. Bu dönemde Türkiye ekonomisinin bozulmaya başlaması Kastamonu’yu da etkilemiş, ilk dönemde biraz da olsa hareketlenen Kastamonu ekonomisi durağanlaşmaya başlamış, milletvekillerinin şehre katkısı fazla olamamıştır.

1954-1957 yıllarında yaşanan iktidar muhalefet çatışmasından rahatsız olan halk, 1957 Milletvekili Genel Seçimlerine daha az bir katılım (% 76,6) göstermiştir. Bu seçimde DP % 48.6 ve CHP % 41.4 oy almıştır. Seçim sisteminin sağladığı avantajla DP 424 milletvekili çıkarmış, CHP ise 178 milletvekili ile daha güçlü bir muhalefet partisi haline gelmiştir. Kastamonu'da ise DP % 44,7 oy oranı ile 10 milletvekilliği çıkarırken CHP % 40.4 gibi yüksek bir oy oranına rağmen yine seçimde uygulanan Nispi Temsil Sistemi'nden dolayı vekil çıkaramamıştır. DP 1954 seçimlerinde kendisine oy veren 41 bin seçmenin oyunu kaybetmiştir. Ancak her şeye rağmen 3 seçim döneminde Kastamonu'da seçimin galibi DP'dir. Seçim başarısını DP Kastamonu İl teşkilatı "*Kastamonu DP'nin kalesidir*" söylemleriyle kutlamıştır. Kastamonu'da seçim öncesi Adnan Menderes'in Kastamonu ziyareti ve Şeker Fabrikası'nın temellerinin atılması böyle bir sonucun alınmasında büyük etkindir.

XI. Dönem DP Kastamonu milletvekilleri zor bir dönemde milletvekilliği yapmış olmalarından dolayı mecliste istenilen rahat bir çalışma ortamı bulamamışlardır. Bu dönemde rakip parti milletvekillerine yönelik dokunulmazlıklarını kaldırılmasına yönelik kararların fazla olması DP'nin mecliste yıldırma çalışmalarında olduğunu göstermiştir.

Genel olarak Kastamonu DP ilişkisine bakıldığında Kastamonu'nun her zaman DP'nin yanında olduğu, ancak DP'nin Kastamonu'ya gerekli vefayı göstermediği görülür. DP'nin Kastamonu'yu kalkındırma hamlesine Türkiye ekonomisinin bozulmaya başladığı 1955 yılından sonra başlaması şehre yapılan yatırımların hedeflerin altında kalmasına neden olmuş, dönem Kastamonu'da DP'ye karşı duyulan umut ve itimadın sarsılmasıyla son bulmuştur.

DP hükümetinin son döneminde olağan sorunlarıyla uğraşan ve normal hayat akışı içinde yaşamına devam eden Kastamonu'da her şey istenilen düzeyde olmasa da kontrol edilebilir boyutta ve yolundadır. Ancak ülke ekonomisi, İktidar - muhalefet çatışması ve ordu yolundan çıkmıştır. Seçimlerdeki oy oranlarında düşüş yaşamaması DP'de tedirginlik yaratmış, iktidarı korumak için sağduyulu hamleler yapmak yerine muhalefete olan baskıyı arttırmıştır. Bu baskıya gelen tepkileri fırsat bilen bir grup asker, 9 subay olayını gerçekleştirmiştir. 4 Ağustos IMF ile anlaşılması iktisadi yapının yabancı ülkelere teslim edilmesi muhalefeti cesaretlendirerek iktidara karşı birlikte ve daha güçlü mücadele etmek amacıyla muhalefet birliği kurmalarını

sağlamıştır. Adnan Menderes bu birlik, cephe karşısında halkın desteğini sağlamak amacıyla Vatan Cephesi'ni kurmuştur. Bütün bu çatışmalar devam ederken Güney Kore'deki ayaklanmalar, öğrenci olayları ve Iraktaki ihtilal partiler arasında münakaşalar yaşanmasına neden olmuştur. Adnan Menderes, CHP'nin ihtilalden cesaret alarak Türkiye'de darbe yapma niyetinde olduğunu belirtmiştir.

1959 yılında İsmet İnönü'nün Ankara'da başlayıp Uşak ve Manisa'da biten "*Bahar Taarruzu*" olarak nitelendirilen seyahatlerinde, Konya ve Kayseri gezilerinde büyük olaylar yaşanmış, görevli subaylar, İsmet İnönü'ye mukavemet etme gücünü göstermeyerek taraf olduklarını göstermiştir. Olaylarla ilgili kurulan Tahkikat Komisyonu'na tepkiler öğrenci olaylarına yol açmıştır. Cemal Gürsel'in 3 Mart 1960 tarihli muhtırası, harbiye yürüyüşü, DP hükümetinin kontrolü kaybettiğini göstermiştir. Adnan Menderes'in Ege gezisinde gördüğü büyük ilgiye aldırmayan Ordu, planlanan harekatı uygulamak için Adnan Menderes'in Eskişehir gezisinde olduğu 27 Mayıs 1960 tarihinde gece 03.00'te harekete geçerek askeri müdahale yapmış, 1950-1960 yılları arasında ülkeyi yöneten bir parti yönetimden zor kullanarak uzaklaştırılmış ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez bir başbakan idam edilerek DP dönemi sonlandırılmıştır. 27 Mayıs 1960 süreci sonrasında DP Kastamonu Milletvekillerinden de cezaya çarptırılanlar olmuştur.

KAYNAKÇA

1.Resmi Yayınlar

1.1 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, 030.10.0.0 / 77.507.6.

BCA, 030.10.0.0 / 77.507.17.

BCA, 490.1.0.0 / 1371.546.1.

BCA, 490.1.0.0 / 1371.543.3.

BCA,490.1.0.0 / 1371.543.4.

BCA, 030.10.0.0 / 77.508.2.

BCA, 030.10.0.0 / 77.508.14.

BCA, 030.10.0.0 / 77.509.8.

BCA, 030.10.0.0 / 77.513.7.

BCA, 030.01.0.0 / 117.737.3.

BCA, 030.01.0.0 / 117.737.5.

BCA, 030.10.0.0 / 77.514.15.

BCA, 030.10.0.0 / 77.514.28.

BCA, 030.10.0.0 / 78.517.14.

BCA, 030.01.0.0 / 105.653.7.

BCA, 030.11.1.0 / 218.39.14.

1.2 Resmi Gazete

Resmi Gazete, “*Abana Kaza Merkezinin Bozkurt Pazaryeri Kasabası’na Nakli Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6203, Kabul Tarihi: 11.12.1953, Gazete Sayısı: 8595, Gazete Tarihi: 29.12.1953.

Resmi Gazete, “*Askerlik Kanunu'nun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5673, Kabul Tarihi: 12.07.1950, Gazete Sayısı: 7558, Gazete Tarihi: 14.07.1950.

Resmi Gazete, “*Askerî Ceza Kanunu'nun 114 . Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6078, Kabul Tarihi: 25.03.1953, Gazete Sayısı: 8374, Gazete Tarihi: 01.04.1953.

Resmi Gazete, “*Astsubay Kanunu*” , Kanun No: 5802, Kabul Tarihi: 02.07.1951, Gazete Sayısı: 7852, Gazete Tarihi: 05.07.1951.

Resmi Gazete, “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5816, Kabul Tarihi: 25.07.1951, Gazete Sayısı: 7872, Gazete Tarihi: 31.07.1951.

Resmi Gazete, “*Ateşli Silâhlar Ve Bıçaklar Hakkında Kanun*” , Kanun No: 6136, Kabul Tarihi: 10.07.1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15.07.1953.

Resmi Gazete, “*Basın Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun*”, Kanun No: 6733, Kabul Tarihi: 07.06.1956, Gazete Sayısı: 9327, Gazete Tarihi: 08.06.1956.

Resmi Gazete, “*Bataklıkların Kurutulması Ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkındaki 5516 Sayılı Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Ve Geçici Maddeyi Yürürlükten Kaldıran Kanun*” , Kanun No: 5963, Kabul Tarihi: 18.06.1952, Gazete Sayısı: 8142, Gazete Tarihi: 23.06.1952.

Resmi Gazete, “*Bazı Suç Ve Cezaların Affı Hakkında Kanun*”, Kanun No:5677, Kabul Tarihi: 14.07.1950, Gazete Sayısı: 7559, Gazete Tarihi: 15.07.1950.

Resmi Gazete, “*Bazı Orman Suçlarının Affına Ve Bazı Suçlardan Mütevellit Tazminatın Terkinine Dair Kanun*”, Kanun No: 6385, Kabul Tarihi: 11.03.1954, Gazete Sayısı: 8661, Gazete Tarihi: 18.03.1954.

Resmi Gazete, “*Burdur Mebusu Fethi Çelikbaş, Kocaeli Mebusu Turan Güneş Ve Tokat Mebusu Hasan Kangal'ın Teşrii Masuniyetleri Hakkında*”, Karar No: 2060, Kabul Tarihi: 13.02.1957, Gazete Sayısı: 9539, Gazete Tarihi: 19.02.1957.

Resmi Gazete, “Çiftçiye Topraklandırma Kanunu”, Kanun No: 4753, Kabul Tarihi: 11.06.1945, Gazete Sayısı: 6032, Gazete Tarihi: 15.06.1945.

Resmi Gazete, “Deniz İş Kanunu”, Kanun No: 6379, Kabul Tarihi:10.03.1954, Gazete Sayısı: 8663, Gazete Tarihi: 20.03.1954.

Resmi Gazete, “Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit Ve Teadülüne Dair 3656 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvelin 6330 Sayılı Kanunla Muaddel Başvekalet Kısmında Değişildik Yapılması Hakkında Kanun”, Kanun No: 7057, Kabul Tarihi: 23.12.1957, Gazete Sayısı: 9795, Gazete Tarihi: 30.12.1957.

Resmi Gazete, “Eczacılar Ve Eczaneler Hakkında Kanun” ,Kanun No:6197, Kabul Tarihi:18.12.1953., Gazete Sayısı: 8591 , Gazete Tarihi: 24.12.01953.

Resmi Gazete, “Emniyet Teşkilât Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, Kanun No: 7257, Kabul Tarihi: 15.04.1959, Gazete Sayısı: 10190, Gazete Tarihi: 21.04.1959.

Resmi Gazete, “Gayrimenkul Kiralan Hakkında Kanun”, Kanun No: 6570, Kabul Tarihi: 18.05.1955, Gazete Sayısı: 9013, Gazete Tarihi: 27.05.1955.

Resmi Gazete, “Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı Emrindeki Deniz Teşkilatı'nın Askerleştirilmesi Hakkındaki Kanununun 3.Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”, Kanun No: 5700, Kabul Tarihi: 15.01.1951, Gazete Sayısı: 7712, Gazete Tarihi: 19.01.1951.

Resmi Gazete, “İlkokul Öğretmenleriyle İlkokul Öğretmediğinden Gelip de Muhtelif Dereceli Okullarda Ve Milli Eğitim Vekaleti Teşkilatında Çalışanların Aylık Dereceleri Hakkında Kanun”, Kanun No: 6273, Kabul Tarihi: 17.02.1954, Gazete Sayısı: 8641, Gazete Tarihi: 23.02.1954.

Resmi Gazete, “Karayolları Trafik Kanunu”, Kanun No: 6085, Kabul Tarihi: 11.05.1953, Gazete Sayısı: 8411, Gazete Tarihi: 18.05.1953.

Resmi Gazete, “Kastamonu Vilâyetine Bağlı Kargı Kazası'nın Çorum Vilayetine Bağlanması Hakkında Kanun”, Kanun No: 6166, Kabul Tarihi: 15.07.1953, Gazete Sayısı: 8464, Gazete Tarihi: 22.07.1953.

Resmi Gazete, “Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşı'nın Teşrii Masuniyeti Hakkında” , Karar No: 2092, Kabul Tarihi: 08.01.1958, Gazete Sayısı: 9807, Gazete Tarihi: 14.01.1958.

Resmi Gazete, “Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okulları'nın Birleştirilmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 6234, Kabul Tarihi: 27.01.1954, Gazete Sayısı: 8625, Gazete Tarihi: 04.02.1954.

Resmi Gazete, “Köy Kanununun 14 . Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Ve 44. Maddesinin 2.Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 6250, Kabul Tarihi: 12.02.1954, Gazete Sayısı: 8638, Gazete Tarihi: 19.02.1954.

Resmi Gazete, “Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun 35 Ve 109.Maddelerinin Tadiline Ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun”, Kanun No: 7053, Kabul Tarihi: 11.09.1957, Gazete Sayısı: 9705, Gazete Tarihi: 11.09.1957.

Resmi Gazete, “Milli Korunma Kanunu'nun Tadili Hakkında Kanun”, Kanun No: 6084, Kabul Tarihi: 06.05.1953, Gazete Sayısı: 8406, Gazete Tarihi: 12.05.1953.

Resmi Gazete, “Milli Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun”, Kanun No: 6731, Kabul Tarihi: 06.06.1956, Gazete Sayısı: 9329, Gazete Tarihi: 11.06.1956.

Resmi Gazete, “Neşir Yolu İle Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun”, Kanun No: 6334, Kabul Tarihi: 09.03.1954, Gazete Sayısı: 8660, Gazete Tarihi: 17.03.1954 .

Resmi Gazete, “Neşir Yoluyla Veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkındaki 6334 Sayılı Kanunun Adı İle Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Bir Madde İlavesine Dair Kanun”, Kanun No: 6732, Kabul Tarihi: 07.06.1956, Gazete Sayısı: 9327, Gazete Tarihi: 08.06.1956.

Resmi Gazete, “Ordu Dahili Hizmet Kanunu'nun 5501 Sayılı Kanunla Değiştirilen 66. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun”, Kanun No: 6178, Kabul Tarihi: 20.07.1953, Gazete Sayısı: 8467, Gazete Tarihi: 25.07.1953.

Resmi Gazete, “Orman Kanunu ”, Kanun No: 6831, Kabul Tarihi: 31.08.1956, Gazete Sayısı: 9402, Gazete Tarihi: 08.09.1956.

Resmi Gazete, “*Sıtma Ve Frengi İlâçları Hakkındaki 2187 Sayılı Kamunun Bazı Maddelerinin Tadiline Ve Bu Kanuna Bir Muvakkat Madde Eklenmesine Dair Kanun*”, Kanun No: 7075, Kabul Tarihi: 07.02.1958, Gazete Sayısı: 9835, Gazete Tarihi: 18.02.1958 .

Resmi Gazete, “*Şehir Ve Kasabalarda Mahalle Muhtar Ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Olanı Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun*”, Kanun No: 5671, Kabul Tarihi: 07.07.1950, Gazete Sayısı: 7556, Gazete Tarihi: 12.07.1950.

Resmi Gazete, “*Türk Ceza Kanunu’nun 526. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5665, Kabul Tarihi: 16.06.1950, Gazete Sayısı: 7535, Gazete Tarihi: 17.06.1950.

Resmi Gazete, “*Türk Ceza Kanunu’nun 141 Ve 142. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5844, Kabul Tarihi: 03.12.1951, Gazete Sayısı: 7979, Gazete Tarihi: 11.12.1951.

Resmi Gazete, “*Türk Ceza Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6123, Kabul Tarihi: 09.07.1953, Gazete Sayısı: 8458, Gazete Tarihi: 15.07.1953.

Resmi Gazete, “*Türk Ceza Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Olan 6123 Sayılı Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun*”, Kanun No: 6434, Kabul Tarihi: 02.04.1954, Gazete Sayısı: 8748, Gazete Tarihi: 07.07.1954.

Resmi Gazete, “*Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Makam Ödeneği Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5861, Kabul Tarihi: 18.01.1952, Gazete Sayısı: 8020, Gazete Tarihi: 29.01.1952.

Resmi Gazete, “*Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’nun Geçici 65. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun*”, Kanun No: 6654, Kabul Tarihi: 03.02.1956, Gazete Sayısı: 9228, Gazete Tarihi: 08.02.1956.

Resmi Gazete, “*Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanunu*”, Kanun No: 7470, Kabul Tarihi: 04.05.1960, Gazete Sayısı: 10501, Gazete Tarihi: 10.05.1960.

Resmi Gazete, “*Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu* ”, Kanun No:6210, Kabul Tarihi: 11.01.1954, Gazete Sayısı: 8608, Gazete Tarihi: 15.01.1954.

Resmi Gazete, “*Tütün Ve Müskirattan Alınacak Müdafaa Vergisi Hakkındaki 2460 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Ve Bu Kanunu Tadil Eden Bazı Hükümlerin Kaldırılması Hakkında Kanun*”, Kanun No: 5823, Kabul Tarihi: 01.08.1951, Gazete Sayısı: 7880, Gazete Tarihi: 09.08.1951.

Resmi Gazete, “*Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu* ”, Kanun No: 6086, Kabul Tarihi: 13.05.1953, Gazete Sayısı: 8414, Gazete Tarihi: 23.05.1953.

Resmi Gazete, “*3460 Ve 6212 Sayılı Kanunların Şümulü Dışında Kalan Umumi, Mülhak Ve Hususi Bütçeli Dairelerle Mütedavil Sermayeli Müesseseler, Sermayesinin Yarısından Fazlası Devlete Ait Olan Şirket Ve Kurumlarla Belediyeler Ve Bunlara Bağlı Teşekküllere Ait İş Yerlerinde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun*”, Kanun No: 6452, Kabul Tarihi: 26.01.1955, Gazete Sayısı: 8918, Gazete Tarihi: 31.01.1955.

1.3 İstatistik Verileri

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011**, Ankara: TÜİK Yayınları, 2012.

TÜİK, **Seçilmiş Göstergelerle Kastamonu 2013**, Ankara: TÜİK Yayınları, 2014.

1.4 TBMM Tutanak Dergisi / TBMM Zabıt Ceridesi

TBMM TD, VII. Dönem, (c.17: 1945) , Ankara: TBMM Basımevi.

IX. Dönem , (c. 1, 2: 1950), (c. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11: 1951) ,(c.12, 13, 14, 15,6, 18: 1952), (c.19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 :1953) ,(c.27: 1954), **TBMM ZC** , (c.28, 29 :1954), Ankara : TBMM Basımevi.

TBMM ZC, X. Dönem , (c.1 : 1954), (c.3, 4, 5, 6, 7: 1955) ,(c. 8, 10, 11, 12, 13, 14 :1956), (c.15, 16, 17, 18, 19, 20 :1957), Ankara : TBMM Basımevi.

TBMM ZC, XI. Dönem , (c. 1, 2, 3, 5: 1958), (c. 6 : 1958 -1959) ,(c. 7, 8, 10 :1959), (c.11, 12, 13 :1960) , Ankara : TBMM Matbaası.

2. Kitaplar

Acar Tuncer, **Modern Türkiye'nin Mimarı Adnan Menderes**, İzmir: Gutenberg Matbaası, 1958.

Açıksöz Hüsnü, **İstiklal Harbinde Kastamonu**, (Haz: M. Serhat Yılmaz, Mustafa Eski), II. Baskı, Kastamonu: Türk Ocakları Derneği Kastamonu Şubesi Yayını, 2019.

Ağaoğlu Samet, **Aşına Yüzler**, I. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011.

Ağaoğlu Samet, **Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, İstanbul: Baha Matbaası, 1972.

Ağaoğlu Samet, **Siyasi Kimlik; Demokrat Partinin Kuruluşu**, I. Baskı, (haz: Cemil Koçak), İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Akandere Osman, **Milli Şef Dönemi**, İstanbul: İz Yayıncılık, 1998.

Ahmad Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, İstanbul: Hil Yayınları, 1996.

Ahmad Feroz, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, (çev: S. Cem Karadereli), 5. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.

Akın Fehmi, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, I. Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2009.

Akkurt H. Caner, **Bitmeyen Şarkımız Nuri Demirağ; Hayatı ve Mücadelesi**, 3. Baskı, Ankara: DH Yayınları, 2018.

Akşin Sina, **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi**, c. 2, İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1997.

Alp Erdoğan, **İlçelerimiz Dizisi 2;Devrekani**, I. Baskı, Kastamonu: Zirve Ofset Matbaacılık, 1997.

Apuhan R. Şükrü; **Menderes 27 Mayıs Yassı Ada Mahkemelerine Resmi Tarihi Değiştirecek Gerçekler**, 3.Baskı, İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2008.

Arslan Zühtü, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM–XI. Dönem (1957–1960)**, c.3, Ankara; TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2013.

Arcayürek Cüneyt, **Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960**, I. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1984.

Atılğan Gökhan, Saraçoğlu Cenk, Uslu Ateş, **Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Siyasal Hayat**, İstanbul: Yordam Kitap, 2015.

Avcı Nazmi, **Türkiye’de Modernleşme Açısından Din-Kültür-Siyaset (1839-1860)**, İstanbul: Pınar Yayınları, 2000.

Avcıoğlu Doğan, **Türkiye'nin Düzeni 1**, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1996.

Aydemir Ş. Süreyya, **Menders’in Dramı, (1899-1960)**, 7. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.

Aydemir Ş. Süreyya, **İkinci Adam (1950-1964)**, c. 3, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011.

Başar Ahmet Hamdi, **Yaşadığımız Devrin İç Yüzü**, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960.

Bayar Celal, **Başvekilim Adnan Menderes**, (Haz: İsmet Bozdağ), I .Baskı, İstanbul: Baha Matbaası, 1969.

Binark İsmet, **Türk Parlamento Tarihi, VII. Dönem**, c. 1, Ankara: TBMM Kültür Sanat Yayın Kurulu Yayınları, 2009.

Binark İsmet, **Türk Parlamento Tarihi, VII. Dönem**, c. 2, Ankara: Kültür Sanat Yayın Kurulu Yayınları, 2009.

Binark İsmet, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, 1954-1957**, c. 1, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2010.

Birand M. Ali, Dündar Can, Çaplı Bülent, **Demirkırat : Bir Demokrasinin Doğuşu**, I. Baskı, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1991.

Buran Hasan, **Seçim Sistemleri Ve Türkiye İçin Yeni Bir Sistem Önerisi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2005.

Çavdar Tefvik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, 1839-1950**, Ankara: İmge Kitabevi, 2004.

Çaylak Adem, **Osman Bölükbaşı Ve Siyasal Hareketi**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi ,2010.

Çelebi Ercan, “*Milli Mücadele’de Kastamonu*”, Metin Eriş (Ed), **81 İlde Şehir Ve Kültür Kastamonu**, 1. Baskı, İstanbul: Kastamonu Valiliği Yayınları, 2018.

Çizmeli Şevket, **Menderes Demokrasi Yıldızı ?**, 3. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2010.

Çoker Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, M. Mücadele TBMM I. Dönem (1919-1923)**, c. 3, Ankara: TBMM Basımevi, 1995.

Çufalı Mustafa, **Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem 1946-1950**, c. 1, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.

Dağlı Nuran- Aktürk Belma, **Hükümetler Ve Programları, c. 1 1920-1960**, Ankara: TBMM Basımevi, 1988.

Demirel Tanel, **Türkiye’nin En Uzun On Yılı ; Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.

Demiral Cafer, **Türkiye’nin 42 Hükümeti (25 Nisan 1920-15 Nisan 1973)**, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973.

Demirel Ahmet, **Birinci Mecliste Muhalefet: İkinci Grup**, III. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

Demirel Ahmet, **Tek Partinin İktidarı; Türkiye’de Seçimler Ve Siyaset (1923-1946)**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Demircioğlu Aziz, **100 Yıllık Kastamonu Basını (1872-1972)**, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1973.

Demircioğlu Aziz, **100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir 1872-1972**, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1980.

Demokrat Parti, **26 Mayıs 1946 Belediye Seçimleri**, Haz: DP Genel İdare Kurulu Başkanlığı, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1946.

Doğaner Yasemin, “*Vatan Cephesi*” (haz: Mete Kaan Kaynar), **Türkiye’nin 1950’li Yılları**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

Durgut Semih, “*Yerel Basına Göre Kastamonu Siyasi Hayatı (1928-1960)*”, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, 2019.

Ekinci Necdet, **İkinci Dünya Savaşından Sonra Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler**, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997.

Eroğul Cem, **Demokrat Parti Tarihi Ve İdeolojisi**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1990.

Eyüpgiller K. Kutgün , **Bir Kent Tarihi Kastamonu**, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1999.

Ezherli İhsan, **TBMM (1920-1992) Ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877-1920)**, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1992.

Faik Bedii, **Matbuat Basın Derken.. Medya**, c. 3, İstanbul: Doğan Kitap, 2002.

Findley Carter Vaughn, **Dünya Tarihinde Türkler**, Çev: Ayşen Anadol, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.

Fuller E. Graham, **Yeni Türkiye Cumhuriyeti; Yükselen Bölgesel Aktör**, Neval Akbıyık(ed), 6. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.

Goloğlu Mahmut, **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, Ankara: Kalite Matbaası, 1974.

Gül Teoman, **Türk Siyasi Hayatında Recep Peker**, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Hür Ayşe, **Öteki Tarih 2; Mondros’tan İzmir Suikastı Davasına**, (İstanbul: Profil Yayıncılık, 2013.

İnönü İsmet, **Defterler (1919-1973)**, c. 1, Haz: A. Demirel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.

İhtilaller ve Darbeler Tarihi, c. 2, Çev: Sabiha Bozbağlı, İstanbul: Yirminci Yüzyıl Yayınları, 1966.

Kalkınan Türkiye, Haz: Demokrat Parti, Ankara: Desen Matbaası, 1954.

Kastamonu Valiliği, **Cumhuriyetin 15. Yılı Anması, 38 İl Yıllığı**, İstanbul: Tan Matbaası, 1938.

Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1967 İl Yıllığı**, (Haz: İl Yıllığı Hazırlama Komitesi), Ankara: Kastamonu Valiliği Yayınları, 1968.

Kastamonu Valiliği, **Kastamonu 1973 İl Yıllığı**, Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1973.

Kastamonu İli İktisadi Yapı Araştırması, (Haz: Önder Şenyapılı, Tansu Şenyapılı, Yılmaz İnkaya), İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Müdürlüğü; Bölge Planlama, Dairesi, Ankara: Gürel Basım ve Ciltevi,1965.

Kasaba Reşat (ed), **Modern Dünyada Türkiye, 1839-2010**, c .4, Çev: Zuhal Bilgin, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Karakuş Emin, **İşte Ankara 40 Yıllık Bir Gazetecinin Gözü İle**, I. Baskı, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1977.

Karpat H. Kemal, **Türk Siyasi Tarihi, Siyasal Sistemin Evrimi**, 6. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.

Karpat H. Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.

Keser İhsan, **Türkiye’de Siyaset ve Devletçilik**, I. Baskı, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1993.

Kırçak Çağla, **Meşrutiyetten Günümüze Gericilik**, Ankara: İmge Yayınları, 1994.

Koçaş Sadi, **Atatürk’ten 12 Marta; Anılar**, c. 1, İstanbul: May Yayınları, 1977.

Koçak Cemil, **İkinci Parti (1945-1950)**, c.1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Korkud Refik, **Demokratik Sistem Ve Adnan Menderes**, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1960.

Köse Türey, **“Yargılı İnfazlar” Türkiye Tarihinde İdamlar**, II. Baskı, İstanbul: Siyah Beyaz Kitap, 2007.

Kuzu Ali, **Atatürk ve CHP’nin Saklı Tarihi**, İstanbul: Parola Yayınları, 2014.

Küçükömer İdris, **Cuntaçılıktan Sivil Topluma, (Bütün Eserleri 1, Yön Ve Ant Yazıları)**, I. Baskı, Ankara: Bağlam Yayınları, 1994.

Meclisi Mebusan Ve Meclisi Ayan Tutanak Terimleri Sözlüğü, Haz: Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Ankara: TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı Yayınları,2015,

- Nadi Nadir, **Perde Aralığından**, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1979.
- Nesimi Abidin, **Yılların İçinden**, I. Baskı, İstanbul: Gözlem Yayınları, 1977.
- Ozanoğlu İhsan, **Kastamonu Kütüğü**, İstanbul: Şirketi Mürettibiye Basımevi, 1952.
- Öymen Altan, **..Ve İhtilal**, I. Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2013.
- Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi; TBMM- III. Dönem (1927-1931)**, c.3, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1994.
- Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954)**, c. 7, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1998.
- Öztürk Kazım , **Türk Parlamento Tarihi : TBMM IX. Dönem, 1954-1957**, c. 2, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2000.
- Sarol Mükerrerem, **Bilinmeyen Menderes**, c. 2, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2014.
- Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Uygulamalar**, TBMM Kütüphane Ve Dökümantasyon Müdürlüğü, Ankara: TBMM Basımevi, 1982.
- Sükan Faruk, **Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları TBMM 1950-1960**, 2. Baskı, Ankara: Kültür Ofset Limited Şirketi Yayını, 1992.
- TBMM Albümü (1920-2010):1950-1980**, c. 2, II. Baskı, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- TBMM Albümü (1920-1991)**, Haz: Personel ve Daire Başkanlığı, Ankara: TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, 1994.
- Neziroğlu İrfan - Yılmaz Tuncer, haz, **TBMM Hükümetler, Programları, Genel Kurul Görüşmeleri, c.2, (22 Mayıs 1950-20 Kasım 1961)**, Ankara: TBMM Basımevi, 2013.
- Tekin Yusuf , Okutan Çağatay, **Türk Siyasal Hayatı; Osmanlıdan Çok Partili Siyasal Hayata Kadar**, Ankara: Orion Kitabevi, 2011.
- Timur Taner, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, III. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003.

Toker Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973); Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950**, 3. Baskı ,İstanbul: Bilgi Yayınları, 1990.

Toker Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973); DP'nin Atın Yılları 1950-1954**, II. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi,1991.

Toker Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973); DP Yokuş Aşağı 1954-1957**, II. Baskı, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1991.

Toker Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973); Demokrasiden Darbeye, (1957-1960)**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991.

Tunaya Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952**, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1952.

Toy Hakan - Elmacı Defne, **Kronolojik Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, İstanbul: Karma Kitaplar, 2015.

Turan Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi IV- 2. Bölüm: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (1950-1960)**, I. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.

Turan Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi, IV- I. Bölüm: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (1938-1950)**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.

Tuncer Hüner, **İsmet İnönü’nün Dış Politikası (1938-1950), II. Dünya Savaşı’nda Türkiye**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2012.

Tuncer Erol, **Osmanlıdan Günümüze Seçimler 1877-1999**, Ankara: TESAV Yayınları, 2002.

Tuncer Erol, **1946 Seçimleri**, I. Baskı, Ankara: TESAV Yayınları, 2008.

Tuncer Erol, **1950 Seçimleri**, I. Baskı, Ankara: TESAV Yayınları, 2010.

Tuncer Erol, **1957 Seçimleri**, I Baskı, Ankara: TESAV Yayınları, 2012.

Türkiye İş Bankası, **Celal Bayar’ın 1946, 1950 Ve 1954 Yılları Seçim Kampanyasındaki Söylev Ve Demeçleri**, Haz: Özel Şahingiray, Ankara: Doğu Ltd Ortaklığı Matbaası, 1955.

Ulay Sıtkı, **27 Mayıs 1960 Harbiye Silah Başına; General Sıtkı Ulay'ın Hatıraları**, İstanbul: Kitapçılık Limited Şirketi Yayınları, 1968.

Uyar Hakkı, **Vatan Cephesi, Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek**, İzmir: Büke Yayınları, 2001.

Vatandaş Celaleddin, **Cumhuriyetin Tarihi, Yaşadıklarımızın Dünü-Bugünü**, 11.Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2016.

Yalçın Osman, **Kastamonu**, 2. Baskı, İstanbul: Özyürek Yayınevi, 1971.

Yeşil Ahmet, **Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Yerasimos Stefanos, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye 3: I. Dünya Savaşından 1971’e**, Çev: Babür Kuzucu, I. Baskı, İstanbul: Gözlem Yayınları, 1976.

Yetkin Çetin, **Karşı Devrim, (1945-1950)**, 9. Baskı, Ankara: Kilit Yayınları, 2014,

Yurt Ansiklopedisi, Türkiye İl İl Dünü, Bugünü, Yarını,(İstanbul-İzmir-Kars-Kastamonu-Kayseri), c. 6, Taha Parla(Ed), İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1983.

Yüceer Saime, “*Cumhuriyet Dönemi Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde ilk Girişim: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*” **Türkler**, c. 16, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Zürcher Erik Jan, **Modern Türkiye’nin Tarihi**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.

Zürcher Erik Jan, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, çev: G. Çağalı Güven, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1992.

3.Dergi Ve Makaleler

Akın Fehmi, “*12 Temmuz Beyannamesi’nin Türk Siyasal Tarihindeki Yeri Ve Önemi*”, **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 7/2, (2005), 92-109.

Armağan Servet, “*Türkiye’de Parlamento Seçimleri*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 33/3-4, (1967), 45-100.

Arslan Ali, “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı İle Siyasi Parti Üyeliğinin Birbirinden Ayrılması Süreci (1923 – 1961)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 34/13, (Mart 1996), 223-232.

Aydın Ayşe, “Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Adnan Menderes’in Siyasi Hayatının Başlaması”, **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** , 8, (2011), 1-9.

Berber Şarika Gedikli, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, **Akademik Bakış Dergisi**, 6/11 , (2012), 132-150.

Bulut Sedef, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar Ve Tahkikat Komisyonu” **Akademik Bakış Dergisi**, 2/4 , (2009), 125-145.

Coşkun Mücahit, Akbaş Vedat, “Karadeniz Kıyısından İç Kesime: Kastamonu Çevresinin İklim Parametreleri”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 11/4, (2017), 46-86.

Erkmen Ayşe, “Türkiye’de 1950 ile 2002 Yılları Arasında Uygulanan Genel Seçim Sistemlerinin Halk İradesine Etkisi”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18/3, (2018), 1225-1247.

Eroğul Cem , “Demokrat Parti 1946-60 (Tarih ve İdeolojisi)”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1969, 182-186.

Kuban Doğan , “Kastamonu’nun Tarihi Yapısı Ve Bu Yapının İmar Planında Değerlendirilmesiyle İlgili Rapor”, İstanbul: Ekim 1967.

Leibholz Gerhard , “Devletlerin Egemenliği Ve Avrupa Birliği’nin Tamamlanması” Çev: D. Perinçek, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 21/1, (1964), 135-154.

Pala Cengiz , “Tarihte Kastamonu”, **İlçeleri, Köyleri, Gurbetçileriyle Kastamonu (Dergi)**, 1/5, Haziran 1988.

Şahin İlhan, “Kastamonu”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.24, İstanbul: TDV Yayınları, 2001 , 585-588.

Uslu Cennet, “Liberal Tarafsızlık Ve Modus Vivendi”, **Turkish Studies**, 9/2, (2014), 1539-1556.

4.Gazeteler

Akşam (22.03.1945/22.09.1945/29.09.1945/04.12.1945/11.03.1948/06.07.1949/26.06.1949/ 15.05.1950/18.05.1950/04.09.1950/15.05.1954/09.11.1954/26.09.1955)

Cumhuriyet (28.11.1945/02.11.1945/19.10.1948/12.04.1950/01.05.1950)

Doğrusöz (30.07.1946/28.05.1946/31.05.1946/04.06.1946/28.12.1946/12.04.1947/05.04.1947/19.10.1948/27.05.1949/18.10.1949/14.06.1950/17.06.1950/19.05.1950/25.05.1950/17.06.1950/20.07.1950/12.08.1950/16.08.1950/02.09.1950/06.09.1950/13.09.1950/09.09.1950/18.10.1950/13.08.1951/03.09.1951/07.09.1951/18.09.1951/29.11.1951/08.1952/18.09.1953/09.04.1954/10.04.1954/12.04.1954/23.04.1954/05.05.1954/08.05.1954/10.11.1954/09.09.1955/30.09.1955/25.10.1955/02.11.1955/08.11.1955/24.11.1955/14.11.1955/15.11.1955/10.02.1955/16.09.1955/21.03.1955/09.08.1956/06.12.1956/08.10.1957/10.10.1957/22.10.1957/23.10.1957/30.10.1957/02.11.1957/28.01.1957/26.02.1959/30.4.1960/03.05.1960/28.05.1960/03.06.1960/13.06.1960/16.06.1960/24.06.1960/11.07.1961)

Kastamonu (16.02.1948/05.03.1948/07.06.1948/26.04.1950/24.03.1950/28.03.1950/23.05.1950/04.09.1950/7.09 1950/12.09.1950/04.12.1950).

Milliyet (17.04.1956)

Yenises(26.11.1946/19.02.1948/25.04.1949/20.10.1949/13.08.1951/18.09.1951/23.08.1951/11.08.1952/18.09.1953/29.03.1954/27.04.1954/30.09.1955/12.02.1955/21.03.1955/15.06.1956/28.01.1957)

Yeni İstanbul (21.05.1950)

Yeni Kastamonu (05.10.1957/ 08.10.1957/ 09.10.1957/ 22.10.1957/02.11.1957/01.10.1957/02.10.1957/03.10.1957/04.10.1957/05.10.1957/07.10.1957/08.10.1957/10.10.1957/ 11.10.1957/14.10.1957/ 15.10.1957/)

Yeni Sabah (16.03.1948 /28.05.1949/22.07.1949/17.10.1949/23.05.1950/05.09.1950)

Zafer (27.05.1949 /28.05.1949 /23.05.1950)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 1946 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları	32
Tablo 2. 1946 Genel Seçimleri Kastamonu Oy Dağılımı.....	33
Tablo 3. Belediye Seçimleri (26 Mayıs 1946).....	34
Tablo 4. Ara Seçim Sonuçları (16 Ekim 1949)	43
Tablo 5. 1950 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları	46
Tablo 6. 1950 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları.....	47
Tablo 7. Kastamonu Milletvekillerinin Oy Dağılımı	47
Tablo 8. Muhtarlık Seçimi Kastamonu Sonuçları (13 Ağustos 1950).....	50
Tablo 9. Kastamonu Belediye Meclisi Seçim Sonuçları (3 Eylül 1950).....	51
Tablo 10. Kastamonu İl Genel Meclisi Seçimi Sonuçları (15 Ekim 1950).....	52
Tablo 11. Kastamonu Ara Seçim Sonuçları (16 Eylül 1951)	54
Tablo 12. 1954 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları	100
Tablo 13. 1954 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları.....	101
Tablo 14. 1954 Genel Seçimleri DP ve CHP Adaylarının Oy Dağılımı	101
Tablo 15. Muhtarlık Seçimi Kastamonu Sonuçları (7 Kasım 1954)	102
Tablo 16. Kastamonu Belediye Meclisi Seçimi Sonuçları (13 Kasım 1955).....	104
Tablo 17. 1957 Milletvekili Genel Seçimleri Türkiye Sonuçları	127
Tablo 18. 1957 Milletvekili Genel Seçimleri Kastamonu Sonuçları.....	128
Tablo 19. DP'nin Kastamonu'daki Dere Islahı ve Sulama İşleri	151
Tablo 20. DP'nin Kastamonu'da Yaptığı Köy İçme Suları	152
Tablo 21. DP'nin Kastamonu'da Köy Yolları Üzerinde Yaptığı Köprüler.....	152
Tablo 22. DP'nin Kastamonu'da Yaptığı Eserler	152
Tablo 23. DP'nin Yaptığı Elektrik ve Su Tesisleri.....	153
Tablo 24. DP'nin Desteklediği Derneklerce Yapıtılan Resmi Binalar.....	153
Tablo 25. DP'nin Yaptığı Liman ve Seddeler	154
Tablo 26. DP'nin Yaptığı Köy Okulları ve Sağlık Memuru Evleri.....	154

EKLER

Ek: 1

IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ FOTOĞRAFLARI

(1950-1954)

Tahsin Coşkan

Galip Deniz

Sait Kantarel

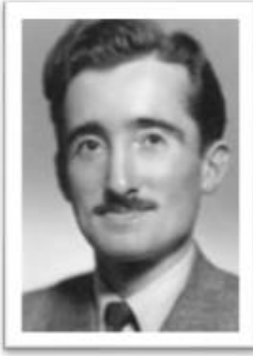
Fahri Keçecioglu

Şükrü Kerimzade

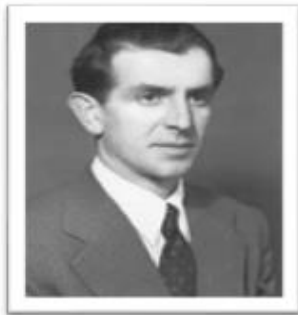
Ahmet Keskin

M.Ali Mühtö

Rifat Taşkın

Ziya Termen

Hayri Tosunoğlu

Hamdi Türe

Ek: 2

**X. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ FOTOĞRAFLARI
(1954-1957)**

Basri Aktaş

Nazım Batur

Süleyman Çağlar

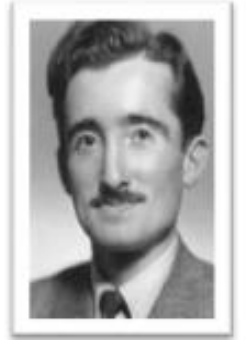
Hilmi Dura

Salim Esen

Muzaffer Kuşakçioğlu

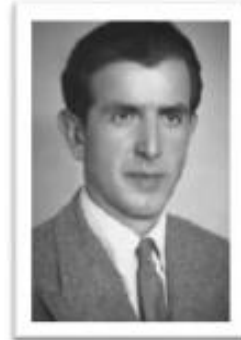
M. Ali Mühyo

Nazifi Şerif Nabel

Muzaffer Tanöver

Ziya Termen

Ek: 3

XI. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ FOTOĞRAFLARI

(1957-1960)

Muzaffer Akdoğanlı

Basri Aktaş

Zeki Baki Çelebioğlu

Nazım Batur

Süleyman Çağlar

Hilmi Dura

Şükrü Esen

Ali Gözlük

Münif İslamoğlu

Hadi Tan

Ek:4

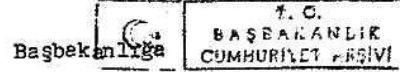
Fevzi Çakmak'ın Yerine Kastamonu Milletvekilliği İçin Seçim Yapılmasına Dair
Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATİP
Kanunlar Müdürlüğü

Sayı : 58
İlişigi : 38

15 VIII 1946

İstanbul ve Kastamonu Milletvekilliklerine seçilen
Maraşal Fevzi Çakmak, İstanbul Milletvekilliğini tercih
ettiğinden , Kastamonu Milletvekilliğine, Milletvekilleri
Seçimi Kanunu uyarınca bir başkasının seçilmesini rica edo
rim.

V. Ç.

B.M.M. Başkanı

K. Karabekir

*Fevzi Ç. No.
15-8.*

030	10			77	507	6
-----	----	--	--	----	-----	---

2

BAŞBAKANLIK EVRAKI		
Tarih	4 ara	Lot
1946-01-15	3935	

Ek: 5

Kastamonu Milletvekili Hilmi Çoruh Yerine Başka Birinin Seçilmesi İsteğine
Dair Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KÂTİP
Kanunlar Müdürlüğü

19/XII/1947

Sayı : 2361
İlişigi : 7534

Başbakanlığa

16.XII.1947 tarih ve 6/3207 sayılı yazı karşılığ-
ğdır :

Öldükleri bildirilen , Kastamonu Milletvekili Hil-
mi Çoruk ile Malatya Milletvekili Tevfik Temelli'nin
yerlerine , Milletvekili Seçimi Kanununa göre başkaları-
nın seçilmesini rica ederim.

B.M.M. Başkanı. V.
F. F. Düzünsoy

y. i. Md.
20.12.1947

YAZI İŞLERİ VE SİGİL BÖLÜMÜ
Tarih: 23.12.1947 Sayı: 6895

030	10			77	508	2
-----	----	--	--	----	-----	---

20-12-1947 6676 2

6-1

Ek: 6

1947 Ara Seçimlerinde Kastamonu Milletvekilliğine Baki Tümtürk'ün Seçildiğine Dair Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZETİ:
Gelen Evrakın Tarihi	11/4/1947	<p>Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına</p> <p>Kastamonu Milletvekilliğine seçilmiş olan Baki Tümtürk'e ait olup İçişleri Bakanlığının 11/4/1947 tarih ve <u>23302/34</u> sayılı tezkeresiyle gönderilen özel tutanak ilişik olarak sunulmuştur. Mahallinden ^{gönderilmediği zaman} gönderilmemiş olan genel tutanağın da ayrıca gönderileceği/adi geçen Bakanlıktan bildirilmiş olduğunu arz ederim.</p> <p>Başbakan</p>
No.	<u>23302/34</u> 4708	
Yazan Memur	<i>[Signature]</i>	
Yazı tarihi	12/4/1947	
Beyaz eden	<i>[Signature]</i>	
Beyaz tarihi	12.4.1947	
Karşılaştıranlar		
Dosya No.	6/1 804	
Gidiş No.	6/1045	
Ekleri	1	
Sevk tarihi	4 Nisan 1947	
Kaydeden	<i>[Signature]</i>	
Not:		

3

[No. 8]

Başbakanlık Devlet Matbaası

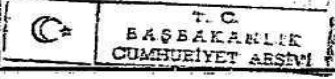
030

10

77 507/12

Ek: 8

1949 Ara Seçimlerini Seçilen Cemil Atay'ın Kazandığına Dair Tutanak
(Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZETİ :							
Celen evrakın	Tarihi 7/11/1949 No. 23302/0-4 12494								
Yozan Memur	<i>F. B. Atay</i>	Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına							
Yazı tarihi	9/11/1949	7/11/1949 tarih ve $\frac{4140}{6/3907}$ sayılı tezkereye							
Beyaz eden		ektir:							
Beyaz tarihi		16/10/1949 tarihinde yapılan ara seçimlerin							
Karşılaştıranlar		de Kastamonu Milletvekilliğine seçilen Cemil Atay'a							
Dosya No.	<i>6/1</i>	ait olup İçişleri Bakanlığının 7/11/1949 tarih ve							
Gidiş No.	<i>4142</i>	$\frac{23302/0-4}{12494}$ sayılı tezkeresiyle alınan genel tutana-							
Ekleri	<i>1</i>	ğın bağlı olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim							
Sevk tarihi		<i>9-11-1949</i>							
Kaydeden	<i>11-11-49</i>	<i>Devlet Bakanlığı</i> Başbakan <i>gönderen</i>							
Not :		<i>M. B.</i> <i>9-11-1949</i> <i>[Signature]</i>							
		<table border="1"><tr><td>G30</td><td>10</td><td></td><td></td><td>77</td><td>509</td><td>2</td></tr></table>	G30	10			77	509	2
G30	10			77	509	2			

(No. D)

Başbakanlık Devlet Matbaası

Ek: 9

1950 Seçimlerinde Kastamonu'da Seçilen Milletvekillerine Ait Tutanakların
Sunulduğu Evrak(Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T . C
K A S T A M O N U
İl seçim Kurulu Başkanlığı
Sayı
561

Özeti: Millet vekili seçilen zevata ait tutanakların sunulduğu.

Başbakanlık Yüksek makamına

Eki: 20

Ankara

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan Millet vekilleri seçiminde Kastamonu İli için gösterilen adaylardan en çok rey alarak Millet vekili seçilen demokrat partiden Galip Deniz, Sait Kantarel, Hamdi Türe, Rifat Taşkın, Hayri Rosunoğlu, Musaffer Muhtar, Şükrü Kerimzade, Fahri Keçecioglu, Ahmed Keskin ve Cumhuriyet halk partisinden Tahsin Coşkan'a ait tutanaklardan ikişer acele 5545 sayılı kanunun 117 ci maddesi hükmüne tevfikeyen sunulmuş bulunduğunu derin saygılarımla arz ederim. 17/5/1950

İl seçim kurulu Başkanı
Saffet Ağabeyoğlu

Saffet Ağabeyoğlu

Y. i. Uld.
22.5.1950

Y. İ. Uld. ve Sicil
22.5.1950 | 1806 | 20

030 | 10 | 77 | 513 | 17

BASBAKANLIK EVRAKI
Tarih: 22.5.1950
Kategori: 4/3590
Eki: 20

Ek: 10

Tutanağı Reddedilen Kastamonu Milletvekili Tahsin Coşkan'ın Yerine Başkasının Seçilmesine Dair Tutanak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZETİ :
Gelen evrakın Tarihi	15/2/1951	<p>72 561</p> <p>T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI</p> <p>Adalet Bakanlığına İçişleri Bakanlığına</p> <p>Kastamonu Milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın seçim tutanağına, Kamutayın 14/2/1951 tarihli 43 üncü birleşiminde reddedildiğinden, Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre, bir başkasının seçilmesi, B. T. C. Millet Meclisi Başkanlığından alınan 15/2/1951 tarih ve 57/137 sayılı tezkerede bildirilmiştir.</p> <p>Gereken işlemin yapılmasını saygılarımla rica ederim.</p> <p>Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına yazılmıştır.</p> <p>16-2-1951</p> <p>Başbakan yerine Müsteşar</p> <p>16.2.1951</p>
No.	57/137	
Yazan Memur	F. Z. Kaya	
Yazı tarihi	16/2/1951	
Beyaz eden		
Beyaz tarihi		
Karşılaştıranlar		
Dosya No.	6/1	
Gidiş No.	597 6/572	
Ekleri		
Sevk tarihi	19-2-1951	
Kaydeden		
Not :		

[No. 2]

030

10

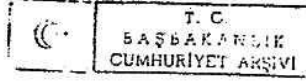
7751317

Başbakanlık Devlet Matbaası

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATİP
Kanunlar Müdürlüğü

Sayı : 57 / 137
İlişigi :

15 / II / 1951

~~2000~~

Başbakanlığa

Gayri İst. Md.

26.V.1950 tarih ve 6/1 - 1806 , 6/2159 sayılı yazı karşılığıdır:
Kastamonu Milletvekiliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın seçim tuta-
nağı Kamutay'ın 14.II.1951 tarihli 43 nolu Birleşiminde reddedildiğın-
den , Milletvekilleri Seçimi Kanunu uyarınca bir başkası seçilmek üze-
re gereken muamelelerin yapılması için emirlerini saygılarımla rica ede-
rim.

F.P.

T.B.M.M. Başkanı

A. Karatoprak

U. M. Md.
15. II. 1951
C. K.

Aidizeti C. hediye yazı isleri ve sicil Müdürlüğüne
Sunulmuştur.

16. 2. 1951

Muamelat U. Md.
C. K.

000 10 77 513 17

YAZI
16.2.951 597

15-2-1951 4/1162 2

Ek: 11

Kastamonu Milletvekilleri Fahri Keçeci, Hamdi Töre, Şükrü Kerimzade, Rifat Taşkın Ve Galip Deniz'in İlin Bazı İhtiyaçlarının Halli İçin Yazdıkları Yazı Ve Verilen Cevap (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

BEKLEMEK ÜZERE
CUMHURİYET ARŞİVİ

9. 9. 1950

N o t :

Kastamonu Milletvekillerinin ilişik mektubuna nazaran, mezkûr il'e aşağıda yazılı dört konu için yardım yapılması talep edilmektedir:

- 1 - İl ve Köy yolları,
- 2 - Şehir içinden geçen derenin onarımı,
- 3 - Köy suları,
- 4 - İmar işleri,

Bu konular için bütçelerin hangi tertiplerinden yardım yapılması mümkün bulunduğu ve mevcut imkânlar aşağıda sırası ile arz olunmuştur:

a) İl ve köy yolları:

Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinin 761 inci bölümüne İl ve köy yollarına yardım maksediyle 7 000 000 lira konulmuştur. Bu paranın illere dağıtımını Bakanlar Kurulu kararı ile yapılmaktadır. Mezkûr meblâğ tamamen illere dağıtılmış ve halen bakiye kalmamıştır.

Bu arada Kastamonu İline de 5/4/1950 tarihinde 130 000 lira gönderilmiştir.

Binaensaleyh Kastamonu İlindeki yollar için hâlen nakdî yardım yapmağa imkân yoktur.

Yalnız Karayolları Genel Müdürlüğü kuruluş ve görevleri hakkındaki 5539 sayılı kanunun 17 inci maddesinin son fıkrasında (Karayolları Genel Müdürlüğü il yollarıyla köy yollarına gerek teknik bakımdan, gerek malzeme vermek suretiyle mümkün olan yardımları yapar) denilmekte olduğundan, yol inşaatı mevzuunda bu hükümden istifade edilmesi mümkündür.

b) Şehir içindeki derenin onarımı:

Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 779 uncu küçük su işleri bölümündeki ödeneğe istinâden derenin onarılması mümkündür. Esasen bu maksatla müsavi iki parti halinde 17/5/1950, 28/8/1950 tarihlerinde 59 519 lira gönderilmiştir.

030 01 117 2229

-4

Bugünkü ödenek bakiyesi 1 016 000 liradır.

c) Köy suları :

Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 601 inci bölümüne halkın yapacağı su işlerine yardım olmak üzere 1 300 000 lira konulmuş ve bugüne kadar 1 269 000 lirası sarfedilerek 31 000 lira bakiye kalmıştır.

Bu arada Kastamonu İline de 4/4/1950 tarihinde 25 000 lira gönderilmiştir. Yukarıda işaret olunan 31 000 liradan tensip edilecek miktarda yardım yapılması mümkündür.

d) İmar işleri :

Muhtelif Bakanlık ve daireleri ilgilendirmekte olduğundan, imardan kastedilen inşaatın nelerden ibaret olduğu sarahaten tadat edilmedikçe mütalaa serdine imkan görülememektedir.

Gereği Bayındırlık Bakanlığınca yapılmak üzere Yüksek takdirlerine arz olunur.

M. Sevil
2. X - 1950

030	01			117	737	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

2

T. B. M. M.

ÖZEL

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

صاحبیه بایسقاچه عثمانی توردکی ؟

بولگه زوره بایسقاچه توردکی و تاساوردون حورده ایجا کورد اول
 آتدییه کورد . سنا زوره زوم رایسقاچه بولسا نه رعنا ، بولاره
 بولسا نه ایچوره . زبایسقاچه بولسا ایطان قالد اولور .
 معلوم اولور ایچوره اوزوره شخصیت قیاسه سرور ایچوره ایچوره ایچوره ؛
 علف بایسقاچه شه . دایسقاچه بولسا کوردور . دولت بولسا نه شخصیه
 حیدر ووشم هم . بایسقاچه کوردون بولسا ، گوز آلتیچیه بولسا و تاساوردون
 ایچوره بایسقاچه بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا .
 علف بولسا " منتیه دایسقاچه بولسا " ایچوره بولسا بولسا بولسا بولسا .
 بایسقاچه بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا .

بایسقاچه بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا .
 بایسقاچه بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا .
 بایسقاچه بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا بولسا .

030	01			117	737	3
-----	----	--	--	-----	-----	---

Ek: 12

1951 Yılında Kastamonu Milletvekillerinin Talepleri Ve Alınan Cevaplar
(Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

Kastamonu Vilâyeti

Talep Edilenler:

A- İl Emniyet kadrosunun 4 memurla takviyesi istenilmiştir.
Bu talep aynen is'af edilmiştir.

B- Taşköprü İlcesi Emniyet kadrosuna ilâveten 4 memur
gönderilmiştir.

C- 20 Âmir ve memurun kaldırılması teklif edilmiştir.
Bu istek tetkik halindedir. Yolluk ve kadro imkânları na-
zara alınarak icrası derdesttir.

Ç- Âmir ve memur münhallerinin kapatılması istenmiştir.
Bu talep aynen is'af edilmiştir .

Kastamonu Milletvekillerinin İstekleri:

Taşköprü İlcesi emniyet kadrosu Âmir ve memurlarının,
idaresizlikleri yüzünden kaldırılmaları teklif edilmiştir.

1 Emniyet Âmiri ve 5 memurdan ibaret kadrosu tamamen de-
ğiştirilerek yerlerine başkaları naklen tayin edilmek suretiyle
istekleri is'af edilmiştir.

D- Tosya İlcesi için yazı makinesi mübâaa edilmek üzere
(475) lira istenmiştir.

Bu para aynen gönderilmiştir.

E- Yazı makinelerinin tamiri için (150) lira istenmiştir.

Bu para aynen gönderilmiştir.

F- Kırtasiye için (550) lira istenmiştir.

Bu para aynen gönderilmiştir.

G- Bina tamiri için (2300) lira istenmiştir.

Bu para aynen gönderilmiştir.

Ğ- Telefon malzemesi istenmiştir.

Bu malzemenin mahallen teminine imkân olmadığından ./.

030	01			117	737/5
-----	----	--	--	-----	-------

13

İstanbul'dan satın alınması için ne miktar ödeneye ihtiyacı olduğu sorulmuştur. Cevap vuruşunda gerekli tahsisat gönderilecektir.

H- Teknik Büro malzemesi için (50) lira istenmiştir.

Bu para aynen gönderilmiştir.

İ- Fotoğraf makinesi lüzumundan bahsedilmiştir.

Satın alınması emri verilmiştir.

I- Teknik büro için matbu evrak istenmiştir.

Matbaada tab işleri ikmal edilince talepleri is'af edilecektir.

J- Not:

Milletvekillerin teklifleri:

Kastamonu merkez ilçesiyle Devrekâni ve Taşköprü İlçelerinde vuku bulan öldürme vakalarının, kan gütme yüzünden meydana geldiği anlaşıldığından bu İlçelere de kan gütme kanununun tatbik edilmesi hususu gerek vilâyet ve gerek Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu ve (7) arkadaşı tarafından istenmiştir.

Milletvekillerin teklifi üzerine keyfiyetin incelenmesi Kastamonu Valiliğine yazılmıştır:

Hükümetin cevabı

030	01			117	737	5
-----	----	--	--	-----	-----	---

Ek: 13

1951 Ara Seçimlerinde Kastamonu Milletvekilliğine Seçilen Ziya Termen'e Ait Tutanağın Sunulduğu Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T.C.
K A S T A M O N U
İl seçim kurulu Başkanlığı
sayı
273

Secim
22/9/951

yüksek Başbakanlığa

Ankara

16/9/951 tarihinde Kastamonu'da yapılan İl Milletvekili seçiminde En fazla oy alarak Milletvekilliğine seçilmiş bulunan Demokrat Parti adayı Ziya Termen'e ait iki adet Tutanağın 5545 sayılı kanunun 117 inci maddesi gereğince ekli olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasına delâlet buyrulmasını saygı ile arz ederim.

Kastamonu
İl seçim kurulu Başkanı
Adil Güneşoğlu

Yazıcı İ. Md.
22.9.951

YAZI	İl Md.
25.8.951	3818 2

22.9.1951	5996 2
-----------	--------

Ek: 14

1954 Seçimlerinde Kastamonu Milletvekilliğine Seçilen On Kişiye Ait Seçim Tutanaklarının Sunulduğu Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

T . C
K A S T A M O N U
İl seçim Kurulu Reisliği
Sayı
35I
Yüksek Başvekâlete

T . C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

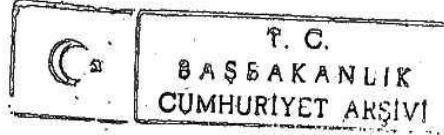
2/Mayıs/954 tarihinde yapılan mebus seçimle-
rinde kazanan Demokrat parti adayları Süleyman Çağ-
lar , Hilmi Dura , Muzaffer Kuşakcıoğlu, Salim
Esen , Basri Aktaş , Ziya Termen , Muzaffer Mühto,
Nazım Batur x Nazifi Şerif Nabel ve Muzaffer Tan-
över adlarına tanzim edilen on adet Millet vekili
seçilmiş olanlara aid tutanak ekli olarak sunul-
duğu arz olunur. 8/5/954

Kastamonu
İl seçim Kurulu reisi
Âdil Güneşoğlu

Şahin Güneşoğlu

- 2 -
B.S. 953 1377 10 12-5-954 2906 10 1

BASVEKALET BAKANLIĞI
Tarih 4/5/54

Kastamonu

Süleyman Çağlar

Hilmi Dura

Muzaffer Kuşakçioğlu

Selim Esen

Basri Aktaş

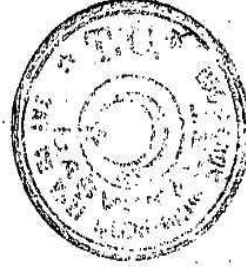
Ziya Termen

Muzaffer Mühte

Nazım Batur

Nazifi Şerif Nabel

Muzaffer Tanöver

030	10			78	517	14
-----	----	--	--	----	-----	----

2

Ek: 15

Kastamonu Milletvekili Galip Deniz'in Vefatı Sebebiyle Yerine Yeni Milletvekili Seçilmesi İsteğine Dair Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

GENEL KATIP
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 5803/13318
İlişiği :

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

12/11/1953

Bağvekâlete

6.XI.1953 tarih ve 6/3092 sayılı yazı karşılığıdır:
Vefat ettiği bildirilen Kastamonu Mebusu Galip Deniz'in
yerine Milletvekilleri Seçimi Kanunu gereğince bir başkasının se-
çilmesine müsaadelerini saygılarımla rica ederim .
F.F.

T.B.M.M. Reisi
R. Karallan

*ya. med.
24 - XI - 1953
ak.*

030	10			78	515	5
-----	----	--	--	----	-----	---

592 İşleri ve Sicil D. D.
Tarih | Sayı | İmza
25.11.1953 | 4438 |

5-1
KASVİRALYEVİ
Tarih | No | Sayı | İmza
13-11-1953 | 5991 | 3

Ek: 16

Kastamonu Milletvekili Ahmet Keskin'in Vefatıyla, Yerine Bir Başkasının Seçilmesi Talebine Dair Evrak (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

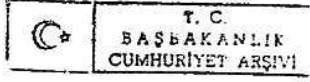
GENEL KATİP

Kanunlar Müdürlüğü

Sayı : 4726/10479

İlişki :

31/II/1953

Başvekalete

28.I.1953 tarih ve 6/151 sayılı yazı karşılığıdır:

Öldürüldüğü bildirilen, Kastamonu Mebusu Ahmet Keskin'in yerine Milletvekilleri Seçimi Kanunu gereğince bir başkasının seçilmesine müsaadelerini saygılarımla rica ederim .

T.B.M.M. Reisi

R. Karallan

*Yan. evrak
5-II-1953 ok.*

030	10		77	514	28
-----	----	--	----	-----	----

2

Yazı İşleri Müdürlüğü
6.2.1953 295

3-2-1953 665

6-1
Yan. 15

Ek: 17

Adnan Menderes'in Kastamonu Gezisine Refakat Edenler (Cumhurbaşkanlığı
Cumhuriyet Arşivi)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Zonguldak - Kastamonu seyahatinde sayın Başvekil
refakat edenler : 6-8/Ağus./1957

Başvekil
Fazıl Cemalî (Irak'lı) Eski Başvekil
Tevfik Süveydi =
Hasan Fettah = Temyiz Mahkemesi Reisi
Fatin Rüştü Zorlu Devlet Vekili
Hüseyin Avni Gökçürk Adliye Vekili
Samed Ağaoğlu Sanayi Vekili
Sitka Yırcalı Mebus
Sırrı Yırcalı Mebus
Ahmet Kocabaşkoğlu Mebus
Faik Ocak Baıkesir Belediye Reisi
Hadi Tan Adliye Müstesarı
Medeni Berk Emiâk Kredi Bankası Um.Md.
Munis Faik Ozansoy Müşavir
Muzaffer Ersü Başvekiliet Hususî Kalem Müdürü
Sefik Ferihan Hususî Kalem Müdür Müavini
Melih Esenbel Hariciye V. Umumi Kâtibi
Şerif Arzık Anadolu Ajansı Umum Md.
Saori Esat Siyavuşgil Prof.Gazeteci
Ercüment Karacan Milliyet Gazesi sahibi
Haldun Simavi Hürriyet gazetesi sahibi
Kâzım Kıp Cumhuriyet gazetesi muhabiri
Tim Muhabiri (Amerikalı gazeteci)
Kıthat Perin Gazeteci
Mümtaz Faik Fenik Mebus
Burhan Belge Gazeteci
Yüksel Menderes
Mutlu Menderes
Necdet Arslanbaş
Kâzım Nefes

030 01 2 16 4

Zonguldak - Kastamonu seyahatinde sayın Başvekile
refakat edenler : 6-8/Ağus./1957

Başvekil

Paızıl Cemalî (Irak'lı) Eski Başvekil
Tevfik Süveydi =
Hasan Tattar = Temyiz Mahkemesi Reisi
Fatin Rüştü Zorlu Devlet Vekili
Hüseyin Avni Gökçürk Adliye Vekili
Samed Ağaoğlu Sanayi Vekili
Sıtkı Yırcalı Mebus
Sırrı Yırcalı Mebus
Ahmet Kocabıyıkoglu Mebus
Faik Ocak Balıkesir Belediye Reisi
Hadi Tan Adliye Müsteşarı
Medeni Berk Emlâk Kredi Bankası Um.Md.
Munîs Faik Ozansoy Müşavir
Muzaffer Ersü Başvekâlet Hususî Kalem Müdürü
Şefik Fenmen Hususî Kalem Müdür Muavini
Melih Esenbel Hariciye V. Umumî Kâtibi
Şerif Arzık Anadolu Ajansı Umum Md.
Sabri Esat Siyavüggil Prof.Gazeteci
Ercüment Karacan Milliyet Gazesi sahibi
Haldun Simavi Hürriyet gazetesi sahibi
Kâzım Kıp Cumhuriyet gazetesi muhabiri
Tim Muhabiri (Amerikalı gazeteci)
Mithat Perin Gazeteci
Müntaz Faik Fenik Mebus
Burhan Belge Gazeteci
Yüksel Menderes
Mutlu Menderes
Necdet Arslanbaş
Kâzım Nefes

030 01 2 16 4

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı: Murat Alkan

Uyruğu: TC

Doğum Yeri : Karabük

Cinsiyeti :Erkek

Eğitim Bilgileri

Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm ve Otelcilik - 2001

Anadolu Üniversitesi İşletme-2009

Karabük Üniversitesi Tarih Bölümü -2017

İletişim Bilgileri

Cep: 0531 839 24 92

E-Posta Adresi : alkan3878@msn.com